

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

2014–2020 M. EUROPOS SAJUNGOS FONDŲ INVESTICIJŲ VEIKSMŲ PROGRAMOS 1 PRIORITETO „MOKSLINIŲ TYRIMŲ, EKSPERIMENTINĖS PLĖTROS IR INOVACIJŲ SKATINIMAS“ POVEIKIO VERTINIMO PASLAUGOS

Galutinė ataskaita

Vilnius
2019-08-12

Ataskaita parengta įgyvendinant 2018 m. lapkričio 19 d. sutartį Nr. 8–194 tarp Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos (nuo 2019 01 01 – Ekonomikos ir inovacijų ministerija) ir UAB „Visionary Analytics“ dėl 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų Veiksmų programos 1 prioriteto „Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų skatinimas“ poveikio vertinimo paslaugų. Sutartis finansuojama iš Europos socialinio fondo ir nacionalinio biudžeto lėšų pagal Veiksmų programos prioriteto „Techninė parama, skirta informuoti apie veiksmų programą ir jai vertinti“ priemonę Nr. 12.0.2-CPVA-V-203 „ES fondų investicijų vertinimas“. Ataskaitą parengė UAB „Visionary Analytics“, glaudžiai bendradarbiaudama su atsakingais Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijos tarnautojais.

Redaktorė Jurgita Dambrauskaitė

(parašas)

TURINYS

SANTRUMPOS	3
ĮVADAS	4
1. PRIEMONĖS IR IŠTEKLIAI.....	7
1.1. Priemonių tinkamumas ir indėlis į strategiją „Europa 2020“	7
1.2. Priemonių indėlis į sumanios specializacijos kryptių įgyvendinimą	19
1.3. Priemonių išteklių pakankamumas	21
1.4. Priemonių stebėsenos rodiklių tinkamumas	23
2. PRIEMONIŲ EFEKTYVUMAS	25
2.1. Metodika	25
2.2. Priemonių finansavimo formos efektyvumas	25
2.3. Priemonių įgyvendinimo procesas.....	29
3. PRIEMONIŲ REZULTATAI IR POVEIKIS	34
3.1. Metodika	34
3.2. Kurios priemonės kuria didžiausią pridėtinę vertę?	36
4. VERSLO MTEPI SKATINIMAS 2021–2027 M.	47
4.1. Naujo laikotarpio sąlygos ir jų poveikis.....	47
4.2. Verslo MTEPI skatinimo poreikiai 2021–2027 m.	50
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	56
1 PRIEDAS. VERTINIMO KLAUSIMAI, HIPOTEZĖS IR KRITERIJAI	63
2 PRIEDAS. PRIEMONIŲ FINANSINĖ PAŽANGA	66
3 PRIEDAS. PRIEMONIŲ SAŪNAUDŲ IR NAUDOS SKAIČIAVIMŲ REZULTATAI	67
4 PRIEDAS. VERTINIMO KLAUSIMAI	71
5 PRIEDAS. ATVEJO STUDIJOS	72
6 PRIEDAS. KONTRAFAKTINĖS ANALIZĖS METODIKA IR REZULTATAI	82
7 PRIEDAS. INTERVIU RESPONDENTŲ SĄRAŠAS.....	88
8 PRIEDAS. PIRMINIŲ IR ANTRINIŲ ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	89
9 PRIEDAS. LIETUVOS REGIONŲ INOVATYVUMO ŽEMĖLAPIO METODIKA	93
10 PRIEDAS. ATASKAITOJE NAUDOJAMI PAVEIKSLĖLIAI	94
11 PRIEDAS. VERTINIMO REZULTATŲ PRISTATYMO RENGINIO DALYVIŲ SĄRAŠAS	101

SANTRUMPOS

BVP	Bendrasis vidaus produktas
DPT	Didelio poveikio technologijos
EBPO (OECD)	Tarptautinė ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija
ECB	Europos centrinis bankas
EIMIN	Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija
EJT	Europos įmonių tinklas
EK	Europos Komisija
ERPF	Europos regioninės plėtros fondas
ES	Europos Sąjunga
ES SF	Europos Sąjungos struktūriniai fondai
ESF+	Europos socialinis fondas Plius
ESIF	Europos Sąjungos struktūrinių investicijų fondai
ESTEP	VšĮ Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai
LEZ	Laisvoji ekonominė zona
LR	Lietuvos Respublika
LVPA	Lietuvos verslo paramos agentūra
MITA	Mokslų, inovacijų ir technologijų agentūra
MOSTA	Mokslų ir studijų stebėsenos ir analizės centras
MSI	Mokslų ir studijų institucijos
MTEP	Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra
MTEPI	Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė (technologinė) plėtra bei inovacijos
MTI	Mokslinių tyrimų infrastruktūra
MTP	Mokslų ir technologijų parkas
MVĮ	Mažos ir vidutinės įmonės
NUTS-2	Teritorinių statistinių vienetų nomenklatūra, 2 lygmuo
PFSa	Projektų finansavimo sąlygų aprašai
PPMI	Public Policy and Management Institute
PWC	PricewaterhouseCoopers International Limited
SFMIS	ES struktūrinės paramos kompiuterinė informacinė valdymo ir priežiūros sistema
SHOK	Strategic Centres for Science, Technology and Innovation
SS	Sumani specializacija
SVV	Smulkusis ir vidutinis verslas
ŠMSM	Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija
TGV	Teorija grįstas vertinimas
TUI	Tiesioginės užsienio investicijos
VP	Veiksmų programa
VPVI	Viešosios politikos ir vadybos institutas
VšĮ	Viešoji įstaiga

IVADAS

Vertinimo objektas, tikslai, uždaviniai

Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų (toliau MTEPI) skatinimas yra vienas svarbiausių Lietuvos prioritetų, šiuo metu finansuojamų 2014–2020 m. Veiksmų programos lėšomis (šiam prioritetui skirta 677 mln. Eur¹). Šiomis investicijomis siekiama tobulinti mokslinių tyrimų infrastruktūrą, didinti MTEPI veiklų aktyvumą privačiame sektoriuje bei skatinti mokslo ir verslo bendradarbiavimą. 1.2.1 konkrečiame uždavinyje numatytos priemonės turėtų paskatinti verslo sektoriaus išlaidų MTEPI augimą ir taip prisidėti prie sumanios specializacijos bei „Europa 2020“ strategijų įgyvendinimo. Įsibėgėjus priemonių įgyvendinimui, svarbu įvertinti, ar šios priemonės sukūrė pakankamas prielaidas pasiekti didesnę MTEPI veiklų aktyvumą, kokį poveikį jos turėjo ar turės. Mokyti iš 2014–2020 m. periodo patirties yra ypač svarbu, siekiant, kad artėjančiame naujame ESIF lėšų programavimo laikotarpyje MTEPI taptų veiksniumi, darančiu esminę įtaką šalies ūkio raidai.

Vertinimo **objektas** – 15 Veiksmų programos 1 prioriteto 1.2.1 konkretaus uždavinio priemonių: Nr. 01.2.1-FM-F-816 „Technoinvestas“, Nr. 01.2.1-LVPA-V-822 „Smartinvest LT“, Nr. 01.2.1-LVPA-K-823 „Smartinvest LT+“, Nr. 01.2.1-MITA-K-824 „Inovaciniai čekiai“, Nr. 01.2.1-LVPA-K-828 „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“, Nr. 01.2.1-LVPA-V-830 „Smartparkas LT“, Nr. 01.2.1-LVPA-K-833 „Inoklaster LT“, Nr. 01.2.1-LVPA-V-835 „Iki prekybiniai pirkimai LT“, Nr. 01.2.1-LVPA-V-842 „Inogeb LT“, Nr. 01.2.1-LVPA-T-844 „InoConnect“, Nr. 01.2.1-MITA-T-845 „Inopatentas“, Nr. 01.2.1-LVPA-T-848 „Smart FDI“, Nr. 01.2.1-MITA-T-852 „InoStartas“, Nr. 01.2.1-MITA-T-851 „Inočekiai“, Nr. 01.2.1-LVPA-K-855 „Intelektas LT-2“ ir jų vėlesni pakeitimai.

Atsižvelgiant į prasidedantį Lietuvos pasirengimą naujam ES struktūrinių ir investicinių fondų lėšų finansiniam laikotarpiui, pagrindinis vertinimo **tikslas** – įvertinti Veiksmų programos 1 prioriteto Ekonomikos ir inovacijų ministerijos (toliau EIMIN) priemonių poveikį siekiant pasiruošti naujam 2021–2027 m. finansavimo laikotarpiui. Šiam tikslui pasiekti keliami keturi pagrindiniai **uždaviniai**:

1. įvertinti Veiksmų programos 1.2.1 konkretaus uždavinio indėlį į sumanios specializacijos ir „Europa 2020“ strategijas;
2. įvertinti Veiksmų programos 1 prioriteto EIMIN priemonių poveikį Veiksmų programos 1 prioriteto 1.2.1 konkrečiame uždavinyje nustatytiems pokyčiams;
3. pateikti įžvalgas ir rekomendacijas dėl šio laikotarpio lėšų rezervo panaudojimo tobulinimo ir investicijų poveikio Veiksmų programos specifinių uždavinių pokyčių pasiekimui;
4. pateikti įžvalgas ir rekomendacijas siekiant pasiruošti naujam 2021–2027 m. finansavimo laikotarpiui.

Pagrindiniai **rezultatai**, kuriuos sukūrė minėti produktai, yra tokie:

- Įrodymai apie 1.2.1 uždavinio priemonių papildomumą (pridėtinę vertę), rezultatyvumą ir poveikį. Gautos žinios leis patobulinti 1 prioriteto 1.2.1 konkretaus uždavinio priemonių įgyvendinimą.
- Sukurtas sutarimas tarp politikos formuotojų ir priemonės įgyvendinančių institucijų dėl rekomendacijų naujo laikotarpio priemonių rinkiniui.
- Susistemintos žinios, skirtos atsiskaityti visuomenei ir kitoms suinteresuotosioms šalims.

Vertinimo metodai

Vertinimo metodinis požiūris atsižvelgia į vertinimo klausimų svarbą ir kompleksškumą, todėl derina kiekybinius ir kokybinius duomenų rinkimo ir analizės metodus, retrospektyvinį ir prospektyvinį vertinimą (kaip poveikis keisis 2021–2027 m. laikotarpiu) – taikant išankstinio vertinimo elementus, teorija grįstą vertinimą (TGV) su kontrafaktiniu poveikio vertinimu. Platus siūlomų taikyti metodų spektras leidžia užtikrinti trianguliacijos taikymą.

1 pav. Duomenų rinkimo ir analizės metodų trianguliacija

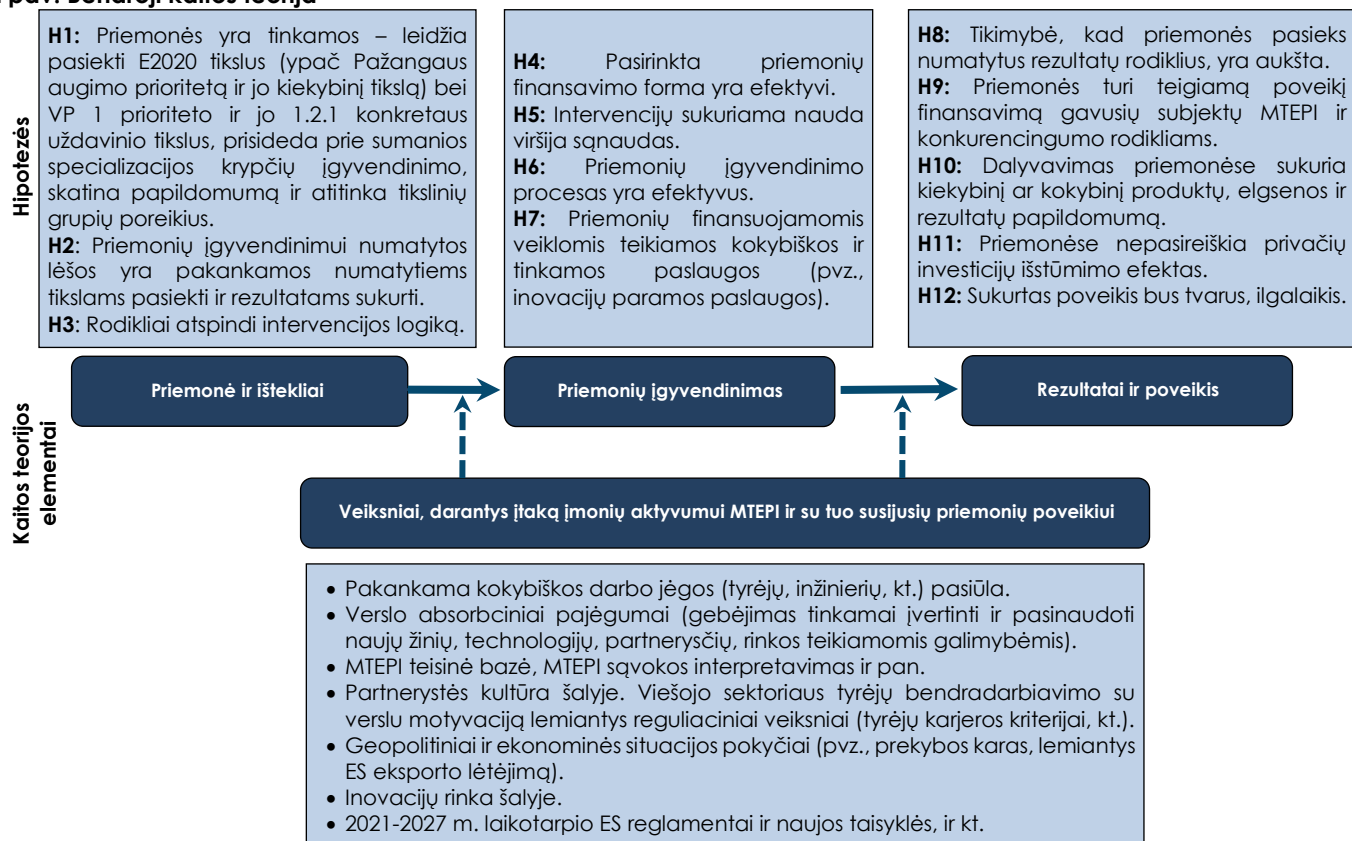

Šaltinis: „Visionary Analytics“ 2019.

Siekiant atsakyti į vertinimo klausimus ir pasiekti vertinimo tikslus, svarbiausi vertinimo metodai yra teorija grįstas vertinimas, kontrafaktinis priemonių poveikio vertinimas bei sąnaudų ir naudos analizė (žr. 1 pav. ir 1 lentelę). Bendroji kaitos teorija pristatyta 2 pav..

¹ Remiantis 2018 12 31 SFMIS duomenimis.

2 pav. Bendroji kaitos teorija

Šaltinis: „Visionary Analytics“, 2019.

1 lentelė. Vertinime taikyti duomenų rinkimo ir analizės metodai

Metodas	Aprašymas
Duomenų rinkimo metodai	
Duomenų gavyba	Duomenų gavyba leidžia automatizuotai surinkti didelius duomenų kiekius iš internetinių puslapių (angl. <i>web scraping</i>), kuriuose pateikiama viešai prieinama informacija. Vertinime duomenų gavyba naudota siekiant surinkti duomenis apie tikslinę MTEPI skatinimo priemonių grupę. Tokiu būdu surinkti duomenys apie paraiškas teikusią įmonių EVRK kodus, amžių, darbuotojų skaičių, apyvartą, statusą, registracijos miestą ir pan. Į bendrą duomenų bazę buvo sujungta informacija iš internetinio puslapio <i>rekvizitai.lt</i> , „Sodros“ atvirų duomenų portalo apie visas Lietuvos įmones bei pirkti <i>Crediteform.lt</i> duomenys apie įmones, kurios buvo analizuotos kontrafaktinės analizės būdu.
Apklausos	Apklausų tikslas buvo surinkti duomenis (įmonių atstovų nuomones) apie priemones ir jų veiklas, priemonių rezultatus, projektų vykdymo kaštus bei kitus duomenis, reikalingus kontrafaktiniam poveikio vertinimui. Apklausos vykdytos 2019 m. vasario 14 d. – balandžio 3 d. naudojant elektroninį apklausų įrankį „SurveyGizmo“. Kontaktai apklausoms buvo gauti bendradarbiaujant su LR finansų ir ekonomikos ir inovacijų ministerijomis, taip pat iš viešai prieinamų internetinių puslapių. Buvo vykdomas klausimynų testavimas bei kitas išsamus pasirėngimas. Siekiant užtikrinti kuo didesnę atsakymų skaičių, respondentams buvo išsiųsti keturi priminimai dalyvauti apklausoje, 98 respondentams apie apklausą buvo priminta telefonu. Atliktos penkios apklausos: 1. finansavimą pagal MTEPI skatinimo priemones ² gavusių subjektų apklausa (išsiųsti 590 kvietimų, gautas 201 atsakymas, atsakiusių dalis – 34 proc.); 2. paraiškas pagal MTEPI skatinimo priemones teikusią, tačiau finansavimo negavusių subjektų apklausa (išsiųsti 486 kvietimai, gauti 76 atsakymai, atsakiusių dalis – 16 proc.); 3. paraiškas pagal priemonę „Iki prekybiniai pirkimai LT“ teikusią, tačiau finansavimo negavusių subjektų apklausa (išsiųsta 11 kvietimų, gauti 9 atsakymai, atsakiusių dalis – 82 proc.); 4. leidimo ikiprekybiniais pirkimams vykdyti prašiusių, tačiau jo negavusių organizacijų apklausa (išsiųsti 16 kvietimų, gauti 7 atsakymai, atsakiusių dalis – 44 proc.). Iš viso išsiųsti 1 103 kvietimai atsakyti į apklausą, gauti 293 atsakymai (atsakiusių dalis – 27 proc.).
Pirminių ir antrinių šaltinių analizė	Pirminių ir antrinių šaltinių analizė yra svarbus duomenų rinkimo metodas atsižvelgiant į tai, kad vertinimas atliekamas dar nesibaigus dalies priemonių įgyvendinimui. Analizė apėmė šias šaltinių grupes: (1) anksčiau Lietuvoje ir Europoje atliktus tyrimus, studijas ir vertinimus; (2) mokslinę literatūrą; (3) ES ir Lietuvos teisės aktus, kitus dokumentus, reglamentuojančius priemonių įgyvendinimą.
Interviu	Vykdyti šie interviu: (1) žvalgomieji ir gilniamieji interviu; (2) interviu su priemonės administruojančiomis institucijomis; (3) interviu su ekspertais (detalus respondentų sąrašas pateikiamas 7 priede).
Fokusuota diskusija	Surengta viena fokusuota diskusija, kurioje aptartos dvi temos: (1) inovacijų skatinimas versle: pasiūlos ir paklausos instrumentai ir (2) inovacijų sistemos ryšiai ir įgūdžiai sumaniai specializacijai. Diskusijos metu pristatyti įrodymai apie 2014–2020 m. laikotarpio priemonių tinkamumą, efektyvumą, rezultatus ir poveikį bei aptartos perspektyviausios intervencijų sritys 2021–2027 m. laikotarpiu.

² Apklausti šių priemonių pareiškėjai: „Inopatentas“, „Inovaciniai čekiai“, „Inočekiai“, „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“, „InoConnect“, „Smartinvest LT+“, „Inostartas“, „Smart FDI“, „Iki prekybiniai pirkimai LT“.

Metodas	Aprašymas
Statistinių duomenų rinkimas	Statistiniai ir administraciniai duomenys surinkti iš dviejų pagrindinių šaltinių: (1) ES struktūrinės paramos kompiuterinės informacinės valdymo ir priežiūros sistemos (SFMS) ir (2) Lietuvos statistikos departamento ir kitų oficialių šaltinių. SFMS duomenys pateikė informaciją apie priemonių įgyvendinimą, rodiklius, stebėsenos pareiškėjus. Lietuvos statistikos departamento ir kitų oficialių šaltinių duomenys leido įvertinti bendrą MTEPI situaciją Lietuvoje ir palyginti ją su kitomis ES šalimis.
Vertinimo rezultatų pristatymas	Vertinimo rezultatai pristatyti ir aptarti 2019 m. rugpjūčio 8 d.
Duomenų analizės metodai	
Kontrafaktinė analizė	Kontrafaktine analize siekiama kiekybiškai įvertinti finansavimo grynąjį poveikį. Tokia analizė remiasi faktinių pasekmių lyginimu su situacija, kuri būtų susiklosčiusi, jei priemonė nebūtų buvusi įgyvendinta (kontrafaktu). Lyginamos įmonės, sėkmingai pasinaudojusios priemonių finansavimu (fikslinė grupė), ir paraiškas pateikusios, bet nefinansuotos įmonės, arba finansavimo nesiekusios įmonės, patenkančios į priemonių tikslinę grupę (kontrolinė grupė). Kontrafaktinė analizė buvo atliekama priemonės „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ pirmajam kvietimui. Kontrafaktinės analizės būdu buvo vertinamas grynasis priemonių poveikis įmonės investicijoms į MTEPI 2018, planuojamoms investicijoms į MTEPI 2019, MTEP darbuotojų skaičiui 2019 02, darbuotojų skaičiui, apyvartai, vidutiniam darbo užmokesčiui, eksporto apimtims. Detali kontrafaktinės analizės metodika ir rezultatai pateikiami 6 priede.
Teorija grįstas vertinimas	Teorija grįsto vertinimo metu rekonstruota ir nuosekliai tikrinta kaitos teorija. Kaitos teoriją sudarančios hipotezės siekia parodyti, kokias sąlygas būtina išpildyti kiekviename priemonės etape (skiriant išteklius, įgyvendinant veiklas ir t. t.), kad pasireikštų norimas poveikis. 1 prioriteto 1.2.1 konkrečios uždavinio kaitos teorija pateikiama 2 pav. Operacionalizuotos hipotezės ir vertinimo klausimai pateikti 1 priede.
Statistinė ir grafinė analizė	Šis metodas taikytas siekiant palyginti skirtingas priemones ir tų pačių priemonių dalyvius bei patraukliai pristatyti vertinimo rezultatus. Apžvelgiami ir palyginami tiek duomenys apie įmones, dalyvavusias tam tikro uždavinio priemonėje (pvz., kaip įmonės vertina priemonių poveikį apyvartos, produktyvumo, naujų darbo vietų skaičiaus augimui ir panašioms rodikliams), tiek lyginami statistiniai skirtingų priemonių rodikliai tarpusavyje (pvz., kaip įmonės vertina maksimalios projekto vertės pakankamumą projekto tikslams pasiekti, dabartinio projektų finansavimo intensyvumo dydį ir pan.).
Užsienio patirties analizė	Užsienio patirties analizė leido pateikti siūlymus dėl naujų alternatyvių priemonių ir dabartinių priemonių tobulinimo. Ji atlikta identifikavus konkrečius priemonių rinkinio tobulinimo poreikius. Atskaitoje integruota 13 konkrečių gerosios užsienio patirties pavyzdžių, tinkamų taikyti Lietuvoje konkrečioms tikslinių grupių poreikiams patenkinti.
Sąnaudų ir naudos analizė	Sąnaudų ir naudos analizė pasitelkiama kaip pagrindinis metodas, siekiant įvertinti priemonių (įsk. jų pasirinktos finansavimo formos) efektyvumą. Ji parodo, kiek kainavo sukurti tam tikrą naudą. Pagrindinis klausimas, į kurį siekiama atsakyti atliekant sąnaudų ir naudos analizę: „Ar tokia pati (ar didesnė) nauda gali būti gaunama mažesnėmis sąnaudomis?“ Šis ekonominės analizės metodas leidžia nustatyti konkrečios viešosios iniciatyvos ne tik tiesiogines, bet ir netiesiogines sąnaudas bei naudą. Analizė atlikta dviem lygmenimis: (1) sąnaudomis laikant priemonei skirtą viešąjį finansavimą, o nauda laikant priemonių rezultatus matuojančius rodiklius (rezultatai pateikiami 3 priede) ir (2) sąnaudomis laikant projekto vykdytojų ir įgyvendinančios institucijos bei kitų priemonėje dalyvaujančių institucijų laiko sąnaudas (analizės rezultatai integruoti į atvejo studijas 5 priede)
Priemonių atvejo studijos	Priemonių atvejo studijos naudojamos atliekant detalią sąnaudų ir naudos analizę, taigi leidžia įvertinti šių priemonių administravimo sąnaudas, išskirti priemonių įgyvendinimui ir poveikiui svarbius išorinius ir vidinius veiksnus. Atliktos keturios priemonių atvejo studijos: „Kiprekybiniai pirkimai LT“, „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ (I ir IV kvietimai analizuojami atskirai, kadangi įvyko pokyčių dalyje priemonės įgyvendinimo etapų) ir „InoConnect“. Atvejo studijos pateiktos 5 priede.
Priemonių lyginamoji analizė	Priemonių lyginamoji analizė leido palyginti priemones tarpusavyje, t. y. identifikuoti jų dizaino, įgyvendinimo, pasiektų rezultatų skirtumus. Be to, tai leido išsiaiškinti, kaip skiriasi naudos gavėjų požiūris į skirtingas priemones. Priemonės lygintos pagal įvairius kriterijus (priemonių papildomumo, rezultatų ir poveikio, kaštų ir naudos ir pan.).

Šaltinis: „Visionary Analytics“.

Vertinimo ataskaitos struktūra

Kaip numatyta techninėje užduotyje, per 8 mėnesius nuo Paslaugų pirkimo sutarties įsigaliojimo dienos teikiama galutinė vertinimo ataskaita apima vertinimo analizę pagal visus Techninės specifikacijos 9 punkte nurodytus Vertinimo uždavinius. Ataskaita toliau struktūruojama pagal bendrąją kaitos teoriją (žr. 2 pav.):

- 1 skyrius „Priemonės ir išteklių“ apima analizę pagal 9.1 vertinimo uždavinį, 9.3.8. vertinimo klausimą.
- 2 skyrius „Priemonių efektyvumas“ apima priemonių įgyvendinimo proceso analizę, atsakoma į 9.2.3 vertinimo klausimą – kokios priemonės pasiteisino, kokios – ne ir kodėl, išskiriant efektyviausias priemones.
- 3 skyrius „Priemonių rezultatai ir poveikis“ apima priemonių rezultatyvumo ir poveikio analizę. Šiame skyriuje atsakoma į 9.2.1, 9.2.2, 9.3.2–9.3.7 ir 9.4.2 vertinimo klausimus.
- 4 skyriuje pristatomos esminės 2021–2027 m. ES fondų laikotarpio sąlygos ir jų poveikis bei verslo MTEPI skatinimo poreikiai 2021–2027 m. (atsakoma į 9.4.1 ir 9.4.4 vertinimo klausimus)
- Išvados ir rekomendacijos pateikiamos paskutiniame skyriuje (pateikiami atsakymai į 9.3.1–9.3.7, 9.4.1, 9.4.3 ir 9.4.5 vertinimo klausimus).

Siekiant užtikrinti, kad ataskaita atitiktų techninėje užduotyje numatytus apimties reikalavimus (iki 80 puslapių be priedų), dalis informacijos iškelta į priedus.

1. PRIEMONĖS IR IŠTEKLIAI

Šio skyriaus tikslas – apžvelgti vertinamo priemonių rinkinio tinkamumą, dėmesį skiriant keturiems klausimams:

- Ar priemonės yra tinkamos – ar jų tikslai ir finansuojamos veiklos atitinka strategiją „Europa 2020“, intervencijų logiką ir kintančius tikslinių grupių poreikius?
- Ar lėšos yra pakankamos?
- Ar tinkamai parinkti priemonių stebėsenos rodikliai?
- Kaip priemonės prisidėjo prie sumanios specializacijos kryptių įgyvendinimo?

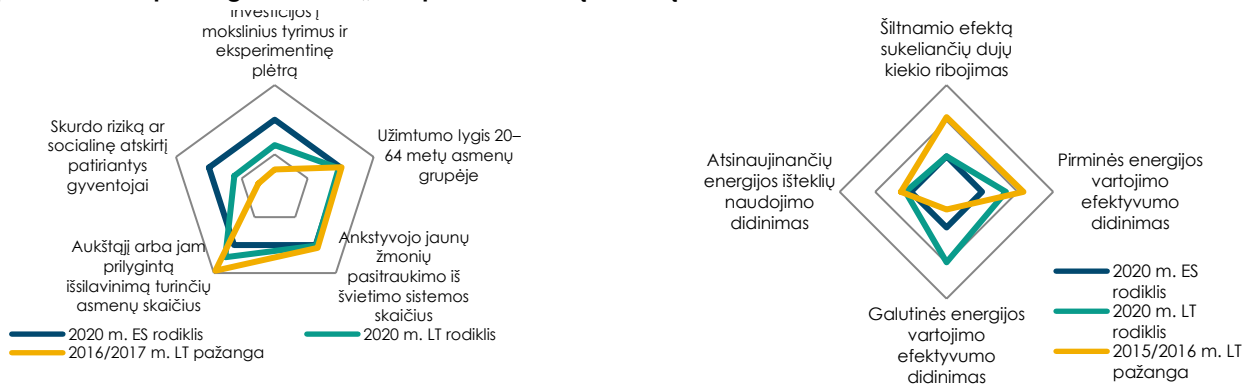
1.1. Priemonių tinkamumas ir indėlis į strategiją „Europa 2020“

Šiame skyriuje aprašomas priemonių indėlis į strategiją „Europa 2020“, loginės sąsajos tarp priemonių veiklų ir Veiksmų programos (VP) tikslų ir jų tinkamumas esamų problemų sprendimui bei atitikimas tikslinių grupių poreikiams. Taip pat priemonių indėlis į sumanios specializacijos kryptių įgyvendinimą.

1.1.1. Priemonių indėlis į strategiją „Europa 2020“

Strategija „Europa 2020“ (toliau E2020) yra ES atsakas į 2008–2012 m. ekonomikos krizę. Strategija buvo siekiama, kad krizę įveiktume dar labiau sustiprėję ir kad ES ūkis taptų pažangus, tvarus ir integracinis, taip pat būtų užtikrintas aukštas užimtumo lygis, našumas ir socialinė sanglauda (Europos Komisija, 2010). E2020 išskiria tris prioritetus – pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo, kelis pamatuojamus tikslus, ir nubrėžia gaires ES veiksams iki 2020 m. Remiantis šiais tikslais nustatomi nacionaliniai tikslai, todėl kiekviena ES valstybė narė (tarp jų – Lietuva) gali kontroliuoti savo pažangą siekiant tikslų. Lietuvos pažanga siekiant E2020 tikslų ir su jais susietų nacionalinių tikslų rodiklių pateikta 3 pav.

3 pav. Lietuvos pažanga siekiant „Europa 2020“ tikslų rodiklių

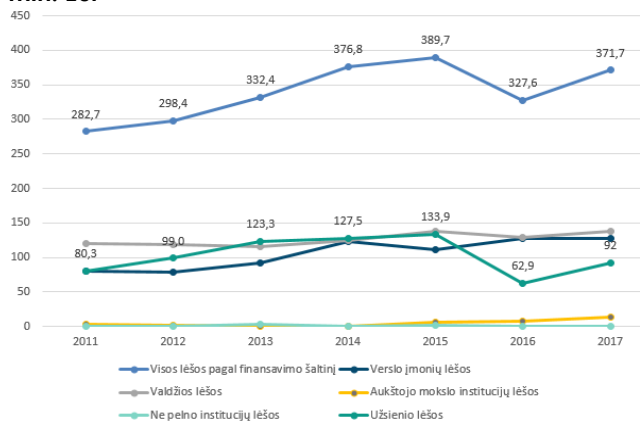
Šaltinis: Eurostat, Europe 2020 Headline indicators: Scoreboard.

Pastabos: pateikti 2017 m. Lietuvos pažangos rodikliai (išskyrus rodiklius „Skurdo riziką ar socialinę atskirtį patiriantys gyventojai“, „Šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio ribojimas“, „Atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo didinimas“, „Pirminės energijos vartojimo efektyvumo didinimas“ (2016 m. duomenys) ir rodiklį „Galutinės energijos vartojimo efektyvumo didinimas“ (2015 m. duomenys). Lietuvos tikslas „Šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio ribojimas“ yra išreikštas su ES-28 tikslais nepalyginama forma – šiame grafike pažymėta, kad šio tikslo 2020 m. Lietuvos rodiklis yra lygus ES rodikliui. Konkrečios rodiklių reikšmės pateiktos pasiūlymo 3 priede.

Visas vertinamas Veiksmų programos (toliau VP) uždavinys **tiesiogiai prisideda prie Strategijos „Europa 2020“ prioriteto „Pažangus augimas“**. Pažangiu ekonomikos augimu siekiama gerinti ES veiklos rezultatus švietimo, mokslinių tyrimų ir inovacijų bei skaitmeninės visuomenės srityse. Svarbiausias pažangaus augimo rodiklis, prie kurio tiesiogiai prisideda pirmasis VP prioritetas, nustato, kad ES nuo 2020 m. į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą investuotų 3 proc. ES BVP (**Lietuvos nacionalinis tikslas – 1,9 proc. BVP**). Taip pat „Europa 2020“ strategijoje nustatyta, kad pažangaus augimo bus siekiama per pavyzdines iniciatyvas, tarp kurių reikėtų išskirti Inovacijų sąjungą. Inovacijų sąjungos pavyzdinė iniciatyva nustato, kad mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtos ir inovacijų (toliau MTEPI) politika būtų skirta pagrindiniams visuomenės uždaviniams spręsti klimato kaitos, energetikos, tausaus išteklių naudojimo, sveikatos, demografinių pokyčių ir kitose srityse. Siekiant šių tikslų inovacijų politika turėtų būti stiprinama visose grandyse, nuo fundamentinių mokslinių tyrimų iki jų rezultatų komercinimo.

Lietuvos pažanga siekiant investicijų į mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą (toliau MTEP) tikslo (žr. 3 pav.) yra žemiausia, lyginant su kitais rodikliais. Investicijų į MTEP rodiklis išlieka daugiau nei dvigubai mažesnis už ES vidurkį, kuris sudarė 2,06 proc. 2017 m. Maža to, investicijos į MTEP 2016 m. Lietuvoje krito nuo 1,04 iki 0,84 proc., o 2017 m. vėl pakilo iki 0,89 nuo BVP. Verslo investicijų į MTEP santykis su BVP (0,27 proc.) buvo net penkis kartus žemesnis už atitinkamą ES rodiklį. Vis tik verslo investicijos nuo 2012 m. nedaug, bet stabiliai auga. Be to, keliamos prielaidos, kad verslas nedeklaruoja visų MTEP investicijų dėl siaurai interpretuojamos MTEPI sąvokos ar kitų priežasčių. Pavyzdžiui, Lietuvos inovacijų centro ir Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūros (toliau MITA) 2015 m. nustatyta, kad 991 iš 1 009 apklausoje dalyvavusių įmonių investavo į MTEP, tačiau to nedeklaravo, nors 62 proc. jų MTEP išlaidoms per metus skiria 2–10 proc. nuo apyvartos (Visionary Analytics, 2017b).

4 pav. Bendros Lietuvos išlaidos MTEP pagal finansavimo šaltinius, mln. Eur

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas, 2019.

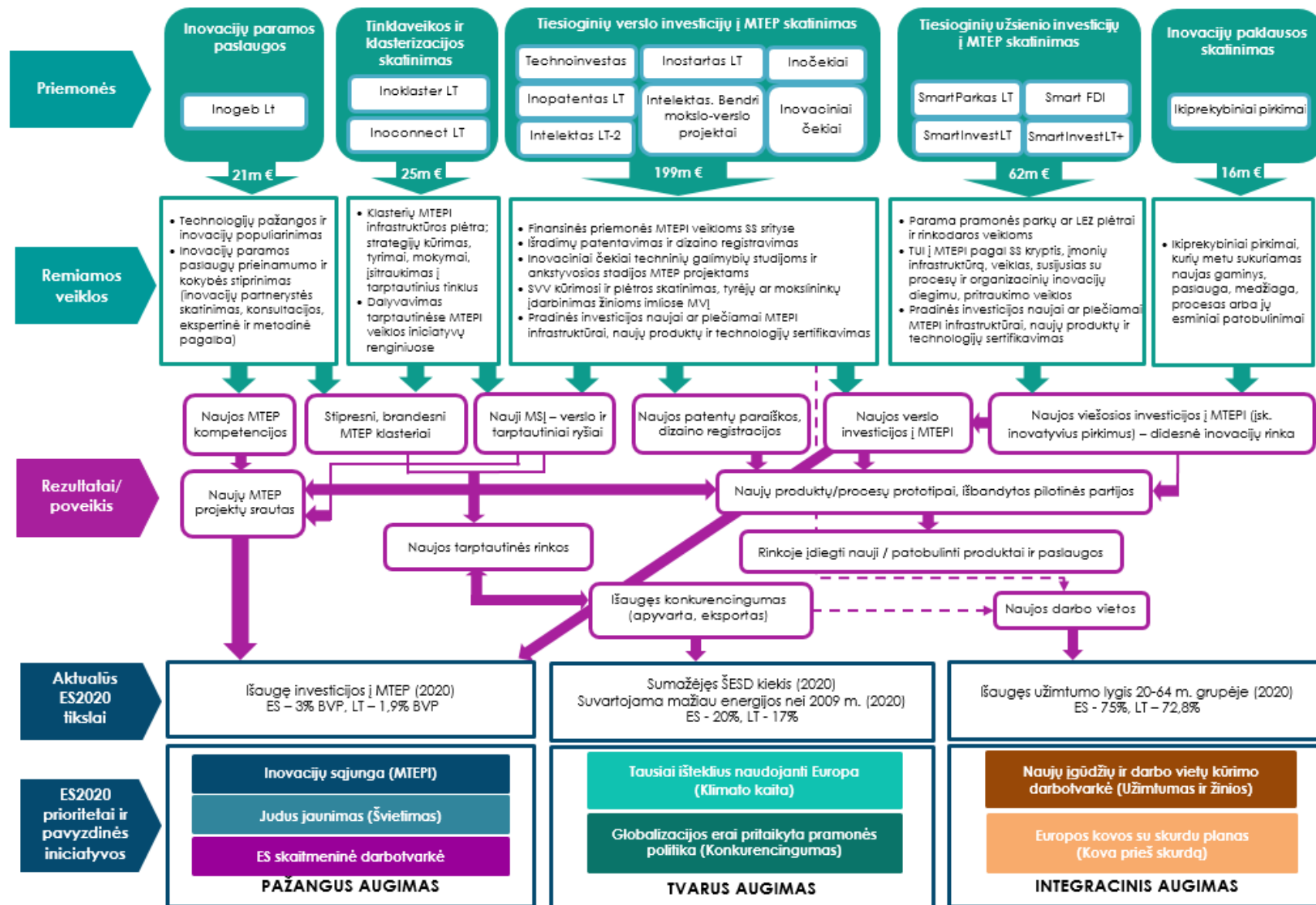
investiciniu laikotarpiu (2021–2027 m.), jeigu ES investicijos, ypač Vilniaus regione, mažės.

Netiesiogiai (ilguoju laikotarpiu) VP 1 prioriteto EIMIN priemonės prisideda ir prie kitų dviejų E2020 prioritetų. Pirma, dalis įgyvendinamų priemonių (pvz., priemonės, kurios prisideda pritraukiant užsienio investuotojus į Lietuvą) prisideda prie užimtumo didinimo tikslo, nes kuria naujas darbo vietas. Antra, dauguma priemonių stiprina įmonių investicijas į naujų, konkurencingesnių produktų ir paslaugų paiešką ir kūrimą. Tokiu būdu jos stiprina mažų ir vidutinių įmonių (toliau MVĮ) konkurencingumą ir prisideda prie „Tvaraus augimo“ prioriteto iniciatyvos „Globalizacijos erai pritaikyta pramonės politika“. Svarbiausi tiesioginiai ir netiesioginiai efektai (vertinamų priemonių intervencijų logika) atskleisti 5 pav.. Čia pateikiamos penkios priemonių grupės, kuriose visos vertinamos priemonės sugrupuotos pagal tikslus.

MTEP investicijų rodiklio kritimas minėtu laikotarpiu, kai inovacijų sistemos dar nebuvo pasiekusios naujo laikotarpio ES investicijos, rodo didelę priklausomybę nuo ES struktūrinių lėšų (jos sudaro apie trečdali visų investicijų) ir struktūrinės Lietuvos MTEPI sistemos problemas. Investicijų į MTEP augimas Lietuvoje yra tiesiogiai palaikomas ES struktūrinių fondų lėšų, todėl nėra tvarus. 2016 m., sumažėjus struktūrinėms investicijoms, atitinkamai sumažėjo ir bendros investicijos (žr. 4 pav.), o 2017 m. joms vėl išaugus, išaugo ir investicijos į MTEP.

Šie duomenys rodo, kad ES struktūrinių investicinių fondų investicijų papildomumą (pridėtinę vertę) būtina stiprinti ir užtikrinti investicijų tvarumą. Tai taps ypač aktualu nauju

5 pav. 2014–2020 m. Veiksmų programos 1 prioriteto 1.2.1 konkretaus uždavinio „Padidinti mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų veiklų aktyvumą privačiame sektoriuje“ indėlis į Strategijos „Europa“ 2020 tikslus

Šaltinis: „Visionary Analytics“, remiantis aktualiais teisės aktais. Punktūrinėmis linijomis pavaizduoti netiesioginiai 1 prioriteto 1.2.1 konkretaus uždavinio priemonių įgyvendinimo efektai. Pastaba: naujai planuojamos vykdyti priemonės „Eksperimentas“ ir „Skaitmeniniai inovacijų centrai“ nėra šio vertinimo objektas, todėl nėra ir įtrauktos į šį paveikslėlį.

1.1.2. 2014–2020 m. laikotarpio priemonių tęstinis tinkamumas

Toliau aptariamos įžvalgos apie tęstinį priemonių tinkamumą ir jų pridėtinę vertę mažinančius veiksnius, atitinkamą tikslinių grupių poreikiams remiantis interviu, apklausomis, anksčiau atliktomis studijomis. Kituose skyriuose tinkamumo įžvalgos papildomos duomenimis apie efektyvumą ir poveikį.

Verslo investicijų į MTEPI tiesioginis skatinimas

Verslo investicijų į MTEPI tiesioginio skatinimo priemonių pagrindinis tikslas sutampa su 1.2.1 uždavinio tikslu padidinti MTEPI veiklų aktyvumą privačiame sektoriuje. Šiai priemonių grupei priklauso 7 priemonės, kuriomis skatinamos investicijos į MTEPI, tiesiogiai (bendra)finansuojant MTEPI veiklas ar patentų bei dizainų registravimą. Ypač daug dėmesio skiriama mokslo ir verslo bendradarbiavimui bei partnerystei, įmonės skatinamos kreiptis į mokslo ir studijų institucijas (toliau MSI) atliekant užsakomuosius tyrimus. Visos priemonės, išskyrus vieną, yra suplanuotos kaip negrąžinamosios subsidijos.

Tęstinis priemonių tikslų aktualumas. Europos inovacijų švieslentėje 2017 m. Lietuva pakilo į 16 vietą. Šis augimas buvo sparčiausias visoje ES ir sudarė 21 proc. Nepaisant teigiamų pokyčių, Lietuvos investicijos į MTEPI išlieka gerokai žemesnės už ES vidurkį. 2017 m. Lietuvos investicijos į MTEPI siekė 0,89 proc. nuo BVP ir daugiau nei dvigubai atsiliko nuo ES vidurkio (2,06 proc. nuo BVP, pagal Eurostat 2019b). Tais pačiais metais Lietuvos verslo investicijų į MTEPI santykis su BVP buvo daugiau nei keturis kartus žemesnis už ES vidurkį (0,31 proc. lyginant su 1,36 proc.). Kaip pažymima Europos Komisijos ataskaitoje (Europos Komisija, 2019), didžioji dalis Lietuvos verslo nėra imli žinioms, o ūkio transformacija į žiniomis grįstos ir aukštos pridėtinės vertės ekonomiką vyksta pernelyg lėtai. Dėl šios priežasties paklausa MTEPI paslaugoms taip pat išlieka ribota. Bendras šio priemonių rinkinio tikslas išlieka aktualus, tačiau jis atliepia tik kai kurias Lietuvos MTEPI kylančias problemas.

Priemonių paklausa. Priemonių, priklausančių šiai grupei, įgyvendinimas yra netolygus (žr. 2 priedą), nes pačios priemonės pradėtos įgyvendinti skirtingu metu. Jų paklausa taip pat nėra tolygi dėl kiekvienai priemonei specifinių priežasčių. Toliau apžvelgiama priemonių įgyvendinimo pažanga ir paklausa, jas suskirstant į kelias grupes.

- **Neseniai pradėtos įgyvendinti priemonės.** Dalies priemonių įgyvendinimas buvo pradėtas tik 2018 m., todėl tiek šių priemonių įgyvendinimo pažanga, tiek paklausa išlieka ribotos. Priemonei „Inostartas“ įgyvendinti skirta ne daugiau kaip 6 proc. numatytų lėšų. Mažesni priemonės „Inostartas“ patrauklumą gali iš dalies lemti tai, kad anksčiau panašios priemonės nebuvo, taigi, remiantis interviu su ekspertais, dalis tikslinės grupės gali būti per mažai informuota arba laikyti finansavimo kriterijus nefinansiniais. Priemonei „Inočekiai“ skirta daugiau kaip 30 proc. numatytų lėšų. Vis dėlto priemonė „Inočekiai“ per trumpą laikotarpį sulaukė paraiškų už daugiau kaip pusę visos numatytos sumos, taigi yra labai paklausy. Ankstesnė analogiška priemonė „Inovaciniai čekiai“, kurios įgyvendinimas buvo sustabdytas, nepaisant visų trūkumų, buvo paklausy – prašomas finansavimas dvigubai viršijo numatytą lėšų sumą. Atsižvelgiant į šiuos duomenis, galima tikėtis, kad priemonė „Inočekiai“ turėtų sulaukti nemažai susidomėjimo. Priemonė „Intelektas LT-2“ taip pat pradėta įgyvendinti neseniai. Buvo pateiktos keturios paraiškos, kurių vertė siekė šiek tiek mažiau nei pusę visos priemonei numatytos sumos. Šia priemone yra finansuojami aukštos vertės MTEPI ir MTEPI infrastruktūros projektai, todėl pareiškėjų, kurie atitiktų visus kriterijus, įskaitant reikalavimus finansiniam indėliui, galimai nėra daug. Tai sąlygoja ribotą projektų srautą ir priemonės paklausą. Priemonės įgyvendinimui buvo atrinkti du subjektai, o jiems skirta suma tik šiek tiek viršija ketvirtadalį visos numatytos lėšų sumos.
- **Paklausios priemonės.** Priemonei „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ įgyvendinti buvo paskelbti 4 kvietimai, o po kiekvieno kvietimo priemonė buvo tobulinama. Per keturis kvietimus pateiktų paraiškų suma gerokai viršija numatytas investicijas (67 proc. skirtumu), o projektams buvo skirta 92 proc. nuo visos prašomos sumos. Vis dėlto įgyvendinant priemonę susidurta su iššūkiais, nes pirmuose priemonės kvietimuose dažnu atveju projektų paraiškos buvo nekokybiškos ir neatitiko finansavimo kriterijų. Kaip rodo LVPA pateikti duomenys, didžioji dalis (46 proc. visų pateiktų paraiškų) I priemonės kvietimo paraiškų buvo atmestos, nes neatitiko MTEPI veiklos ir (arba) sumanios specializacijos reikalavimų. II, III ir IV kvietimų atveju situacija buvo visiškai kitokia. Gerokai mažesnė paraiškų dalis buvo atmesta dėl neatitikimo MTEPI ir sumanios specializacijos kriterijams – II kvietime 28 proc. visų pateiktų paraiškų, III kvietime 18 proc. nuo visų pateiktų paraiškų, IV kvietime 13 proc. Prie pokyčių III ir IV kvietimuose prisidėjo tai, kad LVPA po kiekvieno kvietimo tobulino MTEPI vertinimo metodiką, o pirmajame priemonės kvietime MTEPI apibrėžimas ir jo interpretavimas kai kurių įmonių atstovams atrodė per griežtas. MTEPI sąvokos apibrėžimas ir jo interpretavimas toliau tobulinamas Inovacijų reformos kontekste. II ir III kvietimuose (jie vyko paraleliai) stebimas skirtumas tarp dėl MTEPI kriterijų atmestų paraiškų gali būti susijęs su brandžių idėjų MTEPI veiklai stoka tarp pradedančiųjų inovatorių (jiems buvo skirtas II kvietimas, o III kvietimas buvo skirtas brandiems inovatoriams).
- **Mažiau paklausios priemonės.** Nepaisant to, kad priemonės „Inopatentas“ kvietimas teikti paraiškas buvo paskelbtas dar 2017 m. birželio mėn., šiai priemonei įgyvendinti paskirta suma nesiekia net 15 proc. numatyto finansavimo. Priemonė taip pat nėra paklausy – paraiškose prašomas finansavimas sudaro vos 20 proc. visos numatytos lėšų sumos. Tokia situacija susiklostė dėl to, kad šiuo metu įmonių, kurios per pastaruosius porą metų sukūrė tarptautiniu mastu patentuojamą išradimą, Lietuvoje nėra daug. Taip pat priemonės patrauklumui įtakos gali turėti tai, kad nėra finansuojamos visos patentavimo išlaidos. Nors priemonės finansuojama veikla yra aktuali ir reikalinga, finansavimo apimties paremtos pernelyg optimistiškomis prielaidomis.
- **Finansiniai instrumentai.** Pagal priemonę „Technoinvestas“ yra finansuojamos 3 finansinės priemonės: Ko-investicinis fondas II, Ko-investicinis fondas MTEPI ir Ankyvosios stadijos ir plėtros fondas II³. Vertinimo laikotarpiu

³ Ko-investicinis fondas II ir Ankyvosios stadijos ir plėtros fondas II taip pat finansuojami iš 3 prioriteto lėšų.

rizikos kapitalo fondo investicijos pasiekė tik vieną įmonę. Daryti išvadas apie priemonės paklausą sudėtinga, nes šios priemonės įgyvendinimą sąlygoja įvairūs veiksniai, o ypač tai, kad įmonėms finansavimas šiuo metu yra prieinamas subsidijų forma, kuri yra patrauklesnė nei kitos finansavimo formos.

Apibendrinant akcentuotina, kad **intervencijų rinkinys iš esmės yra tinkamas ir atitinkantis tikslinių grupių poreikius**. Tai rodo ir priemonių paklausa. Tačiau išlieka keli tobulinimo poreikiai, kurie aptariami toliau.

Priemonių rinkinio tinkamumo tobulinimo poreikiai. Toliau apžvelgiame pagrindinius rinkinio trūkumus.

- **Užtikrinti geresnes priemonių tarpusavio sąsajas ir sinergijas.** Vienas iš ryškiausių dabartinio priemonių rinkinio iššūkių yra priemonių tarpusavio sąsajų trūkumas, įmonės, esančias skirtingose MTEPI veiklos stadijose, palydinti iki galutinio produkto komercinimo. Geru sąsajų užtikrinimo pavyzdžiu gali būti laikoma „Horizontas 2020 MVĮ instrumento“ programa, kuria susidomėjimą rodo ir Lietuvos įmonės (žr. 1 iliustraciją). Šis instrumentas leidžia įmonėms ruošti produktą rinkai tolygiai jį formuojant nuo žemesnio link paties aukščiausio technologinio parengties lygio, o svarbiausia, daug dėmesio skiriant komercinimo veikloms (pvz., produkto komercinio potencialo analizės, verslo plano rengimo integravimas į projektus). Jų ypač trūksta dabartiniame MTEPI priemonių rinkinyje, todėl dalis projektų pasibaigia nepasiekę paskutinių produkto vystymo stadijų. Priemonė „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ yra iš esmės beveik analogiška MVĮ Instrumento antrajam etapui, paruošiamąjį etapą gali padengti priemonės „Inočekiai“ veiklos, tačiau nėra skatinama pasinaudoti šia sinergija, tam nėra sudaromos parankesnės sąlygos nei tiesiog naudojantis viena iš priemonių. Antra, vis dar trūksta dėmesio įmonių transformacijai, idėjų vystymui, tai nėra daroma nuosekliai, todėl esminė problema yra gerų idėjų srautas. Reikėtų daugiau dėmesio skirti įmonių procesų optimizavimui, pirminių MTEPI veiklų vykdymui ir įmonių vidinių gebėjimų stiprinimui. Nors dabartinėse priemonėse buvo bandyta atskirti patyrusius inovatorius nuo nepatyrusių (pvz., 2–3 priemonės „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ kvietimai), norint pritraukti įmones, nevykdančias MTEPI veiklų, turėtų būti numatomos kitokio pobūdžio priemonės. Esamos priemonės, tokios kaip „Inočekiai“ arba „Inogeb LT“, nėra pakankamos ir neužtikrina sisteminės įmonių transformacijos. Viena vertus, trūksta, kas paskatintų dalyvauti priemonėse „Inogeb LT“ arba „Inočekiai“, kita vertus, trūksta nuolatinės mentorystės, kaip vystyti savo idėją, kokiomis priemonėmis kokiame etape galima pasinaudoti ir pan. Nuolatinėi mentorystei nėra skiriamos biudžeto lėšos, o ESIF negalima finansuoti nuolatinių tęstinių veiklų.
- **Daugiau dėmesio naujiems inovatoriams.** Lietuvoje šiuo metu nėra daug aukštą pridėtinę vertę kuriančių įmonių, todėl, norint paskatinti ūkio poslinkį link aukštos pridėtinės vertės produktų gamybos ar paslaugų, didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas startuoliams ir naujų ar atžalinių MTEPI veikla grįstų įmonių kūrimui. Naujame finansavimo laikotarpyje tai bus vienas pagrindinių iššūkių. Priemonės „Inostartas“ patrauklumas šiuo metu yra ribotas dėl finansavimo išmokėjimo tvarkos bei tikslinės grupės specifikos. Visų pirma, priemonė yra labiau skirta tiems, kurie jau yra išvystę gaminio / paslaugos prototipą, todėl jie negali būti laikomi pradedančiais. Antra, dalyvaujant projekte, finansavimas yra suteikiamas startuoliui sėkmingai įvykdžius visas veiklas, todėl pareiškėjai arba negali dalyvauti dėl savų lėšų trūkumo, arba nenori prisiimti rizikos, jei jų vykdoma veikla nepasiteisintų. Sprendžiant šią problemą 2018 m. spalio mėn. buvo suteikta galimybė gauti avansą projekto įgyvendinimo pradžioje. Svarbiausias startuolių ekosistemos elementas yra mentorystės ar inkubavimo programos, akceleravimo veiklos, renginiai ir pan. Tokios veiklos ypač aktualios ankstyvos stadijos startuoliams, kurie nebūtinai turi išvystę gaminio / paslaugos prototipą. Būtent tokių veiklų šiuo metu labiausiai trūksta (Visionary Analytics, 2019). Tokias veiklas taip pat būtų galima finansuoti skiriant subsidijas mokslo ir technologijų parkams, klasteriams ar kitoms organizacijoms, vykdančioms inkubavimo ir akceleravimo programas. Aukšto potencialo startuolių vystymo pavyzdys pateikiamas 1 iliustracijoje.
- **Mokslo ir verslo bendradarbiavimo skatinimo iššūkiai.** Pirma, nors priemonė „Inočekiai“ yra tinkama ir sėkminga ir bendradarbiavimas su užsienio MSI šiuo metu pagal priemonę yra galimas, vertinimo metu nei viena įmonė tokia galimybe dar nepasinaudojo, nors susidomėjimo būta. Pagal priemonę „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ mažiau nei pusė projektų (31 proc.) yra įgyvendinami bendradarbiaujant su MSI. Remiantis ankstesniais vertinimais bei MOSTA apklausos rezultatais (Visionary Analytics, 2017b; MOSTA, 2017), galima daryti prielaidą, kad bendradarbiavimą riboja skirtingai verslo ir mokslo atstovų suvokiami MTEPI veiklos tikslai bei rezultatai, pernelyg aukštas tyrėjų užimtumas kitais darbais, vidinė MSI biurokratija ir kitos sisteminio pobūdžio priežastys (žr. toliau), kurios apsunkina bendradarbiavimą. Situaciją galėtų gerokai pagerinti aiškesnės sąsajos su Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos (toliau ŠMSM) įgyvendinamomis priemonėmis, tokiomis kaip „MTEP rezultatų komercinimas ir tarptautiškumo skatinimas“ ar „Kompetencijos centrų ir inovacijų ir technologijų perdavimo centrų veiklos skatinimas“ (pvz., finansuojant skirtingus komercinimo ciklus).

Akivaizdu, kad ESIF priemonių rinkinys negali išspręsti visų verslo MTEPI investicijas ir ypač partnerystės sąlygojančių veiksmų:

- **Kritinės masės trūkumas** riboja mokslo ir verslo bendradarbiavimą. Šiuo metu MSI esantys padaliniai dažniausiai stokoja tyrėjų, todėl verslas gali rinktis iš pernelyg ribotos pasiūlos. Taip pat pasireiškia **tyrėjų ir inžinierių versle trūkumas** – kvalifikuotos darbo jėgos stoka yra viena iš rimčiausių problemų, su kuria susiduria Lietuvos verslas. 2018 m. vykdytoje apklausoje net 64 proc. įmonių vadovų nurodė, kad jų verslo augimui esminę įtaką turės reikalingų kompetencijų trūkumas (PwC, 2019). Europos Komisija taip pat pabrėžia, kad būtent kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas tampa svarbiausiu trukdžiu Lietuvos ekonomikos augimui (Europos Komisija, 2019), įskaitant ir MTEPI vystymą. Taip pat Lietuva šiuo metu gerokai atsilieka nuo ES valstybių pagal tyrėjų versle skaičių. 2017 m. MTEP personalas verslo įmonėse sudarė vos 0,27 proc. nuo visos darbo jėgos, o ES vidurkis siekė 0,72 proc. (Eurostat, 2019). Kaip minėta ankstesniuose tyrimuose bei interviu metu, tik jauni ir kompetentingi tyrėjai gali atnešti pokyčių

į MTEPI veiklos nevykdantį verslo sektorių. Tačiau kol kas priemonės, skatinančios tyrėjų įdarbinimą versle, nepasiteisino, todėl verta pagalvoti apie kitus mechanizmus, taikomus, pavyzdžiui, Airijoje⁴.

- **Pernelyg silpni MSI gebėjimai ir menka motyvacija įsitraukti į MTEPI projektus.** Remiantis interviu respondentų įžvalgomis, MSI nėra patrauklios bendradarbiavimo partnerės, nes reta MSI pateikia suprantamą ir vartotojių lengvai prieinamą savo paslaugų katalogą, taigi verslininkams nėra aišku, ko jie gali tikėtis (šiuo kontekste „e-mokslo vartai“ vis dar nėra patrauklūs vartotojams (Visionary Analytics, 2017b)). Trūksta sistemingų pastangų ir gebėjimų pristatyti savo paslaugas verslui. Tai patvirtina MOSTA atliktos apklausos duomenys, kurioje 71 proc. verslo atstovų nurodė, kad jiems trūksta informacijos apie bendradarbiavimo galimybes ir naudą (MOSTA, 2017). Taip pat dėl didelio darbo krūvio ir administravimo specifikos MSI darbuotojai nėra suinteresuoti įsitraukti į MTEPI projektus. Kaip rodo MOSTA duomenys, didžiausia dalis tyrėjų nedalyvauja bendruose MTEPI projektuose su verslu, nes jaučiasi pernelyg užimti (34 proc.). Galiausiai tiek ankstesniuose vertinimuose, tiek vertinimo metu vykdytoje apklausoje buvo pažymima, kad daug problemų kelia MSI darbuotojų atestavimo reikalavimas pagal publikacijų skaičių – būtent siekis rašyti straipsnius iš esmės prieštarauja verslo siekiams vykdam MTEPI projektus, todėl jų tarpusavio bendradarbiavimas išlieka riboto masto.
- **Pasitikėjimo trūkumas.** Ši problema yra akcentuojama kaip vienas esminių Lietuvos visuomenės iššūkių, kuris užkerta kelią sėkmingam bendradarbiavimui visuose lygmenyse (t. y. tiek tarp-instituciniu lygmeniu, tiek tarp MSI ir verslo ir pan.) ir visose srityse (tiek MTEPI, tiek kitose). Šio iššūkio sprendimas yra susijęs su lėtai ir tik ilguoju laikotarpiu vykstančiais kultūriniais pokyčiais.
- **Įmonės bendradarbiauja su MSI, tačiau dažniausiai tai daro neoficialiai** (t. y. ne per instituciją, o per asmenines pažintis⁵), nes tiek mokslininkus, tiek verslininkus atbaido pernelyg aukšti universitetuose esantys administravimo mokesčiai. Priemonė „Inočekiai“ sudaro sąlygas atviram bendradarbiavimui, tačiau, kaip teigė interviu respondentai, ji nesprenžia esminių MSI vadybos problemų. Kita vertus, daryti vienareikšmiškas išvadas apie „šešėlinį“ bendradarbiavimą ir jo mastą sudėtinga, nes trūksta patikimų įrodymų.
- **Verslas vis dar pernelyg menkai naudojami MTEPI infrastruktūra.** Tai galima paaiškinti bendradarbiavimo kultūros nepakankamumu, infrastruktūros fragmentacija, kai toje pačioje teritorijoje kelios įstaigos teikia tas pačias paslaugas, tarpusavyje nesiderina savo veiklą (MOSTA, 2018). Taip pat 2017 m. apklausoje apie 40 proc. įmonių nurodė, kad viešojo atviros prieigos infrastruktūra ir klasteriuose esanti infrastruktūra nėra lengvai prieinama, jos naudojimo paslaugų kaina nėra patraukli (Visionary Analytics, 2017b).
- **Lietuvos įmonės dažnai nedeklaruoja vykdomos MTEPI veiklos,** todėl priemonės atlieka papildomą funkciją – įmonės, norinčios pasinaudoti finansine pagalba, privalo deklaruoti MTEPI darbams skirtas išlaidas.
- **Savivaldybės yra pernelyg menkai įsitraukusios į MTEPI skatinimą.** Savivaldybių jurisdikcijoje esantys mokslo ir technologijų parkai (MTP) retai sulaukia savivaldos paramos. Lietuvos regionai šiuo metu beveik nedalyvauja ES fondų finansuojamose priemonėse (žr. 25 pav.), o tai lemia vis didėjančių regionų atskirtį. Savivaldybės turėtų būti skatinamos priimti daugiau atsakomybės už inovacijų politikos formavimą ir įgyvendinimą.

1 iliustracija. Aktualūs pavyzdžiai priemonių rinkinio tobulinimui

Priemonė „Horizontas 2020 MVĮ instrumentas“ (angl. Horizon SME Instrument) yra įgyvendinama dviem etapais – (1) galimybių įvertinimo ir (2) inovatyvaus produkto vystymo. Pirmajame etape įmonė gauna 50 000 Eur vienkartinę subsidiją išsiaiškinti naujo produkto technines galimybes ir komercinį potencialą. Jeigu galimybių studija, įskaitant ir verslo planą, parodo, kad produkto prototipas turi vystymo potencialą, įmonė gali teikti paraišką antrojo etapo įgyvendinimui. Šiame etape įmonė gauna didesnę sumą (nuo 500 000 Eur, finansuojant iki 70 proc. išlaidų) galutiniam produkto paruošimui rinkai – gali būti paleidžiama bandomoji linija, atliekamas testavimas ir pan., daug dėmesio skiriama komercinimo veikloms. Projekto įgyvendinimo metu įmonė gali pasinaudoti ir nemokamomis konsultacijomis, padedančiomis suderinti projekto tikslus su strateginiais įmonės poreikiais. Tokio tipo priemonė užtikrina nuoseklų produkto vystymą nuo žemesnio iki aukščiausio technologinės parengties lygio.

Aukšto potencialo startuolių vystymas Airijoje (High Potential Start-ups) yra programa, skirta paremti įmones, turinčias potencialą pristatyti produktą į tarptautinę rinką bei per 3 metus nuo veiklos pradžios sukurti 10 darbo vietų ir pasiekti 1 mln. Eur apyvartą. Startuoliai gali pasinaudoti įvairiomis paslaugomis, diferencijuotomis pagal produkto vystymo stadiją:

- *Augimo stadijoje* esančios įmonės arba individualūs asmenys gali gauti dotacijas galimybių studijai atlikti, 5 000 Eur vertės inovacinius čekius, mentorystės paslaugas arba dalyvauti inkubavimo programoje.
- *Investicijoms pasirengę* startuoliai, norintys atlikti rinkos tyrimus arba kurti prototipus, gali teikti paraiškas pradinio kapitalo fondo investicijoms gauti (50 000 Eur). Kitas finansavimo mechanizmas yra 50 proc. parama verslo planui įgyvendininti – tai iš dalies panašu į rizikos kapitalo investicijas, kadangi finansuojamos viso verslo plano veiklos, o ne jo dalys (kaip MTEPI veikla ar darbo vietų kūrimas). Po šių investicijų įmonės gali kreiptis dėl paramos tolesniam produkto komercinimui ir rinkodarai, orientuotai į eksportą.

Šaltiniai: internetinis puslapis <https://www.enterprise-ireland.com/en/funding-supports/Company/HPSU-Funding/> ir <https://1stmile.dk/grants/horizon-2020-sme-instrument/>

Tiesioginių užsienio investicijų (TUI) į MTEPI skatinimas

Siekiant paskatinti TUI į MTEPI, šiame finansavimo periode yra numatytos 4 priemonės: „SmartParkas LT“, „Smartinvest LT“, „Smartinvest LT+“ ir „Smart FDI“. Šių priemonių pagrindinis tikslas yra analogiškas anksčiau aptartų priemonių tikslui, t. y. paskatinti tiesiogines verslo investicijas į MTEPI, pritraukiant naujų inovatorių iš užsienio.

⁴ <https://www.enterprise-ireland.com/en/funding-supports/Company/>

⁵ Tai patvirtina MOSTA vykdyta apklausa – į MTEPI projektus verslo ar MSI subjektai dažniausiai įsitraukia per asmenines pažintis.

Tęstinis priemonių tikslų aktualumas. 2017 m. užsienio lėšos sudarė net ketvirtadalį visų MTEP investicijų Lietuvoje (ESTEP, Visionary Analytics, 2019), todėl TUI pritraukimas bei skatinimas investuoti į MTEPI yra aktualus. Lietuva gerokai atsilieka nuo kitų regiono šalių pagal šalyje sukauptų TUI dalį nuo BVP⁶. Nors pastaraisiais metais Lietuvai vis geriau sekasi pritraukti TUI projektus, konkurencija dėl projektų, kuriuose būtų vykdomos aukštos pridėtinės vertės MTEP veiklos, yra itin aukšta. Pasaulio banko „Doing Business“ reitinge 2018 m. Lietuva pakilo į 14 vietą, aplenkdamas visas kaimynines regiono šalis. Toks aukštas įvertinimas sutampa su gerais „Investuok Lietuvoje“ veiklos rezultatais – 2018 m. buvo pritrauktas rekordinis skaičius TUI projektų (45), tarp kurių yra įmonių, stipriai orientuotų į MTEPI veiklą (pvz., „Convius“ arba „Tonbo Imaging“) (Činga, 2019). Iš viso apie 30 proc. nuo visų pritrauktų projektų vykdytų MTEPI veiklas (13 projektų). Didesnė dalis (9 projektai) MTEPI veiklas vykdytų šalia savo pagrindinės veiklos, o likusiems (4 projektai) MTEP veikla bus pagrindinė. Šio laikotarpio priemonės prisideda prie šių tikslų įgyvendinimo:

- **Infrastruktūros plėtra.** Laisvosios ekonominės zonos (LEZ) yra patrauklios užsienio investuotojams dėl suteikiamų mokesčių lengvatų bei palankesnės teisinės aplinkos, tačiau šiose teritorijose pastebimas reikalingos infrastruktūros trūkumas. Priemonė „SmartParkas LT“ buvo suformuota būtent pramonės parkų bei LEZ infrastruktūros plėtros ir rinkodaros veiklų finansavimui⁷. Priemonė yra aktuali, tačiau jos potencialas paskatinti ne tik plyno lauko investicijas, bet ir apleistų vietovių regeneraciją (angl. *brownfield*) lieka neišnaudojamas dėl pernelyg griežtų finansavimo sąlygų. 2017 m. net 77 proc. savivaldybių negalėjo investuotojams pasiūlyti tinkamos infrastruktūros (LR Seimo audito komitetas, 2018). Kita vertus, priemone finansuojamas inžinerinių tinklų ir susisiekimo komunikacijų įrengimas yra netiesiogiai susijęs su MTEPI veikla, todėl abejotina, ar ši veikla turi būti finansuojama būtent verslo MTEPI skatinimui skirtomis lėšomis.
- **Tiesioginės investicijos į MTEPI.** Priemone „Smart FDI“ tęsiamos ankstesnės priemonės „Smartinvest LT+“ veiklos – subsidijuojamas užsienio investuotojų MTEPI projektų įgyvendinimas. Priemonė tiesiogiai prisideda prie pagrindinio tikslo skatinama TUI investicijas į MTEPI. Priemonė yra papildoma paskata investuotojams, dažnai taikoma ir užsienio šalyse.
- **„Investuok Lietuvoje“ veikla.** Priemonė „Smartinvest LT“ finansuoja VšĮ „Investuok Lietuvoje“ išlaidas atliekant kompanijų, galinčių investuoti į MTEPI, paieškas, vykdamas aktualias rinkodaros veiklas (pvz., dalyvavimas tarptautiniuose renginiuose, tikslinių vizitų organizavimas ir pan.) bei jaunųjų tyrėjų pritraukimui numatytas veiklas⁸. Pastaroji veikla yra ypač aktuali, nes žmogiškieji išteklių yra vienas iš labiausiai TUI į MTEPI ribojančių veiksnių. Vis dėlto vertinimo laikotarpiu „Investuok Lietuvoje“ dar nebuvo pateikusi paraiškos naujam projekto vykdymui, todėl jaunieji tyrėjai yra skatinami pasirinkti Lietuvą tik per rinkodaros veiklas. Ateityje tokia strategija gali nepasiteisinti, nes tyrėjų pritraukimas yra susijęs ir su papildomais veiksniais (pvz., vidutiniu darbo užmokesčiu). Kitos pagal projektą „Investuok Lietuvoje“ vykdomos veiklos daugiausia yra orientuotos į rinkodarą, ir nors jos yra aktualios ir svarbios, tačiau turėtų būti finansuojamos iš nacionalinių lėšų. Visos veiklos gali būti priskiriamos tiesioginei „Investuok Lietuvoje“ veiklai.

Priemonių paklausa. Priemonių įgyvendinimo pažangos duomenys rodo, kad priemonės yra tik santykinai paklausios. Priemonės „Smartinvest LT+“ įgyvendinimas buvo sustabdytas dėl kokybiškų paraiškų trūkumo bei netinkamo įgyvendinimo būdo, nepaisant to, kad prašomo finansavimo suma tuo metu viršijo numatytas investicijas. Priemonę pakeitus „Smart FDI“ priemone, būtų galima tikėtis panašaus paraiškų srauto, tačiau iki šiol dėl finansavimo kreipėsi santykinai nedidelis skaičius pareiškėjų. Kvietimas teikti paraiškas buvo paskelbtas 2017 m. birželio mėn. ir sustabdytas 2018 m. gruodžio mėn. Per šį laikotarpį pasirašytų sutarčių yra nedaug, jos sudaro 35 proc. nuo visos priemonei numatomos lėšų sumos. Viena iš pagrindinių priežasčių, kodėl pareiškėjų skaičius nėra didelis, – stinga investuotojų, norinčių vykdyti MTEPI veiklas Lietuvoje, juos sudėtinga pritraukti. Dauguma investuotojų Lietuvoje ketina pradėti veiklą tokiose srityse kaip gamyba ar paslaugų teikimas. Tokie investuotojai dažnai neatitinka MTEPI įmonei keliamų reikalavimų, todėl iki paraiškos priemonei „Smart FDI“ taip ir neprieinama. Dalis investuotojų, nors ir atitinka MTEPI įmonės kriterijus, neatitinka kitų projekto parengtumui keliamų reikalavimų (pvz., nėra užtikrinamas nuosavas finansavimo indėlis į projektą, įmonė patiria sunkumų, išlaidos neatitinka priemonės apraše keliamų reikalavimų). Priemonės „SmartParkas LT“ ir „Smartinvest LT“ yra įgyvendinamos valstybės projektų planavimo būdu, taigi jų įgyvendinimas priklauso nuo institucijų planuojamų veiklų. Priemonės „SmartParkas LT“ paklausą riboja tai, kad pačios savivaldybės ar parkų operatoriai neturi pakankamai lėšų, kad galėtų padengti reikalaujamą papildomą 15 proc. projekto išlaidų sumą. Tiek priemonės „SmartParkas LT“, tiek „Smartinvest LT“ pažanga yra ribota – joms įgyvendinti yra skirta mažiau nei 50 proc. nuo visų priemonėms numatytų lėšų.

Priemonių rinkinio tinkamumo tobulinimo poreikiai. Atsižvelgiant į ankstesniuose vertinimuose išsakytas pastabas ir siekiant užtikrinti priemonių tinkamumą, Ekonomikos ir inovacijų ministerijos (toliau EIMIN) įgyvendino kelis reikšmingus pokyčius:

- Priemonės „Smartinvest LT+“ įgyvendinimas konkursiniu būdu buvo pažymėtas kaip nepatrauklus užsienio investuotojams (Visionary Analytics, 2017b). Atsižvelgiant į pastabas, buvo suformuota analogiška priemonė „Smart FDI“, įgyvendinama tęstinės atrankos būdu, taip užtikrinant nenutrūkstamą finansavimo pasiūlos srautą (Visionary Analytics, 2017b).

⁶ EBPO duomenimis, 2017 m. Lietuvos TUI dalis nuo BVP buvo 38 proc., kai tuo tarpu Estijos – 90 proc., o Latvijos – 58 proc. Daugiau informacijos prieinama: <https://data.oecd.org/fdi/fdi-stocks.htm>

⁷ Remiantis „SmartParkas LT“ projektų finansavimo sąlygų aprašu.

⁸ Remiantis „Smartinvest LT“ projektų finansavimo sąlygų aprašu.

- Priemonei „Smartinvest LT“ buvo skirta didesnė lėšų suma, nes „Investuok Lietuvoje“ numatoma papildoma funkcija – tyrėjų ir investicijų sumanios specializacijos srityse pritraukimas į Lietuvą.

Nepaisant šių pokyčių, priemonės, nukreiptos į TUI investicijas į MTEPI tik iš dalies prisideda sprendžiant esmines problemas. Dabartiniame priemonių rinkinyje išlieka aktualūs šie iššūkiai:

- Priemonės „Smart FDI“ tęstinis tinkamumas yra ribotas. Ši priemonė orientuota į investuotojus, kurie Lietuvos teritorijoje veikia ne ilgiau kaip 10 metų ir (arba) nėra vykdę MTEPI veiklos⁹. Büllinger ir kt. (2017) siūlė orientotis ne tik į naujas TUI, bet ir jau Lietuvoje veikiančius investuotojus, siekiant pritraukti jų aukštesnės pridėtinės vertės grandis. Šiuo metu trūksta tokių įmonių priežiūros (angl. *aftercare*) paslaugų, jas ketinama stiprinti. Įgyvendinant priemonę „Smartinvest LT+“ pasitaikė nesklaidumas, kai investuotojai tikėjosi gauti subsidiją per „Investuok Lietuvoje“ organizaciją, tačiau vėliau paaiškėjo, kad privalo kreiptis į LVPA, o jų paraiška buvo atmesta (dėl objektyvių priežasčių). Perorganizavus priemonę į „Smart FDI“ tokių situacijų buvo išvengta – nebuvo atmesta nei vienos paraiškos, kuri buvo pateikta po „Investuok Lietuvoje“ suteiktų konsultacijų ir pagalbos. Situacija susitvarkė ne tiek dėl taisyklių priemonėse pasikeitimo ar jų sušvelninimo, o dėl geresnio bendradarbiavimo tarp institucijų. Nepaisant to, situacija, kai viena institucija ieško investuotojų ir žada jiems finansavimą, o investuotojai dėl finansavimo po to dar turi kreiptis į kitą instituciją, nėra patraukli užsienio investuotojams, todėl siekiant ilgalaikių pokyčių būtų tikslinga supaprastinti procesą. ESIF lėšomis finansuojamos priemonės nėra tinkamiausia paskata naujiems investuotojams. Svarstyfina tokias paskatas finansuoti biudžeto lėšomis.
- Pramonės parkų ir LEZ infrastruktūros plėtra išlieka aktuali. Didesnė dalis LEZ įsikūrusių įmonių yra užsienio investuotojai, tačiau ši teritorija nėra optimaliai išnaudojama, zonose bei parkuose vis dar trūksta infrastruktūros. Užsienio kapitalo įmonės nebus linkusios investuoti į infrastruktūrą be papildomų paskatų ar iš anksto sudarytų bent iš dalies tinkamų sąlygų, nes infrastruktūra yra brangi ir lėtai atsiperkanti. Taip pat priemone „SmartParkas LT“ nėra sudaromos sąlygos finansuoti *build to suit* infrastruktūros projektus, todėl potencialas pritraukti *brownfield* tipo investicijas lieka neišnaudotas. Tokių investicijų pritraukimo pavyzdys pateikiamas 2 iliustracijoje. Finansuojant tokio tipo projektus, būtų galima pritraukti ne tik plyno lauko, bet ir susijungimų ir įsigijimų (angl. M&A) investicijas. Šiuo metu pagal priemonę daugiausia yra vykdomos rinkodaros veiklos, nes savivaldybės prie šių mažesnės apimties veiklų gali prisidėti savomis lėšomis. Tai rodo, kad šioje srityje svarbiausias aspektas išlieka savivaldybių atstovų įsitraukimas ir atsakingai vykdoma regioninė politika. Ateityje infrastruktūros plėtra gali būti derinama su regionų ar urbanistinių teritorijų integralaus vystymo planais, nes, pirma, pačios savivaldybės turėtų būti suinteresuotos tokios infrastruktūros plėtra, o antra, tai negali būti laikoma tiesioginėmis investicijomis į MTEPI.

2 iliustracija. *Brownfield* tipo teritorijų pritaikymas investicijoms Čekijoje

Pisek mokslo ir technologijų parkas Čekijoje buvo įkurtas apleistoje *brownfield* tipo kareivinių teritorijoje. Projektas buvo įgyvendinamas privataus investuotojo bei Pisek miestelio, turinčio apie 30 tūkst. gyventojų, savivaldos iniciatyva, naudojantis ir ERPF lėšomis. Projektą administruavo verslo ir investicijų plėtros agentūra „CzechInvest“. 2010 m. pradėtas projektas sukūrė infrastruktūrą, padidinusią viso regiono inovacijų potencialą ir pritraukusią tiesioginių užsienio investicijų (užmegzta partnerystė su IBM). Technologijų parke veikia verslo inkubatorius, steigiasi startuoliai, veikiantys IRT, debesijos, „daiktų interneto“ (angl. *Internet of Things*) ir kitose Pramonės 4.0 srityse. Suteikiama erdvė edukacinei veiklai, konferencijoms. Technologijų parkas bendradarbiauja su universitetais, MTEP organizacijomis ir viešuoju sektoriumi.

Saltinis: internetinis puslapis <http://en.czechcloudcluster.cz/>

TUI į MTEPI yra sąlygojamos ir kitų veiksnių. Siekiant pritraukti TUI, svarbu atsižvelgti į šiuos aspektus:

- **Žmogiškieji iššūkiai** yra vienas rimčiausių TUI ribojančių iššūkių Lietuvoje. Jau dabar įmonės susiduria su kvalifikuotos darbo jėgos trūkumu, tačiau prognozuojama, kad aukštos kompetencijos darbuotojų trūkumas ateityje tik didės. Nors Lietuvoje asmenų su aukštuoju išsilavinimu skaičius yra vienas didžiausių Europoje, aukštojo mokslo kokybė negarantuoja darbo rinkos poreikius atitinkančio išsilavinimo. Didelė dalis tų, kurie turi gerą išsilavinimą ir pasižymi puikiais gebėjimais, dažnai emigruoja gavę geresnius karjeros pasiūlymus užsienyje. Taip pat ypač svarbų vaidmenį užima **profesinis mokymasis ir mokymasis visą gyvenimą** – nepaisant ES fondų investicijų, pokyčiai šioje srityje yra pernelyg lėti (ESTEP, Visionary Analytics, 2019), todėl užsienio kapitalo įmonės susiduria su sunkumais ieškodamos kvalifikuotų darbuotojų.
- **Lietuvos verslo ir inovacijų paramos sistemos fragmentacija**. Didelis agentūrų ir institucijų skaičius yra kliūtis ne tik užsienio investuotojams, tačiau ir vietoje veikiančioms įmonėms. Šią problemą galima turėtų išspręsti Inovacijų reforma, tačiau svarbu, kad agentūrų bei tokių organizacijų kaip „Versli Lietuva“ ir „Investuok Lietuvoje“ sujungimas būtų sklandus ir neįneštų dar daugiau neaiškumo proceso metu. Tai ypač aktualu TUI atveju, nes „Investuok Lietuvoje“ jau turi suformuotą organizacijos įvaizdį bei išvystytus procesus, kurie yra efektyvūs ir rodo gerus rezultatus.
- **Reguliaciniai pokyčiai**. Europos bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (toliau EBPO) ataskaitoje teigiama, kad vienas iš svarbiausių veiksnių pritraukiant TUI yra patraukli verslo aplinka. Lietuvoje verslo aplinkoje dar yra spręstinių iššūkių, susijusių su pertekliniu reguliavimu, nelanksčiais procesais, mokesčių sistema, korupcija ir šešėline ekonomika (OECD, 2003).
- **Mokslo ir verslo bendradarbiavimo potencialas** išlieka neišnaudotas, o tai stabdo inovatyvių įmonių tiesiogines investicijas. Ši problema yra itin susijusi su ankstesnėje dalyje aptariamais iššūkiais.
- **Lietuvos atstovavimas užsienyje**. Interviu duomenimis, šiuo metu Lietuvos atstovai užsienyje (ambasadų ir konsulatų darbuotojai) yra pernelyg menkai matomi, palyginti vangiai užsiima lobistine veikla. Dažnai ambasadose dirbantis personalas yra atsakingas už kelias sritis vienu metu, todėl negali tinkamai atlikti visų pareigų, trūksta užsienyje

⁹ Remiantis „Smart FDI“ projektų finansavimo sąlygų aprašu.

vietos lygiu ir nuolatos dirbančių (nesikeičiančių kas kelerius metus) darbuotojų. Siekiant pritraukti TUI, reikėtų daugiau resursų skirti atstovavimui užsienyje ir pakelti atstovavimo kokybę.

Klasterizacijos ir tinklaveikos skatinimas

Vienas iš būdų padidinti MTEPI veiklų aktyvumą privačiame sektoriuje – skatinti įmonių ir mokslo institucijų bendradarbiavimą bei stiprių ryšių tinklo formavimą. Šiame finansavimo periode buvo suformuotos dvi priemonės – „Inoklaster LT“ ir „InoConnect LT“. Šių priemonių tikslas buvo paskatinti partnerystę ir tinklaveiką skirtingais, tačiau vienas kitą papildančiais būdais:

- **Priemonė „Inoklaster LT“** yra orientuota į **klasterių narių bendradarbiavimą** vykdamas MTEPI veiklas. Šia priemone finansuojamos tokios klasterių eksploatavimo veiklos kaip rinkos tyrimai, mokymai, rinkodaros ar klasterio narių bendradarbiavimo veiklos ir pan. Taip pat buvo skiriamas finansavimas klasterių MTEPI infrastruktūrai.
- **Priemonė „InoConnect“** yra skirta **tarptautinės partnerystės ir tinklaveikos skatinimui**. Šios priemonės tikslas yra paskatinti įmones bei klasterius užmegzti ryšius su tarptautiniais partneriais ir dalyvauti MTEPI iniciatyvose platesniu mastu. Priemone gali pasinaudoti tiek juridiniai asmenys, tiek klasteriai, norintys dalyvauti renginiuose ar MTEPI iniciatyvose, kurie siūlomi Europos įmonių tinklo (EIT, angl. *Enterprise Europe Network*).

Tęstinis priemonių tikslų aktualumas. Priemonėmis siekiama tiesiogiai prisidėti prie įmonių tinklaveikos, kuri yra svarbi norint paskatinti verslą dalyvauti tarptautiniuose MTEPI projektuose ir kurti inovatyvius produktus / paslaugas tarptautiniu mastu. Lietuvos MVĮ tarptautiškumas, įsitraukimas į tarptautines vertės grandines (TVG) ir tarptautines iniciatyvas išlieka labai aktualus. Apibendrinant galima teigti, kad priemonės yra tinkamos, tačiau jos nėra pakankamos siekiant smarkiai paskatinti Lietuvos MVĮ įsitraukimą į TVG ir tarptautines iniciatyvas.

- EK ypač daug dėmesio skiria klasterių plėtrai ir pabrėžia, kad sėkminga klasterių politika gali gerokai prisidėti prie sumanios specializacijos įgyvendinimo (Europos Komisija, 2016). Svarbu pažymėti, kad klasterio veiklos negali būti apibrėžiamos siauros specializacijos kontekste, nes klasteriuose veikiančios įmonės sudaro skirtingų veiklų kompleksinę ekosistemą (arba vertės grandinės dalį). Atlikti vertinimai bei studijos rodo, kad klasteriai prisideda prie mokslo ir verslo bendradarbiavimo, inovatyvių produktų kūrimo ir gali tapti ekonomikos varikliu (Europos Komisija, 2016). Dabartinė priemonė „Inoklaster LT“ labiau prisideda prie esamų klasterių veiklos palaikymo, tačiau nebūtina užtikrina klasterių brandą ir bendrų produktų kūrimą vertės grandinėje. Pokyčių tyrimų instituto studijoje (2017) minėta, kad, esant galimybei, klasteriai daug dėmesio skirtų bendrų produktų ar paslaugų kūrimui ir vystymui, tačiau šiuo metu tam sudarytos ribotos sąlygos, kadangi tokios veiklos nėra finansuojamos „Inoklaster LT“ lėšomis.
- Lietuvos verslas ir MSI pernelyg menkai įsitraukia į tarptautinius MTEPI projektus. Nors įmonės aktyviau nei MSI išnaudoja tokių programų kaip „Horizontas 2020“ teikiamas galimybes, jos vis dėlto dažniau įsitraukia į tokias programas, kuriose nereikia užsienio partnerių. Pavyzdžiui, programoje „Eurostars 2“, kurioje reikia vos kelių partnerių, Lietuva rikiuojasi 12-oje vietoje tarp ES šalių pagal projektų skaičių, o programoje „Horizontas 2020“ dalyvių iš Lietuvos skaičius ir gaunamos lėšos yra vienos tarp žemiausių visoje ES (0,14 proc. nuo viso programai skiriamą biudžetą). Vienam Lietuvoje įgyvendinamam projektui vidutiniškai skiriama 188 tūkst. Eur ES lėšų, o ES vidurkis vienam projektui siekia net 1,83 mln. Eur (Horizon Dashboard, 2019). Taigi, partnerių paieška ir tarptautinė tinklaveika yra būtinos norint pagerinti Lietuvos rezultatus.

Priemonių paklausa. Priemonės yra finansuojamos konkursiniu ir tęstinės atrankos būdu, tačiau priemonių paklausa yra nevienoda dėl skirtingų priemonių tikslinių grupių bei finansuojamų veiklų specifikos.

- **Priemonės „Inoklaster LT“** paskelbtuose dviejuose kvietimuose dalyvavo 18 pareiškėjų, iš kurių 12 buvo suteiktas finansavimas. Prašomas finansavimas nesiekė trečdaliao priemonės lėšų, o skirtas finansavimas sudaro vos 23 proc. numatytų lėšų sumos. Priemonė „Inoklaster LT“ nėra paklausi dėl dviejų priežasčių. Visų pirma, projektų finansavimo sąlygų apraše (toliau PFSA) numatoma teikti pirmenybę stipresniems klasteriams – jų veikla turėtų būti pagrįsta MTEPI, o patys klasteriai turėtų būti įsitraukę į tarptautinio ir tarpsektorinio bendradarbiavimo veiklas. Lietuvoje šiuo metu tokių klasterių nėra daug (2017 m. Europos klasterių bendradarbiavimo platformoje buvo registruota vos 16 klasterių, Pokyčių tyrimų institutas, 2017), todėl priemonė yra patraukli ir prieinama mažesniams klasterių skaičiumi. Antra, ši priemonė skirta bendros klasterio infrastruktūros įsigijimui ir bendroms klasterio eksploatavimo veikloms. Vis dėlto neremiant bendrai klasterio narių kuriamų produktų ar MTEPI veiklų (klasterio nariai gali tam gauti finansavimą naudodamiesi kitomis priemonėmis, pvz., „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“), bendra infrastruktūra nėra reikalinga, o klasterio eksploatavimo veiklos savaime negarantuoja, kad tokie produktai bus kuriami. Sudėtingas priemonės administravimas ir nelanksčios finansavimo taisyklės taip pat lemia žemą susidomėjimą šia priemone (žr. 2.3 skyrių).
- **Priemonės „InoConnect“** įgyvendinimas buvo pradėtas tik 2018 m. kovo mėnesį, todėl dar nėra įpusėjęs. Per vienerių metų laikotarpį buvo pateikta paraiškų, kurių vertė siekia beveik 50 proc. visos priemonei numatytų lėšų sumos. Atsižvelgiant į tai, kad priemonės įgyvendinimas truks iki 2020 m. lapkričio, toks susidomėjimas rodo, jog priemonė „InoConnect“ iš tiesų yra aktuali.

Priemonių rinkinio tinkamumo tobulinimo poreikiai. Norint pasiekti geresnių rezultatų, priemonės „InoConnect“ ir „Inoklaster LT“ galėtų būti tobulinamos.

EKT atliktame vertinime teigiama (EKT, 2019), kad **priemonės „Inoklaster LT“** intervencijos logika buvo tik iš dalies tinkama, nes labiau atitiko klasterių plėtros politikos intervencijų logiką nei VP 1.2.1 uždavinio tikslą. Didžiausias neatitikimas buvo pastebėtas tarp priemonės tikslų ir finansuojamų veiklų – atskaitoje teigiama, kad dalis finansuojamų

veikly, tokių kaip strategijų formavimas, tyrimų atlikimas, rinkodaros veiklos, mokymai ar naujų narių pritraukimas, tiesiogiai nelemia didesnio aktyvumo vykdant MTEPI veiklas. Šios veiklos yra aktualios klasterių plėtrai, tačiau nebūtinai turi įtakos MTEPI veikloms, todėl ataskaitoje buvo pažymėta, kad klasterių politikoje trūksta daugiau paskatų klasteriams vykdyti MTEPI veiklas (pvz., skiriant papildomą balą kitose MTEPI skatinimo priemonėse). Apklaustų respondentų patirtis rodo, kad neskatinant bendrų MTEPI projektų klasterio nariai nėra linkę prisiminti rizikos investuojant į bendrą infrastruktūrą ar dalyvaujant bet kokiuose projektuose, kuriuose prašoma bendro rezultato. Konkuruojant kartu su kitomis įmonėmis dėl priemonės „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ teikiamo finansavimo, klasteriai negauna jokių papildomų balų, taigi bendrų produktų kūrimui nėra teikiamas prioritetas. Kita vertus, tik bendra klasterių narių MTEPI veikla sudarys sąlygas klasterio narių bendradarbiavimui ir taip prisidės prie klasterių brandos auginimo. Tai taip pat aktualu skatinant aktyvesnį MSI įsitraukimą – bendros veiklos suteikia sąlygas įmonių ir MSI glaudesniajam bendradarbiavimui, o vėlesnės rinkodaros veiklos tampa aktualios ir naudingos aktyviai įsitraukiančiam MSI¹⁰.

Galiausiai, ši priemonė buvo skirta stipresniems klasteriams, tačiau Lietuvoje didžioji dalis klasterių nėra brandūs. Taip pat klasteriams skirtose priemonėse pastebima fragmentacija (panašios veiklos finansuojamos pagal priemones „Inoklaster LT“ ir „Verslo klasteris LT“), todėl aktualus priemonių konsolidavimas. Atsižvelgiant į šiuos faktus, būtų naudinga apsvarstyti galimybes sudaryti kompleksiškesnę klasterių programą pagal Danijos ekspertų rekomendacijas, skirtingo brandumo klasteriams finansuojant skirtingo pobūdžio veiklas¹¹, jas susiejant su klasterių inkubavimo / paramos paslaugomis. Finansavimą būtų galima skirti kaip ilgalaikę subsidiją, suteikiamą bent 5 metams, jei klasteris kiekviename etape (pvz., kas porą metų) demonstruoja gerus veiklos rezultatus. Tokiu būdu būtų sudaromos palankios sąlygos klasterio brandos vystymui. Esant poreikiui, taip būtų galima finansuoti valstybei prioritetingose srityse veikiančius klasterius, kaip kad daroma kitose šalyse (žr. 3 iliustraciją). Taip pat klasterių brandos didinimui būtų aktualus dalyvavimas klasterių vadybininkų mokymo programose, kurios yra siejamos su klasterio veiklos rezultatais¹², nes klasterių sėkmė labai priklauso nuo klasterio lyderio gebėjimų.

3 iliustracija. Kopenhagos švariųjų technologijų klasterio projektas

Kopenhagos švariųjų technologijų klasterio projektą (2009–2014) inicijavo Kopenhagos užsienio investicijų agentūra, Danijos Sostinės regiono ir Zelandijos savivaldos institucijos. Taigi šio klasterio įkūrimas glaudžiai susijęs su regionine politika ir vietos teritorijų vystymu. Klasterio modelis susideda iš trijų dalių:

- viešojo sektoriaus („problemos savininkas“, pagrindinė inovacijų paklausą skatinanti jėga);
- privataus sektoriaus (įmonės ir privatūs investuotojai);
- mokslo institucijų (universitetai, mokslo parkai).

Didelis dėmesys skiriamas ne tik produktų kūrimui, bet ir mentorystei, tinklaveikiai, tarptautinei rinkodarai, prekės ženklo kūrimui. Dėl ilgalaikio ERPF finansavimo (9,7 mln. Eur) klasteris tapo globaliu lyderiu švariųjų technologijų sektoriuje – buvo sukurta virš 1 000 darbo vietų, paremta daugybė startuolių, mokslo-verslo bei skirtingų įmonių partnerystės, pritraukta daugiau nei 170 narių.

Šaltinis: internetinis puslapis https://ec.europa.eu/regional_policy/en/projects/denmark/a-clean-sweep-for-tech-growth-in-denmark.

Vienas iš didžiausių **priemonės „InoConnect“** trūkumų – nors yra suteiktos galimybės keisti paraiškoje numatytus renginius, taip pat vykti į renginius, kurie yra planuojami, tačiau dar nėra įtraukti į EJT renginių sąrašą, daliai įmonių trūksta žinių, jos nėra konsultuojamos apie šias galimybes. Renginių keitimai taip pat reikalauja papildomų administracinių išteklių tiek iš įmonių, tiek iš LVPA pusės. Priemonė „InoConnect“ galėtų būti patobulinta finansavimo reikalavimuose apsiribojant renginių skaičiumi, šalių grupe ir įkainiais, tačiau nereikalaujant konkrečių renginių bei jų datų ir finansuojant dalyvavimą įmonėms aktualiuose renginiuose. Taip pat, norint pasiekti geresnių rezultatų, dalyvavimas renginiuose turėtų būti gerokai dažnesnis ir intensyvesnis nei yra dabar. Tai ypač aktualu klasteriams, norintiems įsitraukti į tarptautines vertės grandines, tačiau turėtų poveikį tik tuo atveju, jei klasteriai jau turėtų išvystę bendrą produkciją.

Viena tiek apklausos, tiek interviu metu pastebėtų kliūčių yra **dabartinė Lietuvos atstovavimo situacija užsienyje**. Lietuvos atstovai užsienyje yra pernelyg menkai matomi, todėl, siekiant geresnių rezultatų, dalyvavimas renginiuose ir lobistinė veikla turėtų būti gerokai aktyvesni. Tai ypač aktualu norint dalyvauti programoje „Horizontas 2020“ – dažnai konsorciumai jau būna sudaryti prieš paskelbiant kvietimus, tačiau jei nedalyvaujama lobizmo akcijose bei renginiuose, apie šiuos konsorciumus nėra žinoma, o Lietuvos įmonės ir MSI lieka užribyje. Taip pat pačios atstovybės galėtų parodyti daugiau iniciatyvos organizuojant teminius Lietuvos įmonių bei MSI pristatymus užsienyje. Pavyzdžiui, Briuselio atstovybėje būtų galima organizuoti renginius pagal „Horizontas 2020“ temas, pakviesti prisistatyti kelias Lietuvos įmones ir MSI, taip pat pakviesti užsienio įmonių bei MSI atstovus, tarp kurių būtų galima ieškoti potencialių partnerių. Ši problema siejasi su kita, 2016 m. „Versli Lietuva“ atliktoje studijoje (Versli Lietuva, Ūkio ministerija, 2016) pastebėta problema – profesionalaus ir tikslingo šalies prisistatymo strategijos trūkumo. Nors situacija po 2016 m. pagerėjo, kaip buvo pažymėta studijos ataskaitoje, Lietuvos atstovavimas užsienyje yra nekoordinuotas ir neefektyvus.

Inovacijų paramos paslaugos

Lietuvoje inovacijų paramos paslaugos finansuojamos per vienintelę priemonę „Inogeb LT“, kuri apima įvairius planinius projektus, kuriuos įgyvendina skėtinė organizacija Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūra (MITA) su partneriais.

¹⁰ Sėkmingo bendradarbiavimo pavyzdžiu gali būti laikomas LITEK klasteris. Klasteris nuolat pristato savo viengį iš narių, Fizinių mokslų ir technologijų centrą, klasteriui nepriklausančioms pramonės įmonėms, informuoja apie galimas bendradarbiavimo galimybes ir pan.

¹¹ Daugiau informacijos prieinama: https://www.cluster-analysis.org/downloads/Clusters_web_singlepage_06092012.pdf.

¹² Tokių programų pavyzdžiai – Ispanijoje veikiančios organizacijos *The European Foundation for Cluster Excellence* programos, kuriose galėtų dalyvauti ir Lietuvos klasterių koordinatoriai.

Tęstinis priemonės fiksų aktualumas. Inovacijų paramos paslaugų finansavimą pagrindžia keli poreikiai. Įgyvendinant verslo MTEPI veikloms skirtas intervencijas trūksta gerų idėjų, kokybiškų paraiškų. Europos komisaro MTEPI klausimais patarėja Reinhilde Veugelers savo studijoje (Veugelers, 2016) atrado, kad kokybiško projektų srauto stoka yra vienas labiausiai MTEPI priemonių poveikį ribojančių veiksnių. Įmonės nedalyvauja valstybės intervencijose dėl panašių priežasčių: nesupranta MTEPI veiklos svarbos, nežino, kas yra / nėra MTEPI, neturi tinkamų MTEPI projektų arba vertina dalyvavimo priemonėse kaštus kaip per aukštus. MOSTA vykdytoje apklausoje (MOSTA, 2017) paaiškėjo, kad su MSI nebendradarbiaujančius ir MTEPI veiklos nevykdančius verslo subjektus galėtų paskatinti aiškesnė informacija apie bendradarbiavimo galimybes, naudą ir MTEPI rezultatų pritaikomumą versle. Šis faktas patvirtina inovacijų paramos paslaugų poreikį. Europos Komisijos šalies ataskaitoje (Europos Komisija, 2019) buvo išsakyta pastaba, kad nesustiprinus verslo nematerialiųjų gebėjimų galimybės panaudoti viešąsias MTEPI investicijas nebus išnaudojamos. Nors inovacinę veiklą, remiantis statistiniais duomenimis, vykdo nemaža Lietuvos įmonių dalis, su MTEPI projektais kreipiasi labai mažai. Lietuvoje dominuoja „potencialūs“ inovatoriai – tai įmonės, kurioms aktualus persiorientavimas į aukštesnės pridėtinės vertės gamybą ir paslaugas. Inovacijų paramos paslaugos (apimančios konsultavimą, mentorystę, brokerystę, suvedant su paslaugų teikėjais mokslo įstaigose ir kt.) prisideda skatinant tokio verslo transformaciją.

Neseniai atliktame priemonės „Inogeb LT“ vertinime (BGI Consulting, 2018a) pažymėta, kad priemonė turi tiesioginį priežastinį ryšį su verslo išlaidoms MTEPI ir todėl yra tinkama. Vis dėlto dabartiniai pagal priemones įgyvendinami projektai yra fragmentiški, o remiamos veiklos tik santykinai aktualios. Būtent dėl šių priežasčių priemonė „Inogeb LT“ gali nepasiteisinti, tačiau tai nepaneigia paties inovacijų fasilitavimo paslaugų poreikio (Visionary Analytics, 2017b), kuris, atsižvelgiant į Lietuvos ekonomikos struktūrą, yra ypač aukštas. Pagal priemones finansuojami projektai yra atrenkami pagal valstybės projektų planavimo tvarką, o juos įgyvendina MITA. Taigi **pasirinktas priemonės įgyvendinimo būdas yra tik iš dalies tinkamas**, nes nėra planuojama tęstinė inovacijų paramos paslaugų teikimo sistema, kuri būtų finansuojama iš nacionalinių lėšų. Todėl verta svarstyti apie labiau sistemingą inovacijų vadybos sistemos diegimą (žr. 4 skyrių).

Priemonės paklausa. Priemonė „Inogeb LT“ yra įgyvendinama valstybės projektų planavimo būdu. Pagal šią priemonę įgyvendinami penki projektai, o jiems skirtas finansavimas siekia 62 proc. visai priemonei numatytų lėšų. Priemonės vertinimo ataskaitoje (BGI Consulting, 2018a) buvo pažymėta, kad pagal priemones suteikiamos paramos paslaugos yra aktualios ir paklausios.

Priemonių rinkinio tinkamumo tobulinimo poreikiai. Nepaisant to, kad priemonė yra aktuali, o teikiamos paslaugos palyginti paklausios, priemonės poveikis galimai bus ribotas dėl tik iš dalies tinkamai suplanuotų projektuose įgyvendinamų veiklų ar nustatytų finansavimo taisyklių:

- Šiuo metu pasigendama nuoseklaus požiūrio į verslo absorbcinių gebėjimų vystymą, trūksta aiškios, bendros ir kvalifikuotos inovacijų vadybos sistemos. Dabartiniai projektai yra menkai tarpusavyje susiję, jų veiklos fragmentiškos, o įmonėms suteikiamos inovacijų fasilitavimo paslaugos sudaro mažą visų paramos paslaugų dalį (Visionary Analytics, 2017b). Pagrindinės projektų tikslinės grupės buvo startuoliai ir klasteriai, o konsultacijos verslui dažniau apimdavo dalyvavimo tarptautinėse programose, tokiose kaip „Horizontas 2020“ arba Eurostars, klausimus.
- Tiek startuoliams, tiek klasteriams numatytos veiklos buvo tik iš dalies tinkamos. Startuoliams svarbu gauti reikalingas priežiūros, mentorystės bei akceleravimo paslaugas, tačiau tokių veiklų šiuo metu trūksta, tokias paslaugas geriausiai galėtų teikti priešankstyvosios stadijos (akceleravimo) ar rizikos kapitalo fondai arba verslo angelų tinklai, veikiantys prie MTP, o ne valstybės agentūros. Analogiškai klasteriams konsultuoti numatytos veiklos turėtų būti ilgalaikės: klasteriui priskiriamas vienas asmuo, kuris seka klasterio progresą kelerius metus.
- Šiuo metu pernelyg daug dėmesio yra skiriama populiarinimo ir viešinimo paslaugoms, bet trūksta konsultavimo. Organizuojami renginiai labiau tinka bendram visuomenės švietimui, tačiau verslo atstovai dažnai neturi laiko lankytis tokiuose renginiuose, abejoja jų tiesiogine verte. Kaip rodo studijos, specializuotos konsultacijos yra efektyvesnės, todėl įmonėms reikėtų suteikti maksimaliai individualizuotas konsultacijas kuo ilgesniam periodui. Taip pat renginiai labiau pasiteisintų, jei būtų nukreipti į konkrečius, tam tikrai įmonių grupei aktualius klausimus (pvz., patentų teikimas) arba turėtų apibrėžtą funkciją (pvz., *matchmaking* sesijos, skirtos surasti tinkamus MSI partnerius).
- Apklausti respondantai minėjo, kad inovacijų paramos paslaugos turėtų būti teikiamos nuolatos, t. y. ne vykdant trumpalaikius projektus, o planuojamos kaip įprastos viešojo sektoriaus paslaugos. Visų pirma, nėra sudarytas aiškus, konkretus ir pagrįstas paslaugų sąrašas. Antra, paslaugos turėtų būti prieinamos visuose Lietuvos regionuose ir MTP. Priemonė „Inogeb LT“ galėtų būti išnaudojama kaip tokių paslaugų teikimo sistemos sudarymas, atidžiai atsirenkant, kurios konkrečios konsultavimo paslaugos duoda daugiausia naudos, vėliau įdiegiant atitinkamą paslaugų teikimo sistemą, kuri paskui jau būtų finansuojama nacionalinėmis lėšomis. Pageidautina, kad sistema veiktų vieno langelio principu, o paslaugas teiktų ne viešoji įstaiga, o paslaugų nauda suinteresuotas privatus sektorius.

Aptarti veiksniai rodo ne tiek priemonės „Inogeb LT“, o bendrai nacionalinės inovacijų paramos sistemos, apimančios ir technologijų perdavimo, ir mokslo žinių komercinimo skatinimą, vizijos ir vystymo poreikį. Polinkis šias paslaugas finansuoti fragmentiškais SF investicijų projektais lemia netvarius rezultatus, investicijų stoką ugdant institucinius gebėjimus dirbti su verslu ir kt. (apie tai žr. kituose skyriuose).

Inovacijų paklausos skatinimas

Priemonė „Ikiprekybiniai pirkimai LT“ buvo suformuota siekiant paskatinti inovacijų paklausą viešajame sektoriuje ir taip sukurti rinką verslo inovacijoms. Ikiprekybinis pirkimas – tai MTEPI paslaugų pirkimas, kurį gali vykdyti bet kuri viešojo sektoriaus organizacija.

Tęstinis priemonių tikslų aktualumas. „Ikiprekybiniai pirkimai LT“ yra vienintelė inovacijų paklausos skatinimo priemonė, todėl Lietuvos kontekste ji yra unikali. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos inovacijų sistema ypač neigiamai veikia inovacijų paklausos trūkumas, tokia priemonė yra aktuali. Dauguma Lietuvos įmonių veikia mažoje vietinėje rinkoje, taigi nesusiduria su reikalavimais keisti savo veiklos pobūdį ar ieškoti naujų sprendimų. Be to, Lietuvos viešojo sektoriaus inovatyvumo rodikliai, nepaisant teigiamų pokyčių, vis dar išlieka prasti, viešųjų paslaugų kokybė nepakankama, o viešojo sektoriaus organizacijose lig šiol trūksta paskatų inovacijoms (Visionary Analytics, 2015).

Priemonės paklausa. Šiuo metu priemonei įgyvendinti yra skirta ketvirtadalis numatytos lėšų sumos. Vertinant priemonės „Ikiprekybiniai pirkimai LT“ paklausą, svarbu atsižvelgti į tai, kad ne visos organizacijos, norinčios pasinaudoti šios priemonės nauda, galėjo teikti paraiškas. Tik organizacijos, gavusios MITA patvirtinimą, kad inovatyviojo produkto pirkimas gali būti organizuojamas kaip ikiprekybinis pirkimas (toliau – leidimas vykdyti ikiprekybinį pirkimą), galėjo tai daryti, taigi susidomėjimas priemone buvo gerokai didesnis nei rodo SFMIS duomenys. Dabartiniais duomenimis, dėl leidimo vykdyti ikiprekybinį pirkimą į MITA kreipėsi 35 organizacijos, tačiau beveik pusė jų negavo leidimo, nes paaiškėjo, kad norimas kurti produktas jau egzistuoja rinkoje arba kad produktui sukurti nereikalingos MTEPI paslaugos. Tai rodo, kad šios organizacijos ne iki galo suprato priemonės tikslus ir ją finansuojamas veiklas. Organizacijų, gavusių vykdyti leidimą ir išreiškusių norą pasinaudoti priemone, prašomas finansavimas šiek tiek viršijo pusę numatytos sumos. Priemonė „Ikiprekybiniai pirkimai LT“ yra visiškai naujo pobūdžio, o jos įgyvendinimo forma neįprasta, todėl tokį susidomėjimą priemone galima laikyti palyginti sėkmingu.

Priemonių rinkinio tinkamumo tobulinimo poreikiai. Priemonės „Ikiprekybiniai pirkimai LT“ ryškiausi trūkumai nėra tiesiogiai susiję su priemonės tinkamumu, o su jos įgyvendinimu bei administravimo specifika. Kaip rodo apklausos ir interviu metu surinkti duomenys, daugiausia problemų kyla organizacijoms rengiant techninės specifikacijos projektą, nes perkančios organizacijos netinkamai apibrėžia pirkimo objektą ir nepakankamai išsianalizuoja rinkos situaciją. Daugiausia leidimo vykdyti ikiprekybinį pirkimą negavusių organizacijų pažymėjo, kad pateikus prašymą paaiškėjo, jog produktas jau egzistuoja rinkoje (43 proc.) arba jam sukurti nereikalingos MTEPI paslaugos (43 proc.). Taip pat dėl patirties stokos perkančiosios organizacijos susiduria su sunkumais būtent dėl MTEPI paslaugų pirkimo – organizacijų darbuotojai nežino, kaip vykdyti tokio pobūdžio procesus, nes retai būna tai darę. Įgyvendinant priemonę „Ikiprekybiniai pirkimai LT“ patirties stoka buvo pažymėtas kaip vienas daugiausia pirkimo procesui ir kokybei įtakos turintis veiksnys (žr. 5 priedą). Kitos dvi rimčiausios kliūtys buvo kokybiškų paslaugų tiekėjų rinkoje stoka ir teisinio pobūdžio problemos. Kokybiškų tiekėjų rinkoje stoka yra susijusi su bendresne Lietuvos rinkos problema – ikiprekybinio pirkimo dalyviais gali būti tik pačios inovatyviausios įmonės, bet Lietuvos rinkoje tokių įmonių skaičius ne visuomet yra pakankamas. Teisinės problemos daugiausia yra susijusios su priemonės administravimo ir įgyvendinimo specifika. Dabartinė Lietuvos teisinė bazė apklausos respondentų buvo apibūdinta kaip netinkamai paruošta tokio pobūdžio pirkimams ir būtent tai sąlygoja su priemonės įgyvendinimu susijusius nesklandumus. Taigi, kaip jau minėta, priemonė yra tinkama ir aktuali, tačiau siekiant jos kokybiško įgyvendinimo daugiau dėmesio būtų galima skirti konsultacijų ir teisinės pagalbos teikimui organizacijoms, kurios norėtų vykdyti ikiprekybinį pirkimą (šiam tikslui jau skirta 341 tūkst. Eur. iš 10 VP prioriteto¹³). Paskutinė interviu respondentų įvardyta šios priemonės problema – supratimo apie ikiprekybinius pirkimus trūkumas. Dažnai priemonės tikslas yra neteisingai traktuojamas tarp ikiprekybinius pirkimus vykdančių organizacijų, nes organizacijos tikisi, kad galės nusipirkti galutinį produktą, tačiau priemonė yra instrumentas paskatinti inovatyvių produktų kūrimą versle. Vis dėlto perkančiųjų organizacijų atstovams įgyjant daugiau patirties, ši problema turėtų būti išsprendžiama.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad nors ši priemonė yra tinkama ir labai reikalinga, **jos įgyvendinimas yra ypač sudėtingas ir reikalauja nemažai pastangų.** Toliau pateikiami siūlymai, kaip būtų galima spręsti visas minėtas problemas ar kitaip paskatinti viešojo sektoriaus inovacijas:

- Sekant kitų ES šalių pavyzdžiu, būtų tikslinga sudaryti grupę žmonių, kurie būtų atsakingi tik už konsultacijas ir pagalbą ikiprekybinių pirkimų klausimu. Taip pat, norint pakelti savo kompetencijas vykdančių ikiprekybinius pirkimus, Lietuvos organizacijos galėtų įsitraukti į „Horizontas 2020“ ikiprekybinių pirkimų programą¹⁴.
- Inovacijų paklausą būtų galima paskatinti paprastesniais, mažiau išteklių reikalaujančiais būdais. Tai būtų ypač aktualu siekiant įtraukti mažesnes organizacijas, nes šiuo metu beveik visos organizacijos, vykdančios ikiprekybinius pirkimus, yra vienos stambiausių Lietuvoje (žr. 2.3 skyrių ir 5 priedą). Pavyzdžiui, būtų tikslinga naudojant biudžeto lėšas suformuoti paprastesnę priemonę inovatyviems produktams pirkti (pvz., padengiant dalį ar visas inovatyvaus pirkimo išlaidas), kuri leistų viešojo sektoriaus organizacijoms išbandyti panašų, tačiau tiesiogiai jų poreikius labiau atliepiantį MTEPI rezultatų pirkimo būdą, arba teisiškai numatyti, kad dalis produktų turi būti įsigyjama vykdančių inovatyvius pirkimus. Kita vertus, taip pat būtų aktualu sudaryti sąlygas organizacijoms dalyvauti priemonėje „Inočekiai“ ir pradžioje labiau įsitraukti į MTEPI veiklą per paprastus užsakomuosius tyrimus. Šias priemones būtų galima finansuoti biudžeto lėšomis.

¹³ Pagal priemonę „Nacionalinių kovos su korupcija priemonių įgyvendinimas“, projektui „Naujo tipo (inovatyviųjų ir ikiprekybinių) viešųjų pirkimų skatinimas“.

¹⁴ Daugiau informacijos prieinama: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/calls-eu-funding-opportunities-pre-commercial-procurement-and-public-procurement-innovative>.

- Būtų galima įgyvendinti tikslesnes MTEPI ar technologijų programas, išplečiant Lietuvos mokslo tarybos vykdomus reikminius tyrimus, skiriant jiems didesnę finansavimą, leidžiant dalyvauti ne tik MSI, bet ir verslui. Tokiu atveju šios programos leistų finansuoti MTEPI siekiant išspręsti konkrečių viešųjų organizacijų problemas.
- Svarbų vaidmenį inovacijų paklausos skatinimo politikoje užima reguliacinio pobūdžio priemonės. Naujame finansavimo laikotarpyje būtų tikslinga apsvarstyti tokius instrumentus (žr. 4 skyrių).

1.2. Priemonių indėlis į sumanios specializacijos krypčių įgyvendinimą

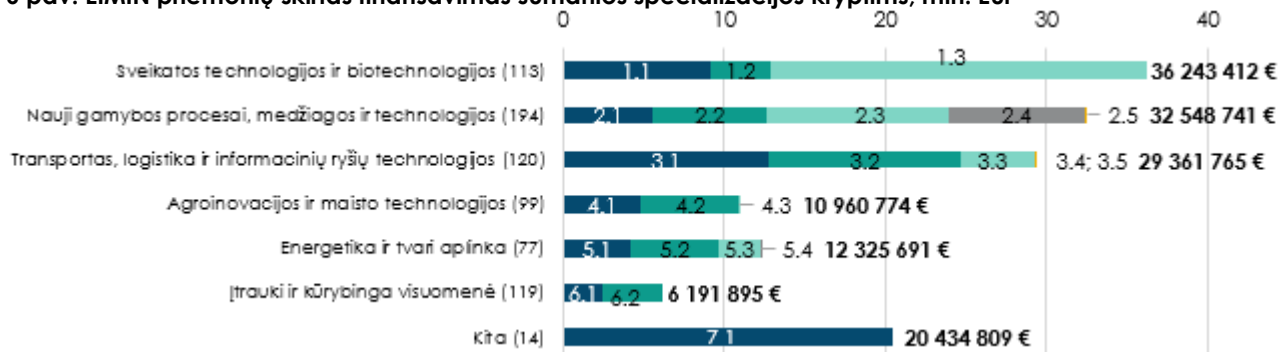
Šiame poskyryje apžvelgiama, kaip VP 1 prioriteto Ekonomikos ir inovacijų ministerijos (EIMIN) priemonės prisideda prie Lietuvos sumanios specializacijos krypčių įgyvendinimo. Jame remiamasi MOSTA ir EIMIN 2018 m. parengtos sumanios specializacijos (toliau SS) krypčių įgyvendinimo pažangos vertinimo ataskaitos duomenimis ir LVPA bei MITA pateiktas duomenimis apie 2014–2020 m. ES fondų 1 prioriteto EIMIN priemonių projektus. LVPA ir MITA pateikti duomenys apima visas 1 VP prioriteto EIMIN priemones, tačiau priemonės „Technoinvestas“ ir „Intelektas LT-2“ nebuvo įtrauktos į analizę, kadangi vertinimo metu dar nėra prasidėjusių jų finansuojamų projektų. Taigi toliau analizuojami 13-os jau įgyvendinamų priemonių duomenys.

Prie kurių SS krypčių įgyvendinimo ir kiek prisidėjo EIMIN priemonės?

EIMIN priemonės prisidėjo prie visų SS krypčių įgyvendinimo. Iš viso projektams įgyvendinti skirta 148,3 mln. Eur ES fondų investicijų. Mažiausia lėšų dalis buvo skirta krypčiai „Įtrauki ir kūrybinga visuomenė“ (žr. 6 pav.). Šios krypties projektai buvo patys „smulkiausi“, t. y. gautų lėšų ir finansuojamų projektų santykis yra pats mažiausias (vidutiniškai vienas projektas gavo 52 tūkst. Eur vertės finansavimą). Didžiausia lėšų dalis teko krypčiai „Sveikatos technologijos ir biotechnologijos“. Šios krypties projektai yra ir patys „stambiausi“ – vienam projektui vidutiniškai tenka 321 tūkst. Eur vertės finansavimas. Verta paminėti, kad didžiausių finansavimą gavo projektai, nepriskirti prie vienos konkrečios SS krypties (vidutiniškai vienam projektui tenka 1,5 mln. Eur vertės finansavimas). Tokį rezultatą lemia tai, kad dalį šių projektų sudaro LVPA administruojami didelės apimties projektai, finansuojami pagal priemones „Smartinvest LT“, „Smartparkas LT“, „Iki prekybiniai pirkimai LT“ ir „Inogeb LT“.

Iš viso sumanios specializacijos kryptyse yra išskirta 20 prioritetų. Lėšos tarp šių prioritetų yra pasiskirsčiusios netolygiai. Trys prioritetai gavo itin mažą finansavimą, nesiekiantį 35 tūkst. Eur (žr. 6 pav. skaičiais 3.4, 4.3 ir 5.4 pažymėtus prioritetus), o keturiems daugiausia ES fondų lėšų gavusiems prioritetams skirtas didesnis nei 10 mln. Eur finansavimas (žr. 6 pav. skaičiais 1.3, 2.3, 3.1 ir 3.2 pažymėtus prioritetus).

6 pav. EIMIN priemonių skirtas finansavimas sumanios specializacijos kryptims, mln. Eur

Šaltinis: „Visionary Analytics“ (MITA ir LVPA pateikti duomenys), 2018 12.

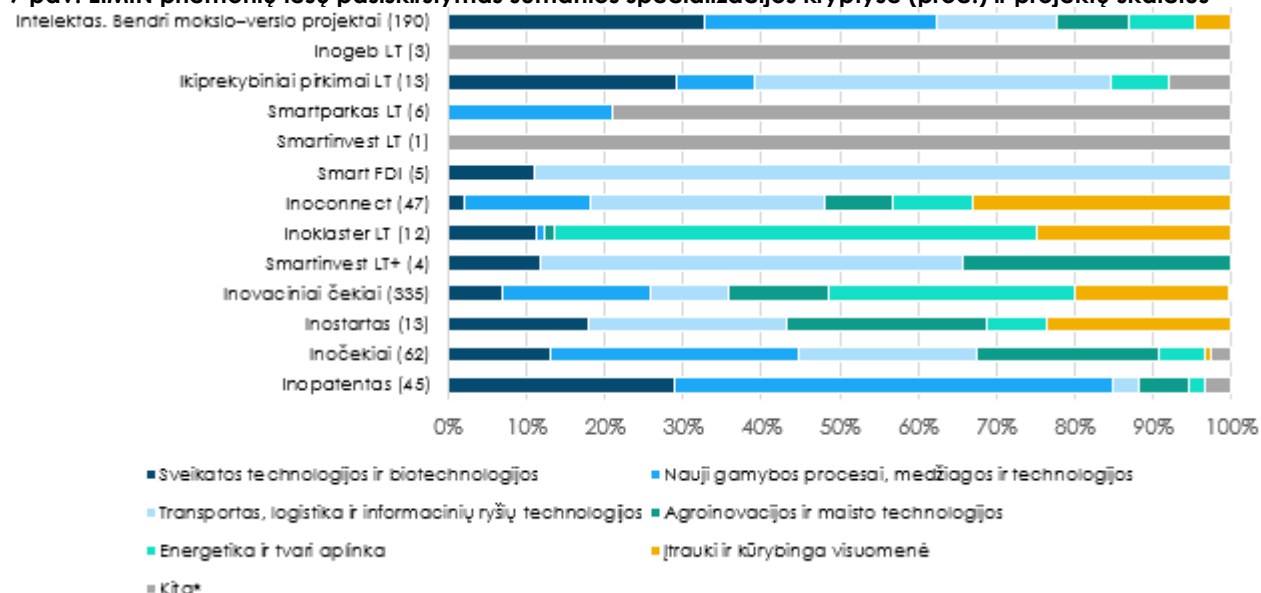
Pastabos: 1.1 – Molekulinės technologijos mediciniui ir biofarmacijai; 1.2 – Pažangi medicinos inžinerija ankstyvai diagnostikai ir gydymui; 1.3 – Pažangios taikomosios technologijos asmens ir visuomenės sveikatai; 2.1 – Fotininės ir lazerinės technologijos; 2.2 – Funkcinės medžiagos ir danga; 2.3 – Lanksčios produktų kūrimo ir gamybos technologinės sistemos; 2.4 – Konstrukcinės ir kompozitinės medžiagos; 2.5 – Nenurodytas prioritetas; 3.1 – Pažangus elektroninis turinys, technologijos jam kurti ir informacinė sąveika; 3.2 – Sumanios transporto sistemos ir informacinės ir ryšių technologijos; 3.3 – Informacinių ir ryšių technologijų infrastruktūros, debesų kompiuterijos sprendimai ir paslaugos; 3.4 – Tarptautinių transporto koridorių valdymo ir transporto rūšių integracijos technologijos / modeliai; 3.5 – Nenurodytas prioritetas; 4.1 – Tvarūs agrobiologiniai išteklių ir saugesnis maistas; 4.2 – Funkcionalusis maistas; 4.3 – Inovatyvus biožaliavų kūrimas, tobulinimas ir perdirbimas (biorafinavimas); 5.1 – Energijos ir kuro gamyba iš biomasės ar atliekų, atliekų apdorojimas, saugojimas ir šalinimas; 5.2 – Išmaniosios energijos generatorių, tinklų ir vartotojų energetinio efektyvumo, diagnostikos, stebėsenos, apskaitos ir valdymo sistemos; 5.3 – Saulės energijos įrenginiai ir jų naudojimo elektros, šilumos ir vėsos gamybai technologijos; 5.4 – Išmaniųjų mažoenergių pastatų kūrimo ir naudojimo technologija – skaitmeninė statyba; 6.1 – Modernios ugdymosi technologijos ir procesai, skatinantys kūrybiškos ir produktyvios asmenybės tapimą; 6.2 – Proveržio inovacijų kūrimo ir diegimo technologijos ir procesai; 7.1 – Nenurodyta sumanios specializacijos kryptis arba nurodyta daugiau nei viena kryptis.

Projektai, kurie priklauso daugiau nei vienam tos pačios krypties prioritetui, tačiau priskirti prie vieno iš jų, siekiant išvengti informacijos persidengimo (skaičiai): Sveikatos technologijos ir biotechnologijos (4); Nauji gamybos procesai, medžiagos ir technologijos (7); Transportas, logistika ir informacinių ryšių technologijos (6); Agroinovacijos ir maisto technologijos (4); Energetika ir tvari aplinka (1).

EIMIN priemonėmis finansuojami projektai iš viso pritraukė 104,2 mln. Eur privačių investicijų. Sumanios specializacijos kryptyje „Sveikatos technologijos ir biotechnologijos“ privačių investicijų dalis yra didžiausia – jos siekia 38,6 mln. Eur ir sudaro 52 proc. bendros projektų vertės. Kitose kryptyse privačių investicijų dalis yra kiek mažesnė ir sudaro 39–45 proc. bendros projektų vertės.

Kurios priemonės skyrė daugiausia lėšų SS kryptyse? Priemonių lėšų pasiskirstymas tarp SS krypčių netolygus (žr. 7 pav.).

7 pav. EIMIN priemonių lėšų pasiskirstymas sumanios specializacijos kryptyse (proc.) ir projektų skaičius

Šaltinis: „Visionary Analytics“ (MITA ir LVPA pateikti duomenys), 2018 12. Pastaba: * – Nenurodyta sumanios specializacijos kryptis arba nurodyta daugiau nei viena kryptis.

Kurios priemonės pritraukė daugiausia privačių investicijų SS kryptyse? Didžiausia privačių lėšų dalis pritraukta pagal priemonę „Smartinvest LT+“ (57 proc.). Privačios investicijos sudaro apie pusę bendros „InoConnect“, „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ ir „SMART FDI“ projektų vertės. Privačių investicijų beveik arba visai nėra priemonėse „Smartparkas LT“, „Inogeb LT“, „Smartinvest LT“ – šių planinių priemonių projektus įgyvendina valstybės institucijos.

Kuriose kryptyse kurios EIMIN priemonės skyrė didžiausią dalį lėšų? Apžvelgus priemonių finansinius duomenis, galima įvertinti, kurios priemonės daugiausia prisidėjo prie projektų įgyvendinimo kiekvienoje sumanios specializacijos kryptyje. Visose šešiose kryptyse daugiausia lėšų skirta pagal „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ – šios priemonės lėšų dalis sudaro nuo 51 proc. iki 89 proc. visų krypties skirtų lėšų. Daugiausia priemonių prisidėjo prie didžiausių finansavimų gavusios „Sveikatos technologijos ir biotechnologijos“ krypties projektų įgyvendinimo (10 priemonių), mažiausiai – prie mažiausių finansavimų gavusios „Įtraukti ir kūrybinga visuomenė“ (6 priemonės). Verta paminėti, kad priemonės „Smartinvest LT“, „Inogeb LT“ ir „Smartparkas LT“ buvo sutelktos į projektus, kurie nepriskirti vienai konkrečiai sumanios specializacijos kryptčiai.

Vertinimo metu po peržiūros planuojama stambinti sumanios specializacijos programą, siekiant efektyvesnės projektų atrankos procedūros ir atsisakant dviejų lygmenų modelio (remiantis Rezoliucija dėl S3¹⁵). Bus atsisakyta antrojo – 20 prioritetų – lygmens, taip išvengiant smulkmeniškų ir finansuojamų idėjų lauką siaurinančių technologijų aprašymų. Dabartinius 20 prioritetų planuojama perkvalifikuoti į tematikas, kurių raktazodžiai leis lengviau sugrupuoti projektus į pirmąjį lygmenį. Pirmasis lygmuo – dabartinės 6 kryptys – virs 7 prioritetais, kadangi į du skirtingus prioritetus pasidalins dabartinė transporto ir IRT kryptis. Taigi pirmajame lygmenyje esminių pokyčių nenumatoma, o tai leis užtikrinti investavimo tvarumą ir tęstinumą.

Kurios EIMIN priemonės sukuria didžiausią pridėtinę vertę?

Sumanios specializacijos įgyvendinimo pažangos vertinimo ataskaitoje (MOSTA ir EIMIN, 2018) išskiriami rezultatyviausi sumanios specializacijos krypties prioritetai, tačiau būtina atsižvelgti į tai, kad vertinimo metu absoliuti dauguma finansuotų veiklų nėra pasibaigusios, todėl nagrinėjamas tik santykinis prioritetų rezultatyvumas. Rezultatų santykinė analizei pasitelkiamas 19 veiklos vertinimo kriterijų rinkinys, sudarytas iš VP bei Prioritetinės MTEPI raidos (sumanios specializacijos) krypties prioritetų veiksmų planuose numatytų vertinimo kriterijų. Tarp šių kriterijų įtraukti tokie rodikliai kaip privačios investicijos, sertifikuoti produktai MTEPI srityje, naujų MTEP darbuotojų skaičius, publikacijų skaičius ir kt. (detalesniam žr. MOSTA ataskaitą¹⁶). Toliau apibendrinami riboti duomenys, remiantis prielaida, kad didžiausią pridėtinę vertę sukūrė tos priemonės, kurios stiprina sumanios specializacijos krypties konkrečių prioritetų rezultatyvumą.

Remiantis MOSTA ir EIMIN (2018), **rezultatyviausi** sumanios specializacijos krypties prioritetai yra visuomenės sveikata ir funkcinės medžiagos. Tikėtina, kad prie visuomenės sveikatos prioriteto rezultatyvumo augimo gerokai prisidėjo EIMIN priemonė „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“, kuri sudaro absoliučiai didžiąją šio prioriteto investicijų dalį. Taip pat įtakos rezultatyvumo augimui galėjo turėti „Iki prekybiniai pirkimai LT“, „Smart FDI“ ir dar 5 priemonės. Prie aukšto rodiklių pasiekimo prisidėjo tai, kad šiam prioritetui skirta daugiausia lėšų iš visų prioritetų – 23,3 mln. Eur. Funkcinių medžiagų prioriteto rezultatyvumą taip pat galėjo paskatinti priemonės „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“

¹⁵ Rezoliucija dėl sumanios specializacijos koordinavimo darbo grupės siūlymo, dėl sumanios specializacijos programos atnaujinimo. LR ekonomikos ir inovacijų ministras Virginijus Sinkevičius ir LR švietimo, mokslo ir sporto ministras Algirdas Monkevičius. 2019 03 05.

¹⁶ MOSTA, EIMIN (2018). Sumanios specializacijos krypties įgyvendinimo pažangos vertinimas, 32 p. Prieiga internete: <https://mosta.lt/images/tyrimai/sumanios-specializacijos-pazangos-vertinimas.pdf>.

investicijos. Prie prioriteto veiklų įgyvendinimo mažesne dalimi prisidėjo dar 6 priemonės, tokios kaip „Ikiprekybiniai pirkimai LT“, „Inočekiai“ ir „Inopatentas“. Iš viso prioritetui skirta 7 mln. Eur.

Prie **rezultatyvių** prioritetų priskiriami saugesnis maistas, išmaniosios energetikos sistemos, lanksčiosios sistemos ir molekulinės technologijos. Vidutiniškai šios grupės prioritetams skirta 7,7 mln. Eur EIMIN priemonių investicijų. Visų šių prioritetų rezultatyvumui didelę įtaką turi „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ – pagal šią priemonę skirta daugiau nei 96 proc. minėtų prioritetų finansavimo, išskyrus saugesnio maisto prioritetą (59 proc.). Tikėtina, kad prie šio prioriteto rezultatyvumo svariai prisideda ir „Smartinvest LT+“.

Palyginti rezultatyviais prioritetais laikomi lazerinės technologijos, medicinos inžinerija, transporto ir IRT sistemos, elektroninis turinys bei konstrukcinės medžiagos. Vidutiniškai šios grupės prioritetams skirta 8,5 mln. Eur EIMIN priemonių investicijų. Didžioji dalis finansavimo šiems prioritetams skirta pagal priemonę „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“, tačiau tikėtina, kad rezultatyvumui įtakos turėjo ir kitos priemonės – pavyzdžiui, pagal „Smart FDI“ transporto sistemų ir IRT prioritetui skirta 4,5 mln. Eur finansavimo, o elektroninio turinio prioritetui – 3,7 mln. Eur. Verta pažymėti, kad šios grupės prioritetų įvertinimas yra prastesnis negu rezultatyvių prioritetų grupės, nors vidutiniškai jiems skirta kiek daugiau lėšų.

Mažiau rezultatyvių prioritetų grupė pasižymi santykinai geresniais rezultatais atskirose srityse, tačiau projektuose numatoma santykinai maža investicinė grąža. Į šią grupę patenka ugdymosi technologijos, proveržio inovacijos, funkcionalusis maistas bei debesų kompiuterija. Vidutiniškai šios grupės prioritetams skirta 4,2 mln. Eur EIMIN priemonių investicijų. Beveik visas funkcionalaus maisto ir ugdymosi technologijų investicijas sudaro „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“, o prie likusių prioritetų prisidėjo ir priemonės „Smartinvest LT+“ bei „Inoklaster LT“, pagal kurias skirta daugiau nei 1 mln. Eur.

Nepakankamai rezultatyvių prioritetų grupėje atsideria net trys „Energetikos ir tvarios aplinkos“ krypties prioritetai ir biožaliavų kūrimas. Pačiu **nerezultatyviausiu** laikomas transporto koridorių prioritetas. Šie prioritetai pasižymi santykinai mažesniais privačiomis investicijomis, maža investicine grąža ir kitomis neigiamomis tendencijomis. Prie energijos gamybos iš biomasės bei saulės energetikos prioritetų daugiausia prisideda „Inoklaster LT“ bei „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“. Reikia atkreipti dėmesį, kad šiems prioritetams skirta santykinai daug priemonių lėšų (atitinkamai 2,7 mln. Eur ir 4,2 mln. Eur), tačiau tai nepadėjo pagerinti jų rezultatyvumo. Likę prioritetai sulaukė itin mažai investicijų (iki 30 tūkst. Eur) pagal priemones „Inovaciniai čekiai“, „Inočekiai“ bei „Inopatentas“.

Pastebima tendencija, kad mažiausią kritinę masę turintiems prioritetams skirta itin mažai lėšų, t. y. rezultatyvumas koreliuoja su investicijomis, skirtomis pagal EIMIN priemones. Kita vertus, negalima teigti, kad rezultatyvumo kriterijai rodikliai yra pasiekti dėl priemonių, nes neįmanoma izoluoti priemonių poveikio nuo kitų veiksnių – pavyzdžiui, įmonės, gavusios patentą tuo metu, kai įgyvendino projektą pagal EIMIN priemonę, galėjo gauti jį dėl jau anksčiau atliktos mokslinės veiklos.

1.3. Priemonių išteklių pakankamumas

Šiame poskyryje glaustai aptariami du klausimai: 1) kokie lėšų perskirstymo poreikiai, atsižvelgiant į priemonių paklausą (iš dalies – ir į jų poveikį, žr. 3 skyrių); 2) finansavimo dydis ir intensyvumas – ar šie veiksniai iš esmės nemažina priemonių patrauklumo ir tinkamumo fikslinėms grupėms.

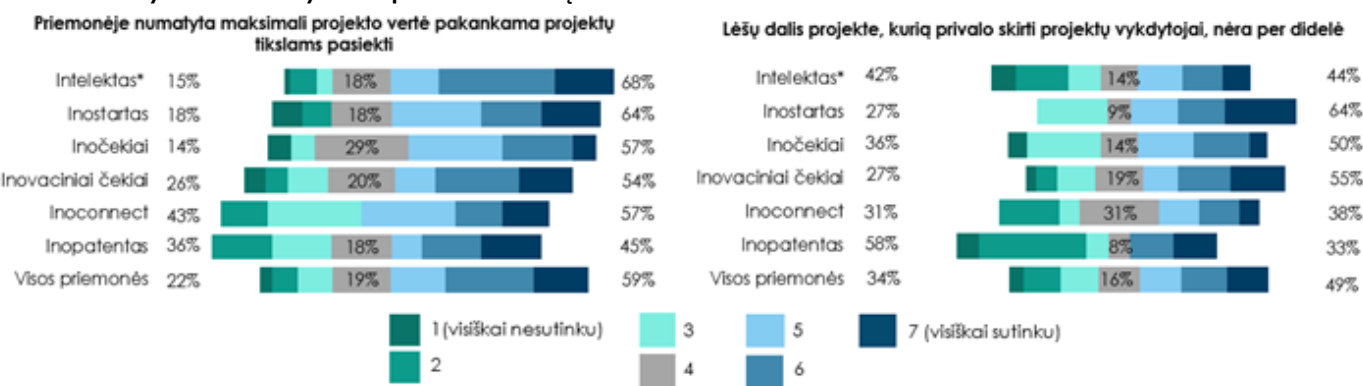
Išteklių pakankamumas. 1.1.2 skyriuje atlikta analizė parodė, kad priemonių paklausa yra netolygi, o skiriami ištekliai dažniausiai viršija įmonių absorbcinius gebėjimus. Daugumai priemonių numatytas finansavimas viršija paklausą, kai kuriais atvejais netgi kelis kartus. Priemonėms „Inopatentas“, „Inostartas“ ir „Inoklaster LT“ numatytos lėšos viršija paklausą nuo beveik keturių iki daugiau nei septynių kartų. Priemonių „SmartParkas LT“, „Intelektas LT-2“, „Inogeb LT“ ir „Smartinvest LT“, „Ikiprekybiniai pirkimai LT“ paklausa (ar pagal jas suplanuotų veiklų mastas) taip pat buvo žemesnė nei numatytas finansavimas, tačiau ne tokiu ryškiu skirtumu kaip prieš tai išvardintų priemonių. Tai nebūtinai reiškia, kad nepaklausioms priemonėms numatytas finansavimas yra perteklinis, o lėšas būtų galima perskirstyti kitoms priemonėms. Veikiau reikėtų atidžiau peržiūrėti priemonių finansavimo taisykles bei projektų administravimo tvarką, kurie galimai lemia žemą paklausą. Tik priemonės „Inopatentas“ žema paklausa yra tiesiogiai priklausoma nuo priemonės pobūdžio, todėl šios priemonės lėšas būtų galima vienareikšmiškai perskirstyti kitoms priemonėms. Dalį priemonės „Ikiprekybiniai pirkimai LT“ lėšų taip pat būtų galima perskirstyti, tačiau svarbu tai padaryti atsižvelgus į MITA išduodamų leidimų vykdymo pirkimus skaičių. Tai ir buvo padaryta perkeliant šios priemonės lėšų likutį naujai priemonei „Eksperimentas“. Priemonės „Inoklaster LT“ lėšos jau perskirstytos naujai priemonei „Skaitmeninių inovacijų centrai“, kuri finansuos skaitmeninių inovacijų centrų kūrimą ir veiklą MTI. Priemonės „Smart FDI“, „InoConnect“ bei „Inočekiai“ yra vidutiniškai paklausios, tačiau, kaip jau minėta ankstesnėje dalyje, šių priemonių įgyvendinimas dar tik įsibėgėja, todėl joms numatytas finansavimas turėtų būti išnaudojamas. Priemonė „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ yra pakausi, tačiau susiduriama su iššūkiais pritraukiant kokybiškų projektų srautą, todėl jai skiriamas finansavimas yra pakankamas. Norint geriau išnaudoti priemonėms skiriamus išteklius, būtų galima padidinti kai kurioms priemonėms skiriamą finansavimo dydį (žr. toliau) ir pakeisti kai kurių priemonių finansavimo sąlygas (žr. 1.1.2 skyrių).

Finansavimo dydis ir intensyvumas. Kaip rodo apklausos duomenys, projektams įgyvendinti numatyta finansavimo vertė yra pakankama. Tik ketvirtadalis respondentų (žr. 8 pav.) teigė, kad projektams skiriama vertė yra nepakankama. Daugiausia tokių respondentų įgyvendino veiklas pagal priemones „InoConnect“ (40 proc.), „Inopatentas“ (29 proc.)

bei „Inovaciniai čekiai“ (24 proc.). Priemonės „InoConnect“ projektų finansavimo vertė iš tiesų nėra aukšta (tą rodo santykinai aukšti priemonės administravimo kaštai, žr. 2.2 skyrių), tačiau didesnis finansavimas nebūtinai garantuos geresnius rezultatus, nes tokios priemonės pridėtinė vertė atsiranda tik per ilgesnį laikotarpį. Pagal priemonę „Inopatentas“ nėra finansuojamos visos patentavimo išlaidos – pateikus patentą taip pat privaloma mokėti išlaikymo mokesťį (arba atnaujinimo), kuris dažnu atveju yra netgi didesnis nei patys patentavimo kaštai. Dėl šios priežasties dabartinė finansavimo vertė gali pasirodyti nepakankama. Priemonėje „Inovaciniai čekiai“ suteikiamas finansavimas iš tiesų buvo pernelyg mažas, taigi naujoje priemonėje „Inočekiai“ finansavimas buvo gerokai padidintas. Dabar esamas finansavimas būtų tinkamas, tačiau nemaža dalis šios sumos tenka MSI administraciniams kaštams ir kitiems reikalingiems mokesčiams padengti. Siekiamo rezultato kaina išauga, taigi šiame kontekste projekto vykdytojams finansavimas gali pasirodyti pernelyg menkas, augant paslaugų ir kitiems kaštams.

Finansavimo intensyvumas dažniausiai yra tinkamas (be to, jį reguliuoja teisės aktai, todėl kaitos galimybės yra menkos). Trečdalis respondentų, kurie yra gavę finansavimą (žr. 8 pav.), nurodė, kad nuosavų lėšų dalis vykdant projektą yra per didelė. Toks požiūris daugiausia pastebimas tarp priemonės „Inopatentas“ dalyvių, iš kurių net 58 proc. respondentų pažymėjo tokį atsakymą. Įdomu, kad finansavimo intensyvumas labiau tenkino MTEPI veiklų patirties neturinčius subjektus (58 proc. iki 1 metų veiklos patirties turintys respondentai sutiko su teiginiu), greičiausiai todėl, kad tokios įmonės gauna didesnį finansavimo intensyvumą. Tai nebūtinai yra gerai, nes, kaip ir startuolių atveju, pačios įmonės nėra skatinamos priimti rizikos ir kurti rinkai aktualius produktus (žr. toliau).

8 pav. Verslo investicijų į MTEPI tiesioginio skatinimo priemonių respondentų, gavusių finansavimą, atsakymai apie finansavimo dydžio ir intensyvumo pakankamumą

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. vasario–kovo mėn.

Pastabos: N – 201. Dalis respondentų pasirinko atsakymą „Nežinau, negaliu atsakyti“. * – „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“.

Didžiausias finansavimo intensyvumas yra suteikiamas pagal priemones „Inostartas“ (galimas net 85 proc. finansavimas), „Iki prekybiniai pirkimai LT“ (galimas 85–100 proc. finansavimas) ir „Smartparkas LT“ (taip pat 85 proc.). Pagal priemonę „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ kai kuriais atvejais taip pat suteikiamas tokio intensyvumo finansavimas, tačiau vidutiniškai intensyvumas yra gerokai mažesnis ir siekia apie 50 proc. Daugumos priemonių intensyvumas yra apie 50 proc. Standartiškai didesnis intensyvumas yra skiriamas moksliniams tyrimams, o mažesnis – eksperimentinei plėtrai. Toks intensyvumas sutampa su respondentų atsakymais dėl sumos dalies, nuo kurios jiems nebeapsimokėtų vykdyti projekto – dauguma atsakė, kad jiems neapsimokėtų vykdyti projekto, jei nuosavos lėšos viršytų 46 proc. Negavę finansavimo teigė panašiai, pažymėdami, kad jiems neapsimokėtų vykdyti projekto, jei reikėtų prisidėti daugiau nei 43 proc. Dėl šios priežasties didesnė dalis įmonių išreiškia norą vykdyti projektus, kuriuose suteikiamas didesnis finansavimo intensyvumas (t. y. orientuojamasi į mokslinius tyrimus, kurie dažnu atveju nepasiekia komercinimo stadijos). Mažiausią pageidaujimą nuosavų lėšų dalį įvardijo finansavimą gavę „Inovacinių čekių“ priemonės dalyviai (39 proc.). Tai susiję su pernelyg menku priemonės finansavimu, kuris buvo padidintas naujai suformuotoje priemonėje „Inočekiai“.

Naujame finansavimo laikotarpyje siūlytume atsižvelgti į šiuos, su finansavimo intensyvumu susijusius, aspektus. Nepaisant to, kad priemonės „Inostartas“ dalyviai yra patenkinti dabartiniu finansavimo intensyvumu (finansavimas iki 85 proc.), **toks modelis nėra tvarus**. Interviu respondentų teigimu, startuoliai tampa pernelyg orientuoti į subsidijos gavimą, o ne į rinkoje aktualaus produkto kūrimą. Jaunos įmonės nebetenka impulso kurti inovatyvius produktus, nes subsidijos eliminuoja ne tik negatyvią, bet ir pozityvią konkurenciją su kitomis įmonėmis. Norint paskatinti startuolių veiklą, aktualiau būtų suteikti įvairias paramos paslaugas, o finansinės paskatos neturėtų būti aukštos. Viena iš galimų finansavimo alternatyvų – laikinai padengti jaunų verslininkų mėnesio atlygį, kaip tai yra daroma Suomijoje (žr. 4 iliustraciją), ar finansuoti tyrėjų arba mokslininkų įdarbinimą (tai daroma priemonėje „Inostartas“) ir taip sukurti palankias sąlygas verslui vystyti, neeliminuojančią konkurencijos ir nepakenkiant verslumui. Toks finansavimas būtų ypač aktualus siekiant paskatinti atžalinių įmonių bei startuolių, susiformuojančių dar MSI viduje, steigimą (atžalinių įmonių steigimas finansuojamas finansine priemone „Ko-investicinis fondas MTEPI“, taip pat anksčiau buvo finansuojamas subsidijomis pagal priemonę „MTEP rezultatų komercinimo ir tarptautiškumo skatinimas“; nors paklausa atžalinių įmonių steigimui yra pakankama, abiejų minėtų priemonių patrauklumą mažina reikalavimas MSI būti steigiamų atžalinių įmonių dalininkais (detaliau žr. Visionary Analytics, 2017b)). Finansavimas taip pat galėtų būti suteikiamas tuo atveju, jei yra dalijamasi rizika su kitais investuotojais, pavyzdžiui, verslo angelais ar rizikos kapitalu (angl. *match funding* principas). Toks finansavimo būdas galėtų būti iš dalies taikomas ir kitose priemonėse, pavyzdžiui, priemonėje „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“.

Naujame laikotarpyje tokį finansavimo instrumentų derinimą leidžia EK reglamentuose įtvirtintas papildomos paramos (angl. *ancillary support*) principas, leidžiantis hibridinių priemonių įgyvendinimą (žr. 4 skyrių).

4 iliustracija. Dotacija startuoliams Suomijoje

Dotacija startuoliams Suomijoje suteikia pradedančiam verslininkui stabilias pajamas (apie 700 Eur/mėn.), kol steigiamas jo naujas verslas (iki 12 mėn.). Ši parama skatina užimtumą, kadangi ji teikiama bedarbiams arba asmenims, planuojantiems tapti visą darbo dieną dirbančiais verslininkais. Suomijos darbo ir verslo tarnyba sprendžia, ar asmuo yra pajėgus pradėti pelningą verslą, ir įvertina dotacijos būtinybę, siekiant išvengti privačių lėšų išstūmimo efekto. Ši programa gali būti derinama su nemokamais mokymais planuojantiems pradėti verslą. Visgi tokio tipo dotacijos galimos finansuoti **tik nacionalinėmis biudžeto lėšomis**.

Šaltinis: internetinis puslapis http://www.te-palvelut.fi/te/en/employers/for_entrepreneurs/services_new_entrepreneurs/startup_grant/index.html.

1.4. Priemonių stebėsenos rodiklių tinkamumas

Šiame skyriuje vertinama rodiklių kokybė, ar identifikuoti ir matuojami Lietuvai probleminiai rodikliai (kur atsilieka nuo ES).

1.3.1. Rodiklių tinkamumas pagal S.M.A.R.T. kriterijus

Vertinant pavienių priemonės stebėsenos rodiklių tinkamumą ir kokybę, remiamasi S.M.A.R.T. kriterijais (žr. ESTEP ir Visionary Analytics, 2019).

1.2.1 konkretaus uždavinio įgyvendinimo stebėsenos rodiklių rinkinį sudaro 31 produkto ir 18 rezultato rodiklių. Detalus rodiklių tinkamumo ir kokybės vertinimas pateikiamas Veiksmų programos įgyvendinimo stebėsenos rodiklių sistemos vertinimo tarpinėje ataskaitoje (ESTEP ir Visionary Analytics, 2019). Apibendrinant šioje ataskaitoje pateikiamą vertinimą galima teigti:

- Beveik visų rodiklių **specifiškumas** yra aukštas. Produkto rodikliai gerai atspindi finansuojamas veiklas, o rezultato rodikliai leidžia išmatuoti uždavinio įgyvendinimo pažangą. Rezultato rodikliai yra tiesiogiai veikiami intervencijų, tačiau jiems įtaką daro ir su jomis nesusiję veiksniai – pavyzdžiui, rezultato rodiklio „Investicijas gavusios įmonės pajamų padidėjimas“ pažangą gali stipriai veikti ekonominė situacija, kiti įmonių įgyvendinami projektai.
- Visų rodiklių **išmatuojamumas** yra aukštas. Rodiklių matavimo būdai ir informacijos šaltiniai yra aiškūs, jų reikšmės paprasta nustatyti.
- Daugumos rodiklių **patikimumas** yra aukštas. Rodiklių informacijos šaltiniai yra oficialūs, jiems apskaičiuoti nereikia atlikti papildomų skaičiavimo veiksmų. Visgi visiems rodikliams apskaičiuoti naudojami SFMS pateikiami administraciniai duomenys yra tik pusiau vieši (išskyrus du rezultato rodiklius, kurie apskaičiuojami pagal Eurostato duomenis). Be to, rodiklio „Investicijas gavusios įmonės pajamų, gautų iš sukurtų ir rinkai pateiktų produktų, santykis su skirtomis investicijomis“ reikšmę apskaičiuoja pats projekto vykdytojas, todėl atsiranda manipuliavimo duomenimis galimybė (pvz., sunku atskirti, ar sąskaita faktūra pateikta už naujai sukurtą produktą, ar ne).
- Rodiklių **periodiškumas** yra vidutiniškas. Absoliuti dauguma rodiklių turi būti apskaičiuojami kasmet ar dažniau, tačiau didelės dalies rodiklių reikšmės nėra atnaujintos. Tai lemia dalies rezultato rodiklių specifika, t. y. jie apskaičiuojami praėjus 1–5 m. po projekto finansavimo pabaigos. Kiti rodikliai, tikėtina, neatnaujinti, kadangi dar nebuvo gauta informacija apie jų pasiekimą (paprastai projektų vykdytojai pateikia duomenis veiklų įgyvendinimo pabaigoje).
- Rodiklių **pasiekiamumas** yra vidutiniškas. Beveik visų rodiklių atveju trūksta informacijos apie tai, kaip nustatyta rodiklio siekiama reikšmė. Prastesnį įvertinimą lemia ir per mažai ambicingi dalies rodiklių tikslai. Pavyzdžiui, produkto rodiklio „Suorganizuoti technologijų pažangos ir inovacijų populiarinimo renginiai“ tarpinė reikšmė jau daugiau nei dvigubai viršija siektiną reikšmę, nors visos priemonių lėšos dar nepaskirstytos. Kita vertus, dalies rodiklių pažanga lėtesnė, nei numatyta, tačiau tikėtina, kad jie bus pasiekti, kai bus sudaryta daugiau sutarčių. Lėtai rodiklių pažangai įtakos turi ir vidinės ar išorinės su VP intervencijomis nesusijusios priežastys. Pavyzdžiui, rezultato rodiklio „Verslo sektoriaus išlaidos MTEP, tenkančios vienam gyventojui“ reikšmė gali būti nepasiekta dėl siauro požiūrio į MTEP sąvoką versle, nepakankamo skatinimo stiprinti absorbcinius įmonių gebėjimus ir pan.

Apibendrinant vertinimo rezultatus galima teigti, kad 1.2.1 uždavinio rodiklių rinkinys tinkamas, pakankamas ir informatyvus. Visi produkto rodikliai atspindi priemonių finansuojamas veiklas, o rezultato rodikliai dažniausiai leidžia išmatuoti uždavinio įgyvendinimo pažangą. Produkto ir rezultato rodikliai yra susiję loginiais ir priežastiniais ryšiais. Rodikliai apima tokias sritis kaip naujų produktų kūrimas, tarpsektorinio bendradarbiavimo augimas, darbo vietų kūrimas MTEPI srityje, investicijų į MTEPI augimas, inovatyvūs viešieji pirkimai.

1.3.2. Ar identifikuoti ir matuojami Lietuvai probleminiai rodikliai (kur atsilieka nuo ES)?

Siekiant patikrinti, ar identifikuoti ir matuojami Lietuvai probleminiai rodikliai, susiję su MTEPI veiklų aktyvumu privačiame sektoriuje, remiantis priemonių intervencijų logika buvo išskirti pagrindiniai rezultatai, kurių siekiama įgyvendinant 1.2.1 uždavinį. Visiems šiems rezultatams tuomet buvo ieškomi rodikliai (jeigu rezultatai nebuvo matuojami VP rodikliais), Lietuvos rodiklių reikšmės lyginamos su ES. Informacija apie šiuos rodiklius pateikiama 2 lentelėje.

2 lentelė. 1.2.1 VP uždavinio rezultatus matuojantys rodikliai

1.2.1 uždavinio rodiklis	Lietuvos reikšmė (metai)	ES28 reikšmė (metai)	Šaltinis
Verslo sektoriaus išlaidos MTEP, tenkančios vienam gyventojui (Eur)	46,4 (2017)	408,6 (2017)	Eurostat [rd_e_berdcostr2]
Verslo sektoriaus išlaidų MTEP dalis nuo BVP (proc.)	0,31 (2017)	1,36 (2017)	Eurostat [rd_e_gerdfund]
Įmonių, diegusių inovacijas, dalis, palyginti su visomis įmonėmis (proc.)	50,5 (2016)	50,6 (2016)	Eurostat [inn_cis10_bas]
Darbuotojų inovacinėse įmonėse dalis, palyginti su visų įmonių darbuotojais (proc.)	71,4 (2016)	70,5 (2016)	Eurostat [inn_cis10_bas]
Inovacinių įmonių apyvartos dalis, palyginti su visų įmonių apyvarta (proc.)	77,9 (2016)	79,8 (2016)	Eurostat [inn_cis10_bas]
Inovatyvių įmonių, bendradarbiaujančių su partneriais, dalis nuo visų su inovacijomis susijusių įmonių (proc.)	17,9 (2016)	12,8 (2016)	Eurostat [inn_cis10_coop]
MTEP personalo ir tyrėjų verslo sektoriuje dalis procentais nuo visų darbuotojų (proc.) – visos darbo dienos ekvivalentas	0,28 (2017)	0,78 (2017)	Eurostat [rd_p_perslf]
Darbuotojų, dirbančių aukštųjų ir vidutinių technologijų produktų ir žinioms imlių paslaugų sektoriuose, dalis nuo visų dirbančiųjų (proc.)	36,6 (2016)	45,8 (2016)	Eurostat [sdg_09_20]
Žinioms imlių paslaugų eksporto dalis nuo visų paslaugų eksporto (proc.)	21,98 (2016)	69,23 (2016)	Europos inovacijų švieslentė
Vidutinės ir aukštos technologijos produktų eksporto dalis nuo visų produktų eksporto (proc.)	36,91 (2017)	56,67 (2017)	Europos inovacijų švieslentė
Patentų išdavimo prašymai Europos patentų tarnybai (patentų skaičius, tenkantis mln. gyventojų)	7,6 (2017)	106,8 (2017)	Eurostat [sdg_09_40]

Šaltinis: „Visionary Analytics“ (2019), remiantis Eurostato ir Europos inovacijų švieslentės duomenimis.

Atsižvelgiant į Eurostato ir Europos inovacijų švieslentės pateiktus duomenis, galima identifikuoti problemines sritis, kuriose Lietuva atsilieka nuo Europos Sąjungos, ir įvertinti, ar jos pakankamai atsispindi VP rodikliuose.

- Kaip probleminę sritį galima įvardyti mažą verslo investicijų kiekį į MTEP. 2017 m. duomenimis, vienam gyventojui tenkančios verslo sektoriaus išlaidos MTEP yra beveik 10 kartų mažesnės nei ES vidurkis (atitinkamai 46 Eur ir 409 Eur). Šis rodiklis yra matuojamas VP specialiuoju rezultato rodikliu „Verslo sektoriaus išlaidos MTEP, tenkančios vienam gyventojui“.
- Taip pat mažas Lietuvos darbuotojų, dalyvaujančių MTEP verslo sektoriuje, skaičius. Šie darbuotojai 2017 m. sudarė tik 0,28 proc. visų darbuotojų (ES vidurkis – 0,78 proc.). MTEP darbuotojų skaičius matuojamas VP rezultato rodikliu „Investicijas gavusiose įmonėse sukurtos tyrėjų darbo vietos“. Tiesa, rodiklis atsižvelgia tik į investicijas iš Europos regioninio plėtros fondo (toliau ERPF) gavusias įmones, nors tyrėjų darbo vietų padidėjimui gali turėti įtakos ir kiti veiksniai.
- Kita probleminė sritis – mažas patentų išdavimo prašymų skaičius. Pavyzdžiui, Europos patentų tarnybai 2017 m. pateiktų prašymų skaičius, tenkantis milijonui gyventojų, siekė tik 7,6 – tai net 14 kartų mažesnis rezultatas nei ES vidurkis (106,8). Patentų skaičius yra nuosekliai matuojamas VP rodikliais – matuojamas tiek suteiktų patentų, tiek jų paraiškų skaičius.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvai probleminiai rodikliai yra tinkamai identifikuoti ir matuojami 1.2.1 uždavinio rodikliais, tačiau dalis šių rodiklių matuoja tik priemonėse dalyvaujančias įmones, o ne visų Lietuvos įmonių rodiklius.

2. PRIEMONIŲ EFEKTYVUMAS

Šio skyriaus tikslas yra apžvelgti priemonių įgyvendinimo procesą apibūdinančius duomenis ir atsakyti į klausimą, kurios priemonės pasiteisino, kurios – ne ir kodėl, bei išskirti efektyviausias priemones.

2.1 skyrelyje pristatoma priemonių efektyvumo vertinimo metodika. 2.2 skyrelyje aptariama priemonių finansavimo forma, jos tinkamumas ir efektyvumas. 2.3 skyrelyje aptariamas priemonių įgyvendinimo procesas ir jo trūkumai.

2.1. Metodika

Sąnaudų ir naudos analizė pasitelkta kaip pagrindinis metodas, siekiant įvertinti priemonių ir jų pasirinktos finansavimo formos efektyvumą. Analizės rezultatai parodo, kiek kainavo sukurti tam tikrą naudą. Pagrindinis klausimas, į kurį bus siekiama atsakyti atliekant sąnaudų ir naudos analizę: „Ar tokia pati (ar didesnė) nauda gali būti gaunama mažesnėmis sąnaudomis?“ Šis ekonominės analizės metodas leidžia nustatyti konkrečios viešosios iniciatyvos ne tik tiesiogines, bet ir netiesiogines sąnaudas bei naudą (Ministro Pirmininko tarnyba, 2011).

9 pav. Priemonės įgyvendinimo sąnaudų sudedamosios dalys

Šaltinis: „Visionary Analytics“ (2019).

institucijomis bei remiantis jų suteiktais duomenimis apie priemonių įgyvendinimo sąnaudas. Sąnaudos, traktuojamos kaip priemonei skirtas viešasis finansavimas, dėl riboto priemonių progreso vertinimo metu buvo skaičiuojamos pagal pasirašytų sutarčių skirto finansavimo ir sutartyse planuojamų pasiekti rodiklių reikšmių santykį (SFMS duomenys). Šis santykis parodo, kiek investicijų reikia vienam rezultato vienetui pasiekti (pvz., kiek viešųjų investicijų reikia 1 Eur privačių investicijų pritraukti). Analizė apėmė visas priemones, apie kurių rodiklius yra duomenų. Sąnaudų ir naudos rezultatai ataskaitoje naudojami ribotai – aprašomi tik tie rodikliai, kurie buvo skaičiuojami daugiau negu vienai priemonei, kadangi tik tokiu būdu galima lyginti ir interpretuoti gautus rezultatus; be to, aprašyti tik prasmingi rezultatai. Visi skaičiavimo rezultatai pateikiami 3 priede.

Apribojimai: projekto vykdytojai nebūtinai pasieks sutartyse numatytas pasiekti rodiklių reikšmes; nepakanka duomenų apie projekto vykdytojų atlyginimų dydžius, todėl remtasi Lietuvos vidutinio atlyginimo duomenimis.

Vertinant priemonių įgyvendinimo procesą remtasi projektų vykdytojų apklausos ir interviu rezultatais.

2.2. Priemonių finansavimo formos efektyvumas

Didžioji dalis 1.2.1 uždavinio priemonių teikia finansinę paramą įmonėms subsidijų forma (94 proc. viso uždavinio finansavimo). Be subsidijų, ES fondų investicijų veiksmų programoje numatytos ir finansinės priemonės. Jos yra įgyvendinamos per įkurtą Verslo finansavimo fondą. 1 prioriteto lėšomis finansuojama priemonė „Technoinvestas“, pagal kurią finansuojamos trys finansinės priemonės: Ankstyvosios stadijos ir plėtros fondas II, Ko-investicinis fondas II, Ko-investicinis fondas MTEPI. Visos šios finansinės priemonės yra rizikos kapitalo fondų priemonės.

Subsidijų ir finansinių priemonių administravimo ir įgyvendinimo procesai iš esmės skiriasi. Šiame skyriuje aptariamos šios dvi plačios finansavimo formų kategorijos pagal pagrindinius jų skirtumus, aptariant, kuriais atvejais šios finansavimo formos yra tinkamiausios ir efektyviausios, taip pat išskiriant fiksuotų kaštų subsidijų priemones bei ikiprekybinių pirkimų priemonę. Šiame skyriuje neanalizuojamos valstybės projektų planavimo būdu finansuojamos priemonės, kuriose finansuojama agentūrų veikla („Inogeb LT“ ir „Smartinvest LT“). Formuluojuant išvagas, daugiausia buvo remiamasi detalios priemonių sąnaudų ir naudos analizės atvejo studijomis (žr. 5 priedą), 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos 3 prioriteto vertinimo tarpine ataskaita, taip pat apklausomis ir interviu.

3 lentelė. 1 prioriteto lėšomis finansuojamų priemonių grupės ir jų efektyvumas

		Priemonės	Numatytas ES fondų finansavimas	Didžiausia finansuojama suma	Kiek įgyvendinančiosioms institucijoms kainuoja administruoti 1 Eur skirto finansavimo	Kiek projektų vykdytojams kainuoja projekto administravimas
SUBSIDIJOS	Mažos vertės subsidijos, įgyvendinama fiksuotų kaštų principu	Inostartas* Inopatentas* Inovaciniai čekiai* Inočekiai* InoConnect*	15,02 mln. Eur	5,6–76,25 tūkst. Eur	0,1 Eur	897,98 Eur vienai paraiškai (iš jų 67,88 Eur sumokama konsultantams)
	Vidutinės vertės subsidijos	Inoklaster LT	23,71 mln. Eur	100–200 tūkst. Eur	n. d.	n. d.
	Didelės vertės subsidijos	Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai Smartinvest LT+ Smart FDI Smartparkas LT Intelektas LT-2	218,18 mln. Eur	500 tūkst. – 10 mln. Eur	0,008–0,018 Eur	10 005,42–12 584,61 Eur paraiškai (iš jų 7 018,18 – 7 819,55 sumokama konsultantams)
		Įkiperkybiniai pirkimai LT	15,67 mln. Eur	2 mln. Eur	0,004 Eur	2 793,05 Eur
FINANSINĖS PRIEMONĖS	Didelės vertės finansinės priemonės	Rizikos kapitalo fondai priemonės (Ankstyvosios stadijos ir plėtros fondas II, Ko-investicinis fondas II, Ko-investicinis fondas MTEPI)	24,56 mln. Eur	nuo 0,25 iki 2 mln. Eur + nefinansinė nauda (mentorstė)	0,01 Eur	n. d.

Šaltinis: sudaryta „Visionary Analytics“ (2019).

Pastabos: žalia spalva žymi efektyviausias priemones, geltona – vidutinio efektyvumo priemones, rausva – mažiausiai efektyvias priemones, pilka – nepakanka duomenų įvertinti priemonių efektyvumo. Priemonės, kurių sąnaudos buvo skaičiuojamos, parodytos. * – priemonės, kuriose projekto išlaidos ar jų dalis apskaičiuojamos pagal fiksuotus dydžius.

Remiantis detalia priemonių sąnaudų ir naudos analize (žr. 5 priedą), nustatyta, kad **iš administracinių kaštų perspektyvos santykinai efektyviausios priemonės – didelės vertės subsidijos, mažiausiai efektyvios – mažos vertės subsidijos (įgyvendinamos fiksuotų kaštų principu):**

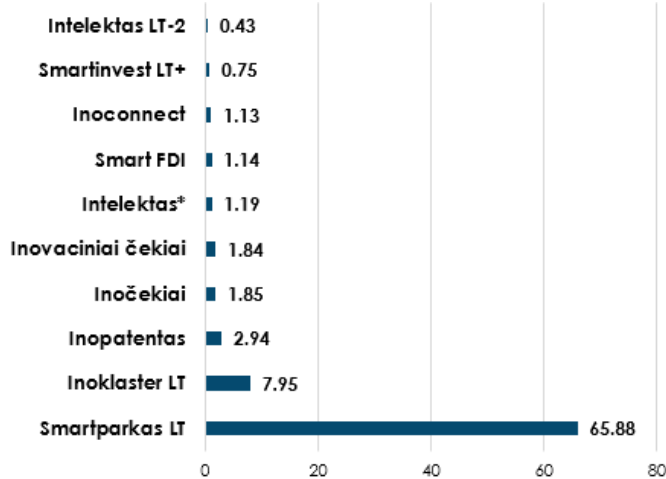
- Šiuo metu vieną priemonei „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ skirtą eurą įgyvendinančiajai institucijai administruoti kainuoja 0,008 Eur. Pirmajame priemonės kvietime vienam eurui administruoti įgyvendinančiajai institucijai reikėjo 0,018 Eur, taigi galima teigti, kad po įgyvendintų pokyčių (žr. ESTEP ir Visionary Analytics, 2019) priemonės administravimas tapo efektyvesnis.
- Mažos vertės subsidijai priemonėje „InoConnect“ administruoti skirtą eurą įgyvendinančiajai institucijai kainuoja 0,1 Eur įgyvendinančiosios institucijos sąnaudų. Nors fiksuotų dydžių naudojimas priemonėse supaprastina jų administravimą tiek pareiškėjams, tiek įgyvendinančiosioms institucijoms, priemonės santykinai mažiau efektyvios už didelės vertės subsidijas dėl savo santykinai mažos apimties.
- Visų finansinių priemonių vienam eurui investicijų įgyvendinančiajai institucijai administruoti reikia 0,01 Eur. Finansinių priemonių įgyvendinimo metu daugiausia kaštų pareikalauja rizikos kapitalo fondų valdytojų atranka, todėl tikėtina, kad finansinių priemonių administravimo kaštai ateityje turėtų augti lėčiau nei subsidijų priemonių.

Kita vertus, **didelių subsidijų priemonės nebūtinai sukuria santykinai daugiau produktų ir rezultatų nei mažos vertės subsidijų priemonės:**

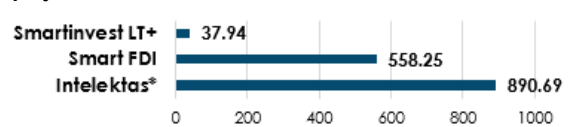
- Priemonėje „Inostartas“ gerokai pigiau nei „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ tiek naujai sukurti ilgalaikę darbo vietą, tiek sukurti gaminių, paslaugų ar procesų prototipus (konceptijas). Priemonėje „Smart FDI“ prototipo (konceptijos) sukūrimas kainuoja dar brangiau. Tyrėjo darbo vieta pigiau nei priemonėse „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ kainuoja ir „Smartinvest LT+“ bei „Smart FDI“ priemonėse (žr. 10 pav.).
- Pigiausiai vieną privačių investicijų į MTEPI eurą pritraukti kainuoja priemonėje „Intelektas LT-2“ (vienam eurui privačių investicijų reikia 0,43 Eur finansavimo). Priemonėse „Smartinvest LT+“, „InoConnect“, „Smart FDI“ „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ planuojamų pritraukti privačių investicijų ir skirto finansavimo santykis panašus (žr. 10 pav.).

10 pav. Sutartyse planuojamų pasiekti rodiklių santykis su pagal sutartis skirtu finansavimu

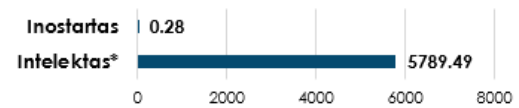
Sutartyse planuojamo pritraukti privačių investicijų į MTEPI euro kaina, Eur

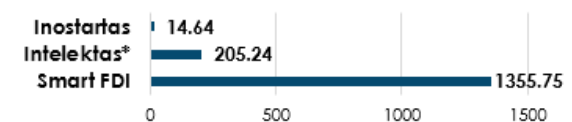
Investicijas gavusiose įmonėse sutartyse planuojamos sukurti tyrėjo darbo vietos kaina, tūkst. Eur

Investicijas gavusiose įmonėse sutartyse planuojamos naujai sukurtos ilgalaikės darbo vietos kaina, tūkst. Eur

Investicijas gavusių įmonių sutartyse planuojamo sukurti gaminio, paslaugos ar proceso prototipo (konceptijos) kaina, tūkst. Eur

Pastabos: Intelektas* – priemonės „Intelektas. Bendri mokslų-verslo projektai“ trumpinys.
Šaltinis: „Visionary Analytics“ skaičiavimai, remiantis SFMIS 2019 02 28 duomenimis.

Pastebima, kad priemonės „Ikiprekybiniai pirkimai LT“ administravimas nėra išskirtinai brangesnis lyginant su kitomis didelės vertės subsidijų priemonėmis, tačiau taip pat negalima teigti, kad priemonės administravimas yra santykinai pigus. Vienam eurui administruoti reikia 0,004 Eur įgyvendinančiųjų institucijų sąnaudų, o tai mažiau nei priemonėje „Intelektas. Bendri mokslų-verslo projektai“. Vis dėlto į šią sumą neįtrauktos MITA administracinės sąnaudos, kurios skiriamos suteikiant leidimą vykdyti ikiprekybinius pirkimus ir vėliau dalyvaujant ikiprekybinio pirkimo procese, kadangi MITA veikla nėra priskiriama priemonei¹⁷. Taip pat atkreipiamas dėmesys, kad nei vienas priemonės projektas nėra pasibaigęs, todėl čia vertinamos planuojamos sąnaudos. Gali būti, kad organizacijų planai skirsis nuo vėliau faktiškai patirtų administracinių sąnaudų, kurios gali augti dėl nenumatytų išlaidų. Labiausiai akcentuojama, kad procesas nuo paraiškos pateikimo MITA iki projekto pradžios yra itin ilgas (apie 7 mėn.). Taip yra todėl, kad skirtingos paraiškos teikiamos tris kartus trimis skirtingoms institucijoms.

Finansinės priemonės yra efektyvesnės atsižvelgiant į gaunamas papildomas naudas:

- Ankstesnio laikotarpio vertinimuose (BGI Consulting, 2014) ir Verslo finansavimo 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų lėšomis išankstiniame vertinime (Finansų ministerija *et al.*, 2018) teigiama, kad finansinių priemonių efektyvumą nulemia lėšų grįžtamumo veiksnys ir pakankamas efektyvumas pritraukiant privačias lėšas. Be to, finansiniai instrumentai mažiau iškreipia vietinę rinką – teigiama paramos socialinio ekonominio poveikio nesumažina neigiamas paramos poveikis dėl konkurencijos iškreipimo, užtikrinamas įmonių veiklos tęstinumas.
- Investicijos efektyvumą nusako ne tik jos finansavimo forma, bet ir apimtis. Nors didelės vertės subsidijų projektas gali būti efektyvesnis negu dalis rizikos kapitalo fondų administracinių kaštų atžvilgiu, rizikos kapitalo fondai patiria daug kaštų, kadangi ne tik investuoja į įmones, bet ir teikia joms mentorystės paslaugas. Mentorystės paslaugos taip pat nemažai prisideda prie įmonės konkurencingumo. Priemonės, kur teikiamos ir tokio tipo paslaugos, yra sunkiai palyginamos su priemonėmis, pagal kurias yra teikiama tik finansinė investicija¹⁸.

Priemonių finansavimo formos efektyvumas turėtų būti interpretuojamas atsižvelgiant į finansavimo formos tinkamumą tikslinių grupių poreikiams. Standartizuotas subsidijų administravimas leidžia finansavimą suteikti didesniai kiekiui pareiškėjų – pagal įsibėgėjusias priemones pasirašyta šimtai ar net tūkstančiai sutarčių su galutiniais naudotojais. O rizikos kapitalo fondai pagal savo dizainą investuoja į gerokai mažesnį skaičių įmonių nei subsidijos – nuo 6 iki 12 įmonių. Rizikos kapitalo fondų valdytojai Lietuvoje itin skrupulingai atsirenka įmones, į kurias investuoja (kartais pasigirsta kritikos valdytojams, kad jie pernelyg atsargiai investuoja). Tad ne kiekvienai įmonei rizikos kapitalo fondų investicijos yra tinkamos ir prieinamos. Ekspertų nuomone, rizikos kapitalo fondų priemonės yra tinkamos spartų augimo potencialą turinčioms įmonėms ir startuoliams, kuriems naudingos priemonės, padedančios sumažinti įmonės „mirties“ riziką¹⁹. Kai kurių ekspertų teigimu, pradedančiam verslui idėjos vystymo etape suteikta subsidija gali kaip tik „pakišti koją“, jeigu kartu nesuteikiama pagalba (mentorystės ar kita forma) įvertinant idėjos patrauklumą rinkoje, verslo ir rinkodaros strategiją ir kt., nes taip yra finansuojami negyvybingi verslai ir idėjos. O akceleravimo ir panašūs rizikos kapitalo fondai suteikia verslo mentorystę ir šiek tiek apdraudžia pradedantį verslą nuo „antrojo mirties slėnio“, kai produktas yra įvedamas į rinką (žr. 28 pav. 4 skyriuje). Finansinės priemonės taip pat yra tinkamos aukštą komercinimo potencialą turintiems projektams ir įsitvirtinusių įmonių MTEPI infrastruktūros projektams finansuoti.

Nors Europos Komisija ateinančiu finansavimo periodu skatina šalį didinti finansinių priemonių reikšmę programuojant ES investicijas, **verslas nėra linkęs persiorientuoti nuo subsidijų prie finansinių priemonių.** Remiantis apklausa

¹⁷ Tuo motyvuodami MITA atstovai atsisakė suteikti duomenis apie šios veiklos kaštus.

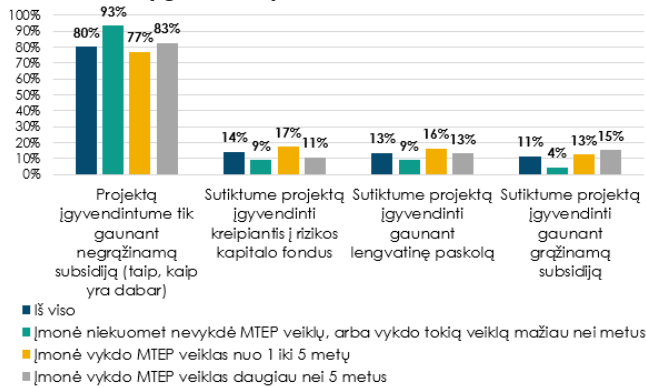
¹⁸ Remiantis interviu su INVEGA.

¹⁹ Remiantis ekspertiniais interviu.

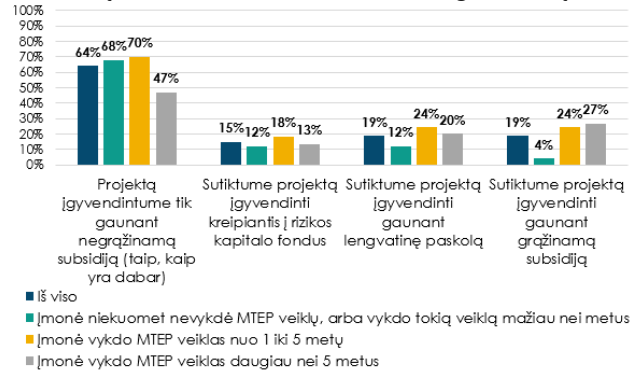
duomenimis, tik maždaug penktadalis tiek finansavimą gavusių, tiek negavusių respondentų sutiktų įgyvendinti analogišką projektą kitokia forma nei subsidija (žr. 11 pav.). Taigi, rizikos kapitalo fondų priemonės atrodo patrauklios tik nedideliame respondentų ratui. Tam įtakos gali turėti tai, kad dalis įmonių yra pripratusios prie nuolatinių subsidijų iš ES fondų. 26 proc. (306 iš 1 191) paraišką teikusiu subjektų ir 30 proc. finansavimą gavusių subjektų (183 iš 618) gavo finansavimą ir pagal Ekonomikos augimo veiksmų programą 2017–2013 m. Mažiausiai patrauklios finansinės priemonės atrodė MTEP veiklų niekuomet nevykdžiusioms įmonėms, nors 18 proc. priemonės „Inostartas“ finansavimą gavusių respondentų sutiktų projektus įgyvendinti kreipiantis į rizikos kapitalo fondus. Rizikos kapitalo fondai ir lengvatinės paskolos santykinai patrauklios buvo „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ (15 proc. ir 18 proc.) ir „Inopatentas“ (43 proc. ir 36 proc.) priemonių projektus įgyvendinančioms įmonėms.

11 pav. Ar sutiktumėte įgyvendinti analogišką projektą gaunant ne subsidiją, o kitokią paskatą?

Finansavimą gavusios įmonės

Paraišką teikusios, bet finansavimo negavusios įmonės

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. vasario–kovo mėn. Pastabos: N (Visos priemonės) = 201, N (įmonė niekuomet nevykdė MTEP veiklų arba vykdo tokią veiklą mažiau nei metus) = 45, N (įmonė vykdo MTEP veiklas nuo 1 iki 5 metų) = 104, N (įmonė vykdo MTEP veiklas daugiau nei 5 metus) = 46.

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. vasario–kovo mėn. Pastabos: N (Visos priemonės) = 201, N (įmonė niekuomet nevykdė MTEP veiklų arba vykdo tokią veiklą mažiau nei metus) = 25, N (įmonė vykdo MTEP veiklas nuo 1 iki 5 metų) = 33, N (įmonė vykdo MTEP veiklas daugiau nei 5 metus) = 15.

Žinoma, įmonių norą gauti tik negrąžinamąsias subsidijas reikia vertinti atsargiai, atsižvelgiant tiek į politikos pridėtinę vertę, tiek į antrinius finansavimo formos efektus ir papildomas naudas, kurias, pavyzdžiui, suteikia finansinių instrumentų naudojimas, aptartas anksčiau. Remiantis interviu duomenimis, šiuo metu įmonėms finansavimas MTEPI veikloms yra santykinai nesunkiai prieinamas subsidijų priemonėse, todėl nėra didelių paskatų ieškoti finansavimo pagal rizikos kapitalo ar kitas finansines priemones. Tik 34 pagal 1.2.1 uždavinį finansavimą gavę subjektai pasinaudojo 3 prioriteto lengvatinių paskolų ar dalinio palūkanų kompensavimo priemonėmis privačioms investicijoms projekte dengti. 18 iš jų gavo finansavimą pagal priemones „Inovaciniai čekiai“ arba „Inočekiai“, 10 – pagal priemonę „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“.

Prie nedidelio rizikos kapitalo fondų priemonių patrauklumo prisideda ir tai, kad **verslui (ypač regionuose) vis dar trūksta žinių apie rizikos kapitalo fondų naudą ir veikimo principus** (ESTEP, Visionary Analytics, 2019). Kita vertus, rizikos kapitalo fondai nėra pritaikomi visiems inovacijų politikos tikslams, pavyzdžiui:

- Priemonė „Smart FDI“ naudojama kaip papildoma paskata siekiant pritraukti užsienio investuotojus (jiems priimant sprendimus dėl lokacijos pasirinkimo investicijai), todėl nors geresnis rizikos kapitalo investicijų ir lengvatinių paskolų prieinamumas yra svarbūs veiksniai pritraukiant investicijas, „Smart FDI“ finansinėmis priemonėmis pakeisti negalima.
- EKT (2019) teigia, kad, remiantis pasauline ir ES praktika, inovatyvių klasterių formavimui negrąžinama subsidija yra vienintelė tinkama finansavimo forma. Lengvatinės paskolos ir rizikos kapitalo priemonės klasterio veikloms netinkamos, nes investuotojai jų nelaiko atsiperkančiomis, tačiau tokios priemonės gali būti tinkamos atskirų klasterio narių inovatyvioms veikloms finansuoti.
- Nedidelės vertės subsidijos, kurios skatina imtis trumpuoju laikotarpiu neatsiperkančių veiklų (pvz., dalyvavimas tarptautinėse MTEPI veiklos iniciatyvose, inovaciniai čekiai) nebūtų patrauklios rizikos kapitalo fondų investicijoms dėl mažos apimties ir didelės atsiperkamumo rizikos. Lengvatinės paskolos tokioms veikloms būtų nepatrauklios įmonėms, tikėtina, kad jos rinktųsi tuo neužsiimti.

Grąžinama subsidija taip pat nevertinama kaip patraukli alternatyva, kadangi egzistuoja didelė grąžinimo rizika dėl MTEPI veiklų finansavimo. Apie šią finansavimo formą įmonėms taip pat galimai trūksta informacijos. Tokia finansavimo forma gali būti naudojama kaip papildomas apyvartinių lėšų šaltinis be palūkanų. Vis dėlto dėl didelės administracinės naštos vargu ar ši alternatyva patrauklesnė už lengvatines paskolas.

Lengvatinių paskolų priemonės (kurios šiuo metu nėra finansuojamos pagal 1 prioriteta) taip pat leidžia pasiekti didelį skaičių pareiškėjų. Remiantis 3 prioriteto priemonių vertinimu (Visionary Analytics, 2019), jos yra efektyviausios iš administracinių kaštų perspektyvos, nes didžiąją dalį reikalingų veiksmų padaro finansų tarpininkai (pvz., patys užregistruoja *de minimis* pagalbą įmonėms). Kita vertus, jų tinkamumas MTEPI projektams abejotinas, nes bankai nėra linkę finansuoti aukštos rizikos projektų. Svarstyta derinti lengvatines paskolas su subsidijomis, pavyzdžiui, MTEPI veiklas finansuoti subsidija, o jai reikalingą infrastruktūrą – lengvatine paskola arba pareiškėjo lėšų dalį finansuoti naudojantis

lengvatine paskola. Šiuo metu tokia galimybė irgi teoriškai egzistuoja atskirai pasinaudojant subsidija ir finansinėmis priemonėmis, bet subsidijos ir finansinės priemonės yra sunkiai suderinamos dėl atitinkamo valstybės pagalbos reikalavimams, lėšų Europos Komisijai deklaravimo sunkumų tokiais atvejais ir pan. Galimybę patogiau derinti subsidijas ir finansines priemones 2021–2027 m. turėtų suteikti hibridinės priemonės.

2.3. Priemonių įgyvendinimo procesas

Priemonių įgyvendinimo proceso efektyvumo vertinimas išskiriamas į dviejų etapų – pasirengimo įgyvendinti priemonę (paraiškos teikimo, projektų atrankos bei vertinimo) ir projektų įgyvendinimo – vertinimą. Daugiausia remiamasi atliktomis apklausomis, taip pat interviu ir kitais atliktais vertinimais (BGI Consulting, 2018a; EKT, 2019).

Paraiškos teikimo procedūra

Siekiant užtikrinti priemonių patrauklumą galutiniams naudos gavėjams, paraiškos teikimo procedūra turi būti pakankamai paprasta. Dauguma respondentų sutinka, kad priemonės „InoConnect“ paraiškos teikimo procedūra yra paprasta. Kiek daugiau nei pusė (59 proc.²⁰) finansavimą gavusių verslo investicijų į MTEPI tiesioginio skatinimo priemonių²¹ respondentų paraiškos teikimo procedūrą vertino teigiamai (žr. 36 pav. 10 priede). Visgi priemonės „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ pareiškėjai šią procedūrą įvertino prasčiau negu likusių priemonių projektų vykdytojai. Tokius skirtingus vertinimus galėjo lemti tai, kad šios didelės vertės subsidijų priemonės paraiškos turi atitinkamai daugiau reikalavimų. Kita vertus, šis įvertinimas yra dvigubai geresnis nei 2017 m. vykdytoje apklausoje (Visionary Analytics, 2017), kurioje su teiginiu „Paraiškos teikimo procesas yra paprastas“ sutiko tik 23 proc. „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ respondentų, o 2019 m. apklausoje – jau 52 proc. respondentų. Tai susiję su teigiamais pokyčiais priemonėje, kurie buvo įgyvendinti EIMIN ir LVPA (detaliau žr. ESTEP, Visionary Analytics, 2019). Gana prastą respondentų, kurių paraiškos nebuvo finansuotos, vertinimą (41 proc. teigiamų vertinimų) galėjo iš dalies nulemti neigiamos emocijos dėl neskirto finansavimo. Įvardijami šie pagrindiniai paraiškų teikimo procedūrą apsunkinantys veiksniai:

- **Pertekliniai reikalavimai paraiškoms.** Nemažai respondentų teigia, kad dokumentacijai pildyti ar atrankos kriterijų analizei prireikia itin daug laiko, atskirų darbuotojų – tai didina dalyvavimo atrankoje kaštus ir mažina priemonių patrauklumą. Šios problemos susijusios su pertekliniais kriterijais ir aukštais reikalavimais (žr. toliau). Siekiant mažinti administracinę naštą, „Kurk Lietuvai“ iniciatyva planuojama įgyvendinti administracinės naštos mažinimo bandymą, kuriuo bus siekiama palengvinti paraiškų teikimą su MTEPI susijusiose priemonėse (Kurk Lietuvai, 2019).
- **Informacijos trūkumas.** Nurodomas aiškumo trūkumas įmonėms, pirmą kartą teikiančioms paraišką, pasigendama visos aktualios informacijos vietoje, sėkmingų projektų pavyzdžių, galimybes konsultuotis su specialistais ar dalyvauti seminaruose / mokymuose dar paraiškos teikimo laikotarpiu. EKT (2019) ataskaitoje apie klasterizacijos skatinimo priemones taip pat nurodomas informacijos ir žinomumo apie priemones trūkumas. Faktiškai išsami informacija yra pateikiama agentūrų puslapiuose bei *esinvesticijos.lt*, vyksta seminarai, mokymai apie priemones, klausimų-atsakymų sesijos, agentūros konsultuoja pareiškėjus. Tai rodo, kad a) pareiškėjai nėra pakankamai supažindinti ar susipažinę, kur teikiama visa potencialiai naudinga informacija, b) reikalinga verslui patogi ir patraukli inovacijų politikos priemonių pristatymo forma pagal verslo brandą, vystymo etapą. Siekiant spręsti šią problemą, iniciatyvos „Kurk Lietuvai“ dalyviai siūlo sukurti InoFinansavimo platformą. Šioje platformoje esamos priemonės inovatyviam verslui būtų išskirstytos pagal verslo augimo stadijas, o įmonei atsakius į 8 klausimus, ji bus nukreipta į jai tinkamiausias priemones (Kurk Lietuvai, 2019).

Projektų atrankos ir vertinimo procesas

Sėkmingas projektų atrankos ir vertinimo procesas turi būti skaidrus, greitas, efektyvus, paremtas aiškiais kriterijais. Dauguma respondentų (71 proc.) sutinka, kad priemonės „InoConnect“ projektų atranka ir vertinimas yra skaidrūs, greiti ir efektyvūs, remiasi aiškiais kriterijais. Šio proceso skaidrumą palankiai vertino 76 proc. finansuotas verslo investicijų į MTEPI tiesioginio skatinimo priemonių paraiškas teikusią įmonių (žr. 37 pav. 10 priede), kur kas rečiau palankų vertinimą išreiškė įmonės, kurių paraiškos nebuvo finansuotos (45 proc.). Panaši tendencija atsispindi ir įmonėms vertinant projektų atrankos vertinimo greitį ir efektyvumą (su teiginiu sutiko 64 proc. finansuotas paraiškas teikusią respondentų ir 46 proc. nefinansuotas paraiškas teikusią respondentų) bei vertinant, ar projektų atranka remiasi aiškiais kriterijais (su teiginiu sutiko atitinkamai 67 proc. ir 49 proc. respondentų). Prastesnį finansavimo negavusių subjektų vertinimą galima siekti su nepasitenkinimu dėl neskirto projekto finansavimo, tačiau net ir finansuotas paraiškas teikusios įmonės projektų atrankos ir vertinimo procesą įvertino ne itin gerai. Lyginant su 2017 m. apklausa, dabar atrankos ir vertinimo procesas yra vertinamas palankiau²². Tai gali būti susiję su pokyčiais paprastinant priemonių administravimo procesą, kurį teigiamai vertina ir verslo atstovai (detaliau žr. ESTEP, Visionary Analytics, 2019).

Vis dėlto atviruose apklausos klausimuose minima dauguma tų pačių problemų:

- **Paraiškas vertinančių ekspertų subjektyvumas ar kompetencijos trūkumas.** Daugiausia pastabų šiuo aspektu turėjo pagal priemonę „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ finansavimo siekę respondentai. Pirmą, siūloma į vertinimo procesą įtraukti „interesų konflikto neturinčius ekspertus“ (pvz., iš užsienio), nepriklausomus ekspertus – tai ypač svarbu dėl MTEPI projektų specifiškumo, kadangi gali iškilti idėjų plagijavimo rizika. Antra, daliai

²⁰ N=173

²¹ „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“, „Inovaciniai čekiai“, „Inopatentas“, „Inostartas“ ir „Inočekiai“) projektų vykdytojų bei finansavimo negavusių paraiškos teikėjų atsakymai. Šioje priemonių grupėje apklausą užpildė 250 respondentų.

²² Praeityje apklausoje su teiginiu „Projektų atranka yra skaidri ir remiasi aiškiais viešai prieinamais kriterijais“ sutiko 70 proc. finansavimą gavusių ir 49 proc. finansavimo negavusių respondentų, o su teiginiu „Projektų atrankos kriterijai iš esmės nemažina priemonės patrauklumo ir netrukdo pasiekti tikslų“ sutiko atitinkamai 49 proc. ir 36 proc. respondentų.

respondentų ekspertų kompetencija atrodė nepakankama arba nesusijusi su projektu turiniu, pastebima, kad paraiškas vertinę ekspertai neturi verslo patirties ir nėra susipažinę su tarptautinėmis verslo praktikomis. Projektų vykdytojai pastebi, kad iš „Intelektas. Bendri-mokslo verslo projektai“ paraiškas vertinusių ekspertų sulaukė tik administracinių-vadybinių, o ne su technologine-verslo paraiškos dalimi susijusių klausimų. Pavyzdžiui, vienas respondentas teigia, kad aštuonių mokslo daktarų rengtos paraiškos atmetimas buvo argumentuotas paviršutiniškai, remiantis vienu literatūros šaltiniu ir neturint pakankamai žinių apie planuojamas naudoti medžiagas. Vis dėlto įgyvendinančiosios institucijos deda pastangas plėsdamos ekspertų ratą, rengdamos jiems mokymus ir gaires, tačiau susiduriama su keblumais – nišinėse srityse sudėtinga rasti su pareiškėjais nesusijusių ekspertų, todėl dažniausiai pasirenkami mokslo, o ne verslo atstovai. Tokiu atveju reikėtų pasitelkti daugiau užsienio ekspertų (tai jau taikoma daliai atveju), tačiau tuomet auga paraiškų vertimo kaštai. Interviu metu taip pat pateiktas siūlymas didelės vertės projektų idėjas ir jų tinkamumą bei potencialą (pvz., priemonėse „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“, „Iki prekybiniai pirkimai LT“) teikti ne tik raštu, bet ir pristatyti žodžiu (žr., pvz., 5 iliustracijoje). Tuomet būtų išvengta patikslinimų prašymo, sutaupoma laiko, užkertamas kelias informacijai apie paraiškas nutekėti. Sklandžiam procesui reikalingi kompetentingi ekspertai ir skaidri procedūra.

- **Nepakankamai aiškūs, pertekliniai atrankos kriterijai ir aukšti reikalavimai.** Iššūkių kėlė pernelyg abstraktus MTEP apibrėžimas ir jo interpretacija – netgi MTEP veiklose patyrusios įmonės šio apibrėžimo interpretavimą laiko pritaikytu akademikams, o ne verslininkams. Siekiant spręsti šią problemą, Inovacijų reforma siekiama sutarti (yra sukurta darbo grupė) dėl vieningos MTEPI veiklos suvokimo, siekiant liberalizuoti MTEPI sąvoką, supaprastinti ir suvienodinti MTEPI vertinimo procesą. Įmonių atstovai taip pat mini sunkumus atskiriant MT nuo EP. Tokie sunkumai kyla dėl to, kad finansavimo intensyvumas EP mažesnis, dėl to įmonės siekia kaip galima daugiau veiklų parodyti kaip MT (dažnai nepagrįstai, nes verslo įmonės yra orientuotos į pritaikomumą ir rezultatyvumą, o ne taikomuosius tyrimus), o LVPA tikrinami jas traktuojami kaip EP. Įvardijamas ir projekto finansavimo sąlygų lankstumo trūkumas – pavyzdžiui, per aukšti tinkamumo kriterijų reikalavimai, susiję su darbuotojų skaičiumi ir kvalifikacija, techninės parengties lygiu. Gana dažnai respondentai kritikavo išankstinį reikalavimą priimti konkrečius įsipareigojimus dėl veiklos rezultatų (pvz., dėl apyvartos augimo), kadangi to iš anksto neįmanoma numatyti vykdant MTEP veiklą.
- **Ilgai trunkantis atrankos procesas.** Ilgas atrankos procesas apsunkina įmonės veiklos planavimą, gali tekti perskaiciuoti projekto išlaidas dėl rinkos pokyčių (pvz., iškyla būtinybė įsigyti kitokias, nei iš pradžių numatyta, medžiagas). Šios problemos mastą atspindi ir tai, kad respondentai per ilgai trunkančią projektų atranką laikė didžiausią neigiamą įtaką projekto įgyvendinimui turinčiu veiksniumi (43 proc. suteikė 5–7 balus, kai 7 – esminė įtaka). Didžiausią neigiamą įtaką šis veiksnys darė „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ respondentams. Pirmojo kvietimo atveju nuo kvietimo teikti paraiškas paskelbimo iki sutarčių pasirašymo praėjo daugiau nei 13 mėn. Šią problemą buvo siekiama spręsti pakeičiant dviejų etapų konkurso procedūrą į vieno etapo ir taip sutrumpinant paraiškų teikimo ir vertinimo laiką. Trečiajame ir ketvirtajame kvietime analogiškas procesas truko apie 6 mėn. Vis dėlto, nors apklausoje dalyvavo tiek dviejų, tiek vieno etapo atrankose dalyvavę pareiškėjai, tai neturėjo įtakos vertinimui – t. y. kitų kvietimų respondentai buvo tiek pat kritiški (ilgai trunkančią atrankos procesą kaip svarbų neigiamą veiksnį įvardijo 54 proc. dviejų etapų ir 52 proc. vieno etapo atrankoje dalyvavusių projekto vykdytojų).

5 iliustracija. „Horizontas 2020“ MVĮ instrumento (EIC Accelerator/SME Instrument) atrankos metodas

„Horizontas 2020“ programos MVĮ instrumento (EIC Accelerator/SME Instrument) tikslas yra palaikyti rizikingas didelį potencialą turinčias mažas ir vidutinio dydžio įmones siekiant sukurti naujus novatoriškus produktus ir paslaugas, galinčias prisidėti prie ekonominio augimo. Programa yra vykdoma europiniu lygmeniu ir siūlo finansinę pagalbą (iki 2,5 mln. eurų), mentorystę ir verslo akceleratoriaus paslaugas mažoms ir vidutinėms įmonėms. 2018 m. atrankos į programą tvarka buvo atnaujinta ir yra sudaryta iš dviejų dalių:

- Pasiūlymas raštu (administracinė dalis, pasiūlymo aprašymas (iki 30 puslapių) ir kompanijos aprašymas.
- Interviu Briuselyje: kvietimas išsiunčiamas likus savaitei iki interviu, interviu gali dalyvauti nuo vieno iki trijų kompanijos atstovų (interviu rekomenduojama generaliniam direktoriui ar kitam aukštas pozicijas įmonėje užimančiam asmeniui). Interviu metu turi būti pristatytas raštiškas projekto pasiūlymas (angl. *pitch*), kuriame turi būti aprašytas kompanijos tikslas ir misija, vartotojų problema, kurią jų produktas ar paslauga išspręstų, nauda, kurią vartotojas gautų iš šio produkto, rinkos ir rizikos analizė, verslo modelio aprašymas, rinkodaros strategija, finansinė projekcija ir įmonės komandos pristatymas. Interviu vyksta 30 minučių ir yra vertinamas komisijos (angl. *jury*), sudarytos iš profesionalių investuotojų ir verslininkų, kurie sprendimą priima pasitarę su specialistų grupe (angl. *panel*).

Šiuo atrankos būdu siekiama padidinti įmonių vadovų įsitraukimą į paraiškų teikimo procesą, mažinant konsultantų svarbą teikiant paraiškas.

Šaltinis: parengta pagal „H2020 Program. Guide for Applicants, SME instrument“, Europos komisijos puslapio šaltinis „EIC Accelerator/SME Instrument“.

Priemonėse, skirtose TUI į MTEPI skatinimui, susiduriama su specifiniais iššūkiais:

- **Kalbos barjeras.** Nors, atsižvelgiant į ankstesnių vertinimų pastabas (Visionary Analytics, 2017b), buvo pavišintas PFSA anglų kalba ir sudaryta galimybė teikti iš anglų kalbos išverstų dokumentų versijas, tai nepakankamai palengvina patį paraiškos teikimo procesą. Investuotojai bendradarbiauja su „Investuok Lietuvoje“ atstovais anglų kalba, todėl vėliau nustemba, kai privalo pateikti lietuviškus dokumentus ir pasirašyti lietuviškas sutartis. Norint išvengti netikėtų ir kartais nemalonių situacijų, reikėtų, esant teisinėms galimybėms, sudaryti galimybes teikti dokumentus anglų kalba (nereikalaujant vertimų, kurie papildomai kainuoja, o didžioji dalis vis tiek turi būti pildoma lietuviškai) ir **būtinai pasirašyti dvikalbes sutartis** (t. y. ne lietuvišką originalą su jo vertimu, o pats vertimas turi būti sutarties dalimi).
- Nesusipratimų gali kilti tuomet, kai investuotojams paaiškėja, kad finansavimą skiria ne „Investuok Lietuvoje“ padalinys, o jie dar privalo teikti paraišką dėl finansavimo LVPA. Tai gali sukelti nepatogumų potencialiems investuotojams. Net jei bus įkurta numatyta Inovacijų agentūra, sujungiant institucijų funkcijas, „Investuok Lietuvoje“ padalinys neturės funkcijos skirti finansavimą. Todėl šio toks konfliktas yra užprogramuotas – „Investuok Lietuvoje“,

skatindami investicijas, tarsi turi „žadėti“ potencialiems investuotojams tai, ko negali garantuoti. Ateityje verta svarstyti, ar investuotojų skatinimas SF lėšomis apskritai yra efektyvus sprendimas.

Priemonės „Ikiprekybiniai pirkimai LT“ ir pats ikiprekybinių pirkimų įgyvendinimo procesas yra specifinis. Atsižvelgiant į tai, kad ikiprekybinių pirkimų procesas susideda iš dviejų dalių, o jame dalyvauja net trys institucijos, projektų atrankos ir vertinimo procesas tampa sudėtingesnis ir ilgesnis nei įprasta subsidijų priemonių atveju. Remiantis atliktomis „Ikiprekybinių pirkimų“ finansavimą gavusių ir negavusių organizacijų apklausomis bei interviu su pareiškėjais ir institucijomis:

- **Daugiausia neaiškumų kėlė pats pirmas ikiprekybinių pirkimų etapas**, kai organizacijos teikė projektus siekdamos gauti MITA leidimą vykdyti pirkimą. Didesnė dalis apklaustos respondentų mano, kad pirkimo objekto pripažinimo tinkamu procesas nėra labai paprastas, greitas ir efektyvus: 3/8 pažymėjo, kad labiau nesutinka su teiginiu, kad procesas yra paprastas, greitas ir efektyvus, o dar 2/8 šį procesą įvertino vidutiniškai. Vis dėlto tokie atsakymai gali būti susiję su pačiu ikiprekybinio pirkimo techninės specifikacijos ruošimu. Šis procesas gali trukti nuo kelių savaičių iki kelių mėnesių, todėl natūralu, kad jis nėra traktuojamas kaip paprastas. Buvo atvejų, kai perkančios organizacijos turėjo teikti paraiškas pakartotinai, nes buvo neteisingai paruošusios pirkimo projektą. Iki 2019 m. vasario 16 organizacijų negavo leidimo vykdyti ikiprekybinį pirkimą. Dažniausios to priežastys – paaiškėjo, kad norimas pirkti produktas jau egzistuoja rinkoje arba produktui sukurti nereikalingos MTEPI paslaugos. Tai rodo, kad dalis organizacijų ne iki galo supranta ikiprekybinio pirkimo esmę ir tikėjosi iš karto nusipirkti galutinį produktą (tam skirti inovatyvūs pirkimai).
- **Vertinant LVPA projektų atranką, dauguma buvo linkę labiau sutikti, kad procesas yra greitas ir efektyvus, aiškus, skaidrus ir paprastas.** Vis dėlto pradžioje buvo kilę nesklaidumų, kai LVPA vertinimas užtruko ilgiau, nei numatyta, nes buvo keičiami vertinimo kriterijai pagal EIMIN siūlymus. LVPA yra teikiama ta pati techninė specifikacija kaip ir MITA, tačiau taip pat pridedamas projekto biudžeto planas. Šio plano sudarymas gali pareikalauti papildomų perkančios organizacijos išteklių, nes organizacija turi numatyti potencialių pirkimo dalyvių finansines galimybes. Būtent šis aspektas buvo paminėtas kaip keliantis daugiausia problemų, todėl siūloma iš pareiškėjų nereikalauti pernelyg detalaus biudžeto plano.
- **Teikiant projektą EIMIN**, respondentų nuomone, buvo susidurta su pačios institucijos vidinės tvarkos ir kriterijų trūkumu, dėl to projektų vertinimas buvo neaiškus. Šis etapas buvo įvardytas kaip **perfeklinis**. Ateinančiame laikotarpyje (jei priemonę bus numatyta finansuoti ir jei tai leis teisės aktai) siūloma atsisakyti šio etapo pakeičiant projektų atrankos būdą iš Valstybės projektų planavimo į tęstinę projektų atranką.

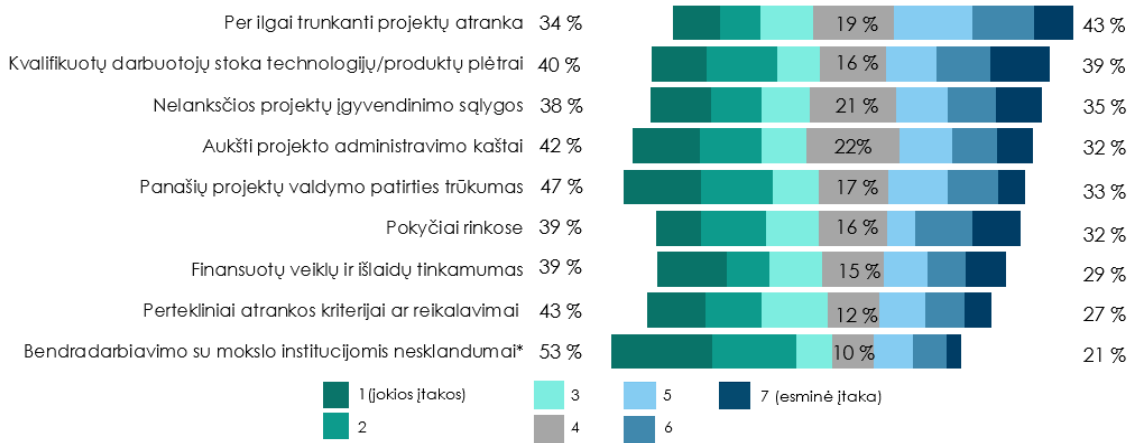
Projektų įgyvendinimo procesas

Pusė (53 proc.) verslo investicijų į MTEPI tiesioginio skatinimo priemonių projektų vykdytojų sutinka, kad **projekto ataskaitų teikimas** nekuria didelės administracinės naštos projektų vykdytojams. Prasčiausiai administracinės naštos atžvilgiu vertinama priemonė „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ (35 proc. teigiamų atsakymų), o geriausiai – „Inovaciniai čekiai“ (68 proc.). Vertinimo skirtumus galėjo lemti skirtingas priemonių kompleksiskumas – priemonės „Inovaciniai čekiai“ atsiskaitymas už projekto veiklą yra paprastesnis, naudojami fiksuoti kaštai, matuojama mažiau priemonės įgyvendinimo stebėsenos rodikliai.

Iš ankstesnėse ataskaitose (Visionary Analytics, 2017a, 2017b) išskirtų **neigiamų veiksnių, darančių įtaką projektui**, nei vienas veiksnys nebuvo įvertintas kaip esminis daugiau nei pusės respondentų (žr. 12 pav.). Didžiausią įtaką projekto įgyvendinimui turinčiu neigiamu veiksniu respondentai laikė **per ilgai trunkančią projektų atranką** (43 proc. suteikė 5–7 balus). Ši problema aprašyta anksčiau, prie projektų atrankos proceso. Toliau aprašomi tik tie veiksniai, kurie buvo taip pat minimi atviruose apklausos atsakymuose:

- 35 proc. respondentų nurodė, kad didelę neigiamą įtaką turėjo **nelanksčios projektų įgyvendinimo sąlygos**: minima, kad atrankos etape pateikiami detalūs planai sukelia administracinių sunkumų tiek pradžioje, tiek jau įgyvendinant projektą, kai pirminius planus tenka koreguoti (persikirstyti lėšas, keisti tyrimų tikslus).
- **Bendradarbiavimo su mokslo institucijomis nesklaidumai** neturėjo didelės neigiamos įtakos projektų įgyvendinimui (žr. 12 pav.). Vis dėlto dalis respondentų pakomentavo, kad susidūrė su nepakankamu mokslo institucijų kvalifikaciniu ir technologiniu pasirengimu, motyvacijos pateikti verslui aktualius rezultatus, o ne tik publikacijas, stoka, efektyvumo trūkumu (ilgas sprendimų priėmimo laikas). Trys respondentai siūlė leisti bendradarbiauti su tyrėjais ne tik per mokslo institucijas, bet ir tiesiogiai (randant reikalingos srities specialistą bendroje duomenų bazėje, samdant konkretų tyrėją individualiai trumpam laikotarpiui). Tai iliustruoja neefektyvią ir nemotyvuojančią tyrėjų sistemą MSI. Tiksliau būtų ne bandyti apeiti šią problemą, o spręsti ją. Taip pat pora respondentų teigė, kad praverstų galimybė patiems projekto vykdytojams (įmonės darbuotojams) naudotis mokslo institucijų, universitetų turima įranga, laboratorijomis. Siekiant sklandesnio bendradarbiavimo reikalingi sisteminiai pokyčiai MSI: paskatų tyrėjams dirbti su verslu didinimas, patrauklesnių sąlygų užtikrinimas tyrėjams (ypač jauniems), geresnis žinių vadybos paslaugų MSI užtikrinimas, administracinės naštos MSI viduje ir tam tenkančios projekto dalies mažinimas (detaliau žr. Visionary Analytics, 2017a, 2017b).

12 pav. „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“, „Inočekiai“ ir „Inovaciniai čekiai“ respondentų nuomonė apie projektų įgyvendinimui įtaką turinčius neigiamus veiksnius

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. vasario–kovo mėn.

Pastabos: N = 176. Dalis respondentų pasirinko atsakymą „Nežinau, negaliu atsakyti“. * – į skaičiavimus įtraukti tik tie respondentai, kurių projektai finansuoti pagal priemones „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“, „Inočekiai“ ir „Inovaciniai čekiai“, kuriomis skatinamas mokslo ir verslo bendradarbiavimas (N=149).

Atviruose atsakymuose respondentai nurodė ir daugiau neigiamą įtaką efektyvumui turinčių veiksnių. Pavyzdžiui, **trūksta priemonių sinergijos**. Trūksta kompleksinių priemonių, jungiančių skirtingas MTEPI veiklas ir konsultacijas, mentorystę. Priemonės būtų galima įgyvendinti etapais, pavyzdžiui, pirma finansuojant techninę galimybių studiją, o tuomet, sėkmingai ją parengus, nebereikėtų vėl teikti paraiškos MTEPI veikloms vykdyti, arba sėkmingai sukūrus produktą, nebereikėtų vėl teikti paraiškos patentavimui finansuoti. Su tuo sutinka ir kalbinti ekspertai bei institucijų atstovai. Taip pat vienas respondentas teigia, kad priemonių patrauklumą padidintų galimybė teikti iš dalies automatiškai užpildytas paraiškas skirtingoms priemonėms, jeigu DMS „atsimintų“ įmonių anksčiau pateiktus duomenis.

Priemonės „Smart FDI“ įgyvendinimas susiduria su panašiomis kliūtimis kaip ir kitos verslo investicijas į MTEP skatinančios priemonės. Pavyzdžiui, apklausos ir interviu respondentai minėjo, kad pagal dabartinę tvarką **reikalaujama pernelyg tiksliai suplanuoti projekto biudžetą**, tačiau vykdant MTEPI veiklas tai dažnai nėra įmanoma, o projekto metu keičiasi skirtingų veiklų finansavimo poreikis. Atsižvelgiant į tai, siūloma supaprastinti biudžeto planavimo ir keitimo procesą. Tai leistų mažiau dėmesio skirti projekto vykdymo procesui, o labiau susitelkti į projekto metu siekiamus rezultatus. Kitos TUI skatinimo priemonės yra įgyvendinamos pagal valstybės projektų planavimo tvarką, todėl jų įgyvendinimas priklauso nuo pačių įgyvendinančių organizacijų efektyvumo bei veiklos planavimo.

Įgyvendinant klasterizacijos ir tinklaveikos skatinimo priemones, susiduriama su šiais trukdžiais (EKT, 2019):

- Priemonės „Inoklaster LT“ pareiškėjams kyla sunkumų ir derinant prie kvietimų tvarkaraščio. Teigiama, kad reikėtų bent 4–5 mėn. paraiškai parengti arba skelbti kvietimus du kartus per metus, kad nespėjus į vieną kvietimą būtų galimybė dalyvauti kitame. Ši priemonė transformuota į priemonę „Skaitmeninių inovacijų centrai“, kuri finansuos skaitmeninių inovacijų centrų kūrimą ir veiklą MTI. Priemonė bus įgyvendinama remiantis Europos Komisijos Skaitmeninių inovacijų centrų (angl. *Digital Innovation Hubs*²³) iniciatyva.
- **Nelanksčios projektų įgyvendinimo sąlygos:** „Inoklaster LT“ priemonėje projektų vykdytojai susiduria su sudėtingomis pirkimų taisyklėmis. Projektų vykdytojų nuomone, projekto veiklų keitimo procesas užtrunka pernelyg ilgai: pakeitimai derinami prašant, vykdytojų nuomone, perteklinės informacijos, taip pat susiduriama su smulkmeniškais procedūromis, nesiorientuojant į rezultatus. Pavyzdžiui, sudėtinga pakeisti perkamą įrangą, kai dėl rinkos pokyčių norima įsigyti modernesnę įrangą, nes ji administruojančiųjų institucijų vertinama pagal paraiškoje ir komerciniame pasiūlyme pateiktas technines charakteristikas.
- **Nepakankamai aiškūs, pertekliniai atrankos kriterijai ir aukšti reikalavimai.** Klasterizacijos priemonėse sudėtinga jau paraiškoje suplanuoti, į kokius konkrečiai renginius bus vykstama. Priemonės „InoConnect“ projektų vykdytojai taip pat pastebi, kad teikiant paraišką reikia rinktis renginius, vykstančius po 6–12 mėn., tačiau EIT jie dar nėra skelbiami. Abiejose priemonėse siūloma atsakyti reikalavimo paraiškoje nurodyti konkretų renginį, o tiesiog temą, sritį, taip pat šalis ir renginių skaičių.

Dauguma įmonių nurodė, kad sunkumų siekiant gauti **inovacijų paramos paslaugas** (konsultavimo paslaugas) nekilo. Nebuvo susidurta ir su esminėmis biurokratinėmis ir administracinėmis kliūtimis (BGI Consulting, 2018a).

Įgyvendinant **ikiprekybinių pirkimų priemonę** susiduriama su šiais trukdžiais:

- **Vienas iš pagrindinių iššūkių yra teisinio pobūdžio kliūtys**, pavyzdžiui, pasirašant ar derinant pirkimo sutartis tarp perkančiosios organizacijos ir dalyvių. Visų pirma, visi dalyviai privalo pasirašyti vienodas sutartis, tačiau pasitaikė

²³ Europos Komisija, „Digital Innovation Hubs: Mainstreaming Digital Innovation Across All Sectors.“ Roundtable on Digitising European Industry, 2017. https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/dei_working_group1_report_june2017_0.pdf.

atveju, kai dalyviai prašė peržiūrėti kai kuriuos sutarčių punktus (iš esmės nekeičiančius pagrindinių sutarties sąlygų²⁴) ar pageidavo, kad būtų įtraukiami papildomi apribojimai, taigi sutartys turėjo būti naujai derinamos su LVPA ir visais dalyviais. Jei nebūtų palikta galimybės keisti sutarčių punktų, tai apribotų norinčiųjų dalyvauti skaičių ir pakenktų sąžiningai konkurencijai. LR viešųjų pirkimų įstatymas numato pirkimą derybų būdu (trečias skirsnis) tuo atveju, kai prekės, paslaugos ar darbai apima inovatyvius ar projektinius sprendimus. Antra, pasitaikė atveju, kai kilo nesusipratimų dėl pirkimų teisinių niuansų (pvz., kam priklauso projekto intelektinė nuosavybė arba dėl konkurencijos pažeidimų). Šiuo atveju būtų tikslinga paskirti už teisinius aspektus atsakingus asmenis, į kuriuos iškilus klausimams galėtų kreiptis perkančios organizacijos bei pirkimų dalyviai.

- **Panašių projektų įgyvendinimo patirties trūkumas** apklausoje buvo pažymėtas kaip daugiausia nesklaidumų keliantis veiksnys. Dėl šios priežasties tikėtina, kad projektų įgyvendinimas pareikalautų daugiau resursų ir nebus toks efektyvus, kaip būtų galima tikėtis.
- **Pats paraiškų projekto ataskaitų teikimas nekuria didesnės nei įprastai administracinės naštos** projektų vykdytojams ir įgyvendinančiosioms institucijoms.

Vis dėlto priemonėje vertinimo laikotarpiu nei vienas projektas nebuvo baigtas ar pasiekęs antro (iš trijų) etapo, todėl gali būti, kad kils papildomų iššūkių projektų įgyvendinimo metu.

²⁴ Įmonės, pasirašančios sutartis, dažnai turi teisininkus, kurie paprašo įtraukti specifinių reikalavimų ar patikslinti kai kurias vietas. Tai yra įprasta derybų / sutarčių pasirašymo praktika, kaip ir kiekvieno pirkimo metu. Pavyzdžiui, buvo toks atvejis, kai dukterinė JAV įmonė reikalavo į sutartį įtraukti punktą dėl JAV embargo, kuris nebūtinai buvo aktualus visoms įmonėms, todėl iš anksto nebuvo numatytas sutartyje. Kita vertus, jei būtų iš karto skelbiamos sutartys be galimybės keisti sutarčių punktus, tai apribotų norinčiųjų dalyvauti skaičių ir pakenktų sąžiningai konkurencijai.

3. PRIEMONIŲ REZULTATAI IR POVEIKIS

Šio skyriaus tikslas yra pateikti 1 prioriteto priemonių rezultatyvumą ir poveikį vertinančių duomenų analizę, kuri padėtų atsakyti į su tuo susijusius vertinimo klausimus:

- Kokius pokyčius lėmė investicijos? Ar poveikis bus trumpalaikis / ilgalaikis? Kodėl?
- Ar priemonėmis buvo pasiekti Veiksmų programos 1 prioriteto 1.2.1 uždavinyje nustatyti pokyčiai? Kokie jie? Koks jų pasiekimo laipsnis?
- Kurios verslo MTEPI skatinimo priemonės labiausiai / mažiausiai siekia tikslų ir kuria pridėtinę vertę?
- Kaip padidinti priemonių poveikį?

3.1 skyrelyje pristatoma priemonių rezultatų ir poveikio vertinimo metodika. 3.2 skyrelyje pateikiamas priemonių papildomumo apibendrinimas ir įvertinamas priemonių poveikio tvarumas, taip pat, remiantis visais vertinimo metu surinktais duomenimis, pateikiamas detalus uždavinių priemonių poveikio vertinimas, išskiriamos priemonės, kuriančios didžiausią ir mažiausią pridėtinę vertę.

3.1. Metodika

Priemonių rezultato ir poveikio vertinimas atsižvelgia į poveikio vertinimo klausimų svarbą ir kompleksiskumą – derinamas teorija grįstas vertinimas (TGV) su kontrafaktiniu poveikio vertinimu. Pasibaigusi tik nedidelė dalis 1 prioriteto priemonių projektų suteikia ribotas galimybes vertinti grynąjį poveikį. Todėl vertinimo požiūris privalo remtis aiškiu teoriniu pagrindu, atsižvelgiant į tai, kad priemonių rezultatų dar nėra. Be to, TGV yra tinkamas atsakyti į iškeltus vertinimo klausimus, nes gali pateikti įrodymus ne tik apie rezultatus ar poveikį, bet ir priešastis, lemiančias finansuotų (finansuojamų) priemonių sėkmes ar nesėkmes. Vertinimas remiasi kiekybiniais ir kokybiniais duomenimis (apklausomis, stebėsenos duomenimis, antriniais šaltiniais, interviu).

TGV ir priemonių papildomumo vertinimas

Siekiant išskirti aiškius kriterijus 1 prioriteto priemonių poveikio vertinimui, aktualus **intervencijų papildomumo** (pridėtinės vertės, prisidėjimo, angl. *additionality*) **logikos** rekonstravimas bei hipotezių suformulavimas dėl to, ką ir kokiomis sąlygomis laikytume teigiamu intervencijų poveikiu.

Papildomumo analizė padeda surinkti įrodymus apie grynąjį intervencijų poveikį. Jis pasireiškia, kai intervencija ne pakeičia (išstumia) privačias investicijas, o prie jų prisideda – skatindama naujas investicijas, naujus produktus ir naują elgseną. Išskiriami keli pagrindiniai papildomumo tipai:

- **Indėlio (investicijų) papildomumo** atveju vertinama, ar viešosios investicijos pritraukė daugiau privačių investicijų iš naudos gavėjų, nei šie būtų investavę neskyrus finansavimo.
- **Elgsenos papildomumą** galima apibrėžti kaip trumpalaikius ar ilgalaikius pokyčius įmonės MTEPI elgsenoje, kuriuos paskatino priemonė ar politika.
- **Produktų ir rezultatų papildomumas** leidžia įvertinti, koku mastu produktai ir rezultatai buvo sukurti būtent dėl valstybės finansavimo: a) tiesioginių projekto produktų – vertinama, kurie produktai (pvz., atliktos galimybių studijos, pateiktos patentų paraiškos) nebūtų sukurti be valstybės finansavimo; b) ilgalaikių rezultatų – vertinama, ar dalyvavimas priemonėje padidino naujų produktų kūrimą, įmonės konkurencingumą ar kt.

Cunningham ir kt. (2012), išanalizavę apie šimtą verslo MTEPI priemonių vertinimo ataskaitų, nustatė, kad:

- Mažesnėms ir jaunesnėms įmonėms dažniau pasireiškia produkto papildomumas – jos nebūtų pajėgusios finansuoti tokių projektų nuosavomis lėšomis. Be to, derinant tiesiogines ir netiesiogines investicijas (ne tik finansinę investiciją, bet ir konsultacijas, mentorystę, specialistų samdymo paslaugas), startuolių projektai yra sėkmingesni.
- Privačių investicijų išstūmimo efektas susijęs su „aureolės“ efektu (angl. *halo effect*), kai nuolat finansuojami tie patys „čempionai“ – brandūs inovatoriai, anksčiau dalyvavę panašiose programose, ar didelės įmonės. Kita vertus, kitose studijose randama įrodymų, kad būtent „čempionų“ projektai, įgyvendinantys naujas MTEPI veiklas, demonstruoja didžiausią rezultatų papildomumą ir poveikį iš dalies dėl to, kad jų projektai yra didesni ir inovacijos reikšmingesnės.

Studijos autoriai išskiria tris sėkmės veiksnius:

- a. priemonių rinkiniai tikslingai pritaikyti tam tikroms įmonių grupėms (pvz., brandiems inovatoriams, startuoliams);
- b. projektų atrankos etapas ir atrankos kriterijai, ypač svarbus pro-aktyvus bendravimas su potencialiais pareiškėjais, siekiant juos nukreipti į potencialias MTEPI veiklas;
- c. „minkštosios“ inovacijų investicijos, panašios rekomendacijos pateiktos ir Lietuvoje atliktose studijose (pvz., CSIL ir Visionary Analytics, 2016; Visionary Analytics, 2017b).

Priemonių grupių (verslo investicijų į MTEPI tiesioginis skatinimas, TUI į MTEP skatinimas, klasterizacijos ir tinklaveikos skatinimas, inovacijos paramos paslaugos, inovacijų paklausos skatinimas) papildomumo ir poveikio kriterijus apibendrinantys modeliai pateikiami 3.2 skyrelyje.

Grynojo poveikio vertinimas

Kontrafaktine analize siekiama kiekybiškai įvertinti finansavimo grynąjį poveikį. Tokia analizė remiasi faktinių pasekmių lyginimu su situacija, kuri būtų susiklosčiusi, jei priemonė nebūtų buvusi įgyvendinta (kontrafaktu). Lyginamos įmonės, sėkmingai pasinaudojusios priemonių suteiktu finansavimu (tikslinė grupė), ir paraiškas pateikusios, bet nefinansuotos

įmonės (kontrolinė grupė). Kontrafaktinė analizė atliekama dviem žingsniais: (1) tikslinės ir kontrolinės grupių sudarymas; (2) poveikio skaičiavimas.

Prieš atliekant kontrafaktinę analizę, buvo atrinktos jai tinkamos priemonės. Priemonės poveikį vertinti galima tada, kai joje yra pasibaigę pakankamai projektų (bent 100, remiantis kontrafaktinio poveikio vertinimo metodų gairėmis (VPVI, PPMI, 2013) ir kai jos finansuotiems subjektams yra įmanoma parinkti kontrolinę grupę. Visgi kontrafaktinio poveikio vertinimo metodų gairėse taip pat nurodoma, kad kai intervencijos poveikis yra labai stiprus, jam išmatuoti užtektų ir mažesnio imties dydžio. Taigi, galima matuoti ir priemonių, kuriose pasibaigę bent 50 projektų, grynąjį poveikį. Remiantis šiais kriterijais kontrafaktinė analizė atlikta priemonei „**Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai**“. Analizė taikoma **tik I kvietimui**, kadangi tik jo atveju yra pasibaigusį projektų. Iki 2018 m. pabaigos pasibaigusį projektų buvo tik 8, todėl į analizę įtraukti ir projektai, kuriems išmokėta daugiau nei 50 proc. projektui numatytų skirti lėšų.

Tikslinę grupę sudarė finansavimą pagal pirmąjį priemonės kvietimą gavę subjektai, kuriems išmokėta daugiau nei 50 proc. projektui skirto finansavimo. Subjektai, kurie gavo finansavimą daugiau negu vieną kartą, pagal kelias priemones, buvo pašalinti iš analizės. Dėl ribotos imties (33) į analizę buvo įtraukti ir 6 finansavimą pagal kitas smulkias priemones (pvz., „Inočekiai“) gavę subjektai. Net ir įtraukus šiuos subjektus, analizės imtis nebuvo pakankama, todėl analizė papildomai atlikta ir su visais finansavimą vieną kartą (neskaitant smulkių priemonių) gavusiais I priemonės kvietimo subjektais (81 subjektas)²⁵. Kontrolinei grupei subjektai buvo atrenkami iš paraiškas I kvietimui teikusių, tačiau finansavimo negavusių subjektų (pagal jokiais 1 prioriteto priemones), ir paraiškas III²⁶ ir IV kvietimui teikusių, tačiau finansavimo negavusių subjektų (pagal jokiais 1 prioriteto priemones).

Analizuojant MTEP rodiklius, surinktus apklausų būdu, informacija buvo gauta ne iš visų subjektų, todėl kontrolinei grupei buvo naudojami visi atsakymus pateikę subjektai. Papildomai analizė buvo atlikta į tikslinę grupę įtraukiant ne tik pagal pirmą, bet ir pagal trečią kvietimą finansavimą gavusius subjektus.

Prieš atliekant analizę buvo pašalintos reikalingų kintamųjų trūkstamos reikšmės, kadangi skiriasi prieinamų duomenų apie nagrinėjamus kintamuosius kiekius. Dėl šios priežasties imties dydžiai skaičiuojant poveikį skirtingiems kintamiesiems yra nevienodi. Vertinami kintamieji ir tikslinės bei kontrolinės grupių imties dydžiai pateikti 4 lentelėje. Duomenys analizei surinkti apklausų ir duomenų gavybos būdu.

4 lentelė. Pagrindiniai kontrafaktinio poveikio vertinimo parametrai: rodikliai, tikslinių ir kontrolinių grupių dydžiai

Kokia tikslinė grupė naudojama?	Poveikį matuojantys rodikliai	Tikslinė grupė	Kontrolinė grupė
Tik daugiau nei 50 proc. finansavimo pirmame kvietime gavę subjektai	Darbuotojų skaičius	39	39
	Darbuotojų skaičius pašalinus išskirtis	37	38
	Darbo užmokestis	39	39
	Darbo užmokestis pašalinus išskirtis	37	39
	Apyvarta	39	39
	Apyvarta pašalinus išskirtis	38	39
	Eksportas	39	39
Visi pirmo kvietimo subjektai	Darbuotojų skaičius	53	53
	Darbuotojų skaičius pašalinus išskirtis	51	51
	Darbo užmokestis	53	51
	Darbo užmokestis pašalinus išskirtis	50	51
	Apyvarta	48	49
	Apyvarta pašalinus išskirtis	47	48
Į apklausas atsakę pirmo kvietimo subjektai	Investicijos į MTEPI 2018	17	21
	Investicijos į MTEPI 2018 pašalinus išskirtis	17	20
	Investicijos į MTEPI 2019	15	18
	Investicijos į MTEPI 2019 pašalinus išskirtis	15	17
	MTEP darbuotojai 2019 02	26	32
	MTEP darbuotojai 2019 02 pašalinus išskirtis	25	32
Visi apklausą užpildę pirmo ir trečio kvietimo subjektai	Investicijos į MTEPI 2018	32	21
	Investicijos į MTEPI 2018 pašalinus išskirtis	32	20
	Investicijos į MTEPI 2019	29	19
	Investicijos į MTEPI 2019 pašalinus išskirtis	29	17
	MTEP darbuotojai 2019 02	51	32
	MTEP darbuotojai 2019 02 pašalinus išskirtis	50	32

Šaltinis: autorių skaičiavimai.

Kontrafaktinei analizei taikyti **du metodai**: panašiausių atvejų ir dvigubo skirtumo analizė. Atsižvelgiant į naujausias statistinės analizės rezultatų interpretavimo tendencijas, ypač susijusias su nedidele analizės imtimi (Gill, 1999; Roland et al., 2016, taip pat žr. 6 priedą), naudojamos dvi statistinio reikšmingumo ribos – 0,05 statistinio reikšmingumo riba laikoma patikima, o rezultatai 0,1 statistinio reikšmingumo ribose pristatomi kaip ribotai reikšmingi. Poveikis vertinamas ne tik atsižvelgiant į statistinį reikšmingumą, bet ir žiūrint į pačias vidurkių reikšmes ir lyginant rezultatus, gautus taikant skirtingus metodus.

²⁵ Įtraukiant ir tuos, kurių projektams buvo išmokėta mažiau nei 50 proc. skirto finansavimo.

²⁶ Kvietimas, skirtas tik patyrusiems inovatoriams.

Rizikos ir apribojimai

Vertinant poveikį, ypač grynojo poveikio vertinimo metodais, susidurta su tokiais **apribojimais ir rizikomis**:

- Per trumpas laikas poveikiui pasireikšti. Poveikį galima vertinti tik pasibaigusiems projektams. Vertinimo metu tik nedidelė dalis priemonės projektų buvo pasibaigę (8 projektai), todėl tikėtina, kad priemonės poveikis dar nebuvo pasireiškęs. Ilgalaikio poveikio bent 3 m. po projekto taip pat nebus galima objektyviai įvertinti, nes nebus praėję bent treji metai po projektų pabaigos.
- 13 iš 15 vertinamų priemonių nebuvo galima taikyti grynojo poveikio vertinimo metodų, nes šiose priemonėse nebuvo pasibaigę pakankamai projektų. Vertinime daugiausia remiamasi apklausomis, interviu metu išreikštomis nuomonėmis ir antriniais šaltiniais.
- Dėl riboto skaičiaus analizei tinkamų subjektų vertinimo imtis nėra didelė. Tai savo ruožtu mažina analizės patikimumą.
- Poveikio rodiklių atnaujinimas oficialiose duomenų bazėse užtrunka. Pavyzdžiui, 2018 m. apyvarta bus prieinama tik 2019 m. pabaigoje, taigi šių ir panašių duomenų iš oficialių šaltinių nebus galima naudoti, nes projektai bus dar tik pasibaigę. Iš karto oficialiuose šaltiniuose atnaujinami šie rodikliai: atlyginimas, darbuotojų skaičius.
- Išsamūs duomenys apie verslo įmones nėra prieinami. Dėl to nėra prieinamų duomenų, kuriais būtų galima matuoti dalį priemonių poveikio (pvz., investicijų į MTEP). Šiuos duomenis įmanoma surinkti tik apklausų būdu, todėl jų patikimumas mažesnis nei duomenų iš oficialių šaltinių. Apklausos būdu surinkti duomenys apie investicijas į MTEP ar apyvartą yra apie 2018 m., kai dar buvo įgyvendinami projektai, todėl tai parodys tik trumpalaikį poveikį. Apie ilgalaikį poveikį galima spręsti tik analizuojant įmonių intencijas (pvz., kiek planuojama investuoti į MTEP 2019 m.).
- Kadangi dalis duomenų buvo renkami apklausų būdu, o apklausas užpildė ne visi subjektai, tyrimo imtis sumažėjo. Tai mažina metodo patikimumą. Taip pat apklausų būdu surinkti duomenys gali būti netikslūs, nes neįmanoma patikrinti, ar įmonės pateikė teisingus duomenis.

3.2. Kurios priemonės kuria didžiausią pridėtinę vertę?

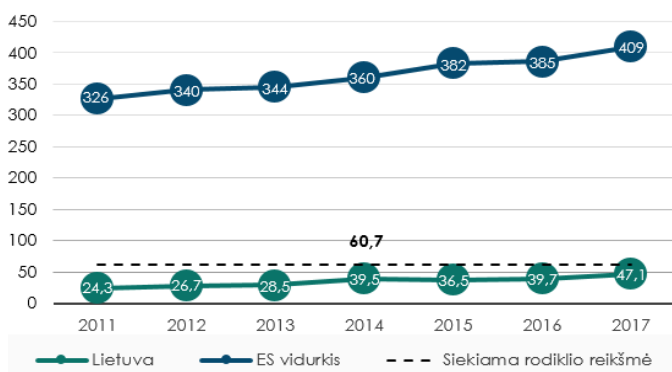
Šiame skyriuje apibendrinami visi poveikio vertinimo rezultatai pagal išskirtas priemonių grupes. Detali kontrafaktinės analizės vertinimo metodika ir detalūs vertinimo rezultatai pateikti 6 priede. Dėl jau aptartų priežasčių vertinime pateikiamos **pirminės išvalgos apie poveikį, kurios negali būti laikomos pagrįstais įrodymais**. Poveikio vertinimą rekomenduojame kartoti priemonėms pasibaigus.

3.2.1. Tikimybė pasiekti rezultatų rodiklius

1.2.1 uždaviniui siekiama dviejų Veiksmų programos rezultatų rodiklių. Abiejuose situacija radikalai priešinga. Rodiklis „Inovatyvių įmonių, bendradarbiaujančių su partneriais, dalis nuo visų su inovacijomis susijusių įmonių“ 2018 m. pabaigoje jau buvo viršytas (žr. 14 pav.) – Lietuvos įmonės pagal bendradarbiavimo su partneriais rodiklius lenkia ES vidurkis. Svarstyti didinti siektiną rodiklio reikšmę arba keisti į kitą rodiklį, pavyzdžiui, matuojantį bendradarbiavimą tik su MSI, nes tikėtina, kad rodiklio reikšmė dar labiau pakils. 1.2.1 uždaviniui įgyvendinti buvo papildomai skirta 71,82 mln. Eur iš 1.2.2 uždavinio. Įgyvendinti kiti teigiami pakeitimai priemonių dizaine, remiantis ankstesnių vertinimų rekomendacijomis, pavyzdžiui, pagerintas „Inočekių“ priemonės prieinamumas įvairiems pareiškėjams – pradedantiems ir brandiems inovatoriams, padidintos finansavimo sumos (ESTEP, Visionary Analytics, 2019).

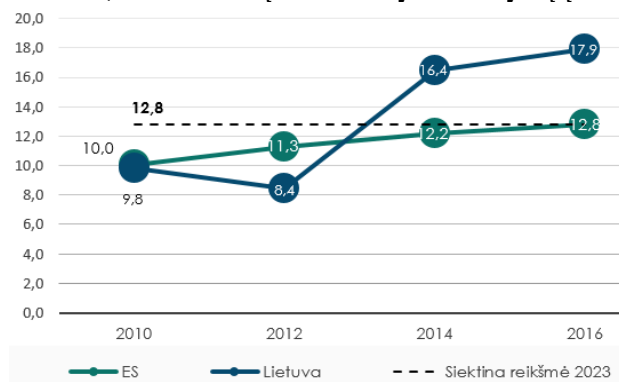
Priešinga situacija su rodikliu „Verslo sektoriaus išlaidos MTEP, tenkančios vienam gyventojui“. Nors rodiklis nuo 2013 m. šiek tiek pakilo, vis dar gerokai atsiliekama nuo ES vidurkio (žr. 13 pav.). Išlaikant tokioms tendencijoms, **rezultato pasiekimo tikimybė yra žema**. Siekiant proveržio šioje srityje vien ES investicijų nepakanka. Reikalingas sisteminis požiūris, apimantis kitas finansines ir nefinansines priemones (detaliau žr. 1.1.2 skyrių). Tokių rodiklio reikšmę gali lemti ir tai, kad dėl siauro požiūrio į MTEP įmonės neturi motyvacijos ir nėra linkusios deklaruoti MTEP išlaidų.

13 pav. Verslo sektoriaus išlaidos MTEP, tenkančios vienam gyventojui (Eur)

Šaltinis: autorių skaičiavimai remiantis Eurostatu.

14 pav. Inovatyvių įmonių, bendradarbiaujančių su partneriais, dalis nuo visų su inovacijomis susijusių įmonių

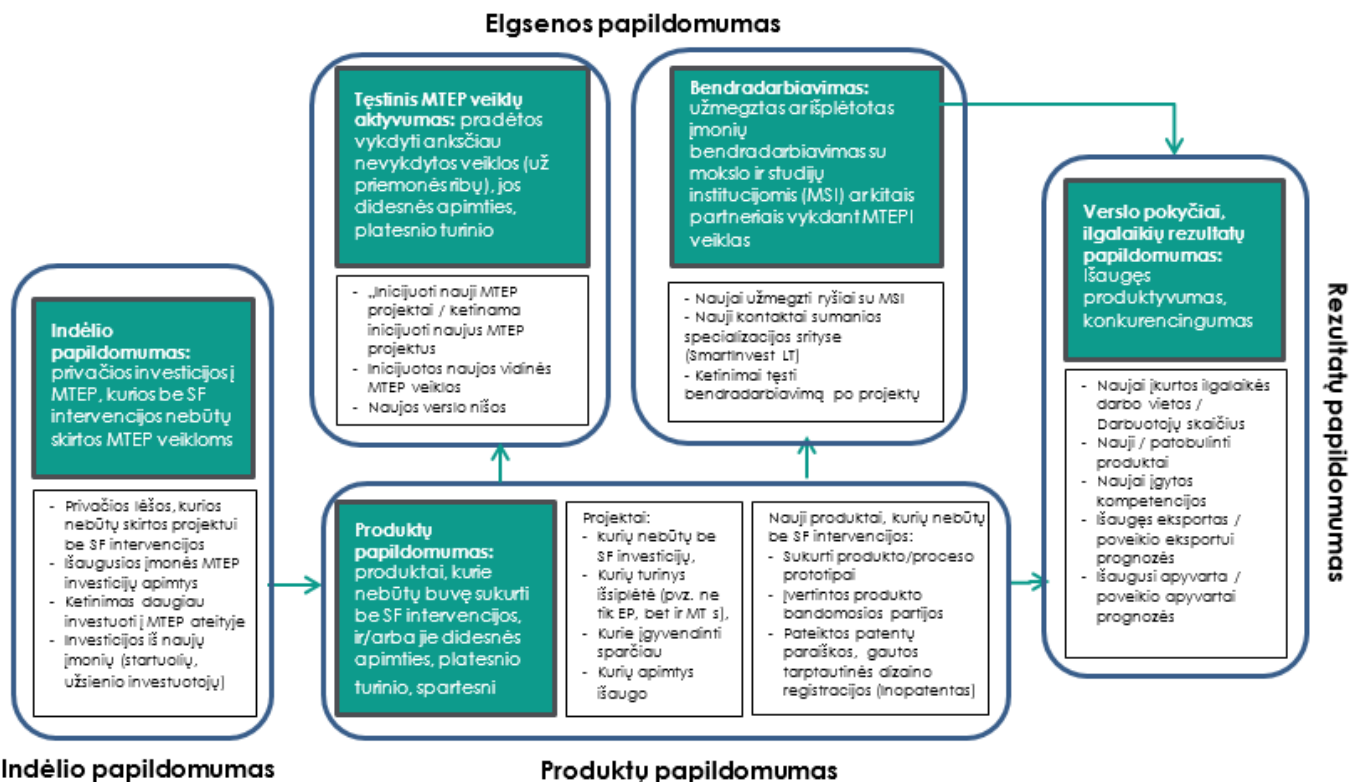

3.2.2. Verslo investicijų į MTEPI tiesioginis skatinimas

Esminis tiesioginių verslo investicijų į MTEPI skatinimo priemonių tikslas yra paskatinti įmones daugiau investuoti į MTEPI, tiesiogiai (bendra)finansuojant MTEPI veiklas, patentų, dizainų registravimą. Papildomas tikslas – skatinti MVĮ ryšius su

mokslo ir studijų institucijomis per bendrų MTEPI veiklų vykdymą arba užsakomuosius MTEPI. Priemonių grupės papildomumo modelis pateiktas 15 pav.

15 pav. Verslo tiesioginių investicijų į MTEPI skatinimo priemonių poveikio modelis

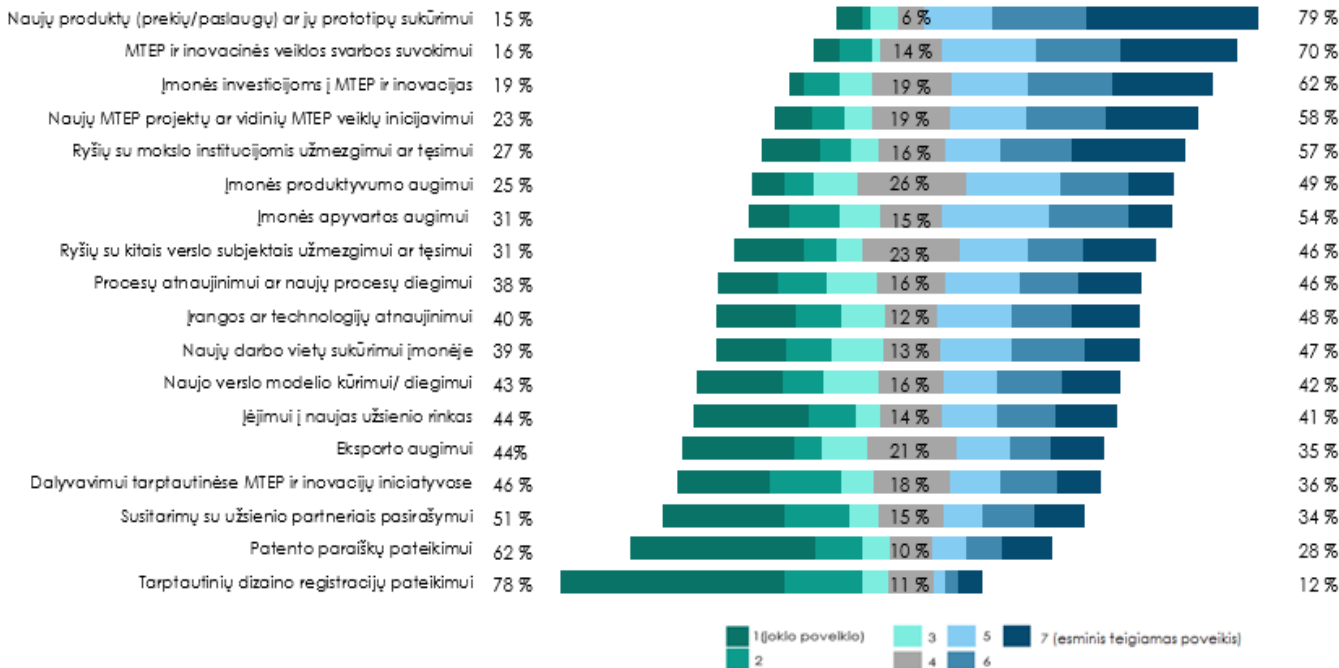

Šaltinis: „Visionary Analytics“ (2018), remiantis „Visionary Analytics“ (2017a).

Remiantis apklausos duomenimis, **priemonėse nepasireiškia stiprus privačių lėšų išstūmimo efektas**. Tik 15 proc. finansavimo negavusių įmonių projektus įgyvendino tokia pačia apimtimi. Tarp finansavimą gavusiųjų, projektus ir be ES finansavimo būtų įgyvendinę 6 proc. Beveik pusės respondentų nuomone, ES finansavimas leidžia įmonėms vykdyti suplanuotus projektus didesne apimtimi arba greičiau. Priemonės leidžia įgyvendinti ir tokius projektus, kurie be ES investicijų apskritai nebūtų įgyvendinti (40 proc. finansavimą gavusių ir negavusių respondentų teigimu). Dažniausiai projektų be ES investicijų neįgyvendintų mažiau MTEPI patirties (iki metų) turinčios įmonės. Tai pastebima ir priemonėse, kur šie subjektai dažniausiai teikia paraiškas – „Inostartas“, „Inovaciniai čekiai“ (žr. 38–41 pav. 10 priede).

Nors tvirtų įrodymų šiuo metu pateikti neįmanoma, dalyvavimas priemonėse prisidės prie naujų produktų ar jų prototipų kūrimo. Remiantis apklausos duomenimis, didžioji dalis (virš 70 proc.) visų priemonių respondentų nurodė, kad dalyvavimas priemonėje turėjo svarbų teigiamą poveikį naujų produktų (prekių / paslaugų) ar jų prototipų sukūrimui (žr. 16 pav.). Geriausiai tam poveikį vertina virš 5 m. MTEPI patirties turintys subjektai. Priemonėje „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ tokių respondentų buvo dar daugiau – 93 proc., taigi tikėtina, kad priemonė prisideda kuriant naujus produktus ar jų prototipus. Priemonės „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ projektų vykdytojai vertinimo laikotarpiu buvo sukūrę 56 gaminius, paslaugų ar procesų prototipus (konceptijas), dar 621 planuojami sukurti baigus įgyvendinti šiuo metu vykdomus projektus (SFMS duomenys 2019 02 28). Svarbu atkreipti dėmesį, kad didžioji dalis įgyvendinamų projektų nebuvo pasibaigę.

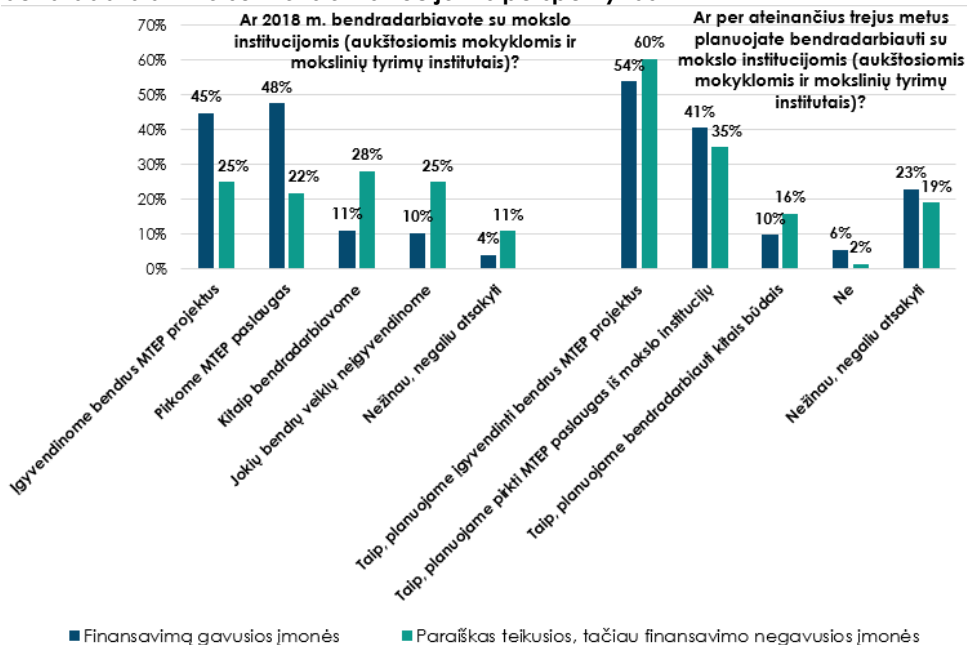
16 pav. Verslo investicijas į MTEP skatinančių priemonių respondentų nuomonė apie dalyvavimo priemonėse poveikį įvardintiems veiksniams

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. vasario–kovo mėn. Pastabos: N – 162.

Elgsenos ir rezultatų papildomumas. Poveikis mokslo ir verslo bendradarbiavimui vertinamas tik priemonėse, kurios siekia jį skatinti: „Inočekiai“ ir „Inovaciniai čekiai“, kur perkamos paslaugos iš MSI bei „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“, kur 31 proc. projektų (85 iš 278) įgyvendinami kartu su MSI²⁷. Pagal šias priemones finansavimą gavę subjektai 2018 m. dažniau bendradarbiavo su MSI nei finansavimo negavę subjektai (85 proc. palyginus su 64 proc.), tačiau 2019 m. ketinančių bendradarbiauti dalis tarp finansavimo negavusių subjektų didesnė (79 proc. palyginus su 71 proc.) (žr. 17 pav.). Mažesnę ketinančių bendradarbiauti nei dabar tai darančių dalį galima paaiškinti tuo, kad didesnė dalis respondentų negalėjo atsakyti apie bendradarbiavimą ateityje (žr. 17 pav.).

17 pav. Bendradarbiavimą skatinančių priemonių respondentų atsakymai apie bendradarbiavimą su mokslo institucijomis perspektyvas

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. vasario–kovo mėn. Pastabos: N (finansavimą gavusios) – 143; N (finansavimo negavusios) – 64.

Taip pat įmonės konsultuojasi su mokslininkais įvairiais klausimais, naudoja MSI įrangą, samdo tyrėjus, bendradarbiauja atliekant studentų praktiką, dėstant.

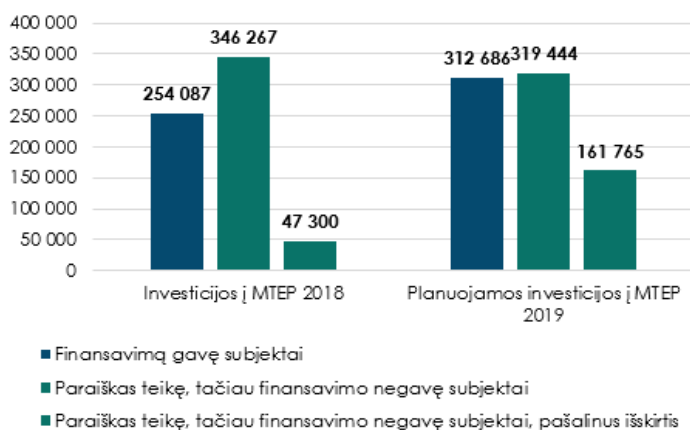
Kita vertus, 2007–2013 m. finansavimo laikotarpiu priemonei „Inočekiai LT“ ankstesniuose vertinimuose (Visionary Analytics, 2017a) buvo rastas teigiamas statistiškai reikšmingas poveikis įmonių intencijoms bendradarbiauti su MSI (subjektyviam įmonių vertinimui, kad ateityje jos bendradarbiaus su MSI). Tokie prieštaringi rezultatai rodo, kad yra trumpalaikis poveikis mokslo ir verslo bendradarbiavimui, tačiau patikimų įrodymų apie grynąjį priemonių poveikį tvariam (tęstiniam) bendradarbiavimui nėra. Su MSI dažniausiai bendradarbiaujama įgyvendinant bendrus MTEPI projektus (pvz., kartu atliekant tyrimus, gaminant produktus, komercinant idėjas) ir perkant paslaugas, užsakant tyrimus.

²⁷ Remiantis LVPA 2019 04 16 pateikta informacija.

Apklausoje respondentai kaip **priemonės, kurios paskatintų labiau bendradarbiauti su MSI**, išskyrė finansines paskatas vykdyti užsakomuosius MTEPI, kurį padengia inovaciniai čekiai, ir dalinį finansavimą bendriems MTEPI projektams. Finansavimo **poreikis mažesnės apimties (iki 100 tūkst.) bendriems projektams didesnis**. Didelės apimties bendri projektai finansuojami pagal priemonę „Intelektas LT-2“. Mažesnės vertės projektai teoriškai gali būti finansuojami pagal priemonę „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“, tačiau paprastai mažesnės vertės projektai pagal šią priemonę neteikiami dėl santykinai didelės administracinės naštos. Visgi mažos vertės bendrų projektų poreikį taip pat padengia inovaciniai čekiai. Nors jų metu tik perkamos paslaugos iš MSI, jų teikimo metu įmonės turi galimybes įsitraukti į paslaugų teikimo procesą ir taip iš dalies vykdyti bendrus projektus. Inovacinių čekių privalumas yra paprasta procedūra ir santykinai nedidelė administracinė našta. Siekiant padidinti priemonių poveikį skatinant verslo ir mokslo bendradarbiavimą, reikalingi sisteminiai pokyčiai MSI: didesnės paskatos tyrėjams dirbti su verslu, sudaryti patrauklesnes sąlygas tyrėjams, ypač jauniems, geresnis žinių vadybos paslaugų MSI užtikrinimas, administracinės naštos MSI viduje ir tam tenkančios projekto dalies mažinimas (detalesniam žr. Visionary Analytics, 2017a, 2017b).

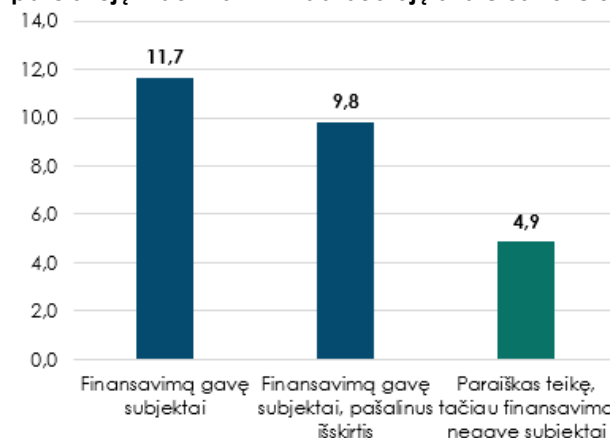
Remiantis kontrafaktinio poveikio vertinimo rezultatais, priemonė „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ neturėjo statistiškai reikšmingo grynojo poveikio įmonių investicijoms į MTEP apimtims (žr. 6 priedą). Visgi analizė rodo, kad prielaidos tokiam poveikiui yra. Investicijos į MTEP 2018 m. tarp finansavimą gavusių ir negavusių subjektų skyrėsi reikšmingai (žr. 18 pav.), tačiau pašalinus išskirtis gaunamas teigiamas priemonės poveikis, o jų nepašalinus – poveikis neigiamas. Kadangi analizuota imtis maža, tokie skirtingi rezultatai neleidžia daryti pagrįstų išvadų apie priemonės poveikį investicijoms į MTEP. Kontrafaktinės analizės rezultatai rodo, kad finansavimą gavusiose įmonėse vidutiniškai dirbo 4,9 MTEP darbuotojais daugiau (statistiškai reikšmingas skirtumas) nei finansavimo negavusiose įmonėse. Tai leidžia daryti prielaidas, kad praėjus šiek tiek laiko po projektų pabaigos poveikis investicijoms į MTEP ir kitiems konkurencingumo rodikliams pasireiškė. Siekiant tai patikrinti, reikia atlikti priemonės vertinimą vėliau (bent už 2 m.). Dar šiek tiek teigiamų prielaidų suteikia tai, kad dauguma (virš 70 proc.) priemonės „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ projektų vykdytojų nurodė, kad priemonė turėjo / turės svarbų poveikį įmonės investicijoms į MTEP ir inovacijas, naujų MTEP projektų ar vidinių MTEP veiklų inicijavimui, įmonės apyvartos augimui ir naujų darbo vietų sukūrimui. Tai daug didesnė nei kitose priemonėse taip teigusiu respondentų dalis (žr. 45 pav. 10 priede).

18 pav. Priemonės „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ pirmojo kvietimo projekto vykdytojų ir pareiškėjų vidutinės investicijos į MTEP, Eur

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. vasario–kovo mėn.
Pastabos: N (finansavimą gavę) – 17 (2018 m.), 15 (2019 m.); N (finansavimo negavę) – 21, įskaitant 1 išskirtį (2018 m.), 18, įskaitant vieną išskirtį (2019 m.).

19 pav. Priemonės „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ pirmojo kvietimo projektų vykdytojų ir pareiškėjų vidutinis MTEP darbuotojų skaičius 2018 03

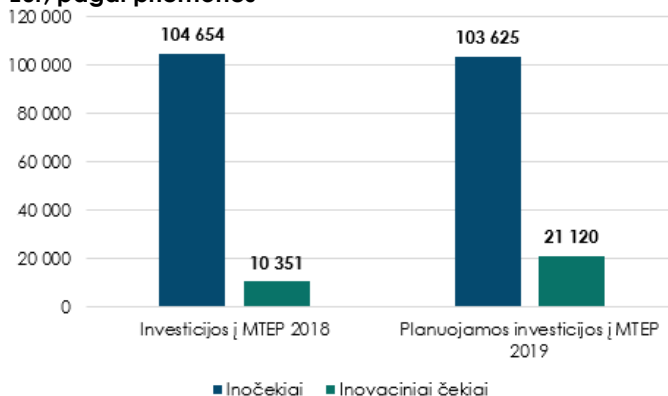
Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. vasario–kovo mėn.
Pastabos: N (finansavimą gavę) – 26, įskaitant 1 išskirtį; N (finansavimo negavę) – 32.

Tvirtų įrodymų apie kitų priemonių poveikį investicijoms į MTEP nebuvo rasta. Vertinant likusių priemonių („Inostartas“, „Inočekiai“, „Inovaciniai čekiai“) pareiškėjų pateiktus duomenis, pastebima, kad **finansavimą gavę subjektai į MTEP 2018 m. investavo mažiau nei paraiškas teikę, tačiau finansavimo negavę subjektai.** Tendencijos su planuojamomis investicijomis į MTEP 2019 m. analogiškos (žr. 20 pav.). Finansavimo negavę subjektai taip pat turėjo daugiau MTEP darbuotojų (vidutiniškai 3,7 lyginant su 2,3). Tokius rezultatus galima paaiškinti tuo, kad dauguma respondentų gavo finansavimą pagal priemonę „Inovaciniai čekiai“, o joje aukštesnis kokybės balas buvo skiriamas įmonėms, nevykdžiusioms MTEP veiklų (daugiau apie tai žr. Visionary Analytics, 2017a). Svarbu pažymėti, kad pateiktų duomenų imtys pernelyg mažos, kad būtų galima daryti patikimas išvadas. Priemonėje „Inostartas“ vertinimo laikotarpiu dar nebuvo pasibaigęs nei vienas projektas.

Visgi **priemonėje „Inočekiai“ galima tikėtis teigiamo poveikio investicijoms į MTEP.** Palyginti sėkminga buvo ankstesnio laikotarpio priemonė „Inovaciniai čekiai“. Kontrafaktinės analizės duomenimis, ši priemonė padėjo MVĮ subjektams pradėti naujas MTEP veiklas ir turėjo statistiškai reikšmingą poveikį mokslo ir verslo bendradarbiavimui bei kėlinimams toliau bendradarbiauti. Statistiškai reikšmingo poveikio investicijoms į MTEP rasta nebuvo (Visionary Analytics, 2017a). Atnaujinus priemonę ir padidinus maksimalias finansavimo sumas toks poveikis galimas dėl didesnės projektų apimties ir dėl to, kad pritraukiamos daugiau į MTEP investuojančios įmonės. Apklausoje duomenys rodo, kad atnaujintos priemonės „Inočekiai“ projektų vykdytojai 2018 m. į MTEP investavo daugiau nei priemonės „Inovaciniai čekiai“

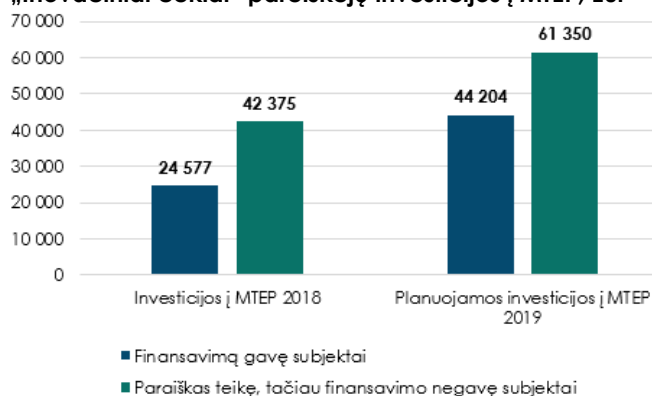
projektų vykdytojai. Jie taip pat turi daugiau MTEP darbuotojų (vidutiniškai 3,9 lyginant su 1,7) ir planuoja daugiau investuoti į MTEP 2019 m. (žr. 21 pav.). Kol kas nėra pakankamai duomenų atnaujintos priemonės poveikiui įvertinti.

20 pav. Vidutinės projekto vykdytojo investicijos į MTEP, Eur, pagal priemones

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. vasario–kovo mėn.
Pastabos: N („Inočekiai“) – 6²⁸ (2018 m.), 8²⁹ (2019 m.); N („Inovaciniai čekiai“) – 44 (2018 m.), 28 (2019 m.).

21 pav. Vidutinės priemonių „Inostartas“, „Inočekiai“, „Inovaciniai čekiai“ pareiškėjų investicijos į MTEP, Eur

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. vasario–kovo mėn.

Pastabos: N (finansavimą gavę subjektai) – 54 (2018 m.), 41 (2019 m.), N (finansavimo negavę subjektai) – 8.

Dauguma finansavimą gavusių subjektų linkę po projekto tęsti pradėtas veiklas (82 proc. finansavimą gavusių subjektų) (žr. 46 pav. 10 priede). Per artimiausius 3 metus įmonės daugiausia investuoti ketina į naujų produktų (prekių / paslaugų) kūrimą ir esamų produktų (prekių / paslaugų) tobulinimą. Didžioji dalis (virš 70 proc.) visų priemonių respondentų nurodė, kad dalyvavimas priemonėje turėjo svarbų teigiamą poveikį MTEP ir inovacinės veiklos svarbos suvokimui (žr. 16 pav.). Tai rodo, kad galima tikėtis, jog **finansavimą gavę subjektai ateityje bus labiau linkę vykdyti MTEP ir inovacijas**. Geriausiai poveikį vertino 1–5 m. MTEP patirties ir iki 1m. MTEP patirties turintys subjektai, nes daugiau MTEP patirties turintys subjektai geriau supranta MTEP ir inovacijų svarbą.

Remiantis kontradiktinio poveikio vertinimo rezultatais, priemonė „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ neturėjo statistiškai reikšmingo poveikio kitiems įmonių konkurencingumo rodikliams: apyvartai, darbuotojų skaičiui, darbo užmokesčiui, eksportui statistiškai reikšmingo poveikio nerasta (žr. 6 priedą).

3.2.3. Tiesioginių užsienio investicijų (TUI) į MTEPI skatinimas

TUI į MTEPI skatinimas svarbus tuo, kad yra nukreiptas į Lietuvos ekonomikos struktūrinę kaitą ir inovatorių skaičiaus joje didinimą. Šioje grupėje dalis priemonių yra planinės, skirtos pramoninių teritorijų vystymui arba „Investuok Lietuvoje“ pastangoms, skirtoms pritraukti užsienio investuotojus. Kitos priemonės savo papildomumo logika panašios į jau aptartas tiesioginio verslo investicijų į MTEPI skatinimo priemones. Šių priemonių rinkinio poveikis ryškiausiai pasireiškia per indėlio ir elgsenos papildomumą. Šiuo metu nėra pakankamai duomenų, kad būtų galima daryti išvadas apie produktų ar rezultatų papildomumą.

Tvirtų įrodymų dėl priemonės „Smartinvest LT“ pridėtinės vertės nėra. Viena vertus, „Investuok Lietuvoje“ pastaraisiais metais pasiekė puikių rezultatų:

- Per pastaruosius porą metų „Investuok Lietuvoje“ veikla pritraukė rekordinį skaičių investicinių projektų – 2017 m. buvo pritraukti 39 TUI projektai, o 2018 m. buvo pritraukti 45 projektai. Kaip teigiama „Investuok Lietuvoje“ veiklos ataskaitoje, 2017 m. net 95 proc. TUI projektų buvo orientuoti į aukštos ar vidutinės pridėtinės vertės veiklą (Invest Lithuania, 2017). Iš 2018 m. pritrauktų projektų apie 30 proc. bus vykdoma MTEPI veikla (13 projektų). Didesnė dalis (9 projektai) MTEPI veiklas vykdys šalia savo pagrindinės veiklos, o likusiems (4 projektai) MTEP veikla bus pagrindinė.
- Atsižvelgus į ankstesnių tyrimų rekomendacijas (Büllinger *et al.*, 2017) 2018 m. „Investuok Lietuvoje“ įsteigė savo atstovybes Vokietijoje, Belgijoje ir Jungtinėje Karalystėje. Vertinimo laikotarpiu „Investuok Lietuvoje“ jau užmezgė 243 kontaktus MTEPI srityje (SFMS duomenys 2019 02 28), o įsteigus atstovybes kitose ES valstybėse šis skaičius turėtų gerokai išaugti. Tokia veikla ilguoju laikotarpiu yra labai svarbi Lietuvos įvaizdžio kaip investicijoms patrauklios šalies formavimui ir, tikėtina, atneš gerų rezultatų. Žinoma, svarbu, kad ši veikla būtų visapusiškai suderinta su šiuo metu sudaroma Lietuvos įvaizdžio formavimo politika³⁰. Deja, trumpuoju laikotarpiu daryti išvadas apie šios veiklos rezultatus būtų pernelyg ambicinga.

Kita vertus, nors šio projekto veikla sudaro sąlygas naujų investuotojų pritraukimui ir kontaktų užmezgimui, tikėtina, kad minėtų rezultatų būtų pasiekta ir neįgyvendinant priemonės, dėl tiesioginių „Investuok Lietuvoje“ funkcijų.

²⁸ Vienam iš šių subjektui finansavimas buvo skirtas MVJ instrumento 1 etapo (fazės) veikloms.

²⁹ Dviem iš šių subjektui finansavimas buvo skirtas MVJ instrumento 1 etapo (fazės) veikloms.

³⁰ 2019 m. sausio mėn. buvo sudaryta Lietuvos įvaizdžio strateginė taryba.

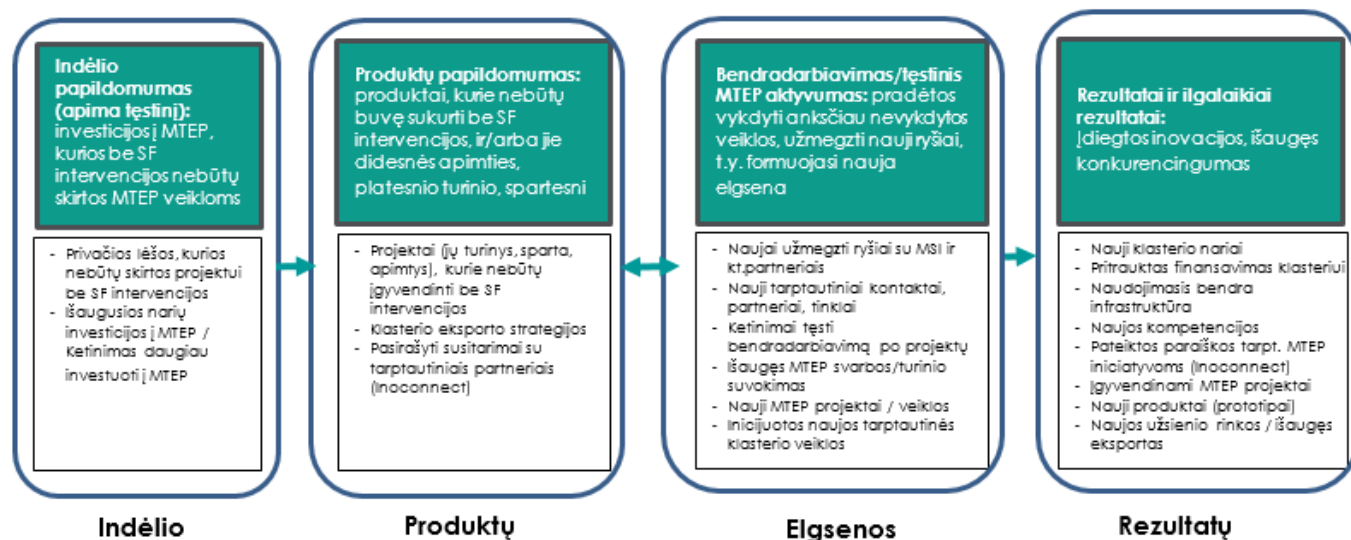
TUI į MTEPI skatinančios priemonės poveikis kol kas ribotas. Pagal priemonę „Smart FDI“ sutartyse buvo planuojama pritraukti virš 8,2 mln. Eur privačių investicijų inovacijoms arba MTEP projektams ir sukurti 17 tyrėjų darbo vietų. 2019 m. vasario duomenimis, faktiškai buvo pritraukta tik 113 123 Eur privačių lėšų, o projektų veiklos dar nėra pasibaigusios. Vertinimo laikotarpiu buvo sukurta 15 tyrėjų darbo vietų (SFMS duomenys 2019 02 28). Remiantis atliktos apklausos duomenimis (iš viso apklausą užpildė 3 iš 8 priemonių „Smart FDI“ ir „Smartinvest LT+“ finansavimą gavusių respondentų, taigi tai riboto patikimumo duomenys), galima teigti, jog nėra įrodymų, kad šios priemonės turi reikšmingą poveikį pritraukiant užsienio investicijas. Vienas iš respondentų teigė, kad be finansavimo projekto nebūtų įgyvendinęs, kitas projektą būtų įgyvendinęs tokia pačia apimtimi. Vis dėlto visos apklausą užpildžiusios įmonės ketina ateityje savo lėšomis tęsti projekto metu pradėtą veiklą, o tai rodo potencialų šių investuotojų pritraukimo poveikį ateityje. Šiuo metu pernelyg anksti spręsti dėl investicijų daromo poveikio ilguoju laikotarpiu, tačiau kituose skyriuose aptarti priemonės įgyvendinimo trūkumai leidžia teigti, kad jos poveikis gali būti ribotas, nes ESIF lėšomis įgyvendinamos priemonės tiesiog netinka naujoms užsienio investicijoms skatinti dėl formaliųjų apribojimų, administracinės naštos, griežtos orientacijos į MTEPI veiklą ir kt.

Investicijos į pramonės parkus ir LEZ infrastruktūrą bei rinkodarą dar neatnešė lauktų rezultatų. Pagal priemonę „Smartparkas LT“ pagal pasirašytas sutartis buvo žadama pritraukti šešias į MTEPI orientuotas įmones. Vertinimo laikotarpiu nebuvo pritraukta nei viena įmonė (2019 02 28 SFMS duomenys). Kaip jau buvo minėta ankstesnėse dalyse, tai gali būti susiję tiek su priemonės ribotu tinkamumu, tiek su pramonės parkų bei LEZ administravimo specifika ir vietos savivaldybių politika.

3.2.4. Klasterizacijos ir tinklaveikos skatinimas

Klasterizacijos ir tinklaveikos skatinimo priemonės papildo anksčiau aptartas priemones, skatindamos Lietuvos įmonių tinklaveiką MTEPI srityje bei įsitraukimą į tarptautines iniciatyvas. Priemonių poveikio vertinimo kriterijai pateikti 22 pav.

22 pav. Tinklaveikos ir klasterizacijos skatinimo priemonių papildomumo (prisidėjimo) modelis

Šaltinis: „Visionary Analytics“ (2018), remiantis Veiksmų programa ir priemonių PFSA.

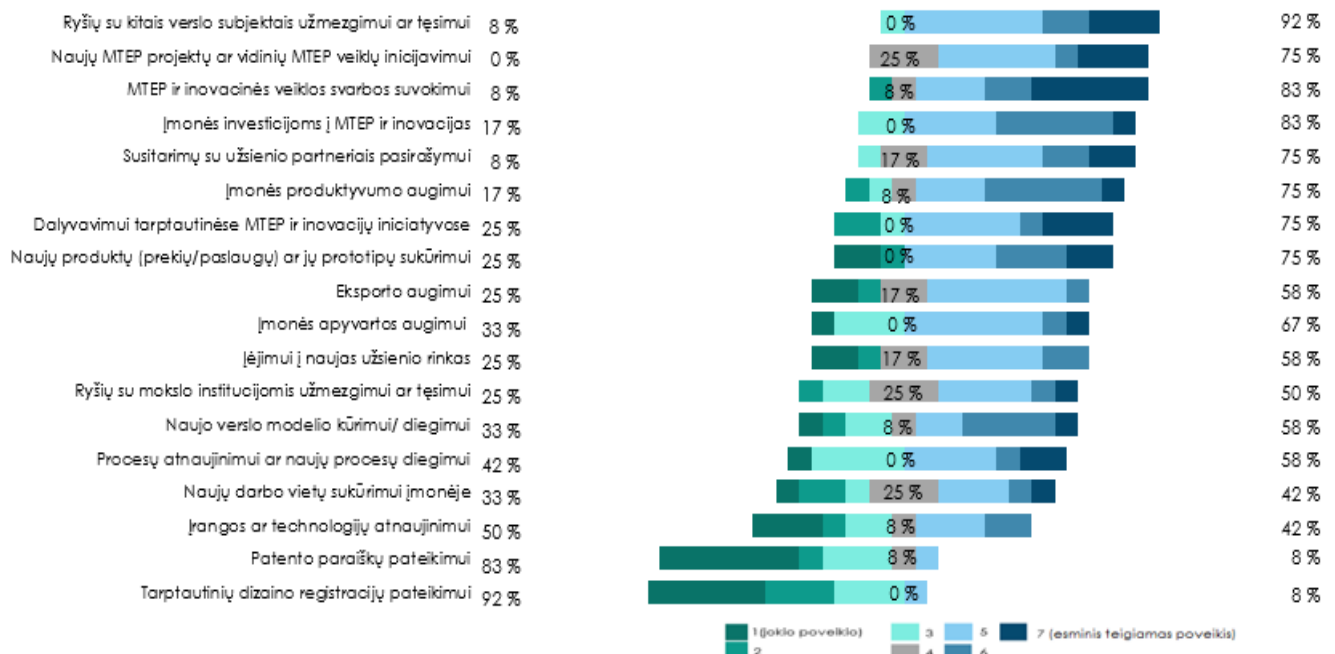
Informacijos apie išstūmimo efektą priemonėje „Inoklaster LT“ EKT vertinime pateikta nebuvo. Klasterizacijos stebėsenos ir vertinimo metodikoje (Visionary Analytics, 2018) teigiama, kad šiuo metu Lietuvos rinka negali pati užtikrinti tvaraus klasterių vystymosi, todėl valstybės intervencija šioje srityje pagrįsta, o lėšų išstūmimo efektas mažas.

Vertinimo laikotarpiu nei vienas finansuojamas projektas dar nebuvo pasibaigęs, todėl **vertinti klasterių priemonių poveikį** yra anksti. Poveikis panašioms priemonėms, įgyvendintoms 2007–2013 m. laikotarpiu, buvo vertintas EKT (2019). Nustatyta, kad priemonės „Inoklaster LT“ ir „Inoklaster LT+“ tarp klasterio narių paskatino keitimąsi žiniomis, klasterio koordinatorių teigimu, klasterio narių apyvarta, eksportas, išlaidos MTEPI veiklai išaugo vidutiniškai 20–30 proc. per 3 metus po projektų. Taip pat buvo sukurti nauji produktai, padidėjo klasterio narių našumas, aktyviau inicijuojamos naujos investicijos, padaugėjo naujų verslo partnerių, tiekėjų, platintojų, pardavimo kanalų, naujų rinkų, išaugo užsakymų skaičius. Galiausiai pabrėžiama, kad itin naudinga galimybė naudotis klasterio infrastruktūra, kurios nariai negalėtų įsigyti atskirai. Visgi tokiems rezultatams nėra pakankama kiekybinių įrodymų. Išvados daugiausia remiasi stebėsenos rodikliais ir interviu su klasterių koordinatoriiais, todėl jų negalima laikyti patikimais įrodymais apie priemonės poveikį. Vertinimo laikotarpiu investicijas gavę klasteriai pritraukė 8 naujus narius. Taip pat jie pritraukė 371 tūkst. Eur privačių investicijų inovacijoms ir MTEP projektams. Projekto „Inolink“ metu į Lietuvoje įsikūrusius MTEPI klasterius pritraukti 47 nariai.

Remiantis apklausos duomenimis, **priemonė „InoConnect“ leidžia dalyvauti EIT veiklose didesne apimtimi arba greičiau** (70 proc. respondentų). Vis dėlto **yra privačių lėšų išstūmimo požymių** – tik 30 proc. apklausos respondentų teigė, kad be priemonės finansavimo EIT veiklose visai nebūtų dalyvavę. Tai galima paaiškinti tuo, kad jei įmonė domisi galimybe vykti į renginį, ji greičiausiai planuoja tai ir daryti.

Priemonė prisideda prie naujų tarptautinių partnerystių ir dalyvavimo tarptautinėse iniciatyvose. Vertinimo laikotarpiu priemonės „InoConnect“ projektų vykdytojai pasirašė 20 susitarimų su tarptautiniais partneriais ir pateikė 11 paraiškų MTEPI iniciatyvoms. Dauguma priemonės projektus įgyvendinančių subjektų teigė, kad priemonė turi poveikį ryšių su kitais verslo subjektais užmezgimui (92 proc.) ar tęsimui ir susitarimų su užsienio partneriais pasirašymui (75 proc.) (žr. 23 pav.). Vertinimo laikotarpiu priemonės „InoConnect“ projektų vykdytojai pateikė 11 paraiškų MTEPI iniciatyvoms. Remiantis apklausos duomenimis, priemonės projektų vykdytojai nurodė, kad priemonė turės poveikį MTEP ir inovacinės veiklos svarbos suvokimui (83 proc.), įmonės investicijoms į MTEP ir inovacijas (83 proc.), naujų MTEPI projektų ar vidinių MTEPI veiklų inicijavimui (75 proc.) ir dalyvavimui tarptautinėse MTEP ir inovacijų iniciatyvose (75 proc.).

23 pav. Respondentų nuomonė apie dalyvavimo priemonėje „InoConnect“ poveikį įvardintiems veiksniams

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. vasario–kovo mėn.
Pastabos: N – 12.

Priemonė „InoConnect“ iš esmės yra tinkama įsitraukimui į tarptautinius MTEPI projektus skatinti. Tai pagrindžia ir apklausos rezultatai – dauguma respondentų (80 proc.) nurodė, kad įsitraukti į tarptautinius MTEPI projektus juos paskatintų dalyvavimo tarptautinėse MTEPI iniciatyvose finansavimas. Visgi **tikimybė, kad bus gerokai paskatintos tarptautinės partnerystės, nėra didelė, nes tarptautiškumui skirtų priemonių bendras „svoris“ yra menkas.** Priemonės poveikį galima būtų padidinti supaprastinant finansavimo reikalavimus (žr. 1.1 skyrių), aktyviau atstovauti Lietuvai dalyvaujant įvairiuose renginiuose ir užsiimant lobistine veikla Briuselyje, tobulinant priemonės atrankos ir įgyvendinimo sąlygas (žr. 1.1.2 skyrių). Tarptautiškumą būtų galima labiau skatinti įgyvendinant inovatyvių įmonių eksporto skatinimo įsitraukimo į tarptautinius akceleratorius priemones (pvz., žr. 6 iliustraciją), kryptingai vystant ryšius pasirinktose tikslinėse rinkose su strateginiais partneriais, apimant „minkštąsias“ konsultacijas, verslo misijas, studijų vizitus, galimybių pristatymą užsienyje ir įtraukiant mokslo-verslo konsorciumus, startuolius, mokslo ir technologijų parkus. Aktualu ir paskatos pritraukti tarptautinius verslo akceleratorius (pvz., Europos inovacijų tinklo, žr. 6 iliustraciją). Taip pat skatinant įsitraukimą į regioninius ir pasaulinius tinklus bei jų iniciatyvas, pavyzdžiui, Baltijos jūros regiono klasterius, ES prioritetines vertės grandines ir Europos Komisijos tiesiogiai valdomas programas, ypač tose srityse, kurios siejamos su Lietuvos sumania specializacija ir ateities konkurencingumu. Aktualios ne tik atskiros priemonės, tačiau ir tarptautiškumo integravimas į kitas priemones, skatinant partnerystes su užsienio partneriais verslo MTEPI skatinimo, klasterių priemonėse. Be to, apklausos respondentai nurodė, kad labiau dalyvauti tarptautiniuose MTEPI projektuose juos paskatintų vienoje vietoje ir patogiai forma pateikiama informacija apie galimybes įsitraukti į tarptautinius MTEPI projektus, ankstesnių projektų rezultatai. Tai rodo, kad **įmonėms reikia pagalbos identifikuojant aktualius kvietimus ir rengiant paraiškas.** Tokia veikla aktyviau galėtų užsiimti valstybinės agentūros (pvz., MITA), tačiau tai turėtų būti finansuojama biudžeto lėšomis.

6 iliustracija. Tarptautiškumo skatinimui skirtų priemonių pavyzdžiai

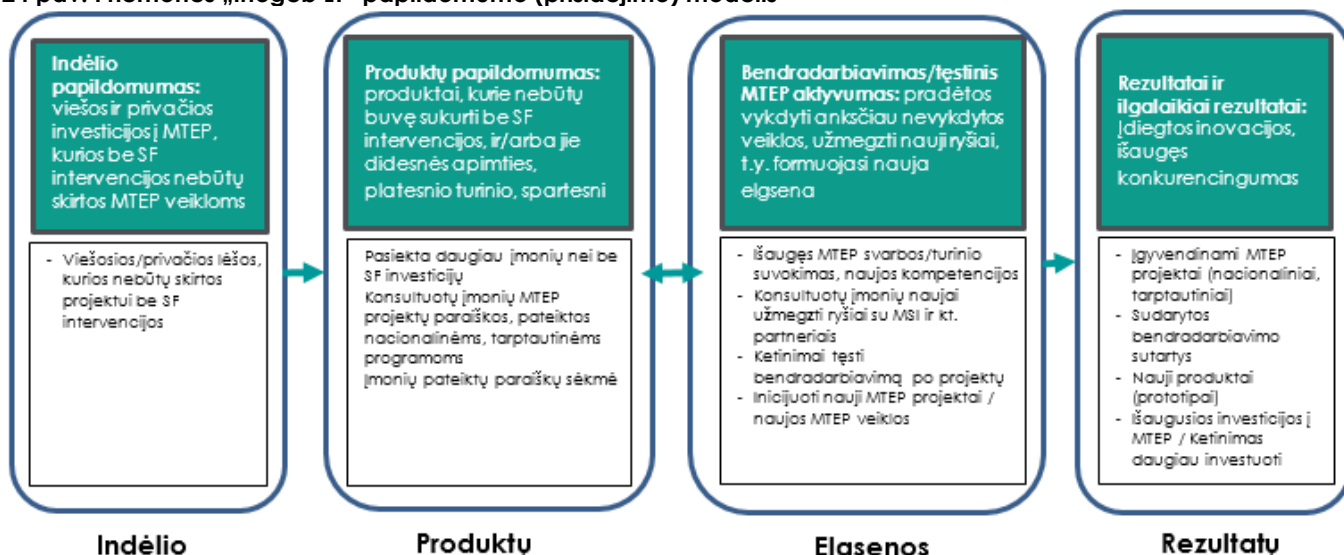
Technologijų tiltai yra Lenkijoje vykdoma priemonė, kuria siekiama paskatinti Lenkijos aukštųjų technologijų srityje veikiančių MVĮ tarptautiškumą, remiant jų akceleravimą JAV, Europos, Azijos rinkose. Programoje teikiama ekspertinė pagalba, orientuota tiek į technologinių ryšių mezgimą (įtraukiant tarptautines įmones į tiekimo grandinę bei MTEP projektus), tiek į finansavimo galimybes tarptautinėse rinkose (užsienio verslo angelai, rizikos kapitalo fondai). Programos metu vykstančiose dirbtuvėse įmonės vysto pasirinktos šalies rinkai pritaikytas rinkodaros strategijas, pasitelkdamos ekspertų bei praktinės patirties šios šalies rinkoje turinčių verslininkų pagalbą. Taip pat teikiama teisinė pagalba (pvz., intelektinės nuosavybės klausimais). Įmonės gali gauti finansinę paramą iki ~47 000 Eur paramą, kurios intensyvumas siekia iki 85 proc. (priklausomai nuo vaivadijos).

Europos inovacijų ir technologijų institutas (EIT) yra ES organizacija, jungianti verslą, tyrimų centrus ir universitetus, kas paskatintų inovacijų kūrimą pokyčių reikalaujančiose srityse. Už kiekvieną sritį (maisto pramonę, klimato kaitą ir kt.) atsakingos aštuonios inovacijų bendruomenės³¹, kurios koordinuoja visą inovacijų grandinę: mokymus ir švietimo programas, mokslo rezultatų komercinimą, verslo inkubatorius ir akceleratorius. Lietuvoje įkurti keturi EIT centrai (angl. *hub*), veikiantys pagal Regioninių inovacijų schemą (RIS). Vienas iš tokių centrų – Vilnius Tech Park – kartu su **EIT RIS Climate-KIC** organizuoja akceleratorių, skirtą švariųjų technologijų komercinimui. Atrinkti programos dalyviai (ankstyvos stadijos startuoliai arba kitos inovatyvių idėjų turinčios komandos) įgyja galimybę dalyvauti kūrybinėse dirbtuvėse bei tarptautinėse stovyklose, užmegzti ryšius su Climate-KIC partneriais, naudotis mentorystės paslaugomis ir 50 tūkst. Eur siekiančia finansine parama.

Šaltinis: internetiniai puslapiai https://www.poir.gov.pl/media/11337/SZOP_POIR_22102015_ang.pdf ir <https://eit.europa.eu/our-communities/eit-innovation-communities>.

3.2.5. Inovacijų paramos paslaugos

24 pav. Priemonės „Inogeb LT“ papildomumo (prisidėjimo) modelis

Šaltinis: „Visionary Analytics“ (2018), remiantis Veiksmų programa ir priemonės PFSA.

Inovacijų paramos paslaugas finansuojančios priemonės poveikio vertinimo modelis pateiktas 24 pav. Priemonės pridėtinę vertę sudėtinga įvertinti, nes ji įgyvendinama per kelis planinius projektus, kurie visi turi skirtingą logiką ir yra skirtingame įgyvendinimo etape. Šis vertinimas remiasi jau atlikta BGI Consulting (2018a) analize, naujausiais statistiniais duomenimis bei atliktais interviu. Toliau pateikiamos kelios išvados ir argumentai.

Remiantis ribotais duomenimis, priemonės „Inogeb LT“ kuriama **pridėtinė vertė šiuo metu yra vidutinė**. Pagal vieną iš priemonės „Inogeb LT“ finansuojamų projektų „Inospurtas“ buvo teikiamos konsultacijos įmonėms, norinčioms pasinaudoti ES fondų teikiama nauda. Vertinimo laikotarpiu konsultacijas gavo 435 įmonės. Dalis konsultacijas gavusių įmonių vėliau teikė paraiškas dalyvauti veiksmų programos priemonėse – ketvirtadalis (25 proc.) išreiškė norą dalyvauti 3 prioriteto priemonėse ir beveik pusė (43 proc.) parodė susidomėjimą 1 prioriteto priemonėmis. Vis dėlto didžioji dalis įmonių (81 proc.), kurios teikė paraiškas dalyvauti 1 prioriteto priemonėse, nepasinaudojo MITA teikiama pagalba. Viena vertus, šie duomenys patvirtina interviu respondentų išsakytą nuomonę, kad MITA konsultacijos suveikė kaip preliminarus paraiškų „filtras“, nes padėjo įmonėms apsispręsti, ar tikrai jų situacijoje varta teikti paraišką (dėl šios priežasties mažiau nei pusė subjektų vėliau teikė paraiškas). Kita vertus, toks santykis (1:4) leidžia daryti prielaidą, kad „Inospurtas“ konsultacijos nėra būtinos norint paskatinti naujas įmones dalyvauti ES lėšomis finansuojamuose projektuose. Apie 60 proc. įmonių, kurios gavo konsultacines paslaugas, buvo suteiktas finansavimas. Vis dėlto apie 49 proc. iš visų, ne tik gavusių konsultacijas, įmonių, taip pat gavo finansavimą. Tikimybė gauti finansavimą tarp konsultacijas gavusių ir konsultacijas negavusių įmonių skiriasi pernelyg menkai, todėl negalima daryti išvados, kad priemonės turi didelį poveikį.

Daugiausia konsultacijose dalyvavo jaunos (iki 1 m.) mikro- arba mažos įmonės (55 proc. ir 30 proc. visų konsultuotų įmonių), o daugumos apyvarta nesiekė 700 tūkst. Eur per metus (61 proc.). Dauguma konsultacijas gavusių įmonių buvo registruotos Vilniuje (51 proc.) arba Kaune (28 proc.), todėl konsultacijų poveikis beveik nepasiekė regionuose esančių subjektų.

Pagal kitą priemonės „Inogeb LT“ projektą „InoLink“ 12-ai klasterių buvo suteiktos įvairios klasterių brandą skatinančios veiklos. Remiantis MITA duomenimis, projektas prisidėjo įgyvendinant 154 bendras klasterių iniciatyvas ir 89 MTEPI veiklas. Taip pat buvo pritraukti 47 nauji nariai, iš kurių 12 tarptautiniai, ir surasti 65 užsienio partneriai³². Vertinimo laikotarpiu konsultuotos įmonės pasiekė šiuos rezultatus: sukūrė 73 gaminių, paslaugų ar procesų prototipus (konceptijas); įsidiegė

³¹ <https://eit.europa.eu/our-communities/eit-innovation-communities>.

³² Remiantis viešai prieinamais duomenimis: <http://klaster.lt/renginyje-aptarti-inolink-rezultatai-ir-galimybes-klasteriams-2019/>.

ar sukūrė inovacijas (67 įmonės); sudarė 11 technologijų perdavimo sutarčių; gavo finansavimą dalyvauti tarptautinėse MTEPI iniciatyvose (15 įmonių).

Šiuo metu nepakanka duomenų atsakyti į klausimą, ar šie rezultatai būtų buvę pasiekti, jei priemonė „Inogeb LT“ nebūtų įgyvendinama. BGI Consulting (2018) buvo įvertintos analogiškos 2007–2013 m. periodu įgyvendinamos priemonės. Vertinimo rezultatai parodė, kad **konsultacijos neturėjo statistiškai reikšmingo poveikio konsultuotų įmonių apyvartai ir pelnui**. Taip pat buvo pastebėta, kad konsultacijas gavusiose įmonėse darbuotojų skaičiaus augimas buvo žemesnis nei konsultacijų negavusiose įmonėse. Tokia informacija patvirtina, kad rengiamos konsultacijos neužtikrina reikšmingo poveikio konkurencingumo rodikliams. Vis dėlto svarbu pabrėžti, kad konsultacijų poveikis stipriai priklauso nuo jų pobūdžio ir kokybės. Kaip vienas iš svarbiausių veiksnių konsultacijų kokybei buvo įvardintos konsultantų kompetencijos, patirtis ir kontaktų tinklas. Keli interviu respondentai minėjo, kad **dabartinis konsultacijų teikimo modelis yra netinkamas, o pačias konsultacijas teikia verslo patirties neturintys konsultantai**. Dėl šios priežasties priemonės „Inogeb LT“ poveikis ir šiuo laikotarpiu galimai bus ribotas.

Siekiant pagerinti inovacijų paramos paslaugų kokybę, ateityje siūlomi šie sprendimai:

- Šiuo metu **svarbiausia suformuoti aišką ir bendrą inovacijų paramos sistemą**, kuri leistų nuosekliai vystyti įmonių absorbcinius gebėjimus visos Lietuvos mastu. Reikėtų sudaryti konkretų ir pagrįstą paslaugų sąrašą (siekiant užtikrinti paslaugų kokybę, galima remtis Singapūro pavyzdžiu (žr. 7 iliustraciją)³³ ir į paslaugų sąrašą įtraukti tik sertifikuotas konsultacijas) bei suformuluoti aiškų planą, kaip bus vykdomas technologijų perdavimas ir mokslo žinių komercinimas. Šios paslaugos turėtų būti teikiamos nuolatos, todėl SF fondai nėra tam tinkamas finansavimo šaltinis.
- **Verslo konsultacijos turėtų būti specializuotos ir maksimaliai individualizuotos**. Taip pat jos neturėtų apsiriboti patarimais, kaip pateikti paraišką dalyvavimui ES lėšomis finansuojamose priemonėse, o verčiau turėtų padėti įmonėms vystyti MTEPI idėjas. Šiuo atveju būtų tikslinga įmones nukreipti į verslo angelų tinklus arba pakviesti inovacijų ir technologijų diegimo patirties turinčius ekspertus iš užsienio valstybių, taip ne tik pakeliant konsultacijų kokybę, tačiau kartu suteikiant galimybes praplėsti įmonių ryšius tarptautiniu mastu.
- Konsultacijos dėl formalių paraiškų teikimo reikalavimų ir priemonių prieinamumo pagal verslo brandą turėtų būti nuolatinė (o ne projektuose vykdoma) inovacijų agentūros veikla. Kai kurie interviu respondentai reikė abejones dėl sistemos skaidrumo, jeigu tie patys ekspertai dalyvauja ir teikia konsultacijas inovacijų paramos projektuose, taip pat rengia įmonių paraiškas ir jas vertina.
- **Startuolių inkubavimo, akceleravimo ir mentorystės veiklas galėtų vykdyti mokslo ir technologijų parkai** (pvz., Kauno parko vykdoma programa Evolut 4.0, Saulėtekio slėnio „Futurepreneurs“ programos pripažintos tarptautiniu mastu) **arba priešankstyvosios stadijos (akceleravimo) ar rizikos kapitalo fondai**. Prie startuolių inkubavimo veiklų taip pat galėtų prisidėti ir klasteriai (pvz., sudarant sąlygas naudotis bendra infrastruktūra).
- **Klasterių brandą skatinančias iniciatyvas būtų verta pakeisti tarptautinėmis mokymo programomis** – kaip jau minėta, kitos ES narės turi sukūrusius nemažai gerai veikiančių mokymo programų klasterių koordinatoriams, kurios būtų naudingos Lietuvoje veikiančioms klasteriams. Taip pat būtų galima **klasterių brandos skatinimo iniciatyvas įgyvendinti kitais būdais**, pavyzdžiui, sudarant sąlygas privatiems investuotojams ar konsultantams vykdyti šias veiklas.

7 iliustracija. Konsultacijų kokybės iniciatyvos Singapūre pavyzdys

Konsultacijų kokybės iniciatyva Singapūre yra skirta padėti mažoms ir vidutinėms įmonėms pasirinkti tinkamus konsultantus, vykdamas modernizavimo veiklas, ir užtikrinti aukštą konsultavimo paslaugų kokybę. Pareiškėjai, norintys pasinaudoti verslo vystymo dotacija ir padengti verslo konsultavimo išlaidas (finansų, žmogiškųjų išteklių valdymo, rinkodaros ir kt. klausimais), gali rinktis iš konsultantų, turinčių „Enterprise Singapore“ pripažintą sertifikatą. „Enterprise Singapore“ bendradarbiauja su trimis sertifikavimo įstaigomis, kurios padeda įmonėms pasirinkti tinkamiausią konsultantą ir užtikrina, kad duomenų bazėje esantys konsultantai turėtų pakankamai praktinės patirties, kompetencijų, laikytųsi profesinės etikos pagal Vietinių ir valstybinių verslo konsultantų standartų techninės specifikacijos reikalavimus.

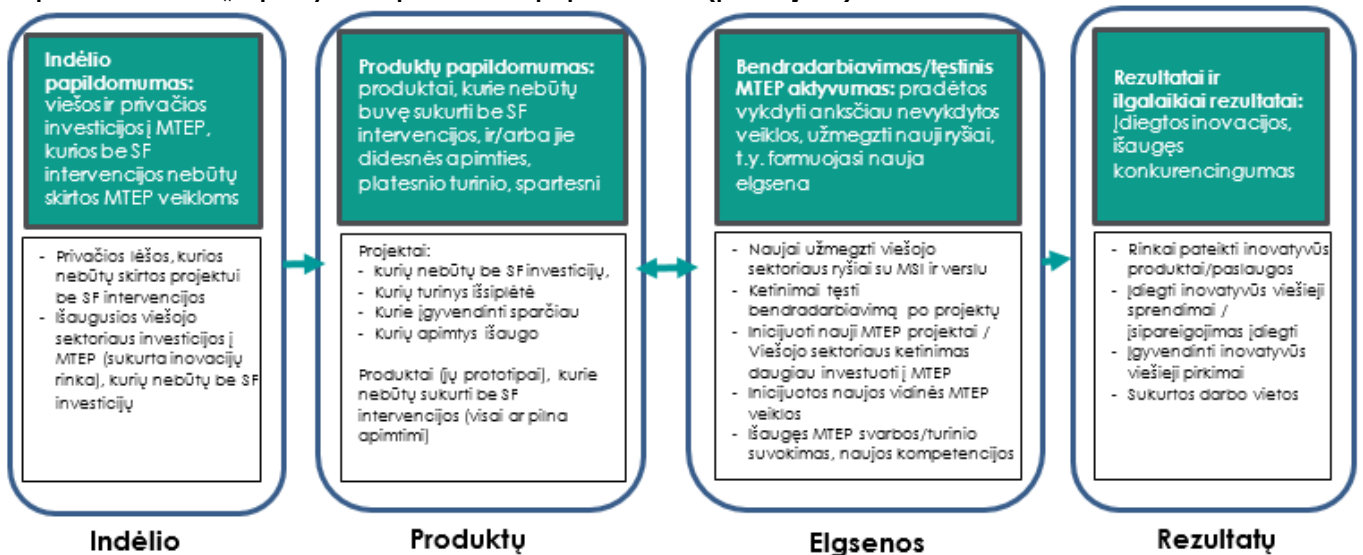
Šaltinis: internetinis puslapis <https://www.enterprisesg.gov.sg/financial-assistance/grants/for-local-companies/enterprise-development-grant/apply/consultant-quality-initiative/overview>.

3.2.6. Inovacijų paklausos skatinimas

Ikiprekybiniai pirkimai – stiprus žingsnis derinant pasiūlos ir paklausos priemones. Inovacijų paklausos skatinimo priemonės turėtų prisidėti skatinant valstybines įstaigas pirkti inovatyvius, rinkoje neprieinamus produktus ir paslaugas. Tai savo ruožtu skatintų inovacijų paklausą. 25 pav. pateikiama priemonės poveikio vertinimo kriterijų logika.

³³ <https://www.enterprisesg.gov.sg/financial-assistance/grants/for-local-companies/enterprise-development-grant/apply/consultant-quality-initiative/overview>.

25 pav. Priemonės „Iki prekybiniai pirkimai LT“ papildomumo (prisidėjimo) modelis

Šaltinis: „Visionary Analytics“ (2018), remiantis Veiksmų programa ir priemonės PFSA.

Spręsti apie priemonės rezultatų papildomumą dar yra pernelyg anksti, nes visi, išskyrus vieną, pirkimai nėra priėję antro etapo. Dabartiniai duomenys leidžia tikėtis, kad priemonė „Iki prekybiniai pirkimai LT“ turės teigiamą poveikį inovacijų sistemai ir kurs aukštą pridėtinę vertę. Apklausų ir interviu metu pastebėta, kad priemonės indėlio, elgsenos, produktų papildomumas yra aukštas.

Pirma, **reikšminga dalis priemonę įgyvendinančių organizacijų nebūtų vykdę ikiprekybinio pirkimo savomis lėšomis.** Net 62,5 proc. perkančiųjų organizacijų atstovų (5 iš 9) paminėjo, kad pirkimo nebūtų įgyvendinę³⁴ savomis lėšomis. Likusieji respondentai minėjo, kad pirkimą būtų įgyvendinę mažesne turinio apimtimi arba negalėjo atsakyti į klausimą. Keli leidimo vykdyti ikiprekybinius pirkimus negavusių organizacijų atstovai (3) pažymėjo, kad idėją bandys įgyvendinti kitais būdais. Atsižvelgiant į tai, kad didžioji dalis prašymų įgyvendinti ikiprekybinį pirkimą buvo atmesti, nes paaiškėjo, kad norimas kurti produktas jau egzistuoja rinkoje arba jam kurti nereikalingos MTEPI paslaugos, noras įgyvendinti idėją kitais būdais yra logiškas. Vis dėlto daugiau nei pusė respondentų (57 proc.) pažymėjo, kad per trejus metus žada kreiptis dėl ikiprekybinio pirkimo vykdymo pakartotinai dėl šių priežasčių: alternatyvūs būdai yra pernelyg ribojantys norint pirkti MTEPI paslaugas, norimas kurti produktas leistų gerokai pagerinti paslaugų kokybę arba šiuo metu galimi problemos sprendimai neatrodo tinkami.

Vienos organizacijos atstovas teigė, kad pačių pirkime dalyvaujančių įmonių investicijos į vykdomą pirkimą viršijo lūkesčius – jų privačios investicijos bent du kartus viršijo pirmajame etape siūlomą ikiprekybinių pirkimų subsidijos lėšų sumą³⁵.

Antra, **priemonės įgyvendinimo metu planuojama sukurti visiškai naujus, lig šiol rinkoje neegzistavusius produktus ar jų prototipus.** Pagal vertinimo metu pasirašytas sutartis planuojama sukurti arba atnaujinti 15 gaminių, paslaugų ar procesų prototipų, o rinkai planuojama pateikti 5 inovatyvius produktus (SFMS duomenys 2019 02 28).

Trečia, **ikiprekybinius pirkimus vykdančios organizacijos teigiamai vertino organizacijų elgsenos pokyčius.** Dauguma apklaustos respondentų (bent 5 iš 8) tikisi, kad dalyvavimas priemonėje turės teigiamą poveikį tolimesnių MTEPI projektų ar veiklų inicijavimui, naujų inovatyvių produktų (prekių, technologijų, paslaugų) ar jų prototipų sukūrimui, MTEPI veiklos svarbos viešajame sektoriuje suvokimui, naujų inovatyvių viešojo sektoriaus sprendimų įdiegimui, procesų atnaujinimui ar naujų procesų diegimui. Vis dėlto beveik visos ikiprekybinius pirkimus įgyvendinančios organizacijos apklausoje nurodė nežinančios, ar per artimiausius 5 metus skirs organizacijos lėšų MTEPI (5 iš 8 respondentų) ir ar per artimiausius 5 metus įgyvendins kitus ikiprekybinius pirkimus (7 iš 8 respondentų). Taip gali būti todėl, kad ikiprekybinių pirkimų vykdymas yra sudėtingas ir brangiai kainuojantis procesas, todėl organizacijų atstovai nėra įsitikinę, ar jų organizacijų biudžetuose bus pakankamai lėšų, ar jie galės pakartotinai pasinaudoti ES fondų parama. Interviu respondentai taip pat teigiamai vertino šios priemonės poveikį organizacijų elgsenai, tačiau pabrėžė, kad dažnai perkančiųjų organizacijų lūkesčiai yra nepagrįstai aukšti, nes yra manoma, kad ikiprekybinis pirkimas leis nusipirkti galutinį produktą ar paslaugą. Ši problema turėtų būti sprendžiama su laiku organizacijoms įgyjant daugiau patirties vykdant tokius pirkimus.

Atsižvelgiant į tai, kad viešajame sektoriuje šiuo metu ypač pasigendama inovacijų kultūros, anksčiau išvardyti elgsenos pokyčiai yra labai reikšmingi. Ankstesni tyrimai rodo (Visionary Analytics, 2015), kad esminiai trukdžiai inovacijoms viešajame sektoriuje daugiausia yra susiję su viešojo sektoriaus organizacine struktūra, žmogiškųjų išteklių trūkumu ir

³⁴ Atsakant į šį klausimą, buvo galima pasirinkti kelis atsakymų variantus. Kai kurie respondentai šalia varianto „pirkimo nebūtume įgyvendinę“ taip pat pasirinko „pirkimą būtume įgyvendinę mažesne apimtimi“ arba „pirkimą būtume įgyvendinę kitais būdais“ (1 atsakymas).

³⁵ Pirkimas dar nėra pasibaigęs, todėl, siekiant nepažeisti konkurencijos taisyklių, detali informacija lieka konfidenciali ir šioje ataskaitoje nebus publikuojama.

menka darbuotojų motyvacija. Svarbiu faktoriumi gali tapti ir politiniai veiksniai, tokie kaip biudžeto skirstymas, teisinis reguliavimas ir politinė parama inovacijoms. Vertinimo metu vykdyta apklausa (žr. 50 pav. 10 priede) patvirtino, kad visi šie veiksniai yra aktualūs Lietuvos kontekste. Nors ikiprekybinius pirkimus vykdančių organizacijų atstovų atsakymai šiek tiek skyrėsi nuo pirkimus nevykdančių organizacijų atstovų atsakymų, pagrindinė minėta problema yra ta pati – **institucinių paskatų inovacijoms inicijuoti ir diegti stoka**. Pavyzdžiui, darbuotojai pagal jiems keliamus tikslus nėra skatinami diegti inovacijų arba juos stabdo pernelyg griežta institucinė tvarka. Dėl šių priežasčių darbuotojai netenka motyvacijos ieškoti originalių sprendimo būdų. Motyvacijos stoka yra ypač susijusi su palaikymo iš vadovybės trūkumu – darbuotojai ne tik nėra skatinami ieškoti inovatyvių sprendimo būdų, tačiau dažnai susiduria su neigiamu požiūriu į pokyčius. Organizacijos, veikiančios viešajame sektoriuje, neturi tinkamų procesų, kurie leistų sudaryti inovacijų atsiradimui reikalingas sąlygas. Šis faktas rodo, kad viešasis sektorius iš esmės nekelia sau tokio reikalavimo, o iš didžiosios dalies darbuotojų tikimasi *status quo* palaikymo. Kitos svarbios apklausoje paminėtos priežastys – nepakankamos darbuotojų kompetencijos ir didelis darbo krūvis bei riboti ištekliai norint įgyvendinti inovatyvius sprendimus (detalesnė informacija pateikiama 5 priede).

Priemonė „Ikiprekybiniai pirkimai LT“ turės teigiamą poveikį tik kai kuriems iš minėtų aspektų. Norint padidinti inovacijų paklausos skatinimo mastą, reikalinga sudaryti galimybes vykdyti užsakomuosius MTEPI ne tik ikiprekybiniais pirkimais, paskatinti viešojo sektoriaus institucijas sudaryti palankesnes sąlygas darbuotojams išmėginti naujus sprendimo būdus ir įvesti reguliacinio pobūdžio skatinimo mechanizmus, taip pat diegti inovacijas kaip horizontalųjį tikslą įgyvendinant visas viešąsias politikas – tik tuomet poveikis inovacijų paklausos skatinimui valstybės mastu būtų reikšmingas (žr. 4 skyrių).

4. VERSLO MTEPI SKATINIMAS 2021–2027 M.

Šiame skyriuje apibendrinami verslo MTEPI skatinimo poreikiai 2021–2027 m. laikotarpiu (4.1 skyrius) ir naujo laikotarpio Europos Komisijos reglamentų sąlygos ir jų poveikis (4.2 skyrius).

4.1. Naujo laikotarpio sąlygos ir jų poveikis

Mažėjantis finansavimo intensyvumas

2018 m. gegužės mėn. Europos Komisija pateikė pasiūlymą (Europos Komisija 2018a) dėl naujojo laikotarpio ES biudžeto. Šiame pasiūlyme, reaguodama į naujus iššūkius ir „Brexit“ pasekmes, Europos Komisija siūlo, kad 2021–2027 m. Sanglaudos politikai būtų skirta mažiau lėšų nei 2014–2020 m. laikotarpiu. Pagal pakeistą ES fondų lėšų paskirstymo šalims narėms metodiką³⁶, **Lietuvai Sanglaudos politikos lėšos turėtų mažėti 24 proc., t. y. beveik ketvirtadaliu, iki 5,6 mlrd. Eur** (palyginamosiomis kainomis). Sanglaudos politikos reglamentuose siūloma išlaikyti dabartinę glaudžią lėšų panaudojimo sąsają su struktūrinėmis reformomis ir Europos semestru, numatyti didesnį nacionalinį indėlį, įgyvendinant projektus, trumpinti lėšų panaudojimo terminus (konkreiems metams numatytas lėšas bus leidžiama panaudoti per n+2, o ne per n+3 metus). Atsižvelgiant į naujo laikotarpio ES fondų reglamentų projektus, galima sudėlioti finansinių išteklių paskirstymą, jei 2021–2027 m. ES fondų lėšos būtų programuojamos Lietuvai kaip vienam NUTS-2 regionui (1 scenarijus) ir atskirai Sostinės ir Vidurio ir vakarų Lietuvos regionams (2 scenarijus):

- **1 scenarijus: ES fondų lėšos programuojamos Lietuvai kaip vienam NUTS-2 regionui.** Lietuva kaip vienas NUTS-2 regionas būtų priskirta pereinamojo regiono kategorijai, nes šalies BVP/gyventojui 2014–2016 m. viršija 75 proc. ES vidurkį. Atsižvelgiant į reglamentų projektuose pateiktas ES fondų lėšų koncentravimo taisykles (žr. 5 lentelę), matyti, kad nors ES fondų finansavimas mažės, tačiau dėl nacionalinio įnašo dalies didinimo tiems patiems prioritetams įgyvendinti bus suteikta panaši finansavimo suma kaip ir 2014–2020 m. VP įgyvendinimui. Jei ES fondų lėšos būtų programuojamos Lietuvai kaip vienam regionui, tuomet ERPF finansuojamiems projektams būtų skiriama **55 proc. ES fondų įnašo, o 45 proc. turėtų sudaryti nacionalinio biudžeto ar privačios lėšos**; Sanglaudos fondo projektams paramos intensyvumas būtų 70 proc.
- **2 scenarijus: ES fondų lėšų programavimas dviem NUTS-2 regionams.** Nors pagal atnaujintą Sanglaudos lėšų paskirstymo metodiką ES fondų lėšų programavimas Lietuvoje dviem NUTS-2 regionų pagrindu bendros šalies tenkančios ES fondų lėšų sumos nepadidintų, toks sprendimas būtų naudingas dėl mažesnio nacionalinio indėlio, lyginant su 1 scenarijumi (žr. 6 lentelę). Vis dėlto reikėtų įvertinti ir pradimus Sostinės regione, kuris pasižymi dideliais socialiniais ir ekonominiais skirtumais tarp atskirų savivaldybių (viename polio gale yra Vilniaus miesto savivaldybė, o kitame – Šalčininkų rajono savivaldybė; **visam Sostinės regionui būtų skiriama 40 proc. ES fondų įnašo** vietoj 85 proc., skirtų visai Lietuvai 2014–2020 m.). Yra rizikų, kad įmonės Vilniaus regione dėl reikalavimų visumos (valstybės pagalbos reglamentų, didesnio privataus lėšų indėlio reikalavimo) nepajėgs pasinaudoti visomis regionui skirtomis lėšomis.

5 lentelė. Preliminarus 1 politikos tikslui tenkantis finansavimas pagal 1 scenarijų (dabartinėmis kainomis)

Politikos tikslas	Intervencijos (prioritetai)	ERPF			2021–2027 m. ES fondų lėšos	Nac. indėlis, mln. €	2021–2027 m. VP biudžetas, įsk. nac. indėlis
		Lėšų telkimo taisyklė	Mln. €	Bendras finansavimas, įsk. nac. indėlis			
1. „Pažangesnė Europa“	1.1. MTEPI pajėgumai ir pažangiosios technologijos	45 %	1 407,15	2 040,37	1 407,15	633,22	2 040,37
	1.2. El. paslaugos ir skaitmeninimas						
	1.3. MVĮ augimo ir konkurencingumo stiprinimas						
	1.4. Įgūdžiai pažangiajai specializacijai, pramonės pereinamajam laikotarpiui ir verslumui						

Šaltinis: preliminarūs skaičiavimai pagal ES reglamentų projektus.

Remiantis SFMIS 2018 12 31 duomenimis, panašioms poreikiams 2014–2020 m. Veiksmų programoje (jos 1 prioritete, 3 prioritete, 9.3.3 ir 9.4.3 uždaviniuose) buvo skirta 1,474 mlrd. Eur. Į šią sumą neįtraukti valstybinės IRT (skaitmeninimo) infrastruktūros projektai, jei tokie buvo finansuoti iš kitų uždavinių. Todėl galima teigti, kad naujuoju laikotarpiu 1 politikos tikslo uždavinių finansavimas nebus mažesnis nei dabartiniu laikotarpiu. Tačiau finansavimas verslo MTEPI skatinimui 1.1 prioritetui „MTEPI pajėgumai ir pažangiosios technologijos“ priklausys nuo to, kiek lėšų ketinama skirti viešajai infrastruktūrai 1.1, 1.2 ir 1.3 prioritetuose. Jeigu ketinama finansuoti daug viešosios infrastruktūros, finansavimas verslo MTEPI gali mažėti. Rekomenduojama **užtikrinti, kad finansavimas verslo MTEPI nemažėtų, bet augtų**.

6 lentelė. Preliminarus visiems tikslams tenkantis finansavimas pagal 2 scenarijų (dabartinėmis kainomis)

NUTS-2 regionas	ES bendro finansavimo norma, proc.	Nacionalinio finansavimo dalis, mln. €	ES finansavimo dalis, mln. €	Bendras VP biudžetas
Vidurio ir vakarų Lietuvos regionas	70	1 690,5	5 635	7 325,5
Sostinės regionas	40	60	100	160
Iš viso planuojamų lėšų	–	1 750,5	5 735*	7 485,5

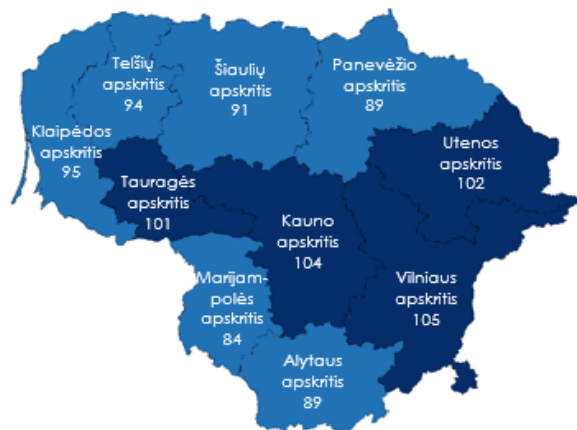
³⁶ Komisija pasiūlė sumažinti viršutinės ribos (angl. *capping*) dydį nuo 2,35 iki 1,55 proc. BVP ir modifikavo „minimalios apsaugos“ (angl. *safety net*) taisyklę, t. y. nuostatą, nurodančią, kad konkrečiai valstybei finansavimas turi sudaryti ne mažiau kaip 60 proc. ankstesnio laikotarpio asignavimų. Dabartiniame pasiūlyme minimali finansavimo riba padidinta iki 76 proc. valstybei narei skirtų 2014–2020 m. asignavimų sumos.

Šaltinis: parengta pagal ES reglamentų projektus ir diskusijas su EK atstovais.
 * Be Interreg (88 mln. Eur) ir Europos infrastruktūros tinklų priemonės (506 mln. Eur).

ES fondų programavimas atskirai dviem NUTS-2 lygmens regionams tebėra nacionalinio apsisprendimo ir EK sprendimo klausimas. Lietuva jau yra padalinta į du statistinius regionus – Sostinės regioną ir Vidurio ir vakarų Lietuvos regioną. Šiems Lietuvos regionams reikės skirtingų priemonių – kol Vilnius sėkmingai traukia investicijas ir talentus, likusiai Lietuvos daliai būtina spręsti užimtumo ir darbo vietų stygiaus problemas. Tai aktualu tų verslo priemonių įgyvendinimui, kur dominuoja didžiųjų miestų (ypač Vilniaus) pareiškėjai.

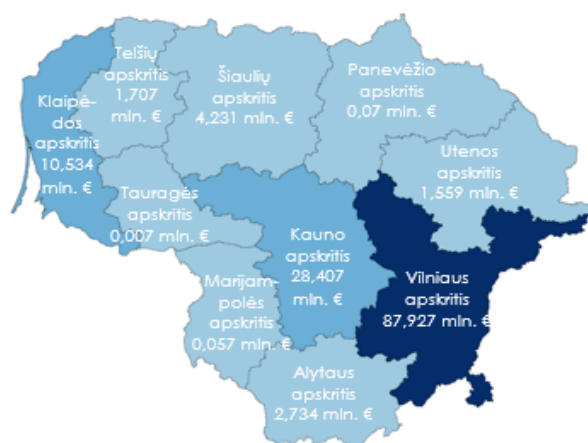
Kokią įtaką 2 scenarijaus pasirinkimas turėtų verslo MTEPI skatinimo priemonių įgyvendinimui? Lyginant duomenis apie Lietuvoje veikiančias inovatyvias įmones³⁷, skirtumai tarp Lietuvos regionų atrodo palyginti nedideli (žr. 26 pav.). Tačiau **palyginus Sostinės regiono ir Vidurio ir vakarų Lietuvos regiono verslo MTEPI investicijų rezultatus³⁸, situacija dramatiškai skiriasi** – 2016 m. net **70 proc.** (iš 114,6 mln. Eur) visų Lietuvos verslo MTEPI investicijų teko Sostinės regionui. Todėl nenuostabu, kad, remiantis MITA ir LVPA pateiktais SFMIS duomenimis, **didžioji dalis (64 proc.) verslo MTEPI skatinimo lėšų per 2015–2018 m. laikotarpį skirta Vilniaus regionui**, iš jų 75,26 mln. Eur – Vilniaus miestui, o likusioms Vilniaus apskrities savivaldybėms – 12,67 mln. Eur. Kita reikšminga lėšų dalis skirta Lietuvos didžiųjų miestų regionams – Kauno (21 proc.) ir Klaipėdos (8 proc.). Taip pasireiškia „regioninis inovacijų paradoksas“ (Oughton *et al.*, 2006) – žemiausius inovacijų pajėgumus turintys regionai turi ir žemiausius absorbcinius pajėgumus pasinaudoti inovacijų skatinimui skiriamomis investicijomis. Pažangiausi regionai „susiurbia“ tiek žmogiškąjį kapitalą, tiek verslo ir valstybės investicijas. Dėl to regionuose esančioms įmonėms dažnai sunku konkuruoti su didmiesčių įmonėmis. Taigi, regionams reikalingos atskiros priemonės arba atskiras finansavimo krepšelis priemonėse skirtas tik regionams. Visgi atskiras krepšelis veiks tik tuo atveju, kai įmonės regionuose turės pakankamai absorbcinių gebėjimų efektyviai pasinaudoti priemonių teikiamomis galimybėmis.

26 pav. Lietuvos inovatyvių įmonių žemėlapis

Šaltinis: „Visionary Analytics“ (2019). Indeksą sudaro trys lygiaverčiai rodikliai, apskaičiuoti pagal 2016 m. Lietuvos statistikos departamento duomenis: įmonių, diegusių inovacijas, dalis, palyginti su visomis įmonėmis; darbuotojų inovacinėse įmonėse dalis, palyginti su visų įmonių darbuotojais; inovacinių įmonių apyvartos dalis, palyginti su visų įmonių apyvarta. Indeksui apskaičiuoti naudojami rodiklių įverčiai suteikti kiekvienos apskrities rodiklių rezultatams, priklausomai nuo santykio su bendru Lietuvos rezultatu (t. y. Lietuvos vidurkiui suteikta 100 balų pamatinė vertė). Iš jų išvestas vidurkis ir nustatyta indekso reikšmė kiekvienai apskričiai.

27 pav. Skirta 2014–2020 m. VP 1.2.1 uždavinio lėšų

Šaltinis: autorių skaičiavimai, remiantis SFMIS duomenimis (2018 12). Pastaba: į skaičiavimus neįtraukti projektai, kurie priskirti visai Lietuvai, o ne konkrečiai apskričiai (pagal priemones „Inogeb LT“ ir „Smartinvest LT“).

Pasirinkus įgyvendinti 2 scenarijų, kuriame Sostinės regiono pareiškėjams finansavimo intensyvumas sumažėtų iki 40 proc., **tikėtinas neigiamas poveikis priemonių patrauklumui**, ypač tose priemonėse, kur dalyvautų viešojo sektoriaus dalyviai (mokslo ir studijų institucijos, viešosios įstaigos). Dalies priemonių įgyvendinimui trūkstamas lėšas reikėtų papildyti iš valstybės biudžeto arba svarstyti tų priemonių įgyvendinimą visiškai finansuoti biudžeto lėšomis, atsizvelgiant į ESIF lėšomis įgyvendinamų priemonių administracinę našta ir kitus šioje ataskaitoje aptartus veiksmus.

Naujos taisyklės priemonėms

2018 m. gegužės mėn. Europos Komisija pateikė pasiūlymus dėl Sanglaudos politikos reglamentų (Europos Komisija 2018b, 2018c), kuriuose nustatomos Europos struktūrinių ir investicijų bei kitų pasidalijamojo valdymo ES fondų įgyvendinimo taisyklės. Naujuose reglamentuose įvedamos reikšmingos naujovės:

- **10 teminių uždavinių pakeisti į 5 teminius politikos tikslus** (ERPF ir Sanglaudos fondo reglamento 2 str.), **atnaujintos intervencijų sritys** (Bendrųjų nuostatų reglamento 1 priedas). Pagal naująją tikslų struktūrą, pirmasis politikos tikslas apims ne tik smulkiau ir vidutiniuo verslo (toliau SVV) konkurencingumą, bet ir MTEPI, informacinės visuomenės skatinimą bei tam reikalingų gebėjimų ugdymą. Pirmojo politikos tikslo intervencijas atitinka daug Veiksmų programos prioritetų – visos ar didžioji dalis 1, 2 ir 3 prioritetų priemonių bei pavienės 7, 8, 9 ir 10 prioritetų priemonės.

³⁷ Inovatyviomis (inovacinėmis) laikomos įmonės, kurios savo veikloje diegia naujus (reikšmingai patobulintus) produktus, technologinius ar veiklos organizavimo, rinkodaros procesus.
³⁸ Lietuvos statistikos departamentas nepateikia verslo sektoriaus išlaidų MTEPI apskričių lygiu.

Naujuoju laikotarpiu programuojamų prioritetų intervencijų logika turės pademonstruoti dar geresnes tarpusavio sinergijas ir papildomumą.

- **Kinta investicijų telkimas pagal temas** (ERPF ir Sanglaudos fondo reglamento 3 str.). Didžioji visų pagal ERPF skirtų lėšų dalis turės būti skirta pirmajam ir antrajam politikos tikslui („Pažangesnė Europa“ ir „Žalesnė Europa“). Šiais prioritetais Europoje sukuriama didžiausia pridėtinė vertė ir jais daugiausia prisidedama prie ES prioritetų. Kiti politikos tikslai bus finansuojami pagal Sanglaudos fondą (trečiasis politikos tikslas „Sujungta Europa“) bei ESF+ (ketvirtasis politikos tikslas „Socialiai atsakinga Europa“). Jei teminės koncentracijos reikalavimai išliks šalies lygiu, Lietuva turės skirti bent 45 proc. visų ERPF lėšų „Pažangesnė Europa“ tikslui ir bent 30 proc. „Žalesnė Europa“ tikslui.
- **Finansuojamų veiklų aprėptys** (ERPF ir Sanglaudos fondo reglamento 4 str.). Planuojama, kad ERPF finansuos tik SVV investicijas, išskyrus mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje. Šioje srityje ES fondų lėšomis galės pasinaudoti ir didelės įmonės, jei bus užtikrinamas bendradarbiavimas su SVV (pavyzdžiui, per klasterių veiklą).
- **Finansavimo formos** (Bendrųjų nuostatų reglamento 47 str.). Planuojama naudoti daugiau finansinių priemonių (paskolų, garantijų ir rizikos kapitalo fondų). Vis aktualesnė tapo papildoma parama (angl. *ancillary support*) naudojantis finansinėmis priemonėmis. Papildoma parama naudojantis finansinėmis priemonėmis reiškia kitokios formos papildomas investicijas, kai subjektas jau gauna finansavimą pagal vienos formos finansinę priemonę. Taip supaprastinamas investicijų teikimas derinant skirtingas jos formas (pvz., subsidijas ir paskolas, arba rizikos kapitalą). Tokiu atveju investicijų administravimui būtų taikomas vienas – finansinių priemonių – taisyklių rinkinys (52 str. 4–5 dalys). Dotacijų formos išliks tokios pat – faktinių išlaidų atlyginimas, investicijos pagal vieneto įkainius, fiksuotąsias sumas ar fiksuotąją normą (48 str.). Be jau minėtų finansinių priemonių, taip pat galimas prizų naudojimas.
- **Tęstinis reikiamų sąlygų įgyvendinimas** (Bendrųjų nuostatų reglamento 4 priedas). 2014–2020 m. laikotarpio išankstinės sąlygos keičiamos į reikiamas sąlygas, kurios galios ir turės būti stebimos visą 2021–2027 m. laikotarpį. Pirmojo politikos tikslo reikiama sąlyga – Nacionalinės ar regioninės sumanios specializacijos strategijos geras valdymas, kuris turės apimti: 1) inovacijų skleidimo, įskaitant skaitmeninimą, trukdžių naujausių analizę, 2) užtikrinimą, kad yra kompetentinga regioninė / nacionalinė institucija ar subjektas, atsakinga už pažangiosios specializacijos strategijos valdymą, 3) stebėsenos ir vertinimo priemonės, kuriomis matuojami rezultatai siekiant strategijos tikslų, 4) veiksmingai veikiančią verslininkystės galimybių paieškos procesą, 5) veiksmus, būtinus siekiant pagerinti nacionalines ar regionines mokslinių tyrimų ir inovacijų sistemas, 6) veiksmus, kuriais valdomas pramonės pereinamasis laikotarpis, 7) tarptautinio bendradarbiavimo priemonės. Dalis šių tęstinių sąlygų atsispindi 2014–2020 m. laikotarpio priemonėse. Tad pirmojo politikos tikslo intervencijų rinkinys turės būti koreguojamas atsižvelgiant į tai, ar šių sąlygų atitikimą bus galima užtikrinti ES fondų lėšomis finansuojamomis priemonėmis.

EK siūlymai ERPF intervencijoms į verslo MTEPI skatinimą

Naujuose ES Sanglaudos politikos fondų reglamentuose siūlomas bendras intervencijų rinkinys yra labai panašus kaip 2014–2020 m. laikotarpiu. Europos Komisija (2019) jau pateikė preliminarinius siūlymus konkrečioms intervencijoms. Lietuvos bendrieji inovacijų veiklos rezultatai ir inovatyvių bei didelės pridėtinės vertės įmonių dalis – abu šie veiksniai yra pagrindinės našumo ir konkurencingumo varomosios jėgos – atsilieka nuo ES-28 vidurkio (EK, 2019). Todėl pagal pirmąjį politikos tikslą „Pažangesnė Europa“ siūloma įgyvendinti prioritetą „Stiprinti mokslinių tyrimų ir inovacinius pajėgumus ir diegti pažangiąsias technologijas“. Jį įgyvendinti siūloma pagal poreikį bendradarbiaujant su kitomis šalimis ir vadovaujantis ES Baltijos jūros regiono strategija, taip pat remiantis patirtimi, įgyta Lietuvoje įgyvendinant Komisijos bandomąjį pažangios pramonės pertvarkos projektą.

Uždavinį siūloma įgyvendinti per šias veiklų kryptis (paryškintos dvi iš jų, kurios aktualios verslo MTEPI skatinimui):

- gerinti inovacijų veiklos rezultatus ir stiprinti našumo augimą, nustatant sumanios specializacijos sritis pagal nacionalinius ir regioninius poreikius ir potencialą;
- didinti mokslinių tyrimų ir inovacijų pasiūlą, didinant mokslinių tyrimų sistemos patrauklumą ir konkurencingumą;
- **didinti inovatyvių įmonių skaičių** sumanios specializacijos sektoriuose, turinčiuose didžiausią potencialą, atsižvelgiant į regionų specializacijas;
- **skatinti bendrus universitetų ir įmonių mokslinius tyrimus**, sudarant technologijų perdavimo ir mokslinių tyrimų rezultatų komercinimo sąlygas.

2019 m. balandį prasidėjus deryboms su Europos Komisija dėl naujo laikotarpio finansavimo, buvo patvirtinta, kad derybos vyks atsižvelgiant į šias anksčiau išvardytas kryptis, o visam prioritetui „Stiprinti mokslinių tyrimų ir inovacinius pajėgumus ir diegti pažangiąsias technologijas“ galios sumanios specializacijos sąlyga. Telkiant išteklius, reikės užtikrinti sinergijas su kitais trimis šio politikos tikslo prioritetais – ypač MVĮ konkurencingumo ir augimo stiprinimo prioritetu, kurį įgyvendinant EK rekomenduoja didinti inovatyvių MVĮ konkurencingumą ir augimo perspektyvas, tarptautinti jų veiklą ir padėti kilti pasaulinėse vertės grandinėse, identifikuoti naujas eksporto rinkas ir skatinti dalyvavimą bendradarbiavimo tinkluose ir tarpregioniniuose, įskaitant Baltijos jūros regioną, klasteriuose, taip pat skatinti startuolių ir (arba) veiklą plečiančių įmonių bei akceleratorių kūrimą ir augimą. Kiti svarbūs prioritetai – el. paslaugos ir skaitmeninimas, kur EK rekomenduoja skatinti MVĮ infrastruktūros bei paslaugų skaitmeninimą, ir įgūdžiai sumaniajai specializacijai, pramonės pereinamajam laikotarpiui ir verslumui, kur EK rekomenduoja auginti MVĮ inovacijų valdymo įgūdžius bei įmonių persikvalifikavimą į sumanios specializacijos sritis reikalingus gebėjimus.

4.2. Verslo MTEPI skatinimo poreikiai 2021–2027 m.

Remiantis Europos inovacijų švieslente (2018), tarp 2010 m. iki 2017 m. Lietuva pagerino inovacijų sistemos rezultatus apie 20 proc. Tačiau pagal EK Jungtinių tyrimų centro skaičiuojamą inovacijų rezultatų (angl. *innovation output*) rodiklį 2016 m. ji buvo trečia nuo galo ES. Verslo investicijų į MTEPI dalies augimo tikslas nebus pasiektas – verslo investicijų į MTEPI santykis su BVP (0,27 proc.) išlieka penkis kartus žemesnis už ES vidurkį. Aukštųjų technologijų sektoriaus sukuriamos vertės dalis ekonomikoje per 7 metus išaugo tik 0,5 proc. Iššūkį sustiprina neigiamos demografinės tendencijos ir kvalifikuotos darbo jėgos, nuo kurios priklauso aukštos pridėtinės vertės sektorių augimas, stoka. Apibendrinant pabrėžtina, kad **tokios inkrementinės kaitos nepakanka sparčiai struktūrinei ūkio kaitai užtikrinti – būtinas augimas šuoliais** (angl. *leapfrogging*). Šiame kontekste kyla klausimas – ar valstybė gali veikti kaip inovacijų katalizatorius, radikalai keičiantis inovacijų sistemą³⁹? Koks vaidmuo tenka ESIF priemonėms? Siekiant išvengti „vidutinių pajamų spąstų“ (ECB, 2017)⁴⁰, naujo laikotarpio instrumentai turi atsizvelgti į šias galimybes:

- orientacija į inovatyvių įmonių skaičiaus ir (ar) sukuriamos vertės didinimą ir jų pozicijų TVG stiprinimą;
- inovacijų sistemos ryšių įveiklinimas, pritaikant viešojo sektoriaus MTEPI pajėgumus inovacijoms kurti;
- inovacijų paklausos skatinimo mechanizmai ir pažangių technologijų sklaida – inovacijų kaip horizontaliojo tikslo diegimas visose politikos ir valdymo srityse;
- priklausomybės nuo ESIF lėšų mažinimas, atsizvelgiant į mažėjantį finansavimo intensyvumą ir aukštą ESIF finansuojamų verslo MTEPI projektų administravimo našumą.

Tarptautinėse rinkose veikiančių inovatyvių įmonių ir jų MTEPI investicijų didinimas

Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, Lietuvoje 2016 m. inovacinės įmonės sudarė 46,6 proc. visų įmonių, jose dirbo 68,4 proc. darbuotojų, o jų apyvarta sudarė net 77 proc. visų įmonių apyvartos. Jos buvo tolygiai pasiskirsčiusios Lietuvos teritorijoje (žr. 26 pav.). Tačiau verslo MTEPI investicijos dominuoja Sostinės regione (70 proc.) ir Sostinės regionas gerokai viršija kitų regionų rezultatus pagal sukuriamą vertę (BVP rodiklius). Tai rodo priešastinį ryšį. Todėl struktūrinei kaitai būtinas esminis šuolis didinant inovatyvių įmonių dalį ekonomikoje, orientuojantis į MVĮ, veikiančias tarptautinėse vertės grandinėse, kurių MTEPI investicijos kuria aukštą pridėtinę vertę, bei pažangių investicijų pritraukimą į regionus. Regionų ir jų absorbcinių gebėjimų stiprinimo uždavinys ypač atsiskleistų Europos Komisijai patvirtintus 2-ąjį scenarijų, kuriame Sostinės regionas prarastų lygias galimybes konkuruoti dėl ESIF investicijų.

Europos Komisija (2019) išskėlė Lietuvai tikslą padidinti inovatorių skaičių. Todėl būtina skatinti ne tik esamas, bet ir besikuriančias bei potencialias inovatyvias įmones (startuolius, pumpurines / atžalines įmones, užsienio investicijas bei tradicinių sektorių įmonių persiorientavimą prie inovacinių veiklų). Skirtinguose plėtros etapuose esančioms įmonėms egzistuoja skirtingi keliai link aukštesnės pridėtinės vertės kūrimo. Tai iliustruoja diferencijuotos inovacijų politikos modelis (žr. 7 lentelę), kuris išskiria naujus, potencialius ir brandžius inovatorius. Užsienio vertinimai (CSIL *et al.*, 2016) teigia, kad didesnę poveikį turi intervencijos, kurių sąlygos selektyviai prisitaiko prie įmonių potencialo, o ne yra skiriamos vienodai visoms MVĮ nepriklausomai nuo jų poreikių ir galimybių.

³⁹ Žr. Visionary Analytics (2016), prieiga internete: <http://www.visionary.lt/disruptive-innovation-policy-implications>.

⁴⁰ „Vidutinių pajamų spąstai“ – ekonomikos raidos etapas, kai sparti ūkio plėtra išsikvepia dėl konkurencingumo tarptautinėje rinkoje praradimų, išaugus darbo kaštams, tačiau šalis nėra atradusi kitų augimo šaltinių. Augantys gamybos kaštai išaugina eksportuojamų produktų kainas (bet ne kokybę) ir tai tampa pagrindine eksporto apimčių mažėjimo priežastimi. Papildomi stabdžiai šalies ekonomikai įsijungia sustojus masinei neįkvalifikuotų ir žemos kvalifikacijos dirbančiųjų migracijai tarp skirtingų ūkio sektorių. Taip valstybė pasaulinėje rinkoje nustoja konkuruoti žema produktų kaina, bet nepasiūlo aukštesnės pridėtinės vertės produktų, už kurias užsienio rinkos sutiktų mokėti daugiau.

7 lentelė. Diferencijuota inovacijų politika

	Potencialūs inovatoriai: konkurencingumą prarandantys tradiciniai sektoriai	Nauji inovatoriai		Brandūs inovatoriai: aukštą PV kuriančios, žinioms imlios įmonės, dažniausiai nišiniuose AT sektoriuose
		Startuoliai ir pumpurinės įmonės (angl. <i>spinoff</i>)	Aukštos PV užsienio investicijos	
Iššūkiai	Modernizacija ir veiklos diversifikavimas, atsižvelgiant į technologinės kaitos ir globalizacijos iššūkius (pvz., „Pramonė 4.0“, naujos inovatyvios veiklos ir verslo modeliai.	Idėjos išvystymas ir įvedimas į rinką (du „mirties slėniai“, žr. 28 pav.), įmonės MTEPI pajėgumų vystymas.	Prieiga prie vietinio tiekėjų tinklo ir kvalifikuotos darbo jėgos, investicijoms palankus kaštų-naudos santykis.	Perėjimas prie didesnio poveikio inovacijų ir prieiga prie naujų rinkų.
Instrumentai	Pažangių technologijų diegimas ir procesų atnaujinimas. Technologijų demonstravimo centrai, užsakovieji tyrimai, prototipų testavimas, techninės galimybių studijos. Inovacijų vadybos paslaugos skatinant pereiti prie naujų produktų ir verslo modelių (idėjų vystymas, brokerystė, mentorystė).	Idėjų vystymo programos (<i>hackatonai</i>, konkursai, prizai). Startuolių ir pumpurinių / atžalinių įmonių akceleravimas (mentorų programos, rizikos ir pradinio kapitalo fondai). Prieiga prie MTEPI infrastruktūros, užsakovieji tyrimai.	Aktyvus TUI skatinimas. Darbas su esamais investuotojais, siekiant pritraukti aukštesnę pridėtinę vertę kuriančias grandis (angl. <i>aftercare</i>). Pasaulio mastu patrauklaus investicijų klimato vystymas.	Dideli ir (ar) jungtinės veiklos MTEPI projektai. Paskatos dalyvauti „Horizontas 2020“ ir kitose tarptautinėse iniciatyvose. Paskatos pumpurinėms įmonėms steigti.
Įsitraukimo į TVG etapus	Įsitraukimas į TVG ir TVG pozicijų stiprinimas (angl. <i>upgrading</i>)	Įsitraukimas į TVG, naujų TVG kūrimas	Įsitraukimas į TVG	TVG pozicijų stiprinimas, naujų TVG kūrimas
Visiems aktualios priemonės	Aukštos kvalifikacijos specialistų pasiūla ir su specialistų įdarbinimu susietos paskatos. Inovacijų paklausos skatinimo priemonės: valstybės užsakovieji tyrimai ir pirkimai (žr. toliau). Tinklaveikos priemonės: klasteriai, technologijų platformos ir pan. MTEPI mokesčių lengvatų „krepšelis“.			

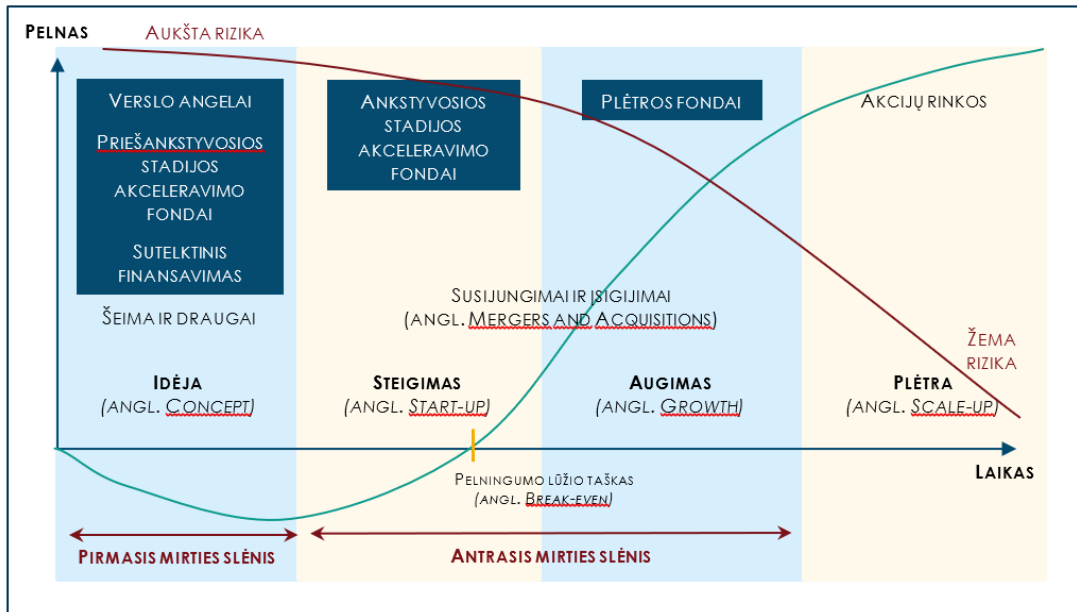
Šaltinis: parengta pagal Paliokaitė (2019) ir „Visionary Analytics“ (2017b). TVG etapus žr. Taglioni ir Winkler (2014).

Atliktas vertinimas rodo, kad nors dabartinis verslo MTEPI priemonių rinkinys yra iš esmės tinkamas, tačiau turi iššūkių. Didelius MTEPI projektus (pvz., finansuojamus „Intelektas-LT-2“ priemonės) pajėgus įgyvendinti itin ribotas įmonių skaičius. Jungtinei veiklai paklausiausi MTEPI projektai iki 100 000 Eur. Ankstesnio laikotarpio vertinimai (CSIL *et al.*, 2015) teigė, kad iš dalies dėl aukšto administracinio krūvio, kuris neskatina įmonių rizikuoti, pasiekiami mažai inovatyvių įmonių, todėl paskatinta mažai naujų MTEPI veiklų, dominuoja planiniai įmonių projektai. Ir šiame vertinime nerasta tvirtų įrodymų, kad nors viena priemonė turėjo statistiškai reikšmingą grynąjį poveikį įmonių investicijų į MTEPI apimtims (tikimasi, kad šis poveikis pasireikš vėliau). Kelios įžvalgos dėl naujo laikotarpio poreikių pateikiamos toliau.

Pirma, didžiausia problema atrenkant projektus intervencinėms priemonėms yra **kokybiškų idėjų stoka**. Todėl nauju laikotarpiu dėmesį reikia kreipti į naujų inovatyvių įmonių pritraukimą bei aktyvų idėjų vystymą pasitelkiant mentorius, verslo angelus ir inovacijų paramos tinklą. Ilguoju laikotarpiu aktualus ir kompleksiškas jaunimo verslumo ir kūrybiškumo ugdymas („minkštosios“ mokymų, talentų konkursų programos, orientuotos į ne miestų savivaldybes, apdovanojimai ir prizai jauniems verslininkams, verslumo įgūdžių integravimas į bendrąjį ugdymą ir aukštąjį mokslą). Ankstesnės studijos (Visionary Analytics 2017b; OECD, 2016) pabrėžė, kad Lietuvoje trūksta sistemingo požiūrio į potencialių inovatorių transformacijos skatinimą – pagalbos idėjoms vystyti, brokerystės tarp verslo ir mokslo, inovacijų naudos vertinimo, idėjų vystymo ir fasilitavimo, technologijų perdavimo ir tarpininkavimo paslaugų, lengvai naudojamų, paprastų priemonių. BGI Consulting (2018) duomenys rodo, kad „Inogeb LT“ priemonės projektais įgyvendinama inovacijų paramos sistema neturi tvaraus poveikio, jos fragmentiškos pastangos neleidžia susikurti veiksmingoms institucijoms ir profesionaliems mentoriams, technologijų agentų tinklams. Todėl būtina vystyti bendrą inovacijų paramos sistemą (žr. toliau kitame poskyryje). Taip pat trūksta sinergijų tarp priemonių vystymo etapais.

Antra, prioritetą turi būti skiriamas **aukšto potencialo globaliai veikiančių (angl. *born global*) startuolių ekosistemų vystymui**, startuolių pritraukimui iš viso pasaulio, jų idėjų vystymui ir pateikimui į rinką. Lietuva sėkmingai investavo ES ESIF lėšas į rizikos kapitalo rinkos sukūrimą ir startuolių ekosistemą. Startup Lithuania duomenimis, 2017 m. Lietuvoje susikūrė 64 nauji startuoliai, o 2018 m. naujų startuolių įsikūrė net 280, tačiau investicijų į tarptautiniu mastu konkurencingus technologinius startuolius vis dar trūksta. Išliekantys iššūkiai: investavimo kultūros skatinimas ir investicinių fondų bei mentorystės programų prieinamumas idėjos ir ankstyvosiose verslo vystymo fazėse (žr. 28 pav.). Ekonomikos ir inovacijų ministerijos 2017–2018 m. atlikti pakeitimai užtikrino geresnį subsidijų prieinamumą startuoliams, MTEPI veiklą pradedančioms įmonėms. Remiantis surinktais duomenimis, subsidijų priemonės be mentorystės programų (tokios kaip „Inostartas“) nepakankamai atliepia poreikius.

28 pav. Startuolio vystymosi etapai, finansavimo šaltiniai ir rinkos ydos

Šaltinis: parengta autorių pagal European Commission (2016).

Trečia, **inovatyvių įmonių, investuojančių į MTEPI, pritraukimas iš užsienio** yra vienas iš Inovacijų reformos prioritetų. Büllinger *et al.* (2017) rekomendavo aktyviau dirbti su inovacijoms imlių TUI pritraukimu, orientuojantis ne tik į naujus, bet ir į jau Lietuvoje veikiančius investuotojus, siekiant pritraukti tarptautinių įmonių aukštesnės pridėtinės vertės grandinės dalis. Į inovacijas orientuotos TUI apima ir kitus investavimo būdus (MTEPI sutartis, inovacijų prototipus, rizikos kapitalo investicijas į startuolius). Būtina juos taikyti tam, kad Lietuva taptų patrauklesne inovacijų traukos vieta. Vertinimo duomenimis, TUI skatinimas ESIF lėšomis (priemonės „Smartinvest LT“, „Smart FDI“) nesukuria tokio poveikio kaip tikėtasi, todėl ateityje stambių TUI projektų skatinimą siūloma vykdyti biudžeto lėšomis, ypač atsižvelgiant į tai, kad didžiųjų įmonių skatinimas ESIF lėšomis nauju laikotarpiu bus negalimas. TUI skatinimo pastangos turi būti derinamos su talentų pritraukimo priemonėmis.

Siekiant inovacijų šuolio, būtina skatinti MVĮ įsitraukimą į tarptautines vertės grandines (TVG) ir pozicijų jose stiprinimą. Įsitraukimas į TVG ir pozicijų jose stiprinimas užtikrina prieigą prie rinkos, žinių ir technologijų, kuria paskatas modernizuotis, kelti darbuotojų kvalifikaciją, kurti aukštesnės pridėtinės vertės produktus ir darbo vietas. Svarbu tai, kad **TVG kontekste visos verslo konkurencingumo skatinimo priemonės – inovacijų, produktyvumo, tarptautiškumo bei darbo jėgos įgūdžių – yra glaudžiai tarpusavyje susijusios**. Pavyzdžiui, TUI skatinimo politika gali gerokai prisidėti prie inovatorių skaičiaus Lietuvoje, o verslo konkurencingumo priemonių investicijos (šiuo metu finansuojamos iš VP 3 prioriteto) į MVĮ technologinių pajėgumų ir procesų atnaujinimą yra pirmas žingsnis į inovacijas, nes stiprina įmonių absorbcinius pajėgumus. Todėl būtina:

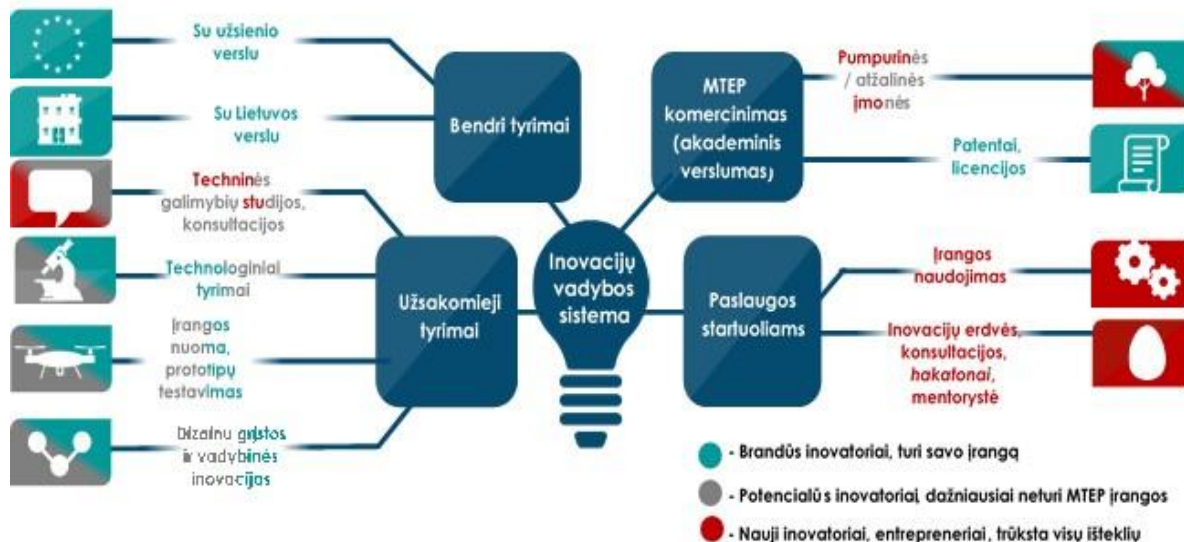
- Užtikrinti geras sinergijas įgyvendinant visas verslo priemones, pateikti įmonėms aiškią informaciją apie paslaugų prieinamumą pagal verslo brandą ir produkto vystymo etapą (idėja, prototipas, testavimas, diegimas rinkoje).
- Užtikrinti prieigą prie tarptautinių rinkų per tikslines priemones, partnerysčių skatinimą bei įsitraukimą į regioninius ir pasaulinius tinklus bei jų iniciatyvas, pavyzdžiui, Baltijos jūros regiono klasterius, ES prioritetines vertės grandines ir Europos Komisijos tiesiogiai valdomas programas, ypač tose srityse, kurios siejamos su Lietuvos sumania specializacija ir ateities konkurencingumu. Tai ypač aktualu brandiems inovatoriams ir aukšto potencialo startuoliams, vystantiems pažangias technologijas.

Mokslo ir verslo sąveikos ir inovacijų vadyba

Lietuvos inovatoriai yra maži, silpnai bendradarbiaujantys, jų potencialas sukurti didelio poveikio inovacijas yra žemas dėl kritinės masės stokos. Todėl svarbu stiprinti bendradarbiavimą ir ryšius inovacijų sistemoje. Dėl viešojo sektoriaus MTEPI komercinimo ir bendrų projektų sukuriama MTEPI rezultatai turėtų duoti ekonominę naudą ir paskatinti tarpsektorinę (ypač mokslo-verslo) sąveiką. 29 pav. atskleidžia keturias aktualias MTEPI sąveikų grupes. Dabartinės Veiksmų programos intervencijų rinkinys apima jas visas. Nors sėkmės istorijų yra, kol kas bendras poveikis ribotas. Šiuo metu tvirtų įrodymų apie grynąjį priemonių poveikį tvariam (tęstiniam) MTEPI bendradarbiavimui nėra. Remiantis surinktais įrodymais, **sėkmingiausiai bent jau trumpalaikį bendradarbiavimą skatina priemonė „Inočekiai“**. Nors jos ekonominis poveikis palyginti nedidelis (Visionary Analytics, 2017a), po priemonės atnaujinimo jis gali augti. Užsakomųjų tyrimų skatinimui tradiciniame versle tai tinkamiausia priemonė, jos pareiškėjų ratą galima plėsti. Antra, „Intelektas“ priemonių patirtis parodė, kad didelius MTEPI projektus su MSI pajėgias įgyvendinti tik kelios MVĮ. Nors apie 30 proc. „Intelektas Bendri mokslo-verslo projektai“ projektų įgyvendinama su MSI, grynojo poveikio MTEPI bendradarbiavimui ar MTEPI investicijoms kol kas nebuvo rasta (tikimasi, kad poveikis pasireiškys ateityje). Duomenų apie šio laikotarpio Veiksmų programos 1.2.2 uždavinio mokslo ir studijų institucijų MTEPI komercinimo skatinimo priemonių rezultatus nėra (tai ne šio vertinimo objektas).

Žemą bendradarbiavimo ir mokslo žinių komercinimo lygį lemia dešimtmečiais neišsprendžiamos **sisteminės pasiūlos ir paklausos suderinamumo bei motyvacijos problemos**. Pirmą, mokslo ir studijų institucijose stokojama sukuriamų mokslo žinių komercinimo gebėjimų, sukuriama rezultatai yra toli nuo rinkos. Iš kitos pusės, verslo MTEPI paslaugų pirkimai dažnai apsiriboja smulkių (dažniausiai gamybos ciklo) problemų sprendimu, gaminių savybių ir (ar) saugos testavimu (PWC, 2019). Nepritraukus suplanuoto skaičiaus verslo užsakovų ir negavus pajamų iš kitų suplanuotų šaltinių, sukurtoms MTEPI laboratorijoms iškilo nemažų sunkumų išlaikant įrangą, kvalifikuotą personalą ir tyrimų kokybę. Audituotų atviros prieigos centrų vidutinė apkrova 2012–2015 m. siekė 44 proc., įrangą naudojantis tiek vidaus (universitetų, institutų), tiek išorės užsakovams⁴¹ (Valstybės kontrolė, 2017). Ankstesnių studijų (Büllinger *et al.*, 2017; Visionary Analytics, 2014, 2017a, 2017b ir kt.) pamokos rodo – tikslai nebus pasiekti, jei nebus sukurtos paskatos spręsti tyrėjo karjeros patrauklumo, žemos motyvacijos dirbti su verslu, ribotų išteklių ir pajėgumų eksploatuoti sukurtą infrastruktūrą ir vykdyti komercinimą, MTEPI infrastruktūros vadybos trūkumus.

29 pav. Mokslo ir verslo sąveikų žemėlapis

Šaltinis: parengta pagal [Paliokaitė](#) (2016). Kitos papildančios sąveikos apima bendradarbiavimą studijų procese (pvz., pameistrystę) ir tyrėjų mobilumo priemones.

Antra, verslui trūksta aiškiai prieinamos informacijos apie mokslo ir studijų institucijų teikiamas MTEPI paslaugas. Tam skirtą sistemą „E-mokslo vartai“ tiek MITA, tiek verslo ir mokslo atstovai laiko neefektyvia (Valstybės kontrolė, 2017). Išlieka didelis **veiksmingos inovacijų vadybos sistemos poreikis**, tačiau įgyvendinamos veiklos fragmentiškos, trūksta sinergijų, pajėgumai išbarstyti tarp MITA, Lietuvos inovacijų centro, mokslo ir technologijų parkų, technologijų perdavimo centrų universitetuose ir klasterių. Tai neskatina politikos papildomumo, trukdo susikurti profesionalų tinklams institucijose. Remiantis EBPO (2016), Büllinger *et al.* (2017) ir Visionary Analytics (2014, 2017a, 2017b), valstybė turi:

- Įvairias šiuo metu egzistuojančias struktūras, kurių viena iš užduočių remti mokslo ir verslo bendradarbiavimą, sujungti į vientisą inovacijų paslaugų tinklą, aiškiai atskiriant jų funkcijas ir užtikrinant tvarų finansavimą (pasiūlymus žr. 3.2.5 poskyryje). Inovacijų vadybos sistemos veiklą reikia derinti su verslo MTEPI idėjų vystymo poreikiu.
- Užtikrinti sinergijas tarp tematiškai susijusių viešųjų infrastruktūrų, kad jos leistų vystyti idėją iki diegimo į rinką ir suteiktų ne tik technologines, bet ir susijusias mentorystės, idėjų vystymo, komercinimo, akceleravimo paslaugas.
- Užtikrinti profesionalią turimos infrastruktūros vadybą, įskaitant viešinimą apie MSI ir klasterių turimą prototipų validavimo, technologijų demonstravimo bei bandomosios gamybos įrangą ir paslaugas, plėtojant iniciatyvų požiūrį į darbą su įmonėmis ir užtikrinant profesionalias technologijų perdavimo paslaugas.

Apibendrinant akcentuotina, kad bendrų ir užsakomųjų MTEPI skatinimo priemonių poreikis pagrįstas. Poveikis augs stiprėjant MTEPI pajėgumams mokslo ir verslo sektoriuose, todėl investicijos turi būti nuoseklios. Tačiau lūkestis sisteminės problemas išspręsti tik ESIF lėšomis per intervencines priemones būtų naivus. Priemonės neturės poveikio be tyrėjų darbo sutarčių, karjeros rodiklių pakeitimų ir kitų paskatų, žmonių išteklių užtikrinimo ir inovacijų / technologijų vadybos sistemos sukūrimo. Šie poreikiai suderinami su pagal **Inovacijų reformą** numatoma inovacijų skatinimo sistemos plėtra: ketinama įgyvendinti nacionalines technologijų programas; į jungtinę tyrimų organizaciją sujungti penkis valstybinius mokslinius institutus ir taip persiorientuoti link efektyvesnio jų veiklos modelio; įkurti Inovacijų fondą, kuris investuotų ir į MSI bei jungtinius tyrimus; vystyti technologijų agentų veiklą ir kitas inovacijų vadybos paslaugas.

Inovacijų paklausa ateities rinkoms

Skatinant verslo inovacijas, aktualu užtikrinti technologinės pasiūlos (angl. *technology push*) ir inovacijų paklausos (angl. *demand-pull*) paskatų balansą (Edler, 2013; Nemet, 2009). Pirmuoju atveju inovacijos matomos kaip tiesioginė mokslinės pažangos pasekmė, nulemta įmonių gebėjimų išnaudoti technologines galimybes. Antruoju atveju inovacijos

⁴¹ Naujesnių duomenų nėra prieinama, nes mokslo ir studijų institucijos nuo 2016 m. stebėsenai nebeteikia tokios informacijos.

kyla iš rinkos spaudimo. Europos Komisija (2018d), EBPO (OECD, 2015) ir daugybė atliktų studijų pagrindžia, kad MVĮ inovacijų gebėjimai gali būti veiksmingai vystomi skatinant inovacijų paklausą. Pavyzdžiui, EBPO (2015) teigia, kad Europos didžiausia problema yra ne inovacijų kūrimas, bet pažangiausių technologijų ir inovacijų sklaida, todėl auga produktyvumo atotrūkis tarp JAV pažangiausių (angl. *frontier*) įmonių ir „atsiliekančių“ Europos įmonių. Inovacijų paklausos instrumentai sujungia valstybės, verslo ir mokslo pastangas atliepti trims **poreikiams**:

- skleisti pažangias technologijas, ypač aktualias „Pramonei 4.0“ ir DPT (angl. *key enabling technologies*);
- skatinti viešąją-privačią partnerystę (Europos Komisija vartoja terminą „*co-creation*“) kuriant atsaką ateities socialiniams ir ekonominiams iššūkiams ir sudarant sąlygas mokslo institucijų „trečiajai misijai“ įgalinti. Todėl naujo laikotarpio EK tiesioginės programos bus įgyvendinamos per mokslo „misijas“ (Mazzucato, 2018), strategines vertės grandines⁴² ir Europos technologijų instituto kuriamas „žinių trikampio“ bendruomenės⁴³;
- stiprinti MVĮ inovacijų gebėjimus per valstybės užsakymus sumanios specializacijos srityse. Sėkmės pavyzdys – Estijos e-valdžios sprendimų įtaka IRT sektoriaus inovacijų gebėjimų susikūrimui, kuris vėliau lėmė „Skype“, „Transferwise“ ir kitų Estijos „vienaragių“ sėkmę (žr. Kalvet, 2012). Kitose šalyse įgyvendinamos nacionalinės tarpsektorinės programos, kurios apima ir klasterius, pavyzdžiui, SHOK Suomijoje (žr. 8 iliustraciją), strateginės inovacijų kryptys Švedijoje.

Galima išskirti keturias grupes naujuoju laikotarpiu aktualių inovacijų paklausos skatinimo priemonių:

- Finansiniai instrumentai technologijų vartotojams.** Tokias paskatas gali sukurti priemonės technologijų diegimui, pavyzdžiui, EIMIN priemonė „DPT pramonei LT+“, kuri gali prisidėti prie kai kurių sumanios specializacijos prioritetų įgyvendinimo, pavyzdžiui, įgyvendinant prioritetą „Lanksčios produktų kūrimo ir gamybos technologinės sistemos“. Visionary Analytics (2019) siūlo tokias priemones tęsti ne subsidijų, o finansiniais instrumentais arba hibridinėmis priemonėmis.
- Inovatyvių pirkimų priemonės.** Teisinis reguliavimas Lietuvoje leidžia vykdyti ikiprekybinius pirkimus ir inovatyvius viešuosius pirkimus, tačiau numatytas tikslas, kad inovatyvių viešųjų pirkimų vertė siektų bent 2 proc. visų viešųjų pirkimų vertės, nepasiektas (PWC, 2019). Surinkti duomenys rodo, kad įgyvendinama ikiprekybinių pirkimų priemonė turės poveikį tolesniam MTEPI projektų ar veiklų inicijavimui, kas savo ruožtu paskatins ir verslo investicijas į MTEPI, dalyvaujant ir savo lėšomis prisidedant prie šių projektų. Tačiau pačią priemonę reikėtų tobulinti, be to, ji viena nėra pakankama reikšmingai paskatinti inovacijų paklausą Lietuvos viešajame sektoriuje.
- Reguliacinės priemonės,** tokios kaip standartizavimas, testavimas, ankstyvos stadijos sertifikavimas, ženklinimas, vartotojų apsauga ir pan. Kol kas šios priemonės nėra taikomos koordinuotai, nors yra pavienių pavyzdžių, dažniausiai sektorinėse ministerijose (pvz., elektromobilių pramonės atveju), retai savivaldybėse (pvz., Vilnius siekia tapti naujas technologijas testuojančiu miestu), derinant su ikiprekybiniais pirkimais (Lietuvos banko vystomas finansinių technologijų platformos ir reguliavimo pavyzdys).
- Subsidijų arba hibridinės priemonės, įgyvendinant sumanią specializaciją,** sujungiančios mokslo, verslo, valstybės pastangas. Tokių priemonių pavyzdžiais gali tapti užsakomieji MTEPI (panašūs į dabar vykdomus „reikminius“ tyrimus), viešojo sektoriaus inovaciniai čekiai arba fikslingos nacionalinės technologijų programos (žr. 8 iliustraciją apie tokios programos pavyzdį Suomijoje). „Visionary Analytics“ (2014) išskyrė šiuos sumanios specializacijos prioritetus kaip turinčius didžiausią potencialą inovacijų paklausai skatinti: „Išmaniųjų mažaenergių pastatų kūrimo ir naudojimo technologija – skaitmeninė statyba“, „Pažangios taikomosios technologijos asmens bei visuomenės sveikatai“, „Pažangi medicinos inžinerija ankstyvai diagnostikai ir gydymui“, „Lanksčios produktų kūrimo ir gamybos technologinės sistemos“, „Sumanios transporto sistemos ir IRT“. Šiuos siūlymus reikėtų vertinti iš naujo, atsižvelgiant į 2019 m. kovo mėn. atnaujintus sumanios specializacijos prioritetus.

8 iliustracija. Strateginių mokslo, technologijų ir inovacijų centrų (SHOKs) programa Suomijoje

Strateginių mokslo, technologijų ir inovacijų centrų (SHOKs) programa Suomijoje buvo sukurta 2006 m., siekiant paskatinti viešojo-privataus sektoriaus partnerystes ir atnešti sisteminių pokyčių į Suomijos pramonę, kuriant naujas kompetencijas bei radikalias inovacijas. Daugiau nei pusę SHOKs finansavimo sudarė Suomijos technologijų ir inovacijų finansavimo agentūros lėšos, o likusią dalį (apie 40 proc.) – įmonių lėšos. Mokslo ir technologijų tarybos sprendimu buvo įkurti šeši SHOK centrai, atsižvelgiant į Suomijos prioritetines sritis – energetiką, sveikatą, ICT ir pan. Kiekvienas centras veikė kaip ne pelno siekianti ribotos atsakomybės bendrovė, kurios akcininkai buvo su konkrečia sritimi susijusios privačios įmonės, universitetai ir tyrimų organizacijos. Akcininkų konsorciumai patys sprendė dėl ilgametės SHOK tyrimų strategijos ir jos įgyvendinimo būdų bei instrumentų. Nepaisant SHOKs administravimo trūkumų ir ilgai prarasto SHOKs sričių aktualumo (programa nutraukta 2015 m.), toks modelis padeda ieškoti bendrų nacionalinių, akademinų ir pramonės interesų, kuriant proveržį inovacijų srityje.

Saltinis: Ministry of Employment and the Economy (2013). Licence to SHOK? External evaluation of the Strategic Centres for Science, Technology and Innovation.

Lietuvos viešasis sektorius turi didelį potencialą tapti inovacijų katalizatoriumi. Todėl, įgyvendinant Seimo nutarimą dėl Lietuvos mokslo ir inovacijų politikos kaitos gairių patvirtinimo (LR Seimas, 2016) ir Seimo rezoliuciją dėl Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo (LR Seimas, 2018), **inovacijos turi būti diegiamos kaip horizontalusis tikslas įgyvendinant visas viešąsias politikas**, taip pat fikslinių teritorijų integralaus vystymo planus, įtraukiant kitas ministerijas bei savivaldybes. Dalis instrumentų, apimančių jungtines priemones integraliam teritorijų vystymui investicijų į pažangias

⁴² Europos Komisijos aukšto lygio pramonės ekspertų grupė, išanalizavusi Europos pramonės tendencijas ir iššūkius iki 2030 m., išskyrė 6 strategines vertės grandines: susietas, švarus ir autonomiškas transportas; sumani sveikata; švari („žalioji“) pramonė; vandenilio technologijos ir sistemos; daiktų internetas pramonei; kibernetinis saugumas. Šios vertės grandinės papildys jau įgyvendinamas iniciatyvas, skirtas stiprinti baterijų, mikroelektronikos ir didelio našumo kompiuterijos vertės grandines. Europos Komisijos veiksmų planas inovacijų paklausos skatinimui plačiau pristatytas čia: http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/policy/demand-side-policies_en.

⁴³ Daugiau žr. <https://eit.europa.eu/activities/innovation-communities>.

technologijas ir inovacijas pagalba (įsk. aukštos pridėtinės vertės TUI pritraukimą, investicijas į mažaenergius pastatus ir pan.), potencialiai gali būti finansuojama iš 2021–2027 m. politikos tikslo „Piliečiams artimesnė Lietuva, skatinant tvaryą ir integruotą miestų, kaimų ir pakrančių vietovių plėtrą ir vietos iniciatyvas“ (toliau vadinamas „Piliečių Lietuva“). Atliktas vertinimas rodo inovatyvių idėjų stoką viešajame sektoriuje, todėl būtinos „vartotojų“ inovacinių gebėjimų vystymo pastangos. Jos gali apimti poreikių tyrimus, mokymus, bandomuosius projektus viešinią ir visuomenę įtraukiančius idėjų *hakatonus* (žr. 9 iliustraciją), taikant prizų paskatas.

9 iliustracija. Gerųjų praktikų pavyzdžiai

Viešas inovacijų konkursas Suomijoje „Ratkaisu 100“ buvo vykdomas valstybės šimtmečio proga. Visuomenė buvo skatinama dalyvauti atviroje diskusijoje, kurios metu buvo išskirti aktualiausi valstybei iššūkiai. Iššūkių sprendimus siūlė 231 komanda, iš kurių antrajame etape buvo atrinktos 15 geriausių. Tuomet šioms komandoms buvo teikiama pagalba paverčiant idėjas realiomis socialinėmis inovacijomis – atliekami testavimai ir bandymai. Konkurso pabaigoje 1 mln. Eur prizas buvo padalintas dviejų inovacijų autoriams: darbo rinkos poreikius prognozuojančiam dirbtinio intelekto projektui bei platformai, padedančiai pagerinti mokinių pasitikėjimą savimi.

Gynybos technologijų kūrybos stovykla (hakatonas) „DELTA1“ pirmą kartą Lietuvoje subūrė daugiau kaip 200 IT, inžinerijos, dizaino ir kitų specialistų. Vos per tris dienas komandos kūrė technologinius sprendinius Lietuvos kariuomenei ir pristatė prototipus. Savaitgalio pabaigoje geriausi gynybos srities iššūkių sprendimai (dauguma jų buvo paremti dirbtiniu intelektu) buvo įvertinti piniginių prizais.

Lietuvoje pradės veiklą „GovTech“ laboratorija, padėsianti startuoliams išbandyti savo technologiją viešajame sektoriuje ir ją komercializuoti. Dukart per metus bus inicijuojama „Iššūkių serija“, kai verslas ir visuomenė galės siūlyti inovatyvius sprendimus viešojo sektoriaus institucijų paskelbtoms aktualioms problemoms. Prie MITA veikianti laboratorija atliks ir kompetencijų centro funkciją, skirtą didinti viešojo sektoriaus inovatyvumą technologijų srityje. „GovTech“ rinka turi didelį augimo potencialą – nors net 12 proc. Lietuvos BVP sudaro viešieji pirkimai, tik nedidelė dalis startuolių kuria viešajam sektoriui. Todėl svarbu, kad laboratorijos nariai sieks populiarinti „GovTech“ inovacijas, atliks rinkos Lietuvoje ir užsienyje tyrimus.

Šaltinis: internetiniai puslapiai <https://www.sitra.fi/en/topics/ratkaisu100/> <https://www.15min.lt/mokslasit/straipsnis/technologijos/pirmajame-gynybos-technologiju-hakatone-delta-1-triumfavo-dirbtiniu-intelektu-paremtos-idejos-646-1131486> <http://eimin.lrv.lt/lt/nauijenos/viesojo-sektoriaus-problemas-spres-startuoliai-kuo-kuo-govtech-lab>

Priklausomybės nuo ES struktūrinių fondų mažinimas

Ne visos aptartos priemonės turi būti finansuojamos iš ES struktūrinių fondų ar būtent 2021–2027 m. politikos tikslo „Pažangesnė Europa“. Naujame laikotarpyje siekiama dar labiau mažinti priklausomybę nuo ES struktūrinių fondų subsidijų, pereinant prie finansinių priemonių ir reinvestuojamų lėšų. Šiame kontekste aktualūs trys poreikiai. Pirmia, aktualu **mažinti SF priemonių administracinę naštą** – remiantis priemonių efektyvumo vertinimo rezultatais, ji didžiausia projektų atrankos metu, įmonės patiria didelius kaštus vien tik konsultantams samdyti. Atrankos kriterijus ir reikalavimus būtina supaprastinti ir „išversti į verslo kalbą“. Būtina spartinti ir projektų atranką. Pastebėta, kad mažų subsidijų priemonių, net ir įgyvendinamų fiksuotų kaštų principu, administravimas yra palyginti brangus.

Antra, svarbu **didinti grįžtančių ir reinvestuojamų lėšų apimtį** ir didesnę dalį inovacijų politikos finansuoti kitais finansiniais instrumentais, o ne subsidijomis. Tai leistų subsidijų lėšas paskirti didžiausia rizika pasižyminčioms veikloms (pvz., ankstyvos stadijos MTEP projektai), užtikrinti finansavimo tvarumą per grįžtančias ir reinvestuojamas lėšas bei sumažinti ES struktūrinių fondų administravimo sistemos lemiamą aukštą administracinę naštą. Susijusį uždavinį kelia ir Vyriausybės įgyvendinama Inovacijų reforma – iki 2021 m. numatoma įkurti **Inovacijų skatinimo fondą** (ES lėšos, nacionalinės lėšos, grįžtančiosios lėšos iš finansinių priemonių), leisiantį užtikrinti tęstiną valstybės finansavimą inovacijoms.

Ne mažiau svarbus kelias mažinant priklausomybę nuo SF yra sumani **paskatų sistema Lietuvos MVĮ dalyvauti tarptautinėse MTEPI programose ir iniciatyvose**, taip pritraukiant didesnę finansavimą iš Europos Komisijos tiesiogiai valdomų, dvišalių ar regioninių programų. 2021–2027 m. laikotarpiu numatomos bent keturios MVĮ konkurencingumui skirtos EK tiesiogiai valdomos programos, kuriose aktualu dalyvauti Lietuvai, siekiant pritraukti užsienio finansavimą MTEPI veikloms, ypač į jas nukreipiant pažangius inovatorius ir startuolius: *Horizon Europe* (100 mlrd. Eur), *Invest EU* – inovatyvioms MVĮ skirta programa, derinanti paskolas, rizikos kapitalą ir subsidijas (38 mlrd. Eur), *COSME* (3 mlrd. Eur) bei *Digital Europe* (9,2 mlrd. Eur). Be to, Lietuva turės galimybę dalyvauti Europos kosmoso agentūros, Europos gynybos fondo⁴⁴, Baltijos jūros regiono strategijos įgyvendinime, dvišalėse programose ir kt. Mokslo-verslo ir valstybės inovacinių pajėgumų stiprinimui aktualiose Europos inovacijų ir technologijų instituto programose (žr. 6 iliustraciją).

Priklausomybės nuo ES fondų mažinimo strategija (angl. *exit-strategy*) turėtų svarbias implikacijas ES struktūrinių fondų administravimo ir paslaugų verslui sistemai, kuri šiuo metu daugiausia yra pritaikyta administruoti SF priemones, o ne teikti paslaugas verslui. Didžiausias poveikis pasireikštų įgyvendinus Europos Komisijos ekspertų rekomendacijas (Büllinger *et al.*, 2017) dėl agentūrų tinklo, apimančio verslumo, investicijų, eksporto ir inovacijų funkcijas, konsolidavimo. Šie pokyčiai lemtų naują politikos formavimo ir įgyvendinimo būdą ir darbo kultūros agentūrose pokyčius (mažiau biurokatišką, daugiau paremtą vystymu, panašiai kaip veikia plėtros bankai), taip pat ir tikslinių grupių požiūrio pokytį.

⁴⁴ P.vz., Klaipėdoje įsikurs pirmasis Baltijos šalyse karinių inovacijų centras.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Šiame skyriuje, remiantis visais surinktais duomenimis, pateikiamos į techninėje specifikacijoje pateiktus vertinimo klausimus atsakančios išvados ir rekomendacijos.

Išvados

1. KOKS VERSLO MTEPI SKATINIMO PRIEMONIŲ INDĖLIS Į STRATEGIJĄ „EUROPA 2020“?

- 1.1. Visas vertinamas VP uždavinys tiesiogiai prisideda prie Strategijos „Europa 2020“ prioriteto „Pažangus augimas“ ir jo nacionalinio tikslo – pasiekti 1,9 proc. BVP investicijas į MTEP iki 2020 m. Netiesiogiai (ilguoju laikotarpiu) VP 1 prioriteto EMIN priemonės prisideda ir prie kitų dviejų E2020 prioritetų. Pirmia, dalis įgyvendinamų priemonių (pvz., priemonės, kurios prisideda pritraukiant užsienio investuotojus į Lietuvą) prisideda prie užimtumo didinimo. Antra, dauguma priemonių stiprina įmonių investicijas į naujų konkurencingesnių produktų ir paslaugų paiešką ir kūrimą. Tokiu būdu jos stiprina MVĮ konkurencingumą ir prisideda prie „Tvaraus augimo“ prioriteto ir jo iniciatyvos „Globalizacijos erai pritaikyta pramonės politika“.
- 1.2. Siekiant „Europa 2020“ bei Veiksmų programos tikslų, tinkamiausios ir aktualiausios priemonės yra **„Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“** (ir šios priemonės variacijos), **„Inočekiai“** bei **„Iki prekybiniai pirkimai LT“**. Visos šios priemonės, nepaisant kiekvienai priemonei kylančių specifinių problemų, yra paklausios ir gerai vertinamos. Šios priemonės turėtų prisidėti skatinant įmonių investicijas į MTEPI trumpuoju laikotarpiu, tačiau, norint užtikrinti ilgalaikį investicijų tvarumą, priemonių rinkinį reikėtų praplėsti kitomis aktualiomis priemonėmis ir užtikrinti mažesnę priemonių tarpusavio fragmentaciją.
- 1.3. **Priemonių, skirtų paskatinti TUI į MTEPI**, dėl įvairių priežasčių, susijusių su administracine našta ir specifiniais priemonių reikalavimais, ilgalaikis tvarumas ribotas, o jos savaime nėra pakankamos norint pasiekti gerų rezultatų (pvz., investicijas labiausiai riboja kvalifikuotos darbo jėgos stoka).
- 1.4. **Klasterizacijos ir tinklaveikos skatinimui skirtos priemonės** turės ribotą poveikį verslo investicijoms į MTEPI dėl savo specifikos. Klasterizacijai skirta priemonė „Inoklaster LT“ yra tik iš dalies tinkama, nes nėra finansuojama bendra klasterių MTEPI veikla, o labiau orientuojamasi į klasterių eksploatavimo veiklas. Priemonė „InoConnect“ yra paklausia ir gerai vertinama.

2. PRIE KURIŲ SUMANIOS SPECIALIZACIJOS KRYPTIŲ ĮGYVENDINIMO IR KIEK PRISIDĖJO EIMIN PRIEMONĖS?

- 2.1. Visose šešiose sumanios specializacijos kryptyse didžiausias finansavimas skirtas pagal priemonę „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ – šios priemonės lėšų dalis sudaro nuo 51 iki 89 proc. visų kiekvienai kryptiai skirtų lėšų. Šios priemonės investicijų kiekis (96,3 mln. Eur) yra didesnis negu visų likusių EMIN priemonių skirtų lėšų suma (52 mln. Eur).
- 2.2. Visos į analizę įtrauktos priemonės prisidėjo prie visų šešių sumanios specializacijos kryptių įgyvendinimo, tačiau lėšos tarp kryptių yra paskirstytos netolygiai. Didžiausia lėšų dalis tenka kryptiai „Sveikatos technologijos ir biotechnologijos“ (36,2 mln. Eur), mažiausia – „Įtrauki ir kūrybinga visuomenė“ (6,2 mln. Eur). Lėšos tarp 20 sumanios specializacijos kryptių prioritetų yra pasiskirsčiusios dar netolygiau, tačiau tai planuojama spręsti atsikakant smulkmenišką dviejų lygmenų projektų grupavimu.
- 2.3. Sudėtinga įvertinti priemonių įtaką sumanios specializacijos kryptių ar jų konkrečių prioritetų rezultatams, kadangi neįmanoma izoliuoti priemonių poveikio nuo kitų veiksmų. Be to, daugumos rezultatų rodiklių reikšmės nėra galutinės, kadangi vertinimo metu dauguma finansuotų veiklų dar nėra pasibaigusios.

3. KOKIUS POKYČIUS LĖMĖ INVESTICIJOS IR KODĖL? Remiantis 3 skyriaus pradžioje aptartais apribojimais, visas išvadas reikėtų vertinti atsargiai ir pakartoti gynyboje poveikio vertinimą priemonėms baigiantis / pasibaigus. Šiuo metu statistiškai reikšmingų poveikio įrodymų nebuvo rasta. Nors kol kas trūksta poveikio įrodymų dėl ribotos 1.2.1 uždavinio pažangos (priemonės ir jų projektai nėra pasibaigę), turimi duomenys leidžia tikėtis šių pokyčių:

- 3.1. 1.2.1 uždaviniu **siekama dviejų Veiksmų programos rezultatų rodiklių**. Šių rodiklių pažangos situacija yra radikaliai priešinga. Rodiklis „Inovatyvių įmonių, bendradarbiaujančių su partneriais, dalis nuo visų su inovacijomis susijusių įmonių“ 2018 m. pabaigoje jau buvo **viršytas** (žr. 14 pav.) – Lietuvos įmonės pagal bendradarbiavimo su partneriais rodiklius lenkia ES vidurkis. Priešinga situacija su rodikliu „Verslo sektoriaus išlaidos MTEP, tenkančios vienam gyventojui“. Nors rodiklis nuo 2013 m. šiek tiek pakilo, vis dar gerokai atsiliekama nuo ES vidurkio. Išliekant tokiam pagreičiui, **rezultato pasiekimo tikimybė yra žema**. Siekiant proverižo šioje srityje vien ES investicijų nepakanka. Reikalingas sisteminis požiūris, apimantis kitas finansines ir nefinansines priemones.
- 3.2. Tikėtina, kad **verslo investicijas į MTEPI skatinančios priemonės** prisidės prie naujų produktų ar jų prototipų kūrimo. Nors statistiškai reikšmingo poveikio investicijų į MTEP apimtims rasta nebuvo, užfiksuotos prielaidos tokiame poveikiui pasireikšti ateityje. Finansavimą gavusios įmonės 2018 m. dažniau bendradarbiavo su MSI, tačiau tvirtų įrodymų dėl tvaraus poveikio mokslo ir verslo bendradarbiavimo srityje rasta nebuvo.
- 3.3. **TUI į MTEPI skatinančios priemonės** poveikis vertinimo laikotarpiu ribotas. Tvirtų įrodymų dėl priemonių „Smartinvest LT“, „Smarinvest LT+“ ir „Smart FDI“ pridėtinės vertės nėra, apklausos respondentų duomenys nevienareikšmiški. Vėl „Investuok Lietuvoje“ pastaraisiais metais pasiekė puikių rezultatų, tačiau nėra prielaidų teigti, kad jie pasiekti dėl SF priemonių. Minėtų rezultatų būtų pasiekta užtikrinus stabilų finansavimą Vėl „Investuok

Lietuvoje“ tiesioginėms funkcijoms. Investicijos į pramonės parkus ir LEZ infrastruktūrą bei rinkodarą lig šiol neatnešė laukytų rezultatų.

- 3.4. **Tikimybė, kad bus gerokai paskatintos tarptautinės partnerystės, nėra didelė, nes tarptautiškumui skirtų priemonių bendras „svoris“ yra menkas.** Tinklaveikos skatinimo priemonė „InoConnect“ prisideda prie naujų tarptautinių partnerystės ir dalyvavimo tarptautinėse iniciatyvose, leidžia dalyvauti EIT veiklose didesne apimtimi arba greičiau.
- 3.5. Įrodymų apie **klasterizaciją skatinančių priemonių** poveikį vertinimo laikotarpiu nėra, nes nei vienas finansuojamas projektas nėra pasibaigęs. Klasteriai Lietuvoje išlieka mažai tvarūs ir priklausomi nuo valstybės finansavimo.
- 3.6. **Inovacijų paramos paslaugų priemonės „Inogeb LT“** poveikiui šiuo laikotarpiu pagrįsti nepakanka duomenų. Dabartinis inovacijų paramos skatinimo modelis fragmentiškas, teikiamos konsultacijos nepakankamai tenkina verslo poreikius ar prisideda prie verslo absorbcinių pajėgumų vystymo bei inovatyvių idėjų srauto generavimo. Reikalinga tobulinti inovacijų paslaugų teikimo būdą, kuriant sistemingą inovacijų vadybos sistemą, o ne teikiant paslaugas pagal atskirus projektus.
- 3.7. Inovacijų paklausą skatinanti **priemonė „Ikiprekybiniai pirkimai LT“, tikėtina, turės didelę pridėtinę vertę.** Ji prisideda tiek skatinant teigiamus pokyčius viešojo sektoriaus organizacijų veikloje, tiek sudarant inovatyvių produktų paklausą rinkoje. Ateityje svarbu patobulinti dabartinę priemonės įgyvendinimo procesą. Vis dėlto ši priemonė nėra pakankama norint išspręsti visus su inovacijų paklausos skatinimu susijusius iššūkius (žr. 5 punktą).

4. KOKIOS PRIEMONĖS PASITEISINO, KOKIOS – NE IR KODĖL? KAIP TOBULINTI ĮGYVENDINIMĄ IR LĖŠŲ REZERVO PANAUDOJIMĄ?

- 4.1. Nors **didelės vertės subsidijų administravimas santykinai efektyvesnis** nei mažos vertės subsidijų (kur projekto išlaidos skaičiuojamas pagal fiksuotus dydžius), **jos nebūtinai sukuria santykinai daugiau produktų ir rezultatų** nei mažos vertės subsidijos. Taigi, mažos vertės subsidijos yra pakankamai efektyvios ir jų atsisakyti nesiūloma.
- 4.2. Priemonės „Ikiprekybiniai pirkimai LT“ administravimas nėra išskirtinai brangesnis lyginant su kitomis didelės vertės subsidijų priemonėmis. Kita vertus, ne visos sąnaudos buvo įtrauktos. Didžiausia problema yra **pernelyg ilgas priemonės įgyvendinimo procesas**, kuris nuo paraiškos pateikimo MITA iki projekto pradžios trunka apie 7 mėn. Taip yra dėl to, kad skirtingos paraiškos teikiamos tris kartus trims skirtingoms institucijoms. Siūloma tobulinti priemonės įgyvendinimo procesą (žr. 2.3 skyrių).
- 4.3. **Rizikos kapitalo priemonės yra patrauklios dėl lėšų grįžtamumo**, taip pat dėl to, kad kartu su finansavimu įmonėms teikiamos **mentorstės paslaugos**, kurios taip pat gerokai prisideda prie įmonės konkurencingumo. Vis dėlto jos nėra tinkamos visoms įmonėms. Labiausiai rizikos kapitalo priemonės tinka startuoliams, kuriems ypač svarbi mentorystė. Galima svarstyti vietoj tik subsidijų taikyti finansines priemones ir brandžių inovatorių projektams, ypač įrangai įsigyti ar aukštą komercinimo potencialą turintiems projektams, kurie yra arti rinkos ir jų rizika santykinai žemesnė.
- 4.4. **Lengvatinės paskolos ir gražinamos subsidijos** kol kas įmonėms **nėra patrauklios** alternatyvos. Lengvatinių paskolų atveju abejotina, ar bankai bus linkę finansuoti aukštos rizikos MTEPI veiklos projektus. Todėl svarstyтина derinti lengvatines paskolas su subsidijomis ir taikyti hibridines priemones (pvz., MTEPI veiklas finansuoti subsidija, o jai reikalingą infrastruktūrą – lengvatine paskola arba pareiškėjo lėšų dalį finansuoti naudojantis lengvatine paskola) (jeigu tai leis ES reglamentai). Gražinamos subsidijos dėl tos pačios priežasties turi didelę gražinimo riziką. Taip pat ši alternatyva dėl didelės priemonės administracinės naštos neatrodo patrauklesnė už lengvatines paskolas.
- 4.5. Nors **priemonių įgyvendinimo gerinimui institucijos skiria daug dėmesio, priemonių įgyvendinimo efektyvumas dar gali būti tobulinamas:**
 - Trūksta sinergijų tarp skirtingų priemonių. Trūksta kompleksinių priemonių, sujungiančių skirtingas MTEPI veiklas ir konsultacijas, mentorystę. Nepatyrusiems inovatoriams reikalinga nuolatinė mentorystė, kaip vystyti savo idėją, kokiomis priemonėmis kokiame etape galima pasinaudoti ir pan., reikalingas dėmesys įmonių transformacijai, idėjų vystymui. Šiuo metu visa tai nėra daroma nuosekliai.
 - Informacijos trūkumas. Nors faktiškai informacija yra išsamiai pateikiama agentūrų puslapiuose bei *esinvesticijos.lt*, vyksta seminarai, mokymai apie priemones, klausimų-atsakymų sesijos, agentūros konsultuoja pareiškėjus, įmonės (ypač pirmą kartą teikiančios paraišką) vis tiek nurodo aiškumo trūkumą, pasigendama visos aktualios informacijos vienoje vietoje, sėkmingų projektų pavyzdžių, galimybės konsultuotis su specialistais ar dalyvauti seminaruose / mokymuose dar paraiškos teikimo laikotarpiu.
 - Paraiškų teikimo reikalavimai, dalies apklausos respondentų nuomone, vis dar yra sudėtingi, projekto įgyvendinimo sąlygos dalies pareiškėjų laikomos nelanksčiomis (detaliau žr. 2.3 skyrių). Tikėtina, kad prie teigiamų pokyčių turėtų prisidėti „Kurk Lietuvai“ (MITA organizacijoje vykdomas projektas) šiuo metu planuojama iniciatyva administracinei naštai paraiškose mažinti.
 - Užsienio investuotojams nesudaromos galimybės pasirašyti dvikalbes sutartis ir teikti dokumentus anglų kalba. „Smart FDI“ priemonės atveju investuotojai bendradarbiauja su „Investuok Lietuvoje“ atstovais anglų kalba, todėl vėliau nustemba, kai privalo pateikti lietuviškus dokumentus ir pasirašyti lietuviškas sutartis.
 - Paraiškų dėl projektų įtraukimo į Valstybės projektų sąrašą etapas priemonėje „Ikiprekybiniai pirkimai LT“ laikomas pertekliniu, projektų vertinimas laikomas neaiškiu dėl pačios institucijos vidinės tvarkos ir kriterijų trūkumų.
- 4.6. Nors **bendradarbiavimo su mokslo institucijomis** nesklaidumų kaip svarbų projektams neigiamą įtaką darantį veiksnį išskyrė tik nedidelė dalis respondentų (21 proc.), trys svarbiausi bendradarbiavimui kylantys **sisteminiai iššūkiai** yra šie: 1) motyvacijos dirbti su verslu stoka; 2) patogiai ir vienoje vietoje prieinamos informacijos apie

mokslo institucijų teikiamas paslaugas trūkumas; 3) efektyviai veikiančios inovacijų vadybos ir technologijų perdavimo sistemos stoka bei ilgas sprendimų priėmimo laikas (biurokratinės kliūtys) MSI.

- 4.7. **Veiklos lėšų rezervas** numatytas priemonėms „Iki prekybiniai pirkimai LT“ ir „Intelektas LT-2“. Dalį priemonės „Iki prekybiniai pirkimai LT“ lėšų būtų galima perskirstyti, tačiau svarbu tai padaryti atsizvelgus į MITA išduodamų leidimų vykdyti pirkimus skaičių ir įsitikinus, kad šiems projektams vėliau nepritrūks lėšų. Priemonei „Intelektas LT-2“ buvo paskelbtas tik vienas kvietimas 2018 m., taigi norint įvertinti priemonės paklausą reikėtų palaukti tolesnių kvietimų rezultatų. Visgi dėl šios priemonės specifikos pareiškėjų, kurie atitiktų visus kriterijus, galimai nėra daug. Tai gali sąlygoti ribotą priemonės paklausą. Taigi, priemonės veiklos lėšų rezervo lėšas reikėtų perskirstyti, jei artimiausiuose kvietimuose priemonė bus nepaklausi. Šių priemonių lėšos ir buvo perskirstytos naujai priemonei „Eksperimentas“. Priemonės „Inopatentas“ žema paklausa yra tiesiogiai priklausoma nuo priemonės pobūdžio, todėl šios priemonės lėšas būtų galima perskirstyti kitoms priemonėms. Minėtų priemonių lėšas būtų galima perkelti paklausiausiosioms priemonėms „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ bei „Inočekiai“ arba naujai kuriamoms priemonėms įgyvendinant Inovacijų reformą, viešojo sektoriaus inovacijas skatinančią „GovTech Lab“ iniciatyvą ar pan⁴⁵.

5. KOKIE YRA INOVACIJAS VIEŠAJAME SEKTORIJE RIBOJANTYS VEIKSNIAI AR TRUKDŽIAI?

- 5.1. Esminiai inovacijas viešajame sektoriuje ribojantys veiksniai daugiausia yra susiję su **viešojo sektoriaus organizacine struktūra ir menka darbuotojų motyvacija**. Darbuotojai pagal jiems keliamus tikslus nėra skatinami diegti inovacijų, juos stabdo pernelyg griežta institucinė aplinka, darbuotojams trūksta palaikymo iš vadovybės. Taip pat svarbus veiksnys – žmogiškųjų ir finansinių išteklių trūkumas. Pavyzdžiui, pirkimuose prioritetas dažniau teikiamas pigiausiems sprendimams, o ne naujų sprendimų kūrimui. Darbuotojams nepakanka kompetencijų inovatyviems sprendimams įgyvendinti, juos riboja didelis darbo krūvis ir riboti išteklių.
- 5.2. Norint padidinti inovacijų paklausos skatinimo mastą, reikalinga diegti inovacijas kaip horizontalųjį tikslą įgyvendinant visas viešąsias politikas, skatinti inovacijas viešajame sektoriuje (žr. rekomendacijų skyrių).

6. KAIP STEBĖTI ĮMONIŲ KONKURENCINGUMĄ IR JO POKYČIUS?

- 6.1. 1.2.1 uždavinio rodiklių rinkinys tinkamas, pakankamas ir informatyvus. Rezultato rodikliai dažniausiai leidžia išmatuoti priemonių pažangą ir uždavinių tikslų įgyvendinimą. Išskiriami keli tobulintini aspektai – dalis Lietuvos probleminių rodiklių yra matuojami VP rodikliais tik finansavimą gaunančių įmonių, o ne visų Lietuvos įmonių lygiu, pavyzdžiui, MTEP darbuotojų versle skaičius, patentavimo rodikliai.

7. KĄ SVARBIAUSIA ŽINOTI SIEKIANT PASIRENGTI NAUJAM 2021–2027 M. LAIKOTARPIUI?

- 7.1. Pagal pakeistą ES fondų lėšų paskirstymo šalims narėms metodiką, Lietuvai Sanglaudos politikos lėšos **turėtų mažėti beveik ketvirtadaliu**. Atsizvelgiant į reglamentų projektuose pateiktas ES fondų lėšų koncentravimo taisykles, matyti, kad nors ES fondų finansavimas mažės, tačiau dėl nacionalinio įnašo dalies didinimo tiems patiems prioritetams įgyvendinti **bus suteikta panaši finansavimo suma kaip ir 2014–2020 m. VP įgyvendinimui**. ES fondų lėšų programavimas Lietuvoje dviejų NUTS-2 regionų (Sostinės ir Vidurio ir vakarų) pagrindu bendros šaliai tenkančios ES fondų lėšų sumos nepadidintų, tačiau toks sprendimas būtų naudingas dėl mažesnio nacionalinio indėlio Vidurio ir vakarų regionui. Tačiau reikėtų įvertinti ir praradimus Sostinės regione, kuris pasižymi dideliais socialiniais ir ekonominiais skirtumais tarp atskirų savivaldybių – yra rizikų, kad įmonės Vilniaus regione dėl reikalavimų visumos (valstybės pagalbos reglamentų, didesnio privataus lėšų indėlio reikalavimo) nepajėgs pasinaudoti visomis regionui skirtomis lėšomis. Pasirinkus įgyvendinti 2 scenarijų, kuriame Sostinės regiono pareiškėjams finansavimo intensyvumas sumažėtų iki 40 proc., **tikėtinas neigiamas poveikis priemonių patrauklumui**, ypač tose priemonėse, kur dalyvautų viešojo sektoriaus dalyviai (mokslo ir studijų institucijos, viešosios įstaigos). Remiantis MITA ir LVPA pateiktais SFMIS duomenimis, **didžioji dalis (64 proc.) verslo MTEPI skatinimo lėšų per 2015–2018 m. laikotarpį skirta Vilniaus regionui**, iš jų 75,26 mln. Eur – Vilniaus miestui, o likusioms Vilniaus apskrities savivaldybėms – 12,67 mln. Eur. Tikėtina, kad, atskyrus du NUTS-2 regionus, juose reikės programuoti skirtingus priemonių rinkinius, tai padidins administracinius priemonių įgyvendinimo kaštus.
- 7.2. Pasikeitusio bendrojo ir nacionalinio finansavimo santykis bei numatomas bendras skiriamų investicijų sumažėjimas savaime greičiausiai neturės esminio poveikio inovacijų kūrimui, ūkio šalies konkurencingumui ir žmogiškųjų išteklių konkurencingumui. Nors naujuoju laikotarpiu bendras ES lėšų finansavimas mažės, dėl lėšų koncentravimo taisyklės 1 politikos tikslo uždavinių finansavimas nebus reikšmingai mažesnis nei dabartiniu laikotarpiu. Tačiau finansavimas verslo MTEPI skatinimui 1.1 prioritetui „MTEPI pajėgumai ir pažangiosios technologijos“ priklausys nuo to, kiek lėšų ketinama skirti viešajai infrastruktūrai 1.1, 1.2 ir 1.3 prioritetuose. Jeigu ketinama finansuoti daug viešosios infrastruktūros, **finansavimas verslo MTEPI gali mažėti**. Rekomenduojama **užtikrinti, kad finansavimas verslo MTEPI nemažėtų, bet augtų**. Poveikis inovacijų kūrimui, ūkio šalies ir žmogiškųjų išteklių konkurencingumui taip pat priklausys nuo naujuoju laikotarpiu pasirinktų priemonių ir jų įgyvendinimo (t. y. ne nuo investicijų kiekio, o nuo jų kokybės), sėkmingo Inovacijų reformos įgyvendinimo.

⁴⁵ Remiantis viešai skelbiamais Ekonomikos ir inovacijų ministerijos planais.

Strateginiai siūlymai ir rekomendacijos

Strateginiai siūlymai („žinok tai“) ir rekomendacijos („daryk tai“) pateikia atsakymus į 9.3.1–9.3.7, 9.4.1, 9.4.3 ir 9.4.5 vertinimo klausimus (jų formuluotes žr. 4 priede)⁴⁶. Visi strateginiai siūlymai yra aktualūs ir įgyvendinami nauju programavimo laikotarpiu.

Nr.	Problema / rizika	Rekomendacijos / siūlymai	Tipas	Atsakinga institucija	Terminas
Strateginiai siūlymai					
1.	Lietuvos viešojo sektoriaus inovatyvumo rodikliai, nepaisant teigiamų pokyčių, vis dar išlieka prasti, viešųjų paslaugų kokybė nepakankama, o viešojo sektoriaus organizacijose trūksta paskatų inovacijoms. Tokia situacija mažina galimybes kurti rinką inovacijoms ir inovacijų sklaidą. Trūksta holistinio požiūrio į inovacijų skatinimą ir kritinės investicijų masės . Neįgyvendinami strateginiai sprendimai, pavyzdžiui, Seimo nutarimas dėl Lietuvos mokslo ir inovacijų politikos kaitos gairių patvirtinimo (2016), Seimo rezoliucija dėl JT damaus vystymosi tikslų įgyvendinimo (2018).	Įtvirtinti inovacijų kūrimą ir diegimą kaip horizontalųjį valstybės strateginių tikslų įgyvendinimo prioritetą, pvz.: įsipareigoti bent 5 proc. kiekvienos valstybės institucijos pirkimų skirti MTEP ir (ar) inovatyviems pirkimams; inovacijas diegti ir regioniniu lygmeniu, pvz., įgyvendinti integralias teritorijų vystymo programas, savivaldybes skatinant įsitraukti į inovatyvių TUI skatinimą, pažangių technologijų diegimą, inovatyvius pirkimus ir kt.; užtikrinti augantį valstybės finansavimą inovacijų versle ir mokslo-verslo-valstybės sąveikų, kuriant ir diegiant inovacijas, skatinimui.	Strateginis siūlymas	LRV, EIM (strateginė lyderystė)	Per 2021–2027 m. laikotarpį
2.	Vienas iš ryškiausių dabartinio priemonių rinkinio iššūkių yra fragmentacija ir priemonių tarpusavio sąsajų trūkumas . Įmonės, esančios skirtingose MTEPI veiklos stadijose, nėra palydimos iki galutinio produkto komercinimo. Lietuvos verslo ir inovacijų paramos sistema fragmentuota, didelis agentūrų ir jų įgyvendinamų priemonių skaičius kelia neaiškumų ne tik užsienio investuotojams, tačiau ir vietoje veikiančioms įmonėms. Įmonėms Lietuvoje trūksta absorbcinių gebėjimų, todėl reikalingas sistemingas požiūris į inovacijų, potencialių inovatorių transformacijos skatinimą. Absorbcinių gebėjimų ypač trūksta regionams, 64 proc. verslo MTEPI skatinimo lėšų per 2015–2018 m. laikotarpį skirta Vilniaus apskrįčiai, 21 proc. – Kauno apskrįčiai. Pastebimas aiškumo trūkumas pirmą kartą paraiškas teikiančioms įmonėms, trūksta sistemingai pateikiamos informacijos ir nuoseklaus dėmesio idėjų vystymui. Todėl esminė problema yra gerų idėjų srauto stoka .	Įgyvendinant Europos Komisijos ekspertų rekomendacijas (Büllinger <i>et al.</i> , 2017), peržiūrėti verslo agentūrų paslaugų principus, nuo priemonių administravimo pereinant prie aukštos pridėtinės vertės verslo vystymo pagal brandą ir augimo etapus, remiantis Airijos, Suomijos, Estijos pavyzdžiais. Be agentūrų funkcijų peržiūros EIM vykdomos pagal Inovacijų reformą, taip pat aktualūs šie sprendimai: Didinti priemonių tarpusavio sąsajas (pvz., palydinti įmones, esančias skirtingose MTEPI veiklos stadijose, iki galutinio produkto komercinimo), kombinuoti ir stambinti priemones, įgyvendinti kompleksines programas. Įmonių vystymo programos suderina skirtingų tipų veiklas (įmonių planų rengimą, konsultacijas, mokymus, visų etapų finansavimo šaltinių paiešką, subsidijas). Pradinis darbas su įmonėmis, jų idėjomis ir ilgalaikis įmonių vystymosi planavimas leistų atrinkti didžiausią potencialą turinčias įmones, padėti joms kokybiškai išvystyti idėjas ir parengti reikalingus planus, pritraukti išorės investuotojus. Regionams reikalingos atskiros priemonės arba atskiras finansavimo krepšelis priemonėse. Siekiant, kad įmonės regionuose pasinaudotų ESIF teikiamomis galimybėmis, reikalingas jų absorbcinių gebėjimų stiprinimas (žr. ankstenį punktą, taip pat 15 rekomendaciją ir kitas tolesnes rekomendacijas). Reikalinga verslui patogi ir patraukli inovacijų politikos priemonių pristatymo forma pagal verslo brandą ir vystymo etapą (galima pasinaudoti „Kurk Lietuvai“ (MITA) siūlymais). Dalyje priemonių (pvz., didelės vertės ar skirtų startuoliams) paraiškos galėtų būti atrenkamos taikant kokybinį paraiškų vertinimą, kviečiant pareiškėjus pristatyti idėją (angl. <i>pitch</i>, „Horizontas 2020“ MVĮ instrumento pavyzdžiu). Taikyti „piltuvėlio“ principą – pavyzdžiui, gyvam pristatymui kviečiant visas rizikingiausias paraiškas (jeigu finansavimą planuojama skirti santykinai dideliam subjektų skaičiui) arba konkurencingiausias paraiškas (jeigu finansavimą planuojama skirti santykinai mažam subjektų skaičiui).	Strateginis siūlymas / dėl administravimo sistemos / dėl įgyvendinimo priemonių	EIM (strateginė lyderystė), FM ir verslo agentūros	Per 2021–2027 m. laikotarpį ir planuojant jo VP priemones

⁴⁶ Rekomendacijos dėl konkrečių finansuotinių veiklų, tikslinių grupių ir rodiklių pagal susitarimą su EIM buvo pateiktos atskirame dokumente 2019 m. balandžio mėn.

Nr.	Problema / rizika	Rekomendacijos / siūlymai	Tipas	Atsakinga institucija	Terminas
3.	Lietuvos inovatoriai yra maži, silpnai bendradarbiaujantys. Žemą bendradarbiavimo su MSI bei mokslo žinių komercinimo lygį lemia dešimtmečiais neišsprendžiamos sisteminės pasiūlos ir paklausos suderinamumo bei motyvacijos problemos: MSI tyrėjų motyvacijos dirbti su verslu stoka, patogiai ir vienoje vietoje prieinamos informacijos apie mokslo institucijų teikiamas paslaugas trūkumas, efektyviai veikiančios technologijų perdavimo sistemos stoka ir biurokratinės kliūtys MSI (pvz., ilgas sprendimų priėmimo laikas).	Igyvendinant Büllinger <i>et al.</i> (2017), „Visionary Analytics“ (2014, 2017a/b) siūlymus, sukurti veiksmingas paskatas eksperimentinei plėtrai ir MTEP rezultatų komercinimui valstybės mokslo institucijose, pavyzdžiui, per: tyrėjų finansavimo ir karjeros kriterijus; bendrą inovacijų vadybos ir tarpininkavimo struktūrą; paskatas verslo su valstybe bendrai finansuojamiems mokslo institucijų investiciniams fondams ir kt.	Strateginis siūlymas	ŠMSM, EIM ir jų agentūros	Per 2021–2027 m. laikotarpį ir planuojant jo VP priemones
4.		Idiegti veiksmingą inovacijų vadybos sistemą, į vientisą inovacijų paslaugų tinklą sujungiant šiuo metu egzistuojančias struktūras, kurių viena iš užduočių remti mokslo ir verslo sąveikas, aiškiai atskiriant jų funkcijas ir užtikrinant tvarų finansavimą: užtikrinti sinergijas tarp tematiškai susijusių viešųjų infrastruktūrų, kad jos leistų vystyti idėjų iki diegimo į rinką; užtikrinti profesionalią turimos infrastruktūros vadybą, įskaitant viešinimą apie MSI ir klasterių turimą įrangą ir paslaugas, plėtojant iniciatyvų požiūrį į darbą su įmonėmis ir užtikrinant profesionalias technologijų perdavimo paslaugas; suformuoti aiškią ir bendrą inovacijų paslaugų įmonėms sistemą, kuri leistų nuosekliai vystyti įmonių absorbcinius gebėjimus visos Lietuvos mastu (žr. konkrečias rekomendacijas toliau); inovacijų vadybos sistemos veiklą derinant su identifiкуotu verslo MTEPI idėjų vystymo poreikiu, teikti ne tik technologines, bet ir susijusias startuolių mentorystės, idėjų vystymo, komercinimo, akceleravimo paslaugas (pvz., tokias paslaugas gali teikti MTP ir jų koordinuojami verslo angelų tinklai); užtikrinti MVĮ ir mokslo tyrimų institucijų inovacijų valdymo gebėjimų stiprinimą; taip pat žr. konkrečias rekomendacijas.	Strateginis siūlymas	ŠMSM, EIM ir jų agentūros	Per 2021–2027 m. laikotarpį ir planuojant jo VP priemones
5.	Inovacijos šiuo metu daugiausia skatinamos ES fondų subsidijų lėšomis. ES fondų lėšos Lietuvai artimiausiu metu mažės, o ilgesnėje perspektyvoje apskritai inovacijoms gali būti neskiriamos. Dėl šių priežasčių ypač svarbu mažinti priklausomybę nuo ES fondų lėšų. Aktualus subsidijų sukuriamos administracinės naštos mažinimas.	Didesnę dalį inovacijų politikos finansuoti finansinėmis priemonėmis, įgyvendinant planuojamą Inovacijų fondą, taip užtikrinant spartesnę „atsijungimą“ nuo ESIF lėšų. Finansinių priemonių administracinė našta pareiškėjams mažesnė, taip pat finansinių priemonių grįžtančiosios lėšos galima reinvestuoti. Finansinės priemonės labiausiai tinkamos startuolių, brandžių inovatorių (ypač Sostinės regione) MTEPI infrastruktūros ar eksperimentinės plėtros bei aukštą komercinimo potencialą turintiems, mažiau rizikingiems MTEPI projektams finansuoti (finansinių priemonių poreikį turės pagrįsti išankstinis vertinimas). Siūloma naujuoju laikotarpiu taip pat svarstyti hibridines priemones (derinant subsidijas ir finansinius instrumentus vienam ar susijusiems projektams).	Strateginis siūlymas	EIM, FM	Per 2021–2027 m. laikotarpį ir planuojant jo VP priemones
Inovatyvių įmonių skaičiaus ir jų MTEPI gebėjimų stiprinimas					
6.	Lietuvos verslo investicijų į MTEP santykis su BVP 2017 m. buvo daugiau nei keturis kartus žemesnis už ES vidurkį. Didžioji dalis Lietuvos verslo nėra imlūs žinioms, o ūkio transformacija į žiniomis grįstos ir aukštos pridėtinės vertės ekonomiką vyksta pernelyg lėtai. Pažanga yra lėta, būtina tęsti ir didinti investicijas į verslo MTEPI skatinimą.	Užtikrinti finansavimą inovatyvių įmonių MTEPI veikloms, orientuojantis į eksportuojančias įmones ir skatinant aukštesnės pridėtinės vertės produktų ir paslaugų pasiūlą: naujų produktų kūrimas įvairiuose MTEPI etapuose, įskaitant ankstyvąją naujai sukurtų produktų bandomąją gamybą ir parengimą rinkai (siūloma finansuoti subsidijomis, finansinėmis priemonėmis ir hibridinėmis priemonėmis ESIF lėšomis priklausomai nuo rizikingumo ir įmonės brandos); intelektinės nuosavybės kūrimas, apsauga ir licencijavimas (siūloma finansuoti subsidijomis arba finansinėmis priemonėmis ESIF lėšomis); įmonių MTEPI infrastruktūros, ypač skirtos prototipų kūrimui, jų testavimui, demonstravimui, bandomajai gamybai ir parengimui rinkai, kūrimas (siūloma finansuoti finansinėmis priemonėmis ir hibridinėmis priemonėmis ESIF lėšomis).	Dėl įgyvendinimo priemonių	EIM	Per 2021–2027 m. laikotarpį ir planuojant jo VP priemones
7.	Lietuvoje šiuo metu nėra daug aukštą pridėtinę vertę kuriančių įmonių. Todėl norint paskatinti ūkio poslinkį link aukštos pridėtinės vertės produktų gamybos ar paslaugų, didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas „naujiems inovatoriams“ – tarptautiniu mastu veikiantiems startuoliams ir naujų ar atžalinių	Diegti konkurencingą inovatyvių aukšto potencialo startuolių ekosistemą (derinant su 1.3 uždavinio priemonėmis): Užtikrinti finansavimo šaltinių prieinamumą (pradinis kapitalas, verslo akceleravimas ir plėtra) inovatyvių idėjų vystymui ir pradedančių bei jaunų inovatyvių įmonių (įskaitant pumpurines įmones, startuolius) steigimui ir plėtrai visuose startuolio plėtros etapuose, ypač vystant šaltinių ir mentorystės prieinamumą idėjos vystymo etape (siūloma finansuoti finansinėmis priemonėmis ir hibridinėmis priemonėmis ESIF lėšomis, subsidijomis biudžeto ir ESIF lėšomis, apimant MTP programas, mentorijų ir verslo tinklus).	Dėl įgyvendinimo priemonių	EIM, FM, INVEGA	Per 2021–2027 m. laikotarpį ir planuojant jo VP priemones

Nr.	Problema / rizika	Rekomendacijos / siūlymai	Tipas	Atsakinga institucija	Terminas
	MTEPI veikla grįstų įmonių kūrimui, užsienio investicijų pritraukimui.	Užtikrinti gerą rizikos kapitalo fondų kvietimų dizainą, kad vienas startuolis galėtų kreiptis į reikiamus fondus visais vystymosi etapais. Svarbu, kad 2021–2023 m. nebūtų finansavimo „duobės“ (atsižvelgiant į tai, kad visų finansinių priemonių poreikis turi būti pagrįstas išankstiniu vertinimu), kaip atsitiko pereinamuju 2007–2013 m. ir 2014–2020 m. laikotarpiu.			
8.		Skatinti aukštos pridėtinės vertės TUI pritraukimą, kuris sudarytų prielaidas sumanios specializacijos strategijos MTEPI srityje įgyvendinimui, užtikrinant: aktyvias TUI skatinimo veiklas (ypač į regionus) (<i>siūloma finansuoti subsidijomis biudžeto lėšomis*</i>); esamų investuotojų veiklos plėtrą (angl. <i>aftercare</i>) (<i>siūloma finansuoti subsidijomis biudžeto lėšomis*</i>); investicijas į pramonės parkų ir LEZ pritaikymą investuotojams, sudarant sąlygas finansuoti ir „<i>build to suit</i>“ infrastruktūros projektus (<i>siūloma finansuoti 5 politikos tikslo lėšomis, įgyvendinant integralias teritorijų vystymo programas, inicijuotas savivaldybių ir su jų įsitraukimu į projektų vystymą</i>).	Dėl įgyvendinimo priemonių	EIM, VRM	Per 2021–2027 m. laikotarpį ir planuojant jo VP priemones
9.	Dauguma Lietuvos įmonių nėra pakankamai konkurencingos tarptautinėse rinkose, jos dažniausiai dirba mažiausiai pelningose pridėtinės vertės kūrimo grandyse. Tarptautiškumui skirtų priemonių bendras „svoris“ priemonių rinkinyje yra menkas. Įmonių įsitraukimas į tarptautines vertės grandines ir pozicijų jose stiprinimas leistų užtikrinti prieigą prie rinkos, žinių ir technologijų, kurtų paskatas modernizuotis, kelti darbuotojų kvalifikaciją, kurti aukštesnės pridėtinės vertės produktus ir darbo vietas. Taip pat šiuo metu trūksta sąsajų tarp nacionalinių ir tarptautinių MTEPI programų, palyginti menkos iš tarptautinių programų MTEPI finansavimui pritraukiamos lėšos.	Diegti paskatas (ypač brandiems inovatoriams ir startuoliams) dalyvavimui tarptautinėse iniciatyvose ir ES tiesiogiai valdomose programose: finansinės paskatos įmonėms ir mokslo-verslo konsorciumams, viešosioms įstaigoms, gavusioms ES tiesioginių programų finansavimą, pvz., bendra-finansuojant dalį projekto kaštų (<i>siūloma finansuoti subsidijomis ESIF arba biudžeto lėšomis</i>); pagalba įmonėms identifikuojant bei rengiant tarptautines paraiškas ir būriant konsorciumus, apimant viešinimo, lobistines veiklas ir finansines paskatas (<i>siūloma finansuoti subsidijomis biudžeto lėšomis</i>); finansinės paskatos (tęstinis kvietimas) dalyvavimui tarptautiniuose susitikimuose su potencialiais partneriais, apimant „minkštąsias“ konsultacijas, verslo misijas, studijų vizitus, galimybių pristatymą („InoConnect LT“ priemonės pavyzdžiu) (<i>siūloma finansuoti subsidijomis ESIF (didesnė administracinė našta) arba biudžeto lėšomis</i>); skirti nacionalinį / SF finansavimą arba teikti prioritetą EK tiesiogiai valdomų programų kvietimuose aukštą kokybės įvertinimą gavusioms, bet negavusioms finansavimo paraiškoms; skatinti tarptautinių verslo akceleratorių (pvz., Europos inovacijų ir technologijų instituto žinių ir inovacijų bendruomenių (ang. KIC), Europos inovacijų tinklo, žr. 6 iliustraciją) pritraukimą į Lietuvą, t. y. domėtis tokiais galimybėmis, informuoti apie jas potencialiai suinteresuotas organizacijas, bendrafinansuoti tokių akceleratorių veiklą (<i>siūloma finansuoti ESIF arba biudžeto lėšomis</i>); integruoti tarptautiškumą į kitas priemones, skatinant (pvz., papildomu vertinimo balu) partnerystes su užsienio partneriais verslo MTEPI skatinimo, klasterių priemonėse.	Dėl įgyvendinimo priemonių	EIM	Per 2021–2027 m. laikotarpį ir planuojant jo VP priemones
10.	Nors atsižvelgiant į ankstesnių vertinimų pastabas buvo paviešintas priemonės „Smart FDI“ PFSA anglų kalba bei sudaryta galimybė teikti iš anglų kalbos išverstų dokumentų versijas, tai nepakankamai palengvina patį paraiškos teikimo procesą. Investuotojai bendradarbiauja su „Investuok Lietuvoje“ atstovais anglų kalba, todėl vėliau nustemba, kai privalo pateikti lietuviškus dokumentus ir pasirašyti lietuviškas sutartis.	Sudaryti galimybes pasirašyti dvikalbes sutartis (t. y. ne lietuvišką originalą su jo vertimu, o pats vertimas turi būti sutarties dalimi) ir teikti dokumentus anglų kalba (nereikalaujant vertimų, kurie papildomai kainuoja).	Dėl įgyvendinimo priemonių	FM, EIM, LVPA, Investuok Lietuvoje	Iki 2020 m., tęsti 2021–2027 m. laikotarpiu
11.	Nors priemonės „InoConnect“ įgyvendinimo ir paraiškos teikimo priemonei procesas yra palyginus nesudėtingas, yra potencialo jį dar labiau supaprastinti.	Finansavimo reikalavimuose svarstyti apsiriboti renginių skaičiumi, šalių grupe ir įkainiais ir tokiu būdu paraiškose nereikalauti nurodyti konkrečių renginių ir jų datų.	Dėl įgyvendinimo priemonių	EIM, LVPA	Iki 2020 m., tęsti 2021–2027 m. laikotarpiu
Mokslo-verslo-valstybės sąveikos ir inovacijų vadyba					
12.	Lietuvos inovatoriai yra nepakankamai bendradarbiaujantys su mokslo institucijomis,	Skatinti bendrus ir verslo užsakomuosius MTEPI, tęsiant esamo laikotarpio priemones („Intelektas LT-2“, „Inočekiai“) (<i>siūloma finansuoti subsidijomis ESIF ir biudžeto lėšomis</i>).	Dėl įgyvendinimo priemonių	EIM	Per 2021–2027 m.

Nr.	Problema / rizika	Rekomendacijos / siūlymai	Tipas	Atsakinga institucija	Terminas
	kurių potencialas kuriant inovacijas yra mažai išnaudotas. Todėl išlieka aktualu skatinti bendradarbiavimą ir ryšius tarp inovacijų sistemos dalyvių (taip pat ir viešajame sektoriuje, žr. kitą rekomendaciją) bei klasterizaciją.		mo priemonių		laikotarpį ir planuojant jo VP priemones
13.	inovacijų sistemos dalyvių (taip pat ir viešajame sektoriuje, žr. kitą rekomendaciją) bei klasterizaciją.	Stiprinti į eksportą orientuotus brandžius MTEPI klasterius, finansuojant bendrą MTEPI strategijų ir produktų kūrimą, prieigos prie užsienio rinkų didinimą, įsitraukimą į tarptautinius klasterius ir vertės grandines (prioritetą skiriant BJR klasteriams, ES remiamiems klasteriams ir strateginėms vertės grandinėms, kitoms tarptautinėms partnerystėms). Rekomenduojami ilgi, kelerių metų (bent 5) projektai, įgyvendinami etapais su kiekvienam etapui nustatytais pasiekimais matuojančiais rodikliais (<i>siūloma finansuoti subsidijomis ESIF lėšomis</i>). Klasteriams skirtas priemonės reikalinga konsoliduoti, sujungti 1.1 ir 1.3 uždavinio veiklas į vieną priemonę. Bendras MTEPI veiklas klasteriuose galima skatinti skiriant klasteriams ar jų nariams papildomus balus MTEPI skatinimo priemonėse.	Dėl įgyvendinimo priemonių	EIM	Per 2021–2027 m. laikotarpį ir planuojant jo VP priemones
14.	Lietuvos viešojo sektoriaus organizacijos vis dar nėra pakankamai inovatyvios, todėl neišnaudojamos jų galimybės skatinti inovacijų paklausą. Nors priemonė „Ikiprekybiniai pirkimai LT“ yra tinkama ir reikalinga, jos įgyvendinimas yra ypač sudėtingas ir reikalauja nemažai pastangų. Tai gali neleisti mažesnėms organizacijoms dalyvauti priemonėje, nes šiuo metu beveik visos organizacijos, vykdančios ikiprekybinius pirkimus, yra vienos stambiausių Lietuvoje.	Skatinti inovacijas viešajame sektoriuje finansuojant tokias priemones: Ikiprekybinius pirkimus (<i>siūloma finansuoti subsidijomis ESIF arba biudžeto lėšomis</i>). Siekiant efektyviau įgyvendinti šią priemonę reikia tobulinti jos įgyvendinimą: 1) atsisakyti paraiškos teikimo EIMIN etapo pakeičiant projektų atrankos būdą iš Valstybės projektų planavimo į tęstinę projektų atranką; 2) vienas iš pagrindinių iššūkių yra teisinio pobūdžio kliūtys, todėl būtų tikslinga paskirti už teisinius aspektus atsakingus asmenis, į kuriuos iškilus klausimams galėtų kreiptis perkančios organizacijos bei pirkimų dalyviai. Mokslų-verslo-valstybės sąveikas įgyvendinant sumanios specializacijos prioritetus ir sprendžiant Lietuvos ateičiai svarbius socialinius-ekonominius iššūkius, pavyzdžiui, per tikslines MTEPI ar technologijų programas, išplečiant Lietuvos mokslo tarybos vykdomus valstybės užsakomuosius (reikminius) tyrimus, skiriant jiems didesnę finansavimą, leidžiant dalyvauti ne tik MSI, bet ir verslui (<i>siūloma finansuoti subsidijomis ESIF ar biudžeto lėšomis</i>); Finansuoti „vartotojų“ inovacinių gebėjimų vystymo pastangas. Jos gali apimti poreikių tyrimus, mokymus, bandomuosius projektus, viešininimą ir visuomenę įtraukiančius idėjų <i>hakatonus</i> (žr. 9 iliustraciją), taikant prizų paskatas (<i>siūloma finansuoti subsidijomis biudžeto lėšomis</i>). Finansuoti inovatyvių produktų pirkimus padengiant dalį ar visą inovatyvaus pirkimo išlaidas. Tokia priemonė būtų paprastesnė už ikiprekybinius pirkimus, reikalaujant mažiau išteklių ir todėl įtrauktų mažesnes organizacijas (<i>siūloma finansuoti subsidijomis biudžeto lėšomis</i>).	Dėl įgyvendinimo priemonių	LRV, EIM (strateginė lyderystė), MITA, LVPA	Per 2021–2027 m. laikotarpį ir planuojant jo VP priemones
15.	Inovacijų paramos paslaugos šiuo metu neišpildo savo potencialo. Vienas rimčiausių iššūkių – pasigendama nuoseklaus požiūrio į verslo absorbcinių gebėjimų vystymą, trūksta aiškios, bendros ir kvalifikuotos inovacijų paramos sistemos. Dabartiniai pagal priemonę „Inogeb LT“ vykdomi projektai yra menkai tarpusavyje susiję, jų veiklos fragmentiškos, konsultantams trūksta kompetencijų specifinėse inovacijų vadybos, idėjų vystymo srityse, o įmonėms suteikiamos inovacijų fasilitavimo paslaugos sudaro mažą visų paramos paslaugų dalį.	Suformuoti aišką ir bendrą inovacijų paramos sistemą, kuri leistų nuosekliai vystyti įmonių absorbcinius gebėjimus visos Lietuvos mastu (tai bus itin aktualu Lietuvą atskyrus į du NUTS-2 regionus, kur skirsis priemonių įgyvendinimo sąlygos). Rekomenduojama išteklius koncentruoti ne tik į formalią pagalbą užpildant paraiškas, o į įmonių MTEPI idėjų vystymą. Svarbu įmones nukreipti į verslo angelų tinklus, akceleratorius, arba pakviesti inovacijų ir technologijų diegimo patirties turinčius ekspertus iš užsienio valstybių. Startuolių inkubavimo, akceleravimo ir mentorystės veiklas taip pat galėtų vykdyti mokslo ir technologijų parkai arba priešankstyvosios stadijos (akceleravimo) ar rizikos kapitalo fondai. Prie startuolių inkubavimo veiklų taip pat galėtų prisidėti ir klasteriai (pvz., sudarant sąlygas naudotis bendra infrastruktūra). Klasterių brandą skatinančias iniciatyvas visiškai ar iš dalies keisti tarptautinėmis mokymo programomis. Kitos ES narės turi sukūrusios nemažai gerai veikiančių mokymo programų klasterių koordinatoriams⁴⁷, kurios būtų naudingos Lietuvoje veikiančioms klasteriams. Taip pat būtų galima klasterių brandos skatinimo iniciatyvas įgyvendinti kitais būdais, pavyzdžiui, sudarant sąlygas privatiems investuotojams ar konsultantams vykdyti šias veiklas.	Dėl įgyvendinimo priemonių	EIM, MITA (arba ją atitinkanti Inovacijų agentūra)	Per 2021–2027 m. laikotarpį ir planuojant jo VP priemones

Pastabos: * finansavimas biudžeto lėšomis siūlomas su sąlyga, kad tam pakaks lėšų. Nepakankant biudžeto lėšų svarstytinas projektinis finansavimas ES lėšomis.

⁴⁷ Tokių programų pavyzdžiai – Ispanijoje veikiančios organizacijos *The European Foundation for Cluster Excellence* programos, kuriose galėtų dalyvauti ir Lietuvos klasterių koordinatoriai.

1 PRIEDAS. VERTINIMO KLAUSIMAI, HIPOTEZĖS IR KRITERIJAI

8 lentelė. Hipotezės, jų sąsajos su vertinimo klausimais, tikrinimo kriterijai ir taikyti metodai joms tikrinti

Hipotezės ir jų tikrinimo kriterijų pavyzdžiai	Į kokius klausimus atsakoma	Siūlomi metodai
PRIEMONĖS IR IŠTEKLIAI		
H1: Priemonės yra tinkamos – leidžia pasiekti E2020 tikslus (ypač Pažangaus augimo prioritetą ir jo iniciatyvas) bei VP 1 prioriteto bei jo 1.2.1. uždavinio tikslus, prisideda prie sumanios specializacijos kryptių įgyvendinimo, skatina papildomumą ir atitinka tikslinių grupių poreikius: Egzistuoja loginės sąsajos tarp E2020 tikslų ir priemonių keliamų tikslų, finansuojamų veiklų ir poveikio rodiklių. Priemonės finansuoja projektus sumanios specializacijos kryptyse, numatytos kvotos, kriterijai projektų atrankai. Egzistuoja loginės sąsajos tarp VP 1 prioriteto tikslų ir priemonių keliamų tikslų, finansuojamų veiklų ir poveikio rodiklių.	9.1.1. Kaip VP 1 prioriteto ŪM priemonės prisidėjo prie E2020 tikslų? 9.1.2. Kurios VP 1 prioriteto ŪM priemonės labiausiai/mažiausiai siekia E2020 tikslų ir kuria pridėtinę vertę? 9.1.3. Prie kurių sumaniosios specializacijos kryptių įgyvendinimo ir kiek prisidėjo ŪM priemonės? Kurios ŪM priemonės sukuria didžiausią pridėtinę vertę? 9.2.1 (dalis). Ar pasiekti pokyčiai atitinka tikslinių grupių poreikius? 9.2.3. Kokios priemonės pasiteisino kokios – ne ir kodėl? Išskirti tinkamiausias. 9.3.1.-9.3.7 (iš dalies).	Pirminių ir antrinių šaltinių analizė, interviu, apklausos, fokusuotos diskusijų grupės, priemonių atvejo studijos.
H2: Priemonių įgyvendinimui numatytos lėšos yra pakankamos numatytiems tikslams pasiekti ir rezultatams sukurti: Suteikiama finansinė investicija yra pakankama ir tikslinga: pareiškėjai turi pakankamai išteklių finansuoti likusią projektų kainą, kuri nefinansuojama priemonėmis. Pasirinktas finansavimo dydis yra tinkamas (atitinka reglamentus, nemažina priemonės patrauklumą, užtikrina pakankamą priemonės papildomumą, neišstumia privačių investicijų). Priemonės įgyvendinimui numatytas lėšų dydis atitinka paklausą (nėra per mažas ar per didelis).	9.2.3. Kokios priemonės pasiteisino kokios – ne ir kodėl (pvz., finansavimo intensyvumas, priemonių dydis)? Išskirti efektyviausias. 9.3.9 Pateikti siūlymus dėl šio laikotarpio lėšų rezervo panaudojimo (kartu su kitais duomenimis).	Priemonių finansinių ir stebėsenos duomenų analizė; interviu, apklausos, priemonių atvejo studijos.
H3: Rodikliai atspindi intervencijos logiką: Rodikliai yra tinkami prioriteto/priemonių naudai išmatuoti, yra kokybiški (remiantis S.M.A.R.T. kriterijais). Rodikliai leidžia pamatuoti svarbiausius priemonės tikslus – didžiausios ir svarbiausios veiklos prioritetizuojamos ir atspindėtos rodikliais, pagrindiniai siekiami efektai (poveikis) atspindėti rodikliais. Jeigu šios sąlygos netenkinamos, siūlomi nauji rodikliai.	9.3.8. Ar turimi rodikliai yra pakankami skaičiuoti inovacijų pažangą, jei ne, pasiūlyti naujus rodiklius ir pateikti jų paskaičiavimą.	Stebėsenos rodiklių analizė; antrinių šaltinių ir statistinių duomenų analizė.
ĮGYVENDINIMAS ir EFEKTYVUMAS		
H4: Pasirinkta priemonių finansavimo forma yra tinkama ir efektyvi: Sukuriama nauda/grąža viršija administravimo sąnaudas, lyginant su alternatyviu įgyvendinimo būdu, pvz.: lyginant subsidijas ir finansines priemones, lyginant fiksuotų kaštų ir įprastas priemones. Projektų vykdytojų dalis, sutinkanti, kad įgyvendintų projektą, taikant alternatyvų įgyvendinimo būdą (pvz., rinktųsi lengvatinę paskolą vietoje subsidijos). Įmonių administracinių sąnaudų santykis su investicijų apimtimi.	9.2.3. Kokios priemonės pasiteisino kokios – ne ir kodėl? Išskirti efektyviausias. Padedą atsakyti į 9.3.1-9.3.7, 9.3.9, 9.4.5 (su efektyvumu susijusius) klausimus.	Sąnaudų-naudos analizė, apklausos, pirminių ir antrinių šaltinių analizė, interviu su LVPA/MITA/EIMIN, priemonių atvejo studijos.
H5: Intervencijų sukuriama nauda viršija sąnaudas, pvz.: ES investicijų santykis su pritrauktomis privačiomis lėšomis. Investicijų ir sukurtų (išlaikytų) darbo vietų santykis (t. y. kiek kainavo viena sukurta / išlaikyta) darbo vieta. Investicijų santykis su planuojamomis investicijomis į MTEP. Detalus galimų rodiklių sąrašas pateikiamas 2.3 skyriuje.		Sąnaudų-naudos analizė, apklausos, pirminių ir antrinių šaltinių analizė, stebėsenos rodiklių analizė.
H6: Priemonių įgyvendinimo procesas yra efektyvus: Projektų atranka ir vertinimas yra skaidrūs, greitai ir efektyvūs, remiasi aiškiais kriterijais ir kt. Priemonių patrauklumas (paklausa) yra pakankamas. Priemonės lėšos neišstumia privačių investicijų. Finansuojami projektai, galintys atnešti didžiausią naudą ir veiklos, kurios nebūtų įgyvendintos be finansavimo. Paraiškų rengimas ir projekto ataskaitų teikimas nekuria didelės administracinės naštos projektų vykdytojams ir įgyvendinančioms institucijoms.		Priemonių finansinių ir stebėsenos duomenų analizė, apklausos, interviu, dokumentų analizė, priemonių atvejo studijos.
H7: Priemonių finansuojamomis veiklomis teikiamos kokybiškos ir tinkamos paslaugos: Konsultacijas gavę subjektai pateikia geresnės kokybės ir sėkmingesnes paraiškias priemonėms. Priemonės leidžia pasiekti platesnį naudos gavėjų ratą.		Interviu, priemonių atvejo studijos, antrinių šaltinių ir statistinių duomenų analizė.
REZULTATAI IR POVEIKIS		

Hipotezės ir jų tikrinimo kriterijų pavyzdžiai	Į kokius klausimus atsakoma	Siūlomi metodai
H8: Tikimybė, kad priemonės pasieks numatytus rezultatų rodiklius, yra aukšta: Dabartinė produkto bei rezultato rodiklių pažanga yra pakankama tikslams pasiekti. Nepasireiškia esminės išorinės rizikos ar veiksniai, turintys neigiamą poveikį rezultatų pasiekimui. Priemonių paklausa viršija pasiūlą, pateikiamos paraiškos yra kokybiškos.	9.1.1. Kaip VP 1 prioriteto ŪM priemonės prisidėjo prie E2020 tikslų? Koks jų poveikis? 9.1.2. Kurios VP 1 prioriteto ŪM priemonės labiausiai/mažiausiai siekia E2020 tikslų ir kuria pridėtinę vertę?	Stebėsenos duomenų analizė, pirminių ir antrinių šaltinių analizė, interviu.
H9: Priemonės turi teigiamą poveikį finansavimą gavusių subjektų MTEP ir konkurencingumo rodikliams: Investicijoms į MTEP. Darbuotojų skaičiaus augimui. MTEP darbuotojų skaičiaus augimui. Apyvartos augimui. Vidutiniam darbo užmokesčiui. Eksperto apimtims.	9.1.3. Prie kurių sumanosios specializacijos krypčių įgyvendinimo ir kiek prisidėjo ŪM priemonės? Kurios ŪM priemonės sukuria didžiausią pridėtinę vertę? Koks rezultatas? 9.2.1. Kokius pokyčius lėmė investicijos?	Kontrafaktinis poveikio vertinimas, pirminių ir antrinių šaltinių analizė, duomenų gavyba.
H10: Dalyvavimas priemonėse sukuria kiekybinį ar kokybinį produktą, elgsenos ir rezultatų papildomumą (remiantis 1 skyriuje pateiktomis politikos papildomumo logikų kriterijais <u>kiekvienai priemonių grupei</u>): Be priemonės projektai būtų visai neįgyvendinti arba įgyvendinti mažesne apimtimi. Pateiktos patentų paraiškos, gautos tarptautinės dizaino registracijos. Pasirašyti susitarimai su užsienio partneriais. Užmegzti/ tęsimi ryšiai su MSI ir kitais partneriais. Inicijuoti nauji MTEP projektai, vidinės MTEP veiklos. Nauji/ patobulinti produktai ar jų prototipai. Naujos užsienio rinkos, išaugęs eksportas. Pateiktos paraiškos tarptautinėms MTEP iniciatyvoms. Išaugę įmonių konkurencingumo ir aktyvumo MTEP rodikliai. Įdiegti inovatyvūs viešieji sprendimai, įgyvendinami inovatyvūs viešieji pirkimai.	9.2.2. Ar ŪM priemonėmis buvo pasiekti Veiksmų programos 1 prioriteto 1.2.1 konkrečiame uždavinyje nustatyti pokyčiai? Kokie jie? Koks jų pasiekimo laipsnis? 9.2.3. Kokios priemonės pasiteisino kokios – ne ir kodėl? Išskirti rezultatų viausias. Padeda atsakyti į 9.3.1-9.3.7 ir 9.3.9 (su priemonių poveikiu ir rezultatyvumu susijusius) klausimus, į kuriuos atsakant bus gretinami ir diskutuojami visi kiekybinių ir kokybinių metodų surinkti duomenys.	Apklausa, finansavimą gavusių ir negavusių subjektų atsakymų lyginamoji analizė*, antrinių šaltinių ir statistinių duomenų analizė, priemonių atvejo studijos, fokusuotos diskusijų grupės.
H11: Priemonėse nepasireiškia privačių investicijų išstūmimo efektas: Projektų vykdytojų dalis, atsakiusi, kad nesant priemonės, projektai būtų įgyvendinti nuosavomis lėšomis.		Apklausa
H12: Sukurtas poveikis bus tvarus ir išliks ilgalaikėje perspektyvoje: Projektų vykdytojų dalis, atsakiusi, kad ketina toliau tęsti investicijas, pvz., savarankiškai vykdyti MTEP projektus, toliau bendradarbiauti su MSI ar kitais partneriais.	9.2.1. Ar poveikis bus trumpalaikis / ilgalaikis? Kodėl?	Apklausa, priemonių atvejo studijos.
KITI VERTINIMO KLAUSIMAI		
Atsakant į vertinimo klausimą, bus gretinami: a. aukščiau aptartų hipotezių tikrinimo atsakymai ir b. ES reglamentų analizės išvados.	9.4.1. Atsižvelgus į naują 2021–2027 m. finansavimo laikotarpį [...], kokių veiksmų reiktų imtis siekiant MTEPI veiklų esminių pokyčių privačiame sektoriuje ir sprendžiant esamus iššūkius? 9.4.3. Kokie veiksmai ar veiklos kurtų pridėtinę vertę skatinant MTEPI veiklų didinimą privačiame ir viešajame sektoriuose ir naujų inovatyvių įmonių kūrimą bei šalies ūkio konkurencingumo plėtrą ne tik LT, bet ir ES lygiu?	Dokumentų (ES reglamentų, ES atliktų vertinimų analizė), interviu su ekspertais ir politikos formuotojais, fokusuotos diskusijos.
Atsakant į vertinimo klausimą: a) pirma, literatūros analizės metu bus išskirtas ribojančių veiksnių ir trukdžių sąrašas, b) antra, bus apklausti priemonės „Ikiprekybiniai pirkimai LT“ pareiškėjai, siekiant identifikuoti esminius trukdžius Lietuvos viešajame sektoriuje, c) duomenys bus gilinami atliekant priemonės „Ikiprekybiniai pirkimai LT“ atvejo studijų ir interviu. Galiausiai d) tarpinės išvados bus aptartos fokusuotoje grupinėje diskusijoje, kur viešojo sektoriaus inovacijos bus viena iš temų. Pasiūlymo rengimo metu identifikuoti šie preliminarūs trukdžiai (Visionary Analytics, 2015): Paskatų stoka inovacijoms inicijuoti ir diegti stoka; Žmogiškojo kapitalo ir gebėjimų trūkumas sektoriuje; Nepakankamai išvystyta lyderystės kultūra; Nepakankamas bendradarbiavimas ir keitimasis informacija, žiniomis, sprendimais; Konkuruojantys tikslai (pavyzdys – nupirkti pigiausią sprendimą ar inovatyvų sprendimą); Teisinio reguliavimo spragos; Grįžtamojo ryšio iš paslaugų vartotojų stoka, ir pan.	9.4.2. Kokie yra inovacijas viešajame sektoriuje ribojantys veiksniai ir trukdžiai? Pasiūlyti sprendimo būdus.	Pirminių ir antrinių šaltinių (dokumentų, studijų) analizė, interviu, priemonės „Ikiprekybiniai pirkimai LT“ atvejo studija, apklausa, interviu, fokusuotos diskusijos, užsienio patirties analizė.

Hipotezės ir jų tikrinimo kriterijų pavyzdžiai	Į kokius klausimus atsakoma	Siūlomi metodai
Atkreipiamas dėmesys, kad viešojo sektoriaus inovacijos yra labai plati tema. Šiame vertinime klausimo apimtis apibrėžiama kaip viešajam sektoriui aktualių MTEPI veiklų įsigijimas ir sukurtų sprendimų diegimas, siekiant su priemonės „Iki prekybiniai pirkimai LT“ (ar panašių priemonių) taikymu.		
Naudojami kintamieji: • Duomenys apie 2014-2020 m. laikotarpio MTEPI skatinimo priemonių poveikį (H9 hipotezės atsakymai). • ES skiriamos investicijos 2014-2020 m. laikotarpiu ir numatomos 2021-2027 m. investicijos (remiantis numatomu sumažėjimu). • Atitinkamos nacionalinės investicijos (apskaičiuotas remiantis numatomu santykio pokyčiu). • Privačios investicijos į projektų įgyvendinimą esamu ir nauju laikotarpiu (remiantis numatomu santykio padidėjimu). • Išvalgos dėl žmoniškųjų išteklių konkurencingumo bus formuluojamos remiantis jau atliktais vertinimais (pvz., 2018 m. užbaigtu 9 prioriteto 9.4.3. konkretaus uždavinio priemonių įgyvendinimo pažangos vertinimu).	9.4.4. Įvertinus naujame 2021–2027 m. finansavimo laikotarpyje numatomą skiriamų investicijų sumažėjimą ir pasikeitusį bendrojo ir nacionalinio finansavimo santykį, nustatyti poveikį inovacijų kūrimui, ūkio šalies konkurencingumui ir žmoniškųjų išteklių konkurencingumui.	Scenarijų analizė; sąnaudų-naudos modeliavimas, išvadų validavimas diskusijų metu.
Formuluojant atsakymą į šį vertinimo klausimą (išvadas ir rekomendacijas), bus remiamasi visa vertinimo metu atlikta analize, ypač: a. H1, H4, H5, H9, H10, H11 išvados ir duomenimis, b. Atsakymo į 9.4.4 vertinimo klausimą (aukščiau) išvados ir duomenimis. Formuluojant ataskaitos rekomendacijas dėl priemonių rinkinio tobulinimo, bus atsižvelgta į naujus ES reglamentų reikalavimus, siekiant padėti pasirengti naujam laikotarpiui ir/ar laipsniškam perėjimui prie naujo laikotarpio priemonių.	9.4.5. Įvertinus [...] numatomą finansavimo intensyvumo sumažėjimą, nustatyti kokiomis priemonėmis [...] galima būtų padėti inovatyvioms įmonėms steigtis, toliau augti, išlikti konkurencingoms? Kokia lėšų proporcija turėtų būti tarp subsidijų ir finansinių priemonių? Kaip būtų galima derinti skirtingas investicijų formas vienam projektui? Pateikti pasiūlymus dėl priemonių finansavimo formų taikymo galimybių, derinimo su Europos Komisijos tiesiogiai valdomomis programomis, projektų vykdymu su partneriais iš kitų šalių.	Dokumentų (ES reglamentų, atliktų vertinimų analizė), interviu su ekspertais ir politikos formuotojais, fokusuotos diskusijos.

Šaltinis: Visionary Analytics, 2019.

2 PRIEDAS. PRIEMONIŲ FINANSINĖ PAŽANGA

9 lentelė. VP 3.1.1 uždavinio priemonių įgyvendinimo pažanga

Priemonės pavadinimas	Numatytos ES investicijos, €	Skirtas finansavimas pagal sutartis, €	% nuo numatytų lėšų	Pateikta paraiškų	Prašomas finansavimas paraiškose	Pasirašyta sutarčių	Baigtų projektų skaičius
Verslo investicijų į MTEPI tiesioginis skatinimas							
Inovaciniai čekiai	1 023 639,00	1 026 925,31	100,32%	644	2 018 783,32	334	250
Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai	150 574 878,00	138 947 670,80	92,28%	620	251 728 898	267	16
Inopatentas	3 041 010,00	425 633,83	14,00%	69	590 680,56	52	24
Inočekiai	5 000 000,00	1 658 453,20	33,17%	159	3 218 842,2	68	8
Inostartas	4 506 886,00	263 435,71	5,85%	64	1 286 030,85	16	0
Technoinvestas	22 600 000,00	22 600 000,00	100,00%	1		1	0
Intelektas LT-2	12 457 447,00	12 457 446,13	100,00%	4	20 708 914,6	2	0
IŠ VISO	199 203 860	177 379 564,98	89,04%	1 561	279 552 149,53	740	298
Tiesioginių užsienio investicijų (TUI) į MTEPI skatinimas							
Smart FDI	26 840 579,00	9 490 244,96	35,36%	15	23 090 258,4	6	0
SmartParkas LT	24 000 000,00	11 008 370,97	45,87%	9	15 978 331	6	0
Smartinvest LT	7 122 000,00	2 351 137,00	33,01%	1	2 351 137	1	1
Smartinvest LT+	4 305 725,00	4 305 724,27	100,00%	30	63 833 461,2	4	1
IŠ VISO	62 268 304,00	27 155 477,20	43,61%	55	82 162 929,20	17	2
Klasterizacijos ir tinklaveikos skatinimas							
Inoklaster LT	23 710 874,00	5 388 059,00	22,72%	18	6 715 923,87	12	0
InoConnect	1 448 100,00	468 759,68	32,37%	72	679 446,84	51	16
IŠ VISO	25 158 974,00	5 856 818,68	23,28%	90	7 395 370,71	63	16
Inovacijų paramos paslaugos							
Inogeb LT	20 936 643,00	12 943 310,55	61,82%	5	12 943 310,6	5	0
Inovacijų paklausos skatinimas							
Ikiprekybiniai pirkimai LT	15 674 273,00	7 352 522,86	46,91%	22	18 112 744,8	13	0

Šaltinis: EIMIN pateikti SFMIS duomenys 2019-02-28 ir LR EIM ministro įsakymas Nr. 4-401.

3 PRIEDAS. PRIEMONIŲ SĄNAUDŲ IR NAUDOS SKAIČIAVIMŲ REZULTATAI

Vertinant 2014-2020 m. laikotarpio priemonių efektyvumą, atlikta sąnaudų-naudos analizė, sąnaudomis laikant priemonei skirtą viešąjį finansavimą, o nauda laikant priemonių rezultatus matuojančius rodiklius. Analizė apėmė visos priemonės, apie kurių rodiklius yra duomenų. Sąnaudų ir naudos rezultatai ataskaitoje naudojami ribotai – aprašomi tik tie rodikliai, kurie buvo skaičiuojami daugiau negu vienai priemonei, kadangi tik tokiu būdu galima lyginti ir interpretuoti gautus rezultatus; be to, aprašyti tik prasmingi rezultatai. Ne SFMIS pateikiamų rodiklių (apyvartos, vidutinio darbo užmokesčio ir darbuotojų skaičiaus pokytį) nebuvo galima naudoti interpretacijai – priemonėms, kurioms atliktas kontrafaktinis poveikio vertinimas, poveikis buvo statistiškai reikšmingas vis skirtingiems rodikliams, todėl nebuvo galima priemonių rodiklių palyginti tarpusavyje.

Sąnaudų-naudos analizė (stulpelis „Santykis tarp išmokėtų ES investicijų ir pasiektos reikšmės“ 10 lentelėje) parodo, **kiek investicijų reikia vienam vienetui rezultato pasiekti** (pvz., kiek viešųjų investicijų reikia 1 Eur privačių investicijų pritraukti).

10 lentelė. Priemonių sąnaudų ir naudos skaičiavimų rezultatai.

Priemonė	ES investicijos (išmokėta)	Skirta lėšų	Rodiklio pavadinimas	Rodiklio matavimo vienetai	Rodiklio siektina reikšmė	Pasiekta reikšmė	Pasiekimo data	Sutartyse planuojama pasiekti reikšmė	Santykis tarp išmokėtų ES investicijų ir pasiektos reikšmės	Santykis tarp skirtų lėšų ir sutartyse planuojamos pasiekti reikšmės
Smartinvest LT+	3 248 684,62	4 305 724,27	Subsidijas gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	4,00	4,00	2019-02-04	4,00	812 171,16	1 076 431,07
Intelektas LT. Bendri mokslo-verslo projektai	33 673 557,99	138 947 670,80	Subsidijas gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	265,00	190,00	2019-02-12	273,00	177 229,25	508 965,83
Inoklaster LT	1 510 740,34	5 388 059,00	Subsidijas gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	43,00	12,00	2019-02-20	13,00	125 895,03	414 466,08
Intelektas LT-2		12 457 446,13	Subsidijas gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	6,00			2,00	n/a	6 228 723,07
Inoconnect	265 568,85	468 759,68	Subsidijas gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	300,00	45,00	2019-02-28	52,00	5 901,53	9 014,61
Smart FDI	290 948,61	9 490 244,96	Subsidijas gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	15,00	4,00	2019-01-10	6,00	72 737,15	1 581 707,49
Inovaciniai čekiai	766 719,91	1 026 925,31	Subsidijas gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	300,00	250,00	2018-10-11	335,00	3 066,88	3 065,45
Inopatentas	132 941,12	425 633,83	Subsidijas gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	80,00	24,00	2018-12-18	51,00	5 539,21	8 345,76
Inočekiai	249 806,00	1 658 453,20	Subsidijas gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	60,00	9,00	2018-11-29	74,00	27 756,22	22 411,53
Inostartas		263 435,71	Subsidijas gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	200,00			17,00	n/a	15 496,22
Technoinvestas	10 747 146,87	22 600 000,00	Kitos formos nei subsidija finansinę paramą gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	36,00	1,00	2018-12-31	36,00	10 747 146,87	627 777,78
Inogeb LT	5 370 068,81	12 943 310,55	Nefinansinę paramą gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	720,00	541,00	2018-12-18	998,00	9 926,19	12 969,25
Inostartas		263 435,71	Naujų įmonių, gavusių investicijas, skaičius	Įmonės	100,00			15,00	n/a	17 562,38
Technoinvestas	10 747 146,87	22 600 000,00	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (ne subsidijos)	Eur	5 020 000,00	135 883,70	2018-12-31	5 020 000,00	79,09	4,50
Intelektas LT. Bendri mokslo-verslo projektai	33 673 557,99	138 947 670,80	Įmonių, bendradarbiaujančių su tyrimų institucijomis, skaičius	Įmonės	73,00	26,00	2019-02-07	62,00	1 295 136,85	2 241 091,46
Inoklaster LT	1 510 740,34	5 388 059,00	Įmonių, bendradarbiaujančių su tyrimų institucijomis, skaičius	Įmonės	15,00	0,00	2019-02-20	2,00	n/a	2 694 029,50
Intelektas LT-2		12 457 446,13	Įmonių, bendradarbiaujančių su tyrimų institucijomis, skaičius	Įmonės	6,00			2,00	n/a	6 228 723,07
Inovaciniai čekiai	766 719,91	1 026 925,31	Įmonių, bendradarbiaujančių su tyrimų institucijomis, skaičius	Įmonės	300,00	250,00	2018-10-11	335,00	3 066,88	3 065,45
Inočekiai	249 806,00	1 658 453,20	Įmonių, bendradarbiaujančių su tyrimų institucijomis, skaičius	Įmonės	60,00	8,00	2018-11-29	69,00	31 225,75	24 035,55
Smartinvest LT+	3 248 684,62	4 305 724,27	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą inovacijoms arba MTEP projektams	Eur	5 774 882,00	4 441 818,45	2019-02-04	5 774 881,99	0,73	0,75

Priemonė	ES investicijos (išmokėta)	Skirta lėšų	Rodiklio pavadinimas	Rodiklio matavimo vienetai	Rodiklio siektina reikšmė	Pasiekta reikšmė	Pasiekimo data	Sutartyse planuojama pasiekti reikšmė	Santykis tarp išmokėtų ES investicijų ir pasiektos reikšmės	Santykis tarp skirtų lėšų ir sutartyse planuojamos pasiekti reikšmės
Intelektas LT. Bendri mokslo-verslo projektai	33 673 557,99	138 947 670,80	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą inovacijoms arba MTEP projektams	Eur	176 958 934,00	24 594 048,52	2019-02-12	117 003 933,67	1,37	1,19
Inoklaster LT	1 510 740,34	5 388 059,00	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą inovacijoms arba MTEP projektams	Eur	13 045 556,00	371 160,66	2019-02-01	677 974,71	4,07	7,95
Intelektas LT-2		12 457 446,13	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą inovacijoms arba MTEP projektams	Eur	63 741 231,00			28 824 879,13	n/a	0,43
Inoconnect	265 568,85	468 759,68	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą inovacijoms arba MTEP projektams	Eur	1 448 100,00	253 435,60	2019-02-28	416 535,11	1,05	1,13
Smart FDI	290 948,61	9 490 244,96	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą inovacijoms arba MTEP projektams	Eur	36 039 893,00	113 123,30	2019-01-10	8 293 171,96	2,57	1,14
Smartparkas LT	749 930,59	11 008 370,97	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą inovacijoms arba MTEP projektams	Eur	156 528,00	0,00	2018-11-30	167 087,55	n/a	65,88
Inovaciniai čekiai	766 719,91	1 026 925,31	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą inovacijoms arba MTEP projektams	Eur	600 000,00	421 930,20	2018-10-11	556 649,86	1,82	1,84
Inopatentas	132 941,12	425 633,83	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą inovacijoms arba MTEP projektams	Eur	760 253,00	38 329,07	2018-12-18	144 769,40	3,47	2,94
Inočekiai	249 806,00	1 658 453,20	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą inovacijoms arba MTEP projektams	Eur	2 700 000,00	127 468,00	2018-11-29	897 384,30	1,96	1,85
Intelektas LT. Bendri mokslo-verslo projektai	33 673 557,99	138 947 670,80	Įmonių, gavusių investicijas siekiant, kad jos pateiktų naujų rinkos produktų, skaičius	Įmonės	133,00	186,00	2019-02-12	270,00	181 040,63	514 621,00
Intelektas LT-2		12 457 446,13	Įmonių, gavusių investicijas siekiant, kad jos pateiktų naujų rinkos produktų, skaičius	Įmonės	6,00			2,00	n/a	6 228 723,07
Smart FDI	290 948,61	9 490 244,96	Įmonių, gavusių investicijas siekiant, kad jos pateiktų naujų rinkos produktų, skaičius	Įmonės	15,00	4,00	2019-01-10	6,00	72 737,15	1 581 707,49
Smartinvest LT+	3 248 684,62	4 305 724,27	Įmonių, gavusių investicijas siekiant, kad jos pateiktų naujų įmonės produktų, skaičius	Įmonės	4,00	4,00	2019-02-04	4,00	812 171,16	1 076 431,07
Intelektas LT. Bendri mokslo-verslo projektai	33 673 557,99	138 947 670,80	Įmonių, gavusių investicijas siekiant, kad jos pateiktų naujų įmonės produktų, skaičius	Įmonės	128,00	38,00	2019-02-04	45,00	886 146,26	3 087 726,02
Intelektas LT. Bendri mokslo-verslo projektai	33 673 557,99	138 947 670,80	Investicijas gavusiose įmonėse naujai sukurtos ilgalaikės darbo vietos	Visos darbo dienos ekv.	340,00	2,25	2018-11-30	24,00	14 966 025,77	5 789 486,28
Inostartas		263 435,71	Investicijas gavusiose įmonėse naujai sukurtos ilgalaikės darbo vietos	Visos darbo dienos ekv.	50,00			939,25	n/a	280,47
Smartinvest LT	2 285 528,62	2 351 137,00	Užmezgti kontaktai MTEPI srityje pagal sumaniosios specializacijos kryptis	Skaičius	600,00	243,00	2018-09-27	240,00	9 405,47	9 796,40
Intelektas LT. Bendri mokslo-verslo projektai	33 673 557,99	138 947 670,80	Investicijas gavusių įmonių sukurti gaminių, paslaugų ar procesų prototipai (konceptijos)	Skaičius	590,00	56,85	2019-02-12	677,00	592 322,92	205 240,28
Smart FDI	290 948,61	9 490 244,96	Investicijas gavusių įmonių sukurti gaminių, paslaugų ar procesų prototipai (konceptijos)	Skaičius	15,00	0,00	2019-01-10	7,00	n/a	1 355 749,28
Inostartas		263 435,71	Investicijas gavusių įmonių sukurti gaminių, paslaugų ar procesų prototipai (konceptijos)	Skaičius	100,00			18,00	n/a	14 635,32
Intelektas LT. Bendri mokslo-verslo projektai	33 673 557,99	138 947 670,80	Investicijas gavusių įmonių sertifikuoti produktai MTEP srityje	Skaičius	50,00	0,10	2019-01-31	72,00	336 735 579,90	1 929 828,76

Priemonė	ES investicijos (išmokėta)	Skirta lėšų	Rodiklio pavadinimas	Rodiklio matavimo vienetai	Rodiklio siektina reikšmė	Pasiekta reikšmė	Pasiekimo data	Sutartyse planuojama pasiekti reikšmė	Santykis tarp išmokėtų ES investicijų ir pasiektos reikšmės	Santykis tarp skirtų lėšų ir sutartyse planuojamos pasiekti reikšmės
Smartparkas LT	749 930,59	11 008 370,97	Pramonės parkai ir (ar) LEZ, į kurių infrastruktūrą investuota	Skaičius	5,00	0,00	2018-12-27	2,00	n/a	5 504 185,49
Inogeb LT	5 370 068,81	12 943 310,55	Suorganizuoti technologijų pažangos ir inovacijų populiarinimo renginiai	Skaičius	10,00	12,00	2018-12-18	69,00	447 505,73	187 584,21
Smartparkas LT	749 930,59	11 008 370,97	Įgyvendintos pramonės parkų ir (ar) LEZ rinkodaros priemonės, kurios skirtos investuotojams, vykdančioms MTEPI veiklas, pritraukti	Skaičius	7,00	0,00	2018-12-11	7,00	n/a	1 572 624,42
Įkiperkybiniai pirkimai LT	43 403,35	7 352 522,86	Sukurti nauji ir (ar) atnaujinti gaminių, paslaugų ar procesų prototipai	Skaičius	15,00	0,00	2019-02-11	17,00	n/a	432 501,34
Inoconnect	265 568,85	468 759,68	Pasirašyti susitarimai su tarptautiniais partneriais	Skaičius	300,00	20,00	2019-02-28	54,00	13 278,44	8 680,73
Inopatentas	132 941,12	425 633,83	Paduotos tarptautinės patento paraiškos	Skaičius	30,00	6,00	2018-12-18	13,00	22 156,85	32 741,06
Inopatentas	132 941,12	425 633,83	Užsienio valstybėse tiesiogiai paduotos patento paraiškos	Skaičius	50,00	3,00	2018-12-18	11,00	44 313,71	38 693,98
Inopatentas	132 941,12	425 633,83	Tarptautinių patento paraiškų pagrindu išduoti patentai	Skaičius	30,00	4,00	2018-11-20	25,00	33 235,28	17 025,35
Inopatentas	132 941,12	425 633,83	Paduotos Europos patento paraiškos	Skaičius	60,00	4,00	2018-12-18	9,00	33 235,28	47 292,65
Inopatentas	132 941,12	425 633,83	Gauti pranešimai apie ketinimą išduoti Europos patentą	Skaičius	30,00	4,00	2018-12-18	8,00	33 235,28	53 204,23
Inopatentas	132 941,12	425 633,83	Išduoti ir nurodytose valstybėse galiojantys Europos patentai	Skaičius	30,00	8,00	2018-12-18	12,00	16 617,64	35 469,49
Inopatentas	132 941,12	425 633,83	Gautos paieškos Europos patentų tarnyboje ataskaitos	Skaičius	10,00	1,00	2018-09-19	7,00	132 941,12	60 804,83
Inopatentas	132 941,12	425 633,83	Išduoti Bendrijos dizaino registracijos pažymėjimai	Skaičius	50,00	3,00	2018-09-19	3,00	44 313,71	141 877,94
Inopatentas	132 941,12	425 633,83	Atliktos tarptautinės dizaino registracijos	Skaičius	5,00	2,00	2018-04-13	2,00	66 470,56	212 816,92
Inopatentas	132 941,12	425 633,83	Užsienio valstybėse tiesiogiai paduotų patento paraiškų pagrindu išduoti patentai	Skaičius	25,00	1,00	2018-01-15	1,00	132 941,12	425 633,83
Inostartas		263 435,71	Ivertintos galutinio produkto bandomosios partijos	Skaičius	100,00			1,00	n/a	263 435,71
Intelektas LT-2		12 457 446,13	Investicijas gavusio juridinio asmens sukurti gaminių, paslaugų ar procesų prototipai (konceptijos)	Skaičius	6,00			3,00	n/a	4 152 482,04
Smartparkas LT	749 930,59	11 008 370,97	Investicijas gavusių viešųjų teritorijų plotas	Hektarai	200,00	0,00	2018-12-27	219,52	n/a	50 147,46
Įkiperkybiniai pirkimai LT	43 403,35	7 352 522,86	Įgyvendintų inovacijų paklausos skatinimo sprendimų skaičius	Skaičius	15,00	0,00	2019-02-11	13,00	n/a	565 578,68
Inogeb LT	5 370 068,81	12 943 310,55	Įgyvendintų inovacijų paklausos skatinimo sprendimų skaičius	Skaičius	150,00	175,00	2018-11-30	150,00	30 686,11	86 288,74
Inopatentas	132 941,12	425 633,83	Investicijas gavusios įmonės pajamų padidėjimas	Eur		6 419 454,40	2018-12-18	76 833 350,20	0,02	0,01
Intelektas LT, Bendri mokslo-verslo projektai	33 673 557,99	138 947 670,80	Investicijas gavusios įmonės pajamų, gautų iš sukurtų ir rinkai pateiktų produktų	Eur		265 000,00	2019-02-12	1 453 861 299,53	127,07	0,10
Smartinvest LT+	3 248 684,62	4 305 724,27	Investicijas gavusiose įmonėse sukurtos tyrėjų darbo vietos	Visos darbo dienos ekv.	100,00	14,50	2019-02-04	113,50	224 047,22	37 935,90
Intelektas LT, Bendri mokslo-verslo projektai	33 673 557,99	138 947 670,80	Investicijas gavusiose įmonėse sukurtos tyrėjų darbo vietos	Visos darbo dienos ekv.	380,00	13,00	2019-02-07	156,00	2 590 273,69	890 690,20
Smart FDI	290 948,61	9 490 244,96	Investicijas gavusiose įmonėse sukurtos tyrėjų darbo vietos	Visos darbo dienos ekv.	15,00	0,00	2019-01-07	17,00	n/a	558 249,70
Inovaciniai čekiai	766 719,91	1 026 925,31	Įmonių MTEP projektai, atlikti bendradarbiaujant su mokslo ir studijų institucijomis	Skaičius	300,00	250,00	2018-10-11	335,00	3 066,88	3 065,45
Inoklaster LT	1 510 740,34	5 388 059,00	Investicijas gavusio klasterio nauji nariai	Skaičius	55,00	8,00	2019-02-01	38,00	188 842,54	141 791,03
Smartinvest LT	2 285 528,62	2 351 137,00	Pritraukta užsienio įmonių į MTEPI sritį pagal sumaniosios specializacijos kryptis	Skaičius	13,00	0,00	2018-09-27	3,00	n/a	783 712,33

Priemonė	ES investicijos (išmokėta)	Skirta lėšų	Rodiklio pavadinimas	Rodiklio matavimo vienetai	Rodiklio siektina reikšmė	Pasiekta reikšmė	Pasiekimo data	Sutartyse planuojama pasiekti reikšmė	Santykis tarp išmokėtų ES investicijų ir pasiektos reikšmės	Santykis tarp skirtų lėšų ir sutartyse planuojamos pasiekti reikšmės
Smartparkas LT	749 930,59	11 008 370,97	Pritraukta užsienio įmonių į MTEPI sritį pagal sumaniosios specializacijos kryptis	Skaičius	10,00	0,00	2018-12-27	6,00	n/a	1 834 728,50
Inogeb LT	5 370 068,81	12 943 310,55	Inovacijų paramos paslaugas gavusios ir (ar) konsultuotos įmonės, įsidięgusios ir (ar) sukūrusios inovacijas	Skaičius	250,00	67,00	2018-11-30	300,00	80 150,28	43 144,37
Inogeb LT	5 370 068,81	12 943 310,55	Inovacijų paramos paslaugas gavusių ir (ar) konsultuotų įmonių sudarytos technologijų perdavimo sutartys	Skaičius	14,00	11,00	2018-11-30	15,00	488 188,07	862 887,37
Inogeb LT	5 370 068,81	12 943 310,55	Inovacijų paramos paslaugas gavusių ir (ar) konsultuotų įmonių sukurti gaminių, paslaugų ar procesų prototipai (konceptijos)	Skaičius	70,00	73,00	2018-11-30	90,00	73 562,59	143 814,56
Inogeb LT	5 370 068,81	12 943 310,55	Konsultuotų įmonių, dalyvaujančių tarptautinėse MTEPI iniciatyvose, finansuotos paraiškos	Skaičius	30,00	15,00	2018-11-30	30,00	358 004,59	431 443,69
Inogeb LT	5 370 068,81	12 943 310,55	Pritraukti nauji nariai į Lietuvoje įsikūrusius MTEPI klasterius	Skaičius	70,00	47,00	2018-11-30	70,00	114 256,78	184 904,44
Inoklaster LT	1 510 740,34	5 388 059,00	Investicijas gavusio klasterio sukurti gaminių, paslaugų ar procesų prototipai (konceptijos)	Skaičius	55,00	0,50	2019-02-20	43,00	3 021 480,68	125 303,70
Inočekiai	249 806,00	1 658 453,20	Investicijas gavusių įmonių išlaidos MTEP veikloms	Eur	5 000 000,00	4,00	2018-11-29	8 456 301,30	62 451,50	0,20
Inostartas		263 435,71	Investicijas gavusių įmonių išlaidos MTEP veikloms	Eur	9 000 000,00			692 585,34	n/a	0,38
Įkiperkybiniai pirkimai LT	43 403,35	7 352 522,86	„Įkiperkybinio pirkimo dalyvio pateiktas rinkai inovatyvusis produktas“	Skaičius	5,00	0,00	2019-02-11	8,00	n/a	919 065,36
Inoconnect	265 568,85	468 759,68	Pateiktos paraiškos konkrečiai MTEPI iniciatyvai	Skaičius	240,00	11,00	2019-02-28	45,00	24 142,62	10 416,88
Įkiperkybiniai pirkimai LT	43 403,35	7 352 522,86	Įvykdytas inovatyvusis viešasis pirkimas	Skaičius	5,00	0,00	2019-02-11	5,00	n/a	1 470 504,57
Intelektas LT-2		12 457 446,13	Investicijas gavusio juridinio asmens pajamų, gautų iš sukurtų ir rinkai pateiktų produktų, santykis su skirtomis investicijomis	Procentai	103,00			271,86	n/a	45 823,02

Šaltinis: parengta Visionary Analytics, remiantis 2019-02-08 SFMIS duomenimis

4 PRIEDAS. VERTINIMO KLAUSIMAI

Vertinimo uždaviniai	Vertinimo klausimai
9.1. Įvertinti Veiksmų programos 1 prioriteto 1.2.1 konkretaus uždavinio indėlį į sumaniosios specializacijos ir „Europa 2020“ strategijas.	9.1.1. Kaip Veiksmų programos 1 prioriteto Ūkio ministerijos priemonės prisidėjo prie strategijos „Europa 2020“ tikslų ir įgyvendinimo? Koks jų poveikis? 9.1.2. Kurios Veiksmų programos 1 prioriteto Ūkio ministerijos priemonės labiausiai siekia strategijos „Europa 2020“ tikslų ir kuria didžiausią pridėtinę vertę? 9.1.3. Prie kurių sumaniosios specializacijos krypčių įgyvendinimo ir kiek prisidėjo Ūkio ministerijos priemonės? Kurios Ūkio ministerijos priemonės sukuria didžiausią pridėtinę vertę? Koks rezultatas?
9.2. Įvertinti Veiksmų programos 1 prioriteto Ūkio ministerijos priemonių poveikį Veiksmų programos 1 prioriteto 1.2.1 konkrečiame uždavinyje nustatytiems pokyčiams.	9.2.1. Kokius pokyčius lėmė investicijos ir kodėl? Ar pasiekti pokyčiai atitinka fikslinių grupių poreikius? Ar poveikis bus trumpalaikis / ilgalaikis? Kodėl? 9.2.2. Ar Ūkio ministerijos priemonėmis buvo pasiekti Veiksmų programos 1 prioriteto 1.2.1 konkrečiame uždavinyje nustatyti pokyčiai? Kokie jie? Koks jų pasiekimo laipsnis? 9.2.3. Kokios priemonės pasiteisino (priemonių dydis, veiklų skaičius, finansavimo forma, finansavimo intensyvumas, pareiškėjų tinkamumas, rodiklių kokybiškumas, projektų atrankos kriterijų efektyvumas), kokios – ne ir kodėl? Išskirti tinkamiausias, efektyviausias, rezultatyviausias.
9.3. Pateikti įžvalgas ir rekomendacijas dėl šio laikotarpio lėšų rezervo panaudojimo tobulinimo ir investicijų poveikio Veiksmų programos specifinių uždavinių pokyčių pasiekimui.	9.3.1. Kokių veiksmų reikia imtis siekiant didesnio poveikio inovacijų pažangai? Ko dar trūksta? Kokie pagrindiniai iššūkiai? 9.3.2. Kokių veiksmų reikia imtis norint didesnio įmonių investicijų į MTEPI veiklas poveikio? 9.3.3. Kokie veiksmai ar priemonės turėtų didžiausią poveikį skatinant verslo ir mokslo bendradarbiavimą? Kokios kitos verslo–mokslo partnerystės ar jų formos skatintų bendrą verslo–mokslo inovatyvių produktų kūrimą? 9.3.4. Inovacijų paramos paslaugų poveikis inovatyvioms įmonėms per kokybiškumo ir efektyvumo prizmę. Kokių veiksmų reikia imtis, kad inovacijų paramos paslaugos duotų planuojamą naudą/pokytį? 9.3.5. Koks inovacijų paklausos skatinimo priemonių poveikis? Ar jos yra efektyvios ir ką būtų galima daryti kitaip? 9.3.6. Kokių veiksmų reikėtų imtis, kad tiesioginių užsienio investicijų į MTEPI veiklas pritraukimas turėtų didžiausią poveikį? 9.3.7. Koks įmonių ir (ar) verslo–mokslo įsitraukimo į tarptautinius MTEPI projektus / iniciatyvas poveikis? Ar jis naudingas? Kodėl? Kokiose iniciatyvose naudinga dalyvauti Lietuvos verslui ir mokslui? Kokių paskatų reikėtų iš valstybės, kad toks dalyvavimas būtų sėkmingas? 9.3.8. Ar turimi rodikliai yra pakankami skaičiuoti inovacijų pažangą, jei ne, pasiūlyti naujus rodiklius ir pateikti jų paskaičiavimą. 9.3.9. Apibendrinus vertinimo metu surinktus duomenis, parengti konkrečias ir pagrįstas išvadas dėl priemonių poveikio ir pateikti konkrečius, detalius ir pagrįstus siūlymus dėl šio laikotarpio lėšų rezervo panaudojimo tobulinimo.
9.4. Pateikti įžvalgas ir rekomendacijas siekiant pasiruošti naujam 2021–2027 m. finansavimo laikotarpiui.	9.4.1. Atsižvelgus į naują 2021–2027 m. finansavimo laikotarpį reglamentuojančius Europos Komisijos reglamentus, pasiūlyti, kokių veiksmų reiktų imtis siekiant MTEPI veiklų esminių pokyčių privačiame sektoriuje ir sprendžiant esamus iššūkius. 9.4.2. Kokie yra inovacijas viešajame sektoriuje ribojantys veiksniai ar trukdžiai? Pasiūlyti sprendimo būdus. 9.4.3. Kokie veiksmai ar veiklos kurtų pridėtinę vertę skatinant MTEPI veiklų didinimą privačiame ir viešajame sektoriuose ir naujų inovatyvių įmonių kūrimą bei šalies ūkio konkurencingumo plėtrą ne tik Lietuvos, bet ir Europos Sąjungos lygiu? 9.4.4. Įvertinus naujame 2021–2027 m. finansavimo laikotarpyje numatomą skiriamų investicijų sumažėjimą ir pasikeitusį bendrojo ir nacionalinio finansavimo santykį, nustatyti poveikį inovacijų kūrimui, ūkio šalies konkurencingumui ir žmoniškųjų išteklių konkurencingumui. 9.4.5. Įvertinus naujame 2021–2027 m. finansavimo laikotarpyje numatomą finansavimo intensyvumo sumažėjimą, nustatyti kokiomis priemonėmis, kokiomis veiklomis, kokia forma, kokiais atrankos būdais, atrankos kriterijais, pareiškėjais, rodikliais, investicijų dydžiais, finansavimo intensyvumo ribomis, kokiose srityse ir pan. galima būtų padėti inovatyvioms įmonėms steigtis, toliau augti, išlikti konkurencingoms. Kokia lėšų proporcija turėtų būti tarp subsidijų ir finansinių priemonių? Kaip būtų galima derinti skirtingas investicijų formas vienam projektui? Pateikti pasiūlymus dėl priemonių finansavimo formų taikymo galimybių, derinimo su Europos Komisijos tiesiogiai valdomomis programomis, projektų vykdymu su partneriais iš kitų šalių.

5 PRIEDAS. ATVEJO STUDIJS

ATVEJO STUDIJA NR. 1: „IKIPREKYBINIAI PIRKIMAI LT“

Priemonės tikslai ir logika

Priemonė „Ikiprekybiniai pirkimai LT“ buvo suformuota siekiant paskatinti inovacijų paklausą viešajame sektoriuje ir taip sukurti rinką verslo inovacijoms. Norint geriau suprasti šios priemonės specifiką, atvejo studijoje pristatoma ne tik pati priemonė „Ikiprekybiniai pirkimai LT“, bet ir bendra ikiprekybinių pirkimų tvarka.

Ikiprekybinis pirkimas – tai MTEP paslaugų pirkimas, kurį gali vykdyti bet kuri viešojo sektoriaus organizacija. Tokio tipo pirkimas skiriasi nuo įprastų viešųjų pirkimų tuo, kad organizacija siekia įsigyti produktą, kurio dar nėra rinkoje arba toks produktas neatitinka organizacijos poreikių (Stankevičiūtė, 2017). Kitaip tariant – organizacija vykdo ikiprekybinį pirkimą, norint inovatyviu būdu išspręsti problemą savo veiklos sferoje. Taigi, tokiu būdu ikiprekybiniai pirkimai atlieka dvi pagrindines funkcijas:

- Sudaro sąlygas **pritaikyti inovatyvius sprendimus viešajame sektoriuje;**
- **Skatina inovatyvių produktų paklausą** rinkoje per MTEP paslaugų pirkimą.

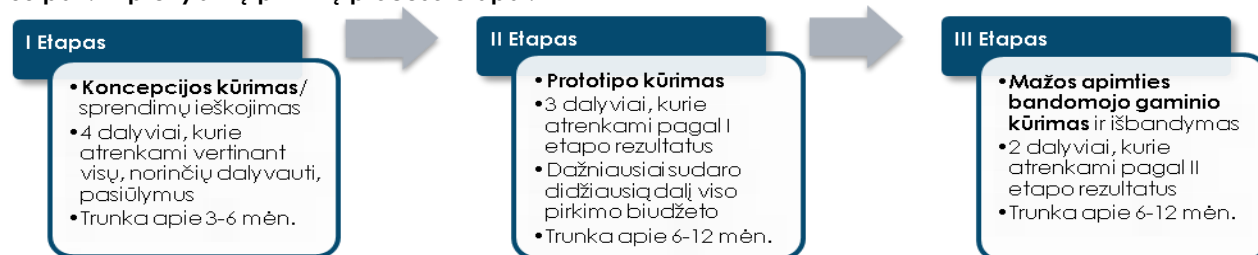
Tiek vienas, tiek kitas ikiprekybinių pirkimų aspektas Lietuvos kontekste yra ypač aktualūs. Lietuvos viešojo sektoriaus inovatyvumo rodikliai⁴⁸, nepaisant teigiamų pokyčių, vis dar išlieka prasti, viešųjų paslaugų kokybė nepakankama, o viešojo sektoriaus organizacijose lig šiol trūksta paskatų inovacijoms (Visionary Analytics, 2015). Kita vertus, Lietuvoje taip pat pastebimas inovatyvių produktų paklausos trūkumas, todėl įmonės nėra suinteresuotos investuoti į aukštos pridėtinės vertės produktų gamybą ar paslaugas. Dėl šių priežasčių dalis ES investicinių fondų lėšų 2014-2020 m. periode buvo skirti ikiprekybiniam pirkimams.

Lietuvoje ikiprekybinių pirkimų tvarka yra nustatyta Ikiprekybinių pirkimų vykdymo tvarkos apraše (Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2015). Toliau pristatome trumpą proceso eigą, padalindami ją į dvi dalis – pirmoji dalis nebus vertinama šioje atvejo studijoje ir galioja visiems ikiprekybiniam pirkimams, o antroji dalis aktuali tik tiems ikiprekybiniam pirkimams, kurie vykdomi priemonėje „Ikiprekybiniai pirkimai LT“.

1. **Prieš pradėdant vykdyti ikiprekybinį pirkimą**, perkančioji organizacija turi atlikti paruošiamuosius darbus:
 - Aiškiai apibrėžti problemą, kurią siekia išspręsti ikiprekybinių pirkimų pagalba ir apibrėžti pirkimo objektą;
 - Atlikti rinkos tyrimą ir konsultacijas su rinkos dalyviais, siekiant išsiaiškinti, ar tikrai norimo produkto nėra rinkoje;
 - Sudaryti ikiprekybinio pirkimo planą ir paruošti pirkimo techninę specifikaciją, įskaitant kuriamo produkto savybių aprašą ir MTEP darbų reikalavimus;
 - Pateikti reikalingus dokumentus⁴⁹ ir gauti koordinuojančios organizacijos (MITA) pritarimą vykdyti pirkimą;
 - Jei pirkimo suma viršija 1 milijoną eurų, gauti MTEPI strateginės tarybos pritarimą vykdyti pirkimą.
2. **Norint vykdyti ikiprekybinį pirkimą pasinaudojant priemone „Ikiprekybiniai pirkimai LT“**, proceso metu atsiranda papildomi žingsniai (Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, 2017):
 - Perkančioji organizacija teikia projekcinį pasiūlymą EIMIN pagal Valstybės projektų atrankos tvarkos aprašą. EIMIN turi patvirtinti, kad projektas yra tinkamas įtraukti į valstybės projektų sąrašą;
 - Perkančioji organizacija teikia paraišką dėl dalyvavimo priemonėje „Ikiprekybiniai pirkimai LT“ kartu su visais reikalingais priedais pagal konkretų planuojamą valstybės projektą;
 - LVPA patvirtinus paraišką, sudaroma projekto įgyvendinimo sutartis, ir pradėdamas vykdyti ikiprekybinis pirkimas.

Ikiprekybinis pirkimas dažniausiai vykdomas trimis etapais. Toliau pateikiama bendra pirkimo vykdymo schema (žr. 30 pav.). Visi kiekvieno etapo dalyviai gauna finansavimą už atliktas paslaugas iš perkančios organizacijos. Pirkimo metu sukurtas produkto intelektualinė nuosavybė priklauso dalyviams, tačiau perkančiajai organizacijai suteikiama neribota teisė naudotis sukurtais produktais (Stankevičiūtė, 2017).

30 pav. Ikiprekybinių pirkimų proceso etapai.

Šaltinis: Visionary Analytics, remiantis Stankevičiūtė, S. 2017.

⁴⁸ Nuo 2013 m. Lietuvos viešojo sektoriaus kokybė gerokai pagerėjo pagal Europos valdymo kokybės indeksą – Lietuva iš 22 vietos šoktelėjo į 16-tą, tačiau kituose indeksuose vis dar smarkiai atsilieka.

⁴⁹ Pirkimo objekto aprašymo formą ir Techninės specifikacijos formą. Šios formos yra Ikiprekybinių pirkimų vykdymo tvarkos aprašo prieduose.

Svarbu pabrėžti, kad pačią priemonę „Iki prekybiniai pirkimai LT“ administruoja LVPA, tačiau norint pasinaudoti priemonės teikiama nauda, perkančios organizacijos turi būtina gauti MITA leidimą. Dėl tokios administravimo specifikos, vertinti priemonės „Iki prekybiniai pirkimai LT“ įgyvendinimo sąnaudas yra sudėtinga – viena vertus, priemonės lėšomis gali pasinaudoti tik MITA leidimą gavusios organizacijos, tačiau kita vertus, šis įžanginis etapas negali būti laikomas pačios priemonės dalimi.

Priemonės įgyvendinimo eiga ir sąnaudos

Vertinant priemonės įgyvendinimo sąnaudas, atsižvelgiame tik į tiesiogiai su priemonės finansavimu susijusius etapus, todėl į įžanginio etapo sąnaudas čia neatsižvelgiame (t. y., leidimo gavimą iš MITA vykdyti ikiprekybinį pirkimą).

Įgyvendinančios institucijos sąnaudos

Organizacijai gavus MITA leidimą vykdyti ikiprekybinį pirkimą, ji gali siekti priemonės „Iki prekybiniai pirkimai LT“ finansavimo. Šiame procese esminės sąnaudas patiria EIMIN ir LVPA. MITA taip pat dalyvauja procese, daugiausia priemonės projektų priežiūros ir valstybės projektų sąrašo sudarymo komitetų veiklose. EIMIN ir LVPA sąnaudos analizuojamos toliau.

EIMIN

EIMIN, gavusi pirkimus planuojančių įgyvendinti organizacijų paraiškas, turi jas įvertinti. Tai darantiems specialistams vieną paraišką įvertinti užtrunka apie 1 d. d. (įskaitant perkančiųjų organizacijų konsultacijas). Tuomet vertinimą pasirašo skyriaus vedėjas. Prieš pasirašydamas, jis dar susipažįsta su paraiškos turiniu (apie 1 val.). Tuomet organizuojamas Valstybės projektų atrankos komisijos posėdis. Jame dalyvauja apie šešis žmones (būtinai dalyvauja viceministras). Šio posėdžio metu pristatomi projektiniai pasiūlymai. Pasiruošti vieno projektinio pasiūlymo pristatymui reikia skirti apie 0,5 d. d. Komisijai patvirtinus projektus, ministro įsakymu sudaromas Valstybės projektų sąrašas. Viso šio proceso koordinavimui atsakingas asmuo skiria apie 1 d. d. Vertinimo metu ministerija buvo suorganizavusi tris kvietimus teikti projektinius pasiūlymus. Ketvirtasis vyksta iki 2019 03 30. Iš viso šiuo metu patvirtinti 17 projektų, taigi vienam projektui skiriama apie $3 \times 1/17 = 0,18$ d. d. Taigi, iš viso EIMIN **vienam projektiniam pasiūlymui įvertinti ir Valstybės projektų sąrašui parengti skiria apie 1,805 d. d.**

Nors ir neatrodo, kad šis etapas reikalauja daug išteklių, jis ilgina procesą nuo pirminės paraiškos pateikimo iki projekto įgyvendinimo pradžios (rekomendacinis Valstybės projektų sąrašas turi būti parengtas per 30 d. d. nuo galutinio projektinio pasiūlymo pateikimo termino dienos).

LVPA

Svarbu pažymėti, kad kol kas nei vienas priemonės projektas nėra pasibaigęs, taigi gali būti, kad priemonės administravimas pareikalaus nenumatytų sąnaudų. Pavyzdžiui, pareiškėjai, esant lėšų trūkumui, turi galimybę prašyti papildomo finansavimo. Tokios situacijos kol kas nebuvo, todėl sudėtinga įvertinti, kiek sąnaudų tam reikėtų. Gali iškilti ir daugiau nenumatytų situacijų, kurių sąnaudos nėra įtrauktos į toliau pateiktus skaičiavimus.

Skirtinguose priemonės įgyvendinimo etapuose LVPA patiria šias sąnaudas:

- Konsultacijos pareiškėjams (telefonu, elektroniniu paštu bei susitikimų metu). Su kiekvienu pareiškėju buvo organizuoti 4 susitikimai (vienas prieš teikiant paraišką, kitas vertinimo metu, taip pat du susitikimai EIMIN, kartu ir su ministerijos atstovais). Vieno susitikimo trukmė apie 1,5 val., jame dalyvauja ne mažiau kaip du LVPA atstovai. Taip pat dėl kiekvienos paraiškos vidutiniškai 2 kartus buvo konsultuota telefonu arba el. paštu. Viena tokia konsultacija trunka apie 0,5 val. Taigi, iš viso **vienai paraiškai** skiriama apie $4 \times 3 + 0,5 \times 2 = 13$ val. arba **1,625 d. d.**
- Pateiktų paraiškų vertinimas. **Vienai paraiškai įvertinti vidutiniškai skiriamos 3 d. d.**
- Sutarčių su projektų vykdytojais pasirašymas. **Vienai sutarčiai pasirašyti skiriama apie 2 d. d.**
- Iš LVPA, EIMIN, MITA ir projektų vykdytojų atstovų sudaromas Priemonės projektų priežiūros komitetas (sudėtį tvirtina ekonomikos ir inovacijų ministras), kuris stebi projektų įgyvendinimo pažangą, teikia rekomendacijas projekto vykdytojui ir įvertina, ar laikomasi įsipareigojimo užtikrinti projekto tęstinumą ir pasiekti priemonės tikslą. Šie posėdžiai vyksta maždaug du kartus per metus. Jų metu LVPA pristato konkrečios priemonės įgyvendinimo eigą, kylančias problemas, taip pat pristatoma kiekvieno projekto situacija (veiklų vykdymas, faktinis bei planuojamas lėšų išmokėjimas, projektų įgyvendinimo terminai bei jų vėlavimo priežastys ir kt.). Pasirengimas posėdžiui, atsižvelgiant į priemonės sudėtingumą ir pristatomų projektų skaičių, gali trukti iki 2 dienų. Taigi, **priemonės atveju šiems posėdžiams skiriama 2*11 (nuo pirmos sutarties (2018 03) iki 2023 m.) = 22 d. d.**
- Sutarčių sąlygų keitimas. Šioje priemonėje sutartys keičiamos rečiau nei kitose priemonėse. Nors nei vienas projektas dar nesibaigė, manoma, kad vidutiniškai projekte prireiks 1 sutarties keitimo. Vienam keitimui reikia maždaug 1-2 d. d. Taigi, **vienam projektui skiriama apie 1,5 d. d.**
- Patikros projekto metu. Patikros vykdomos po kiekvieno ikiprekybinio pirkimo etapo. LVPA vertins, ar rinkoje neatsirado perkamas produktas, taip pat projekto įgyvendinimo procedūras. Priemonė įgyvendinama trimis etapais. Vienam įvertinimui reikia apie 0,5 d. d., taigi, **vienam projektui vidutiniškai reikės skirti 3 d. d.**

- Po projekto finansavimo pabaigos pateiktos ataskaitos tikrinimas ir tvirtinimas. Jam planuojama skirti **1,625 d. d. vienam projektui**.
- Rodiklių pasiekimo patikros: vyksta 3 m. po projekto. Galutinė patikra užtrunka apie 1 d. d. Kasmetinės patikros (vyksta 2 kartus) užtrunka apie 2-3 val. Vienam projektui reikia $2 \cdot 0,3125 + 1 = 1,625$ d. d. vienam projektui.

Taigi, viso EIMIN vieno projekcinio pasiūlymo vertinimui skiria apie 1,805 d. d. Tuo tarpu LVPA projektų administravimui planuoja skirti 22 d. d. (pagal stebėsenos rodiklius planuojama 15 ikiprekybinių pirkimų, taigi vienam pirkimui reikia 1,47 d. d.), taip pat 4,625 d. d. vienai paraiškai ir 9,75 d. d. vienam projektui. Vidutinis darbo užmokestis EIMIN 2019 m. sausio mėn. buvo 2 043,71 Eur, taigi, 1 d. d. apytiksliai kainuoja 102,19 Eur. Vidutinis mėnesinis darbo užmokestis LVPA 2019 sausio mėn. buvo 1 952,91 Eur, taigi 1 d. d. apytiksliai kainuoja 97,65 Eur. Taigi, **iš viso vienai paraiškai įvertinti ir vienam projektui administruoti reikia – $1,805 \cdot 102,19 + (1,47 + 4,625 + 9,75) \cdot 97,65 = 1\,731,72$ Eur.**

Projekto vykdytojų sąnaudos

Ikiprekybinius pirkimus vykdančios organizacijos sąnaudas patiria rengdamos dokumentus, reikalingus norint gauti leidimą vykdyti ikiprekybinį pirkimą, teikiant paraišką EIMIN dėl projekto įtraukimo į Valstybės projektų sąrašą, teikiant paraišką LVPA dėl ES investicijų gavimo. Taip pat projekto įgyvendinimo metu ir po projekto rengiant projekto ataskaitas. Apklausoje buvo prašoma nurodyti kiek laiko (valandomis) šiems etapams skiria projektų vykdytojai. Iš viso apklausą užpildė 7 iš 10 ikiprekybinius pirkimus vykdančių organizacijų. Kiek laiko skiria skirtingiems etapams nurodė 4-6 respondentai. Svarbu atkreipti dėmesį, kad nei vienas priemonės projektas nėra pasibaigęs, todėl apie ataskaitų teikimą projekto metu ir po jo buvo prašoma nurodyti numatomą skirti laiką. Gali būti, kad organizacijų numatytas laikas skirs nuo vėliau faktiškai patirto laiko sąnaudų. Skaičiuojant sąnaudas eurais, naudojamas vidutinis mėnesinis darbo užmokestis Lietuvoje (įskaitant ir individualias įmones) 2018 III ketvirtį (1 952,93 Eur)⁵⁰. Vidutinis darbo valandų skaičius per mėnesį sudarė 166,8 darbo valandas. Taigi, valandos įkainis – 7,17 Eur. Vidutiniškai skirtinguose paraiškos teikimo ir projekto įgyvendinimo etapuose patiriamos šios išlaidos:

- Dokumentų leidimui vykdyti ikiprekybinį pirkimą gauti rengimas ir paraiškai dėl projekto įtraukimo į Valstybės projektų sąrašą vidutiniškai skiriamos 147,2 d. d. arba 1 046,59 Eur.
- Paraiškų LVPA rengimui vidutiniškai skiriama 121,83 d. d. arba 866,24 Eur.
- Įgyvendinimo metu rengiamos ataskaitos: vidutiniškai skiriama 1201,5 val. arba 1 432,67 Eur.
- Ataskaitų po projekto rengimas ir derinimas: vidutiniškai skiriama 69,5 val. arba 494,15 Eur.
- **Iš viso: 2 793,05 Eur**

Bendros sąnaudos

Iš viso vienai paraiškai ir vienam projektui administruoti ir įgyvendinti reikia **4 524,77 Eur** projekto vykdytojų ir įgyvendinančių institucijų lėšų. Svarbu pabrėžti, kad čia nėra įskaičiuojamos MITA skiriamos lėšos, kurios negali būti laikomos priemonės dalimi, tačiau yra būtinos, nes negavus leidimo vykdyti ikiprekybinį pirkimą, organizacija negali kreiptis dėl priemonės finansavimo. Vertinimo laikotarpiu (iki 2019 02 28) buvo patvirtinta 17 Valstybės projektų, LVPA pateiktos 22 paraiškos, pasirašyta 13 sutarčių su projektų vykdytojais. Iš viso administruojant kvietimą patirta tiek sąnaudų:

- Projektų įtraukimui į Valstybės projektų sąrašą (EIMIN) vienam projektui skiriama $1,805$ d. d. * $17 = 30,69$ d. d. arba 3 135,7 Eur.
- LVPA vienai paraiškai skiriama $4,625$ d. d. * 22 paraiškos = 101,75 d. d. arba 9 935,89 Eur.
- LVPA vienam projektui skiriama $11,16$ d. d. * 13 projektų = 145,08 d. d. arba 14 167,06 Eur.
- Dokumentų leidimui vykdyti ikiprekybinį pirkimą gauti rengimas ir paraiškai dėl projekto įtraukimo į Valstybės projektų sąrašą vidutiniškai skiriamos $147,2$ val. * 17 patvirtintų projektų = 2 502,4 val. arba 17 942,21 Eur.
- Paraiškų LVPA rengimui vidutiniškai skiriama $121,83$ val. * 22 paraiškos = 2 680,26 val. arba 19 217,46 Eur.
- Įgyvendinimo metu rengiamos ataskaitos: vidutiniškai skiriama $1201,5$ val. * 13 projektų = 1 566,5 val. arba 11 231,81 Eur.
- Ataskaitų po projekto rengimas ir derinimas: vidutiniškai skiriama $69,5$ val. * 13 projektų = 903,5 val. arba 6 478,1 Eur.
- Iš viso – 82 108,22 Eur.

Priemonės sąnaudų (82 108,22 Eur) ir skirto finansavimo (7 352 523 Eur) santykis, tai yra, kiek sąnaudų reikia vienam eurui investicijų administruoti – 0,01 Eur. Skaičiuojant tik įgyvendinančių institucijų dalį (27 238,65 Eur) – 0,004 Eur.

Įgyvendinimo problemos

Priemonė „Ikiprekybiniai pirkimai LT“ išsiskiria savo įgyvendinimo specifika, o lig šiol Lietuvoje niekuomet nebuvo įgyvendinamos analogiškos priemonės. Taigi, tiek įgyvendinančios institucijos, tiek perkančios organizacijos susiduria su priemonės įgyvendinimo iššūkiais.

Apklausų bei interviu metu, perkančios organizacijos įvardino šias pagrindines kliūtis, kurios kilo dar prieš pradėdant vykdyti ikiprekybinį pirkimą:

⁵⁰ Remiantis SODRA pateikta informacija. Čia naudojamas bruto darbo užmokestis, įskaitant visus mokesčius, kurie nuo 2019 m. perkelti į bruto darbo užmokestį.

- Didžioji dalis MITA leidimo negavusių organizacijų atstovų teigė, kad jie negalėjo vykdyti pirkimo, nes paaiškėjo, kad norimas kurti produktas jau egzistuoja rinkoje (43 proc.) arba, kad produkto sukūrimui nereikalingos MTEP paslaugos (43 proc.). Tai rodo, kad **perkančios organizacijos nefinkamai apsibrėžia pirkimo objektą bei neatlieka rinkos tyrimų** (ar kitais būdais neišsiaiškina, ar iš tiesų produktas nėra sukurtas). Atvirame apklausos klausime respondentai patys nurodė tokią problemą ir teigė, kad **iš tiesų yra labai sunku identifikuoti, ar norimas kurti produktas egzistuoja rinkoje**. Vienas iš galimų problemos sprendimo būdų būtų padėti perkančiai organizacijai atlikti preliminarų rinkos tyrimą su MITA ekspertų pagalba, kuriuo remdamasi vėliau pati perkančioji organizacija galėtų pratęsti darbus, pvz., tolimesnei rinkos analizei ar MTEP etapų detalizavimui.
- Perkančios organizacijos **susiduria su sunkumais ruošiant techninę specifikaciją MTEP paslaugų pirkimui**, nes nepavyksta įrodyti, kad paslauga neegzistuoja rinkoje ir jai būtinos MTEP, arba tenka pakartotinai teikti projekto paraišką MITA. Tai **iš dalies kyla dėl patirties stokos vykdam MTEPI projektus, tačiau taip pat susiję ir su projekto paraiškos taisyklėmis** – apie 43 proc. MITA leidimo negavusių organizacijų atstovų teigė, kad ikiprekybinio pirkimo objekto pripažinimo procesas nėra visiškai aiškus ir paprastas. Šį teiginį patvirtino ir 38 proc. leidimų gavusių organizacijų atstovų.
- Teikiant paraišką LVPA, **būtina paruošti detalų projekto biudžeto planą**. Vis dėlto **tai yra sudėtinga perkant MTEP paslaugas bei kviečiant dalyvauti kelias įmones vienu metu**. Kai kurios perkančios organizacijos tai padarė konsultacijų su galimais dalyviais forma (išplatino prašymą pateikti informaciją, angl. *request for information*) ir šių konsultacijų rezultatus pateikė kaip biudžeto poreikį pagrindžiantį faktą. Ateityje šią procedūrą reikėtų supaprastinti.

Apklausų bei interviu metu, perkančios organizacijos įvardino šias pagrindines kliūtis, kurios gali turėti įtakos projekto įgyvendinimui:

- **Patirties trūkumas** įgyvendinant panašius projektus buvo pažymėtas kaip daugiausiai įtakos turintis veiksnys. Net 50 proc. apklausos respondentų pažymėjo, kad patirties trūkumas yra esminė kliūtis projekto įgyvendinimui, o likusieji 50 proc. pažymėjo, kad tai yra labai svarbus faktorius. Interviu respondentai patvirtino šį faktą ir teigė, kad neturint patirties formuojant MTEPI paslaugų pirkimo sąlygas, kyla daug klausimų ir abejonių. Kitos apklausoje minėtos reikšmingos kliūtys – **nepakankama informacija apie įgyvendinimo procesą bei nepakankamos organizacijos darbuotojų kompetencijos** – yra susijusios su patirties trūkumu, tačiau, tikėtina, bus išspręstos ateityje. Tiek šiuo laikotarpiu, tiek ateityje, svarbiausia, kad visos dalyvaujančios organizacijos gautų reikalingą pagalbą ikiprekybinio pirkimo vykdymui.
- **Kokybiškų paslaugų teikėjų rinkoje stoka** taip pat buvo įvardytas kaip reikšmingas faktorius. 75 proc. apklausos respondentų buvo linkę manyti, kad šis faktorius bus pakankamai svarbus projekto įgyvendinime. Atsižvelgiant į tai, kad ikiprekybinio pirkimo siekiama sukurti konkretų, tačiau rinkoje dar neegzistuojantį produktą ar paslaugą, ikiprekybinio pirkimo dalyviais gali būti tik pačios inovatyviausios įmonės. Deja, Lietuvos rinkoje tokių įmonių skaičius ne visuomet yra pakankamas užtikrinti tarpusavio konkurenciją. Kai kuriais atvejais dalyviais tampa stambios tarptautinės kompanijos, kurios turi padalinius užsienyje. Taip pat, geresnėse konkurencinėse pozicijose atsideria didelės MTEPI padalinius turinčios įmonės. Šią problemą galėtų iš dalies išspręsti stiprūs klasteriai, pajėgūs pasiūlyti reikalingą MTEPI infrastruktūrą bei kompleksiskus sprendimus. Vis dėlto šiuo metu Lietuvoje labiausiai reikėtų paprastesnių, į mažesnes organizacijas nukreiptų priemonių, pavyzdžiui, sudarant sąlygas vykdyti užsakomuosius tyrimus ar bendrus MTEPI projektus už mažesnes sumas.
- **Teisinės spragos ir kitos teisinio pobūdžio problemos**. Perkančiųjų organizacijų atstovai apklausoje (atvirose klausimuose) ir interviu teigė, kad vykdam ikiprekybinį pirkimą iškilo teisinio pobūdžio kliūčių. Pavyzdžiui, kai kurie respondentai teigė, kad dabartinė Lietuvos teisinė bazė nėra tinkama tokių pirkimų įgyvendinimui, nes pirkimų tvarkos aprašas netinka realybėje kylančių situacijų reglamentavimui. Taip pat pasitaikė atveju, kai perkančiosios organizacijos privalėjo konsultuotis su Konkurencijos taryba, nes joms kilo abejonių dėl galimo Konkurencijos įstatymo pažeidimo. Organizacijoms, kuriose nedirba aukštos kvalifikacijos teisininkai, pastarasis aspektas gali pareikalauti papildomų resursų, todėl reikėtų, kad visos perkančiosios organizacijos galėtų pasinaudoti ikiprekybinius pirkimus išmanančio teisininko paslaugomis.

Viena iš pagrindinių problemų, kurią įvardijo interviu respondentai, yra supratimo apie ikiprekybinius pirkimus trūkumas. Kalbintų ekspertų nuomone, dažnai perkančiųjų organizacijų lūkesčiai yra nepagrįstai aukšti, nes yra manoma, kad ikiprekybinis pirkimas leis nusipirkti galutinį produktą ar paslaugą. Perkančiųjų organizacijų atstovai taip pat pamiršta (arba paprasčiausiai nežino), kad vienas iš esminių ikiprekybinių pirkimų tikslų yra sudaryti prielaidas įmonėms kurti arba tobulinti savo gaminius ar paslaugas. Būtent toks nesuskalbėjimas gali tapti pagrindu tolimesniam nepasitenkinimui pirkimo procesu – perkančiosios organizacijos gali turėti nepagrįstų reikalavimų rezultatams ar manyti, kad sukurtas rezultatas priklauso perkančiajai organizacijai. Vis dėlto perkančiųjų organizacijų atstovams įgyjant daugiau patirties, ši problema turėtų būti išsprendžiama.

Esminiai trukdžiai inovacijoms viešajame sektoriuje

Ankstesni tyrimai rodo⁵¹, kad esminiai trukdžiai inovacijoms viešajame sektoriuje yra daugiausia susiję su viešojo sektoriaus organizacine struktūra, žmogiškųjų išteklių trūkumu ir menka darbuotojų motyvacija. Svarbiu faktoriumi taip pat gali tapti politiniai veiksniai, tokie kaip biudžeto skirstymas, teisinis reguliavimas ir politinė parama inovacijoms. Vertinimo metu vykdyta apklausa parodė, kad visi šie veiksniai yra aktualūs Lietuvos kontekste.

⁵¹ Visionary Analytics. *Inovatyvūs viešasis sektorius – misija neįmanoma? Teminio tyrimo ataskaita*. Vilnius, 2015 m. birželio 26 d.

Priemonę „Ikiprekybiniai pirkimai LT“ įgyvendinančios institucijos pažymėjo, kad dvi svarbiausios kliūtys inovacijoms viešajame sektoriuje yra esamų schemų sudėtingumas (75 proc.) ir paskatų inovacijoms inicijuoti ir diegti stoka (pvz., darbuotojai pagal jiems keliamus tikslus nėra skatinami diegti inovacijų, 63 proc.). Pusė respondentų pažymėjo, kad palaikymo trūkumas iš vadovybės, informacijos ir žinių trūkumas bei institucijose įdiegtų procesų inovatyviems/iki prekybiniams pirkimams vykdyti trūkumas yra svarbūs veiksniai. Šie atsakymai rodo, kad viešojo sektoriaus organizacijos iš tiesų susiduria su pernelyg griežta institucine struktūra bei motyvacijos stoka. Pastarasis veiksnys yra ypač susijęs su palaikymo iš vadovybės trūkumu – darbuotojai ne tik nėra skatinami ieškoti inovatyvių sprendimo būdų, tačiau dažnai susiduria su neigiamu požiūriu į pokyčius. Taip pat, viešajame sektoriuje veikiančios organizacijos neturi tinkamų procesų, kurie leistų sudaryti inovacijų atsiradimui reikalingas sąlygas. Tai rodo, kad viešasis sektorius iš esmės nekelia sau tikslo diegti inovacijas, o iš didžiosios dalies darbuotojų tikimasi *status quo* palaikymo.

Šiek tiek skirtingas priežastis dėl trukdžių inovacijoms viešajame sektoriuje nurodė leidimo vykdyti ikiprekybinius pirkimus negavusios organizacijos. Didžioji dalis nurodė, kad jų organizacijai trūksta žmogiškųjų išteklių – dabartinių darbuotojų skaičius ir gebėjimai yra nepakankami norint diegti inovacijas (72 proc.). Kitos dvi svarbios priežastys buvo konkuruojantys tikslai (pvz., renkantis, ar pirkti pigiausia, ar inovatyviausia sprendimą) bei paskatų inovacijoms inicijuoti ir diegti stoka (abi priežastis nurodė 57 proc. respondentų). Šios priežastys šiek tiek skiriasi nuo ikiprekybinius pirkimus vykdančių organizacijų atsakymų. Galima daryti prielaidą, kad žmogiškųjų išteklių trūkumas ne tik sudaro kliūtis diegti inovacijas organizacijoje, bet taip pat buvo pagrindinė priežastis, kodėl organizacija negavo leidimo vykdyti ikiprekybinio pirkimo. Antroji priežastis yra labiausiai susijusi su biudžeto paskirstymo problema – esant ribotiems ištekliams, organizacijos neturi daug laisvės rinktis tarp bandymų diegti naujoves, kurios gali nepasiteisinti, ir pigesnių, tačiau garantuotų sprendimų. Šiuo atveju organizacijos paprasčiausiai neturi pakankamai išteklių prisiimti galimos rizikos pasekmes. Trečia problema sutapo su ikiprekybinius pirkimus vykdančių organizacijų atstovų atsakymais. Tai atskleidžia šios problemos aktualumą visam Lietuvos viešajam sektoriui – būtent jos sprendimas turėtų atnešti geriausius rezultatus.

Taigi, atsižvelgiant į aukščiau minėtus aspektus, svarbiausi trukdžiai inovacijoms išlieka šie:

- **Pernelyg griežta organizacijų vidinė struktūra**, kuri nėra palanki inovacijų diegimui;
- Darbuotojams **trūksta motyvacijos** bei paskatų;
- **Nepakankamos darbuotojų kompetencijos** bei pernelyg **didelis darbo krūvis** skirti laiko inovacijoms;
- **Riboti ištekliai** norint įgyvendinti inovatyvius, tačiau rizikingus sprendimus;
- **Informacijos trūkumas** apie galimus būdus įgyvendinti inovatyvius sprendimus.

Priemonės papildomumas ir tvarumas

Apklausoje duomenys leidžia daryti išvadą, kad priemonės papildomumas yra aukštas. Net 62,5 proc. perkančiųjų organizacijų atstovų paminėjo, kad pirkimo nebūtų įgyvendinę⁵² savomis lėšomis. Priemonę „Ikiprekybiniai pirkimai LT“ yra finansuojami ypač stambūs projektai (mažiausia suma 500 000 Eur), todėl toks atsakymas yra suprantamas. Likusieji respondentai minėjo, kad pirkimą būtų įgyvendinę mažesne turinio apimtimi, arba negalėjo atsakyti į klausimą. Keli leidimo vykdyti ikiprekybinius pirkimus negavę organizacijų atstovai (3) pažymėjo, kad idėją bandys įgyvendinti kitais būdais. Atsižvelgiant į tai, kad didžioji dalis prašymų įgyvendinti ikiprekybinį pirkimą buvo atmesti, nes paaiškėjo, kad norimas kurti produktas jau egzistuoja rinkoje arba jam kurti nereikalingos MTEP paslaugos, noras įgyvendinti idėją kitais būdais yra logiškas. Likusieji leidimo vykdyti ikiprekybinį pirkimą organizacijų atstovai pažymėjo, kad idėjos įgyvendinti nebandys (2), arba nežino (2). Būtent šie atstovai pažymėjo, kad 1 arba 2-3 metų bėgyje žada kreiptis dėl ikiprekybinio pirkimo vykdymo pakartotinai, nes alternatyvūs būdai yra pernelyg ribojantys, siekiant pirkti MTEP paslaugas; norimas kurti produktas leistų gerokai pagerinti paslaugų kokybę; arba šiuo metu galimi problemos sprendimai neatrodo tinkami. Tai sudaro 57 proc. apklausoje respondentų. Šie atsakymai patvirtina, kad priemonė „Ikiprekybiniai pirkimai LT“ yra aktuali, nepaisant jos sudėtingos administravimo procedūros.

Ženkli dalis ikiprekybinius pirkimus vykdančių organizacijų atstovų (37 proc.) teigė, kad per artimiausius 5 metus planuoja skirti daugiau lėšų MTEPI. Likusieji 63 proc. pažymėjo, kad nežino, ar skirs daugiau lėšų MTEPI – toks atsakymas nebūtinai reiškia, kad organizacijos nėra suinteresuotos investuoti į MTEPI, kadangi lėšų skyrimo procesas viešajame sektoriuje priklauso nuo daugybės veiksnių. Reikėtų tikėtis, kad ateityje pasiteisinus ikiprekybiniams pirkimams, organizacijos bus labiau linkusios investuoti į MTEPI.

Pusė ikiprekybinius pirkimus vykdančių organizacijų planuoja įdiegti projekto metu sukurtą produktą, o kita pusė pažymėjo, kad nežino. Kaip ir kitų klausimų atveju, toks atsakymas yra suprantamas ir paaiškinamas tuo, kad MTEP paslaugų pirkimas savaime negarantuoja galutinio rezultato. Šiame procese yra daugybė veiksnių, kurių perkančiosios organizacijos darbuotojai negali numatyti iš anksto. Tai neturėtų būti traktuojama kaip neigiama ikiprekybinių pirkimų savybė, o greičiau atvirksčiai – bandymai sukurti iš tiesų naujus gaminius ar paslaugas visuomet pasižymi aukšta rizika.

Dauguma apklausoje respondentų tikisi, kad dalyvavimas priemonėje turės teigiamą poveikį šioms veikloms:

- Naujų MTEPI projektų ar veiklų inicijavimui (100 proc. apklausoje respondentų);
- Naujų inovatyvių produktų (prekių, technologijų, paslaugų) ar jų prototipų sukūrimui (75 proc. respondentų);
- MTEPI veiklos svarbos viešajame sektoriuje suvokimui (63 proc. apklausoje respondentų);
- Naujų inovatyvių viešojo sektoriaus sprendimų įdiegimui (63 proc. apklausoje respondentų);
- Procesų atnaujinimui ar naujų procesų diegimui (63 proc. apklausoje respondentų);

⁵² Atsakant į šį klausimą, buvo galima pasirinkti kelis atsakymų variantus. Vienas respondentas šalia varianto „pirkimo nebūtime įgyvendinę“ taip pat pasirinko „pirkimą būtime įgyvendinę mažesne apimtimi“ arba „pirkimą būtime įgyvendinę kitais būdais“.

- Ryšių su mokslo ir studijų institucijomis ir/arba verslu užmezgimui ar tęsimui (63 proc. apklausos respondentų).

Tokie atsakymai leidžia daryti prielaidą, kad organizacijų elgsenos pokyčiai bus ypač teigiami, o tai sukurs tolimesnės sąlygas viešojo sektoriaus inovacijoms. Priemonės „Iki prekybiniai pirkimai LT“ rezultatai šia prasme yra tvarūs.

ATVEJO STUDIJA NR. 2, 3 ir 4: SUBSIDIJŲ PRIEMONĖS

Priemonės sąnaudas sudaro projekto vykdytojų ir įgyvendinančios institucijos sąnaudas. Priemonių įgyvendinimo sąnaudas sudarančios dalys pateikiamos 31 pav. Priemonėje nebūtinai patiriamos visos čia nurodytos sąnaudos.

31 pav. Priemonės įgyvendinimo sąnaudų sudedamosios dalys

Šaltinis: sudaryta autorių.

Abiejų subsidijų priemonių atvejais sąnaudos buvo skaičiuojamos vienodai. Tiek priemonės „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“, tiek „InoConnect“ atvejais buvo įmanoma atskirti sąnaudas, reikalingas skirtingiems priemonės įgyvendinimo etapams. Tai leido įvertinti sąnaudas kiekvienam etapui ir pagal tai apskaičiuoti bendras sąnaudas, tenkančias vienam projektui. Detaliai atskirtų priemonių sąnaudos aptariamos skyreliuose toliau.

Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai

Nuo I iki IV priemonės kvietimo įvyko pokyčių dalyje priemonės įgyvendinimo etapų:

- Atsisakyta dviejų etapų paraiškų vertinimo.
- Supaprastintas požiūris į išlaidų tinkamumo vertinimą. Pareiškėjai buvo skatinami išlaidas labiau grupuoti, o ne skaidyti į smulkias veiklas.

Taip pat po kiekvieno kvietimo buvo inicijuojamas priemonės tobulinimo procesas. Jį sudarė grįžtamojo ryšio rinkimas, diskusijos, vertinimo metodikos tobulinimas. Laikas, skirtas priemonės tobulinimui, į atskirų kvietimų sąnaudas nėra įskaičiuojamas.

I kvietimas

Įgyvendinančios institucijos sąnaudos

Skirtingose priemonės įgyvendinimo etapuose institucijos patiria šias sąnaudas:

- Paraiškų rengimo etapas
 - Informaciniai renginiai pareiškėjams: 7 informaciniai renginiai po maždaug pusę dienos. Tai sudaro apie **7 d. d.**, įskaitant pasiruošimą ir keliones.
 - Informaciniai renginiai vertintojams: 2-3 bendro pobūdžio renginiai maždaug po pusę dienos. Įskaitant pasiruošimą renginiams, tai sudaro apie **3 d. d.**
 - Konsultacijos: 2-3 val. per dieną. Taigi, $195^{53} \cdot 2,5 = 487,5$ val. = **60,94 d. d.**
- Projektų atrankos etapas
 - LVPA kiekvieno konkurso etapo metu vertina paraiškas (trukmė – iki 45 d. nuo paraiškų pateikimo paskutinės dienos). Vertinamas tiek tinkamumas finansuoti, tiek nauda ir kokybė. Pirmajame etape vertinamas projekto idėjos ir pareiškėjų tinkamumas. Vienai paraiškai įvertinti skiriama apie 2 d. d. Antrajame etape pakartotinai vertinamas tinkamumas, tam skiriamas apie 3 d. d., taip pat atliekamas naudos ir kokybės vertinimas, trunkantis apie 1 d. d. Taigi, iš viso paraiškos vertinimas per abu etapus trunka apie **6 d. d. vienai paraiškai.**
 - Vertindama paraiškas, LVPA teikia paklausimus pareiškėjams dėl jų paraiškose pateiktos informacijos. Per abu vertinimo etapus vidutiniškai vienai paraiškai pateikiami 5 paklausimai. Vienam paklausimui parengti reikia apie 1 d. d., taigi iš viso **5 d. d. vienai paraiškai.**
 - EIMIN ir ŠMSM organizuoja Paraiškų baigiamojo vertinimo aptarimą ir tvirtina aptarimo grupės sudėtį. Šio aptarimo metu LVPA trumpai pristato kiekvieną teigiamai įvertintą projektą, aptariamos vertinimo metu kilusios problemos ir klausimai bei teikiamos rekomendacijos priemonės tobulinimui. Priklausomai nuo teigiamai įvertintų projektų skaičiaus, pasirengimas aptarimui gali trukti **iki 2 d. d.**
 - Sutarčių pasirašymas: **2 d. d. vienai sutarčiai.**
- Projektų įgyvendinimo etapas
 - Projektų įgyvendinimo priežiūrai sudaromas Priemonės projektų priežiūros komitetas, kurio sudėtis tvirtinama ekonomikos ir inovacijų ministro įsakymu. Šie posėdžiai vyksta maždaug du kartus per

⁵³ Paraiškų teikimui iš viso per abu etapus buvo skirta šeši su puse mėnesio.

metus. Jų metu LVPA pristato konkrečios priemonės įgyvendinimo eigą, kylančias problemas, taip pat pristatoma kiekvieno projekto situacija (veiklų vykdymas, faktinis bei planuojamas lėšų išmokėjimas, projektų įgyvendinimo terminai bei jų vėlavimo priežastys ir kt.). Pasirengimas posėdžiui, atsižvelgiant į priemonės sudėtingumą ir pristatomų projektų skaičių, gali trukti iki 2 dienų. Taigi, priemonės atveju šiems posėdžiams skiriama $2*6 = 12$ d. d.

- Viešųjų pirkimų priežiūra. Projektuose vidutiniškai būna apie 16 pirkimų, tačiau dalies pirkimų priežiūra neatliekama, tikrinama tik pasirašyta sutartis (trukmė 2 val.) Tikrinamų pirkimų projektuose vidutiniškai yra 0,2. Vieno pirkimo peržiūros (pirkimo konkurso sąlygos, pirkimo rezultatai, sutarties projektas ir pasirašyta sutartis) trukmė – 2-3 d. d. Taigi, $16*0,31+0,2*2,5 = 5,46$ d. d. vienam projektui.
- Sutarties sąlygų laikymosi priežiūra ir sutarties keitimai: projekte būna maždaug apie 2-3 keitimus. Vienam keitimui reikia maždaug 1-2 d. d. Taigi, maždaug **3,75 d. d. vienam projektui**.
- Vienam mokėjimų prašymui priimti skiriama 1-2 d. d. Mokėjimo prašymai teikiami ne rečiau nei kas 90 d. Projektų trukmė yra ne ilgesnė kaip 36 mėn. Taigi apytiksliai viename projekte pateikiama bent 12 mokėjimo prašymų. Mokėjimo prašymų priėmimui skiriama apie **18 d. d. vienam projektui**.
- Patikros: pareiškėjai teikia tarpines ataskaitas (4-5 kartus per projektą), o LVPA jas tikrina. Viena tokia patikra užtrunka apie 0,5 d. d. Taigi, **vieno projekto patikros užtrunka apie 2,25 d. d.**
- Projekto užbaigimas: Galutinės visų projektų patikros: vieno projekto patikra, įskaitant vykimą į vietą, užtrunka apie **3 d. d. vienam projektui**.
- Poprojektinės patikros
 - Rodiklių pasiekimo patikros: vyksta 3 m. po projekto. Galutinė patikra užtrunka apie 1 d. d. Kasmetinės patikros (vyksta 2 kartus) užtrunka apie 2-3 val. Vienam projektui reikia $2*0,3125+1 = 1,625$ d. d. vienam projektui.

Taigi, kvietimo administravimui apytiksliai reikia 84,94 d. d., taip pat 36,085 d. d. vienam projektui ir 11 d. d. vienai paraiškai. Šiame kvietime pateiktos 292 paraiškos ir pasirašyta 91 sutartis. Vidutinis mėnesinis darbo užmokestis LVPA 2019 sausio mėn. buvo 1 952,91 Eur, taigi 1 d. d. apytiksliai kainuoja 97,65 Eur. Taigi, **iš viso vienai paraiškai įvertinti ir vienam projektui administruoti reikia $(0,3+11+36,085)*97,65 = 4 626,26$ Eur.**

Projekto vykdytojų sąnaudos

Projektų vykdytojai sąnaudas patiria rengdami projektų paraiškas, rengdami ataskaitas projekto įgyvendinimo metu ir rengdami bei derindami ataskaitas po projekto. Apklausoje buvo prašoma nurodyti, kiek laiko šiems etapams valandomis skiria projektų vykdytojai. 24 pagal pirmąjį priemonės kvietimą projektus įgyvendinę respondentai pateikė informaciją apie tai, kiek laiko jie skyrė projekto administravimui. Vieno respondento atsakymai buvo daugiau negu per tris standartinius nuokrypius nutolę nuo vidurkio, todėl jie buvo pašalinti iš analizės. Skaičiuojant sąnaudas eurais, naudojamas vidutinis mėnesinis darbo užmokestis Lietuvoje (įskaitant ir individualias įmones) 2018 III ketvirtį (1 195,93Eur)⁵⁴. Vidutinis darbo valandų skaičius per mėnesį sudarė 166,8 darbo valandas. Taigi, valandos įkainis – 7,17 Eur.

Apklausoje taip pat buvo prašoma nurodyti, ar paraiškai rengti buvo naudojamosi konsultantų paslaugomis ir koks mokestis apytiksliai buvo mokamas. Apie tai, ar naudojosi konsultantų paslaugomis, atsakė 33 pirmojo priemonės „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ kvietimo projektų vykdytojai. 64 proc. jų teigė, kad naudojos konsultantų paslaugomis. 16 šių respondentų nurodė ir apytiksles sumas, kurias sumokėjo konsultantams. Vidutiniškai už vieną paraišką konsultantams buvo mokama 12 218,05 Eur. Atsižvelgiant į tai, kad konsultantų paslaugomis naudojosi 64 proc. respondentų, vienos paraiškos konsultantams vidutiniškai buvo skiriama $12 218,05*0,64 = 7 819,55$ Eur.

Vidutiniškai skirtinguose paraiškos teikimo ir projekto įgyvendinimo etapuose patiriamos šios išlaidos :

- Projektų paraiškų rengimas: vidutiniškai skiriama 391,65 val. arba 2 784,65 Eur.
- Sumokama konsultantams už paraiškų rengimą: vienai paraiškai vidutiniškai 7 819,55 Eur
- Įgyvendinimo metu rengiamos ataskaitos: vidutiniškai skiriama 195,22 val. arba 1 388,03 Eur.
- Ataskaitų po projekto rengimas ir derinimas: vidutiniškai skiriama 83,32 val. arba 592,38 Eur.
- **Iš viso: 12 584,61 Eur**

Bendros sąnaudos

Iš viso vienai paraiškai ir vienam projektui administruoti ir įgyvendinti reikia **17 210,86 Eur** projekto vykdytojų (12 584,61 Eur) ir įgyvendinančių institucijų (4 626,26 Eur) lėšų.

Bendros sąnaudos, administruojant kvietimą:

- Kvietimo administravimui – 84,94 d. d. arba 8 294,39 Eur.
- Projektų administravimui – 36,085 d. d. * 91 projektas = 3 283,74 d. d. arba 320 656,72 Eur.
- Paraiškų vertinimui – 11 d. d. * 292 paraiškos = 3 212 d. d. arba 313 651,80 Eur.
- Paraiškų rengimui (įskaitant išlaidas konsultantams) – (7 819,55 + 2 784,65) * 292 paraiškos = 3 096 426,79 Eur.
- Įgyvendinimo metu rengiamos ataskaitoms – 1 388,03 Eur * 91 projektas = 126 310,73 Eur.
- Ataskaitų po projekto rengimui ir derinimui – 592,38 Eur * 91 projektas = 53 906,15 Eur.
- **Iš viso – 3 919 246,58 Eur.** Didžiausią dalį čia sudaro išlaidos konsultantams, kurie padeda rengti paraiškas.

⁵⁴ Remiantis SODRA pateikta informacija. Čia naudojamas bruto darbo užmokestis, įskaitant visus mokesčius, kurie nuo 2019 m. perkelti į bruto darbo užmokestį.

Priemonės sąnaudų (3 919 246,58 Eur) ir skirto finansavimo (35 671 767,41 Eur) santykis – 0,11 Eur sąnaudų vienam eurui investicijų administruoti. Skaičiuojant tik įgyvendinančių institucijų dalį (642 602,91 Eur) – 0,018 Eur.

IV kvietimas Įgyvendinančios institucijos sąnaudos

- Paraiškų rengimo etapas:
 - Informaciniai renginiai pareiškėjams: 7 informaciniai renginiai po maždaug pusę dienos. Taigi, apie **7 d. d.**, įskaitant pasiruošimą ir keliones.
 - Informaciniai renginiai vertintojams: 4 renginiai maždaug po pusę dienos. Taigi apie **4 d. d.**, įskaitant pasiruošimą renginiams.
 - Konsultacijos: 2-3 val. per dieną. Taigi, $90^{55} \cdot 2,5 = 225$ val. = **28,125 d. d.**
- Projektų atrankos etapas:
 - LVPA atlieka projekto tinkamumo finansuoti vertinimą bei projekto naudos ir kokybės vertinimą (trukmė – iki 90 d. nuo paskutinės paraiškų pateikimo dienos). Vertinamas tiek tinkamumas finansuoti, tiek nauda ir kokybė. Tinkamumo vertinimui skiriama apie 3 d. d., naudos ir kokybės vertinimui apie 1 d. d. Taigi, iš viso **vienai paraiškai** įvertinti reikia apie **4 d. d.**
 - Vertindama paraiškas, LVPA teikia paklausimus pareiškėjams dėl jų paraiškose pateiktos informacijos. Vidutiniškai vienai paraiškai pateikiama apie 3 paklausimus. Vienam paklausimui parengti reikia apie 1 d. d., taigi iš viso **vienai paraiškai 3 d. d.**
 - EIMIN ir ŠMSM organizuoja Paraiškų baigiamojo vertinimo aptarimą ir tvirtina aptarimo grupės sudėtį. Šio aptarimo metu LVPA trumpai pristato kiekvieną teigiamai įvertintą projektą, taip pat aptariamos vertinimo metu kilusios problemos ir klausimai bei teikiamos rekomendacijos priemonės tobulinimui. Priklausomai nuo teigiamai įvertintų projektų skaičiaus, pasirengimas aptarimui trunka **iki 2 d. d.**
 - Sutarčių pasirašymas: **2 d. d. vienai sutarčiai.**
- Projektų įgyvendinimo etapas:
 - Projektų įgyvendinimo priežiūrai sudaromas Priemonės projektų priežiūros komitetas, kurio sudėtis tvirtinama ekonomikos ir inovacijų ministro įsakymu. Šie posėdžiai vyksta maždaug du kartus per metus. Jų metu LVPA pristato konkrečios priemonės įgyvendinimo eigą, kylančias problemas, taip pat pristatoma kiekvieno projekto situacija (veiklų vykdymas, faktinis bei planuojamas lėšų išmokėjimas, projektų įgyvendinimo terminai bei jų vėlavimo priežastys ir kt.). Pasirengimas posėdžiui, atsižvelgiant į priemonės sudėtingumą ir pristatomų projektų skaičių, gali trukti iki 2 dienų. Taigi, priemonės atveju šiems posėdžiams skiriama $2 \cdot 6 = 12$ d. d.
 - Viešųjų pirkimų priežiūra: Projektuose vidutiniškai būna apie 16 pirkimų, tačiau dalies pirkimų priežiūra neatliekama, tikrinama tik pasirašyta sutartis – trukmė 2 val. Tikrinamų pirkimų projektuose vidutiniškai yra 0,2. Vieno pirkimo peržiūros (pirkimo konkurso sąlygos, pirkimo rezultatai, sutarties projektas ir pasirašyta sutartis) trukmė – 2-3 d. d. Taigi, $16 \cdot 0,31 + 0,2 \cdot 2,5 = 5,46$ d. d. **vienam projektui.**
 - Sutarties sąlygų laikymosi priežiūra ir sutarties keitimai: projekte būna maždaug apie 2-3 keitimus. Vienam keitimui reikia maždaug 1-2 d. d. Taigi, maždaug **3,75 d. d. vienam projektui.**
 - Vienam mokėjimo prašymo priėmimui skiriama 1-2 d. d. Mokėjimo prašymai teikiami ne rečiau nei kas 90 d. Projektų trukmė yra ne ilgesnė kaip 36 mėn. Taigi, apytiksliai viename projekte pateikiama bent 12 mokėjimo prašymų. Mokėjimo prašymų priėmimui skiriama apie **18 d. d. vienam projektui.**
 - Patikros: pareiškėjai teikia tarpines ataskaitas (4-5 kartus per projektą), o LVPA jas tikrina. Viena tokia patikra užtrunka apie 0,5 d. d. Taigi, **vieno projekto patikros užtrunka apie 2,25 d. d.**
 - Projekto užbaigimas: Galutinės visų projektų patikros: vieno projekto patikra, įskaitant vykimą į vietą, užtrunka apie **3 d. d. vienam projektui.**
- Poprojektinės patikros:
 - Rodiklių pasiekimo patikros: vyksta 3 m. po projekto. Galutinė patikra užtrunka apie 1 d. d. Kasmetinės patikros (vyksta 2 kartus) užtrunka apie 2-3 val. Vienam projektui reikia $2 \cdot 0,3125 + 1 = 1,625$ d. d. **vienam projektui.**

Taigi, vieno kvietimo administravimui apytiksliai reikia 53,125 d. d., taip pat, 36,085 d. d. vienam projektui ir 7 d. d. vienai paraiškai. Šiame kvietime pateikta 193 paraiškos ir vertinimo laikotarpiu pasirašytos 77 sutartys. Vidutinis mėnesinis darbo užmokestis LVPA 2019 sausio mėn. buvo 1 952,91 Eur, taigi 1 d. d. apytiksliai kainuoja 97,65 Eur. Taigi, **iš viso vienai paraiškai įvertinti ir vienam projektui administruoti reikia $(0,38 + 7 + 36,085) \cdot 97,65 = 4 244,55$ Eur.**

Projekto vykdytojų sąnaudos

Projektų vykdytojai sąnaudas patiria rengdami projektų paraiškas, projekto įgyvendinimo metu rengdami ataskaitas ir ataskaitų po projekto rengimui ir derinimui. Kiek laiko šiems etapams valandomis skiria projektų vykdytojai, buvo prašoma nurodyti apklausoje. Pagal ketvirtąjį kvietimą vertinimo metu dar nebuvo įvertintos visos paraiškos. Atsižvelgiant į tai, kad taisyklės pareiškėjams trečiame ir ketvirtame kvietime skyrėsi nežymiai, čia naudojami trečiojo kvietimo projektus įgyvendinančių respondentų atsakymai. 13 pagal trečiąjį priemonės kvietimą projektus įgyvendinusių respondentų pateikė informaciją apie tai, kiek laiko skyrė projekto administravimui. Skaičiuojant sąnaudas eurais, naudojamas vidutinis mėnesinis darbo užmokestis Lietuvoje (įskaitant ir individualias įmones) 2018 III

⁵⁵ Paraiškų teikimui skirti 3 mėn.

ketvirtį (1 195,93Eur)⁵⁶. Vidutinis darbo valandų skaičius per mėnesį sudarė 166,8 darbo valandas. Taigi, valandos įkainis – 7,17 Eur.

Apklausoje taip pat buvo prašoma nurodyti, ar paraiškai rengti buvo naudojamais konsultantų paslaugomis ir koks mokeskis apytiksliai buvo mokamas. Apie tai, ar naudojosi konsultantų paslaugomis, atsakė 17 trečiojo kvietimo „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ projektų vykdytojų. 80 proc. jų teigė, kad naudojosi konsultantų paslaugomis. 11 šių respondentų nurodė ir apytiksles sumas, kurias sumokėjo konsultantams. Vidutiniškai už vieną paraišką konsultantams mokama 8 772,73 Eur. Atsižvelgiant į tai, kad 80 proc. respondentų naudojosi konsultantų paslaugomis, vienai paraiškai konsultantams vidutiniškai buvo skiriama $8\,772,73 \times 0,8 = 7\,018,18$ Eur.

Vidutiniškai skirtinguose paraiškos teikimo ir projekto įgyvendinimo etapuose patiriamos šios išlaidos:

- Projektų paraiškų rengimas: vidutiniškai skiriama 179,15 val. arba 1 273,78 Eur.
- Sumokama konsultantams už paraiškų rengimą: vienai paraiškai vidutiniškai 7 018,18 Eur.
- Įgyvendinimo metu rengiamos ataskaitos: vidutiniškai skiriama 176,69 val. arba 1 256,28 Eur.
- Ataskaitų po projekto rengimas ir derinimas: vidutiniškai skiriama 64,3 val. arba 457,17 Eur.
- **Iš viso: 10 005,42 Eur**

Bendros sąnaudos

Iš viso vienai paraiškai ir vienam projektui administruoti ir įgyvendinti reikia **14 631,68 Eur** projekto vykdytojų ir įgyvendinančių institucijų lėšų.

Toliau pateikiami skaičiavimai, kiek sąnaudų patirta iki 2019 m. vasario mėn. 28 d.:

- Kvietimų administravimui – 53,125 d. d. arba 5 187,66 Eur.
- Projektų administravimui – 36,085 d. d. * 77 projektai = 2 778,545 d. d. arba 271 324,92 Eur.
- Paraiškų vertinimui – 7 d. d. * 139 paraiškos = 973 d. d. arba 95 013,45 Eur.
- Paraiškų rengimui (įskaitant išlaidas konsultantams) – 8 291,97 Eur * 139 paraiškos = 1 152 583,23 Eur.
- Įgyvendinimo metu rengiamos ataskaitoms – 1 256,28 Eur * 77 projektai = 96 733,74 Eur.
- Ataskaitų po projekto rengimui ir derinimui – 457,17 Eur * 77 projektai = 35 202,32 Eur.
- **Iš viso – 1 656 045,31 Eur.** Didžiausią dalį čia sudaro išlaidos konsultantams, kurie padeda rengti paraiškas.

Priemonės sąnaudų (1 656 045,31 Eur) ir skirto finansavimo (44 464 866,36 Eur) santykis – 0,04 Eur sąnaudų vienam projektui administruoti. Skaičiuojant tik įgyvendinančių institucijų dalį (371 526,03 Eur) – 0,008 Eur.

InoConnect

Įgyvendinančios institucijos sąnaudos

Skirtingose priemonės įgyvendinimo etapuose institucijos patiria šias sąnaudas:

- Paraiškų rengimo etapas:
 - Informaciniai renginiai: vieną kartą vyko mokymai, jie buvo filmuojami. Po to medžiaga ir įrašas buvo patalpintas internete. Taigi, skirta apie **2 d. d.**, įskaitant pasiruošimą.
 - Konsultacijos: paraiškos teikiamos ne kvietimais, o tęstinės projektų atrankos principu. Pareiškėjų konsultacijos trunka panašiai kaip ir „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“, „Regio invest LT+“, taigi, remiantis kitomis priemonėmis,⁵⁷ **vienai paraiškai skiriama 0,229 d. d.**
- Projektų atrankos etapas:
 - LVPA atlieka projekto tinkamumo finansuoti vertinimą (trukmė – iki 60 d. nuo paraiškos gavimo). LVPA kas du mėnesius teikia įvertintas paraiškas EIMIN sprendimui priimti. **Vienai paraiškai įvertinti reikia maždaug 1,5 d. d.** (įskaitant paklausimus).
 - LVPA parengia ir pateikia pareiškėjui sutarties projektą. Pasirašomos dvišalės sutartys. Sutarties pasirašymui skiriama **2 d. d. vienai sutarčiai.**
- Projektų įgyvendinimo etapas (trukmė – iki 18 mėn.):
 - Iš LVPA, EIMIN, projekto vykdytojo atstovų ir galimai kitų institucijų bei organizacijų atstovų sudaromas Projektų priežiūros komitetas, kuris stebi projekto įgyvendinimo pažangą ir teikia rekomendacijas projekto vykdytojui. Šie posėdžiai vyksta maždaug du kartus per metus. Jų metu LVPA pristato konkrečios priemonės įgyvendinimo eigą, kylančias problemas, taip pat pristatoma kiekvieno projekto situacija (veiklų vykdymas, faktinis bei planuojamas lėšų išmokėjimas, projektų įgyvendinimo terminai bei jų vėlavimo priežastys ir kt.). Pasirengimas posėdžiui, atsižvelgiant į priemonės sudėtingumą ir pristatomų projektų skaičių, gali trukti iki 2 dienų. Taigi, priemonės atveju šiems posėdžiams skiriama $2 \times 6 = 12$ d. d.
 - Sutarties sąlygų laikymosi priežiūra ir sutarties keitimai: projektuose dažniausiai vyksta keitimai dėl renginių, kuriuose dalyvaujama. **Vieno projekto keitimams skiriama apie 0,5 d. d.**
 - Mokėjimų prašymų priėmimas: vienas mokėjimo prašymas užtrunka apie 0,2-0,4 d. d. Mokėjimo prašymai teikiami ne rečiau nei kas ketvirtį. Projektų trukmė yra ne ilgesnė kaip 18 mėn. Taigi apytiksliai

⁵⁶ Remiantis SODRA pateikta informacija. Čia naudojamas bruto darbo užmokeskis, įskaitant visus mokesčius, kurie nuo 2019 m. perkelti į bruto darbo užmokesčių.

⁵⁷ Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai pirmajam kvietimui skiriama 60,95 d. d., 292 paraiškoms. Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai trečiajam kvietimui skiriama 28,125 d. d., 147 paraiškoms. Regio invest LT+ skiriama 28,125 d. d., 73,33 paraiškoms. Taigi, vidutiniškai vienai paraiškai skiriama 0,229 d. d.

viename projekte pateikiami 6 mokėjimo prašymai. Mokėjimo prašymų priėmimui skiriama apie **1,8 d. vienam projektui.**

- Poprojektinės patikros
 - Rodiklių pasiekimo patikros: vyksta 3 m. po projekto. Galutinė projektų vykdytojų pateiktos ataskaitos patikra užtrunka apie 1 d. d. Kasmetinės patikros (vyksta 2 kartus) užtrunka apie 2-3 val. Vienam projektui reikia $2 \times 0,3125 + 1 = 1,625$ d. **d. vienam projektui.**

Taigi, priemonės administravimui apytiksliai reikia 14 d. d., taip pat 5,425 d. d. vienam projektui ir 1,729 d. d. vienai paraiškai. Pagal priemonei skirtą finansavimą ir vertinimo metu pateiktų ir teigiamai įvertintų paraiškų santykį, per visą priemonės laikotarpį bus sulaukta 254 paraiškų ir pasirašyta 180 projektų sutarčių⁵⁸. Vidutinis mėnesinis darbo užmokestis LVPA 2019 sausio mėn. buvo 1 952,91 Eur, taigi 1 d. d. apytiksliai kainuoja 97,65 Eur. Taigi, **iš viso vienai paraiškai įvertinti ir vienam projektui administruoti reikia** $((14/254) + 5,425 + 1,729) \times 97,65 = 703,97$ Eur.

Projekto vykdytojų sąnaudos

Projektų vykdytojai sąnaudas patiria rengdami projektų paraiškas, rengdami ataskaitas projekto įgyvendinimo metu ir rengdami bei derindami ataskaitas po projekto. Kiek laiko šiems etapams valandomis skiria projektų vykdytojai, buvo prašoma nurodyti apklausoje. 8 priemonės „InoConnect“ respondentai pateikė informaciją apie tai, kiek laiko jie skyrė projekto administravimui. Skaičiuojant sąnaudas eurais, naudojamas vidutinis mėnesinis darbo užmokestis Lietuvoje (įskaitant ir individualias įmones) 2018 III ketvirtį (1 195,93 Eur)⁵⁹. Vidutinis darbo valandų skaičius per mėnesį sudarė 166,8 darbo valandas. Taigi, valandos įkainis – 7,17 Eur.

Apklausoje taip pat buvo prašoma nurodyti, ar paraiškai rengti buvo naudojamos konsultantų paslaugomis ir koks mokėstis apytiksliai buvo mokamas. Apie tai, ar naudojosi konsultantų paslaugomis, atsakė 13 priemonės „InoConnect“ projektų vykdytojų. 15 proc. jų teigė, kad naudojosi konsultantų paslaugomis. Vidutiniškai už vieną paraišką konsultantams buvo mokama 452,56 Eur. Dar 15 proc. teigė, kad naudojosi nemokamomis viešomis konsultacijomis. Atsižvelgiant į tai, kad 15 proc. respondentų naudojosi mokamomis konsultantų paslaugomis, vienai paraiškai konsultantams vidutiniškai buvo skiriama $452,56 \times 0,15 = 67,88$ Eur

Vidutiniškai skirtinguose paraiškos teikimo ir projekto įgyvendinimo etapuose patiriamos šios išlaidos:

- Projektų paraiškų rengimas: vidutiniškai skiriama 39,75 val. arba 282,62 Eur.
- Sumokama konsultantams už paraiškų rengimą: vienai paraiškai vidutiniškai 67,88 Eur
- Įgyvendinimo metu rengiamos ataskaitos: vidutiniškai skiriama 50 val. arba 355,50 Eur.
- Ataskaitų po projekto rengimas ir derinimas: vidutiniškai skiriama 27 val. arba 191,97 Eur.
- **Iš viso: 897,98 Eur**

Bendros sąnaudos

Iš viso vienai paraiškai ir vienam projektui administruoti ir įgyvendinti reikia **1 601,95 Eur** projekto vykdytojų ir įgyvendinančių institucijų lėšų.

Bendros sąnaudos iki 2019 m. vasario mėn. 28 d.:

- Kvietimų administravimui – 14 d. d. arba 1 367,10 Eur.
- Projektų administravimui – 5,425 d. d. * 51 projektas = 276,675 d. d. arba 27 017,31 Eur.
- Paraiškų vertinimui – 1,729 d. d. * 72 paraiškos = 124,488 d. d. arba 12 156,25 Eur.
- Paraiškų rengimui (įskaitant išlaidas konsultantams) – 350,51 Eur * 72 paraiškos = 25 236,43 Eur.
- Įgyvendinimo metu rengiamos ataskaitoms – 355,50 Eur * 51 projektas = 18 130,50 Eur.
- Ataskaitų po projekto rengimui ir derinimui – 191,97 Eur * 51 projektas = 9 790,47 Eur.
- **Viso – 93 698,07 Eur.**

Priemonės sąnaudų ir skirto finansavimo (410 828,14 Eur) iki 2019 02 28 santykis – 0,23 Eur sąnaudų vienam eurui investicijų administruoti. Skaičiuojant tik įgyvendinančių institucijų dalį (40 540,67 Eur) – 0,1 Eur.

⁵⁸ Iki 2019 02 28 priemonei pagal sutartį skirta 410 828,17 Eur. Per šį laikotarpį sulaukta 72 paraiškų, pasirašyta 51 sutartis. Viso priemonei skirta 1 448 100 Eur. Taigi, remiantis šia informacija panaudojus visas lėšas bus sulaukta 254 paraiškų ir pasirašyta 180 sutarčių.

⁵⁹ Remiantis SODRA pateikta informacija. Čia naudojamas bruto darbo užmokestis, įskaitant visus mokesčius, kurie nuo 2019 m. perkelti į bruto darbo užmokestį.

6 PRIEDAS. KONTRAFAKTINĖS ANALIZĖS METODIKA IR REZULTATAI

Kontrafaktinė analizė siekiama kiekybiškai įvertinti finansavimo grynąjį poveikį. Tokia analizė remiasi faktinių pasekmių lyginimu su situacija, kuri būtų susiklosčiusi, jei priemonė nebūtų buvusi įgyvendinta (kontrafaktu). Lyginamos įmonės, sėkmingai pasinaudojusios priemonių suteiktu finansavimu (tikslinė grupė), ir paraiškas pateikusios, bet nefinansuotos įmonės arba finansavimo nesiekusios įmonės, patenkančios į priemonių tikslinę grupę (kontrolinė grupė). Kontrafaktinė analizė atliekama dviem žingsniais: (1) tikslinės ir kontrolinės grupių sudarymas; (2) poveikio skaičiavimas.

Kontrafaktinė analizė atliekama priemonės „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ pirmajam kvietimui. Kontrafaktinės analizės būdu buvo vertinamas grynasis priemonių poveikis įmonės investicijoms į MTEPI 2018 m., planuojamoms investicijoms į MTEPI 2019 m., MTEP darbuotojų skaičiui 2019 02, darbuotojų skaičiui, apyvartai, vidutiniam darbo užmokesčiui, eksporto apimtims. Toliau aptariami vertinimo žingsniai ir rezultatai.

1.1.1. Tikslinės ir kontrolinės grupių sudarymas

Literatūroje (European Commission, 2016; Gertler et al., 2011; Khandker et al., 2010; Leeuw, Vaessen, 2009) išskiriami keli skirtingi tikslinės ir kontrolinės grupių parinkimo būdai, tačiau ne visi jie yra tinkami šiam vertinimui (žr. 11 lentelę).

11 lentelė. Kontrafaktinės analizės metodų tinkamumas

Metodas	Kaip atrenkamos tikslinė ir kontrolinė grupės?	Tinkamumas vertinimui
Ekspimentinis metodas	Finansavimą gaunantys subjektai atrenkami atsitiktinai. Finansavimo negavę subjektai sudaro kontrolinę grupę.	Netinka , nes finansavimas nebuvo skirstomas atsitiktinai.
Panašiausių atvejų analizė	Kiekvienas finansavimą gavęs subjektas yra lyginamas su pačiu panašiausiu finansavimo negavusiu subjektu, vertinant pagal stebimas savybes.	Tinka , kadangi iš nefinansuotos paraiškas pateikusių subjektų pagal stebimas savybes galima atrinkti į finansavimą gavusias įmones panašiausius subjektus.
Netolydumų analizė	Kontrolinė ir tikslinė grupės atskiriamos pagal tolydžius kintamuosius, kurie lemia, ar subjektas gali gauti finansavimą. Slenkstis, skiriantis finansavimą gavusius ir jo negavusius subjektus, yra riba, skirianti tikslinę ir kontrolinę grupes.	Netinka , nes nepakako duomenų apie kontrolinės grupės įmonių teiktų paraiškų naudą ir kokybę balus.
Dvigubo skirtumo analizė	Tikslinę grupę sudaro subjektai, kuriuos paveikė viešosios politikos intervencijos. Kontrolinę grupę sudaro subjektai, kurie negavo finansavimo, tačiau reaguoja į išorės poveikį taip pat kaip ir tikslinės grupės subjektai.	Tinka , daliai rodiklių yra prieinami duomenys tiek prieš, tiek po intervencijos.
Instrumentinių kintamųjų analizė	Randamas instrumentinis kintamasis, kuris lemia, ar subjektai dalyvaus intervencijoje, tačiau nuo kurio nepriklauso intervencijos poveikis. Tikslinės ir kontrolinės grupių atranka yra paremta šia skirtimi.	Netinka , nes nėra tinkamo instrumentinio kintamojo.

Šaltinis: sudaryta „Visionary Analytics“, remiantis European Commission (2015); Gertler et al. (2011); Khandker et al. (2010); Leeuw, F., Vaessen J. (2009).

Kontrafaktinei analizei taikyti du metodai: panašiausių atvejų ir dvigubo skirtumo analizė. Tikslinę grupę sudarė finansavimą pagal I priemonės kvietimą gavę subjektai, kuriems buvo išmokėta daugiau nei 50 proc. priemonės lėšų. Subjektai, kurie gavo finansavimą daugiau negu vieną kartą pagal kelias priemones, buvo pašalinti iš analizės. Dėl ribotos imties (33), į analizę buvo įtraukti ir 6 finansavimą ir pagal kitas smulkias priemones (pvz., „Inočekiai LT“) gavę subjektai. Net ir įtraukus šiuos subjektus, analizės imtis nėra pakankama, todėl analizė papildomai buvo atliekama ir su visais finansavimą vieną kartą (neskaitant smulkių priemonių) gavusiais 1 priemonės kvietimo subjektais (81 subjektas). Kontrolinės grupės subjektai buvo atrenkami iš paraiškas I kvietimui teikusių, tačiau finansavimo negavusių subjektų (pagal jokiais 1 prioriteto priemones) ir paraiškas III⁶⁰ ir IV kvietimui teikusių, tačiau finansavimo negavusių subjektų (pagal jokiais 1 prioriteto priemones).

Analizuojant MTEP rodiklius, surinktus apklausų būdu, informacija buvo gauta ne iš visų subjektų, todėl kontrolinei grupei buvo naudojami visi atsakymus pateikę subjektai. Papildoma analizė buvo atlikta į tikslinę grupę įtraukiant ne tik pagal I, bet ir pagal III kvietimą finansavimą gavusius subjektus.

Prieš atliekant analizę buvo pašalintos reikalingų kintamųjų trūkstamos reikšmės, kadangi skiriasi prieinamų duomenų apie nagrinėjamus kintamuosius kiekius. Dėl šios priežasties imties dydžiai skaičiuojant poveikį skirtingiems kintamiesiems skiriasi. Vertinami kintamieji ir tikslinės bei kontrolinės grupių imties dydžiai pateikti 12 lentelėje. Duomenys analizei surinkti apklausų ir duomenų gavybos būdu.

12 lentelė. Pagrindiniai kontrafaktinio poveikio vertinimo parametrai: rodikliai, tikslinių ir kontrolinių grupių dydžiai

Kokia tikslinė grupė naudojama?	Poveikį matuojantys rodikliai	Tikslinė grupė	Kontrolinė grupė
Tik daugiau nei 50 proc. finansavimo I kvietime gavę subjektai	Darbuotojų skaičius	39	39
	Darbuotojų skaičius pašalinus išskirtis	37	38
	Darbo užmokesčiai	39	39

⁶⁰ Kvietimas, skirtas tik patyrusiems inovatoriams.

Kokia tikslinė grupė naudojama?	Poveikį matuojantys rodikliai	Tikslinė grupė	Kontrolinė grupė
	Darbo užmokestis pašalinus išskirtis	37	39
	Apyvarta	39	39
	Apyvarta pašalinus išskirtis	38	39
	Ekspertas	39	39
Visi I kvietimo subjektai	Darbuotojų skaičius	53	53
	Darbuotojų skaičius pašalinus išskirtis	51	51
	Darbo užmokestis	53	51
	Darbo užmokestis pašalinus išskirtis	50	51
	Apyvarta	48	49
	Apyvarta pašalinus išskirtis	47	48
I apklausas atsakę pirmo kvietimo subjektai	Investicijos i MTEPI 2018	17	21
	Investicijos i MTEPI 2018 pašalinus išskirtis	17	20
	Investicijos i MTEPI 2019	15	18
	Investicijos i MTEPI 2019 pašalinus išskirtis	15	17
	MTEP darbuotojai 2019 02	26	32
	MTEP darbuotojai 2019 02 pašalinus išskirtis	25	32
Visi apklausą užpildę pirmo ir trečio kvietimo subjektai	Investicijos i MTEPI 2018	32	21
	Investicijos i MTEPI 2018 pašalinus išskirtis	32	20
	Investicijos i MTEPI 2019	29	19
	Investicijos i MTEPI 2019 pašalinus išskirtis	29	17
	MTEP darbuotojai 2019 02	51	32
	MTEP darbuotojai 2019 02 pašalinus išskirtis	50	32

Šaltinis: autorių skaičiavimai.

Panašumo įverčiui skaičiuoti naudojami rodikliai, skelbti kvietimo teikti paraiškas paskelbimo metu (2016 07). Kadangi tik nedidelė dalis projektų buvo pasibaigę, poveikiu skaičiuoti buvo naudojami naujaisi prieinami duomenys. Dėl šio apribojimo bus įvertintas ne poveikis po projekto, o poveikis įmonėms projekto vykdymo metu. Todėl tikėtina, kad priemonės poveikis vertinimo metu dar nebuvo pasireiškęs.

Atsižvelgiant į naujausias statistinės analizės rezultatų interpretavimo tendencijas, ypač susijusias su nedidele analizės imtimi (Gill, 1999; Roland et al, 2016), naudojamos dvi statistinio reikšmingumo ribos – 0,05 statistinio reikšmingumo riba laikoma patikima, o rezultatai 0,1 statistinio reikšmingumo ribose pristatomi kaip ribotai reikšmingi. Poveikis vertinamas ne tik atsižvelgiant į statistinį reikšmingumą, bet ir žiūrint į pačias vidurkių reikšmes ir lyginant rezultatus, gautus taikant skirtingus metodus.

Regresijos buvo sudaromos naudojant „gretl“ statistinės analizės programą. Visi likę skaičiavimai buvo atliekami naudojant „R“ programą.

Panašiausių atvejų analizė

Pirmiausia naudojant logistinę regresiją buvo apskaičiuotas įmonių panašumo įvertis, t. y. tikimybė kiekvienam paraišką teikiančiai įmonei gauti finansavimą. Panašumo indeksas apskaičiuojamas naudojant įmonių savybes, nuo kurių gali priklausyti sėkmė gauti finansavimą. Buvo prieinami duomenys apie šias įmonių savybes paraiškos teikimo metu:

- ekonominės veiklos rūšis (pagal Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių (toliau – EVRK));
- sumanios specializacijos kryptis;
- savivaldybė, kurioje registruota įmonė;
- įmonės amžius metais ir mėnesiais;
- įmonės darbuotojų skaičius;
- įmonės darbuotojų skaičiaus pokytis;
- įmonės apyvarta;
- apyvartos pokytis;
- rodiklis, nurodantis, ar įmonė anksčiau yra gavusi finansavimų pagal ES fondų priemones.

Pagal apskaičiuotą panašumo įvertį kiekvienam finansavimą gavusiam SVV subjektui surandamas panašiausias finansavimo negavęs subjektas. Egzistuoja keli skirtingi būdai šiam tikslinės ir kontrolinės grupės subjektų sugrupavimui atlikti: artimiausio atvejo parinkimas (angl. *nearest neighbor matching*), „spindulio“ parinkimas (angl. *radius matching*), stratifikacinis parinkimas (angl. *stratification matching*), Kernel parinkimas (angl. *Kernel matching*)⁶¹. Buvo naudojamas artimiausio atvejo parinkimo metodas, kadangi jis leidžia kiekvienam finansavimą gavusiam subjektui surasti pagal panašumo įvertį panašiausią finansavimo negavusį subjektą. Kiti būdai dažniausiai naudojami, kai kyla problemų taikant artimiausio atvejo parinkimo metodą, kas šiuo atveju nenuitiko.

⁶¹ Dėl išsamios informacijos apie šiuos metodus žr.: Shahidur R. Khandker et al., Handbook on Impact Evaluation Quantitative Methods and Practices. Washington DC: The World Bank, 2010. Viešosios politikos ir vadybos institutas, „Kontrafaktinio poveikio vertinimo metodų gairės“, Vilnius, 2013. European Commission, „Evalsed: The resource for the evaluation of Socio-Economic Development“, Brussels, 2013.

Analizė buvo vykdoma dviem skirtingoms imtims. Vienu atveju buvo analizuojami visi pagal I priemonės kvietimą finansavimą gavę subjektai, kuriems iki 2018 12 išmokėta daugiau nei 50 proc. projektams skirtų lėšų, ir kurie negavo finansavimo pagal kitas priemones⁶². Kadangi tokių subjektų skaičius buvo nedidelis (39), siekiant patikimesnės analizės papildomai buvo atliekama analizė ir su visais finansavimą vieną kartą (neskaitant smulkių priemonių) gavusiais priemonės I kvietimo subjektais (81 subjektas).

Toliau panašiausio atvejo metodo taikymas aprašomas atskirai šioms dviem analizės grupėms, nes kiekvienu atveju buvo sudaryti skirtingi regresijų modeliai. Analizuojant rodiklius, kurie buvo surinkti apklausų būdu, kontrolinės grupės atranka nebuvo taikoma dėl per mažo apklausą užpildžiusių respondentų skaičiaus. Buvo analizuojami visi apklausą užpildę subjektai, laikant, kad jie yra panašūs, kadangi teikė paraiškas tos pačios priemonės finansavimui gauti ir skyrė laiko apklausai užpildyti.

Tik daugiau nei 50 proc. finansavimo pirmame kvietime gavę subjektai

Geriausiais finansavimo gavimą prognozavo regresijos modelis, kurį sudarė šeši kintamieji (plačiau žr. 13 lentelę):

- įmonės amžius mėnesiais;
- Ekonominės veiklos rūšis (ar įmonė priklauso aukštųjų, vidutiniškai aukštųjų technologijų ir žinioms imlių paslaugų sektoriui);
- Ekonominės veiklos rūšis (ar įmonė veikia profesinės, mokslinės ir techninės veiklos sektoriuje, ar ne);
- Ekonominės veiklos rūšis (ar įmonė veikia apdirbamosios gamybos sektoriuje, ar ne);
- Ekonominės veiklos rūšis (ar įmonė veikia didmeninės ir mažmeninės prekybos; variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto sektoriuje, ar ne);
- Ekonominės veiklos rūšis (ar įmonė veikia informacijos ir ryšių sektoriuje, ar ne).

13 lentelė. Reikšmingų kintamųjų, nuo kurių priklauso tikimybė gauti finansavimą, rodikliai logistinėje regresijoje

Nepriklausomi kintamieji, naudojami logistinėje regresijoje	B koeficientas	Statistinis reikšmingumas (p reikšmė)
Konstanta	-4,4412	0,0002
Ekonominės veiklos rūšis (ar įmonė priklauso aukštųjų, vidutiniškai aukštųjų technologijų ir žinioms imlių paslaugų sektoriui)	1,2771	0,0875
Įmonės amžius mėnesiais	0,0047	0,0846
Ekonominės veiklos rūšis (ar įmonė veikia profesinės, mokslinės ir techninės veiklos sektoriuje, ar ne)	2,5214	0,0437
Ekonominės veiklos rūšis (ar įmonė veikia apdirbamosios gamybos sektoriuje, ar ne)	2,3605	0,0308
Ekonominės veiklos rūšis (ar įmonė veikia didmeninės ir mažmeninės prekybos; variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto sektoriuje, ar ne)	2,1889	0,0562
Ekonominės veiklos rūšis (ar įmonė veikia informacijos ir ryšių sektoriuje, ar ne)	2,0565	0,0850

Šaltinis: autorių skaičiavimai.

Naudojant turimus kintamuosius geriausiais gautas regresijos modelis teisingai prognozuoja (tai yra subjektus priskiria tikslinei ir kontrolinei grupei) 75 proc. tikslumu (atsitiktinai teisingai būtų prognozuojami 65 proc. tikslumu). Toks modelio prognozių tikslumas rodo, kad tai, ar subjektas gavo finansavimą, priklauso ir nuo kitų, prieinamais rodikliais neišmatuojamų, veiksnių (pvz., laikas investuotas paraiškai rengti, įsitikinimas ir pan.), todėl prielaida, kad pagal turimus kintamuosius atrinkti kontrolinės grupės subjektai yra vienodi tikslinės grupės subjektams, tenkinama vidutiniškai. Taigi, atskirai panašiausių atvejų analizės rezultatus reikėtų vertinti atsargiai ir būtinai lyginti su dvigubo skirtumo metodu gautais rezultatais.

14 lentelė. Regresijos prognozių tikslumo palyginimas

	Prognozių tikslumas (procentas „teisingai atspėtų“ reikšmių)
Atsitiktinis finansavimo skirstymas	66%
Regresijos modelis	75%

Šaltinis: autorių skaičiavimai.

Visi pirmo kvietimo subjektai

Geriausiais finansavimo gavimą prognozavo regresijos modelis, kurį sudarė šeši kintamieji (plačiau žr. 15 lentelę):

- Ar įmonė anksčiau yra gavusi finansavimą pagal ES fondų priemones;
- Ekonominės veiklos rūšis (ar įmonė priklauso aukštųjų, vidutiniškai aukštųjų technologijų ir žinioms imlių paslaugų sektoriui);
- Darbuotojų skaičiaus pokyčio 2016 07 – 2014 07 natūralusis logaritmas;
- Savivaldybė, kurioje registruota įmonė (ar įmonė registruota viename iš 5 didžiųjų miestų, ar ne);
- Ekonominės veiklos rūšis (ar įmonė veikia profesinės, mokslinės ir techninės veiklos sektoriuje, ar ne);
- Ekonominės veiklos rūšis (ar įmonė veikia didmeninės ir mažmeninės prekybos; variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto sektoriuje, ar ne).

⁶² | analizę įtraukiami ir 6 finansavimą ir pagal kitas smulkias priemones (pvz., „Inočekiai LT“) gavę subjektai.

15 lentelė. Reikšmingų kintamųjų, nuo kurių priklauso tikimybė gauti finansavimą, rodikliai logistinėje regresijoje

Nepriklausomi kintamieji, naudojami logistinėje regresijoje	B koeficientas	Statistinis reikšmingumas (p reikšmė)
Konstanta	2,6268	0,2005
Ar įmonė anksčiau yra gavusi finansavimą pagal ES fondų priemones.	2,0609	0,0000
Ekonominės veiklos rūšis (ar įmonė priklauso aukštųjų, vidutiniškai aukštųjų technologijų ir žinioms imlių paslaugų sektoriui)	1,8787	0,0125
Darbuotojų skaičiaus pokyčio 2016 07 – 2014 07 natūralusis logaritmas	-2,2739	0,0098
Savivaldybė, kurioje registruota įmonė (ar įmonė registruota viename iš 5 didžiųjų miestų, ar ne)	-1,2376	0,0505
Ekonominės veiklos rūšis (ar įmonė veikia profesinės, mokslinės ir techninės veiklos sektoriuje, ar ne)	1,7379	0,0017
Ekonominės veiklos rūšis (ar įmonė veikia didmeninės ir mažmeninės prekybos; variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto sektoriuje, ar ne)	2,1013	0,0157

Šaltinis: autorių skaičiavimai.

Naudojant turimus kintamuosius, geriausias gautas regresijos modelis teisingai prognozuoja (tai yra subjektus priskiria tikslinei ir kontrolinei grupei) 70 proc. tikslumu (atsitiktinai teisingai būtų prognozuojami 63 proc. tikslumu). Toks modelio prognozių tikslumas rodo, kad tai, ar subjektas gavo finansavimą, priklauso ir nuo kitų, prieinamais rodikliais neišmatuojamų, veiksnių (pvz., laikas investuotas paraiškai rengti, įsitikinimas ir pan.), todėl prielaida, kad pagal turimus kintamuosius atrinkti kontrolinės grupės subjektai yra vienodi tikslinės grupės subjektams, tenkinama vidutiniškai. Taigi, atskirai panašiausių atvejų analizės rezultatus reikėtų vertinti atsargiai ir būtinai lyginti su dvigubo skirtumo metodu gautais rezultatais.

16 lentelė. Regresijos prognozių tikslumo palyginimas

	Prognozių tikslumas (procentas „teisingai atspėtų“ reikšmių)
Atsitiktinis finansavimo skirstymas	63%
Regresijos modelis	70%

Šaltinis: autorių skaičiavimai.

Panašiausių atvejų analizės ir dvigubo skirtumo analizės taikymas kartu

Pagal panašiausių atvejų analizės metodą atrinkus tikslinę ir kontrolinę grupes, skaičiuojant poveikį taikomas dvigubo skirtumo analizės metodas. Taikant dvigubo skirtumo analizės metodą, visų pirma, lyginamas poveikį matuojančio rodiklio skirtumas tarp tikslinės ir kontrolinės grupės prieš ir po intervencijos (Viešosios politikos ir vadybos institutas, 2013), t. y. suskaičiuojama, kaip pasikeitė matuojami rodikliai kontrolinėje ir tikslinėje grupėse prieš ir po intervencijos. Kaip jau minėta, dvigubo skirtumo analizės metodas kartu su panašiausių atvejų analizės metodu bus taikomas tik analizuojant darbuotojų skaičių, apyvartą ir eksporto apimtį.

1.1.2. Poveikio skaičiavimas

Tikrinant, ar nagrinėjami rodikliai skiriasi tarp tikslinės ir kontrolinės grupių, buvo atlikti statistiniai testai, skirti populiacijų vidurkių palyginimui. Esant normaliai pasiskirsčiusiems duomenims, naudojamas Stjudento t–testas. Tačiau analizuojami duomenys normalumo prielaidų neatitinka, todėl buvo naudojamas neparametrinis Stjudento t–testo atitikmuo – Mann–Whitney U testas. Šis testas parodo, ar dvi lyginamos populiacijos statistiškai reikšmingai skiriasi viena nuo kitos. Kai skirtumas tarp analizuojamo rodiklio tikslinėje ir kontrolinėje grupėse yra statistiškai reikšmingas, galima teigti, kad priemonės grynasis poveikis analizuojamam rodikliui pasireiškė. Jeigu skirtumas tarp analizuojamo rodiklio tikslinėje ir kontrolinėje grupėse nėra statistiškai reikšmingas, galima daryti išvadą, kad grupės pagal lyginamą rodiklį nesiskiria, ir todėl galima teigti, kad priemonė konkrečiam rodikliui poveikio neturėjo.

Atsižvelgiant į naujausias statistinės analizės rezultatų interpretavimo tendencijas (Wassenstein, Lazar, 2016), nereikėtų aklaai pasitikėti rezultatų statistiniu reikšmingumu. Dviejų populiacijų vidurkių lyginimo atveju statistinis reikšmingumas susiduria su šiomis problemomis:

- **Visuotinai priimta 0,05 statistinio reikšmingumo riba.** Reikšmingumas nedaug nutolęs nuo 0,05 praktiškai yra tiek pat reikšmingas kiek ir 0,05, taigi nederėtų taip griežtai nubrėžti brūkšnio, kas reikšminga, o kas – ne. Pristatant rezultatus naudojamos dvi statistinio reikšmingumo ribos – 0,05 statistinio reikšmingumo riba laikoma patikima, o rezultatai 0,1 statistinio reikšmingumo ribose pristatomi kaip ribotai reikšmingi.
- **Statistinis reikšmingumas gali priklausyti nuo analizuojamų duomenų imties.** Kuo daugiau atvejų analizuojama, tuo labiau tikėtina, kad gauti rezultatai bus statistiškai reikšmingi (Gill, 1999).

Taigi, vadovaujantis šiomis tendencijomis, poveikis vertinamas ne tik atsižvelgiant į statistinį reikšmingumą, bet ir žiūrint į pačias vidurkių reikšmes ir lyginant rezultatus, gautus taikant skirtingus metodus.

kaičiavimai buvo atliekami naudojant statistinių duomenų analizei skirtą programą – „R“⁶³. 17 lentelėje pateikiami kontrafaktinės analizės rezultatai.

17 lentelė. Priemonės „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ kontrafaktinio poveikio vertinimo rezultatai

	Poveikį matuojantys rodikliai	Panašiausių atvejų analizė		Panašiausių atvejų analizės ir dvigubo skirtumo analizės taikymas kartu	
		Skirtumas tarp rodiklio po projektų	Skirtumo statistinis reikšmingumas	Skirtumas tarp rodiklio pokyčio lyginant po ir prieš projektus	Skirtumo statistinis reikšmingumas
Tik daugiau nei 50 proc. finansavimo pirmame kvietime gavę subjektai	Darbuotojų skaičius	-0,31	0,2096	-13,05	0,2905
	Darbuotojų skaičius pašalinus išskirtis	15,89	0,1782	4,91	0,1805
	Darbo užmokestis	95,15	0,6475	NA	NA
	Darbo užmokestis pašalinus išskirtis	23,03	0,8932	NA	NA
	Apyvarta	1 753 009,00	0,5654	-1 143 309,00	0,9880
	Apyvarta pašalinus išskirtis	-8 482 441,00	0,6985	-2 276 370,00	0,8625
	Eksportas	-44 968,20	NA	-249 894,05	NA
Visi pirmo kvietimo subjektai	Darbuotojų skaičius	-7,34	0,4692	-9,92	0,2267
	Darbuotojų skaičius pašalinus išskirtis	14,65	0,3333	3,14	0,1799
	Darbo užmokestis	89,60	0,5760	NA	NA
	Darbo užmokestis pašalinus išskirtis	-5,02	0,9108	NA	NA
	Apyvarta	3 435 778,00	0,9252	-1 066 529,00	0,3176
	Apyvarta pašalinus išskirtis	-1 569 832,00	0,9288	-1 474 792,00	0,2991
Į apklausas atsakę pirmo kvietimo subjektai	Investicijos į MTEPI 2018	-92 180,00	0,0014	NA	NA
	Investicijos į MTEPI 2018 pašalinus išskirtis	206 787,10	0,0003	NA	NA
	Investicijos į MTEPI 2019	-6758,70	0,3641	NA	NA
	Investicijos į MTEPI 2019 pašalinus išskirtis	15 0921,00	0,2176	NA	NA
	MTEP darbuotojai 2019 02	6,79	0,0014	NA	NA
	MTEP darbuotojai 2019 02 pašalinus išskirtis	4,98	0,0025	NA	NA
Visi apklausą užpildę pirmo ir trečio kvietimo subjektai	Investicijos į MTEPI 2018	-128 346,60	0,0005	NA	NA
	Investicijos į MTEPI 2018 pašalinus išskirtis	170 620,50	0,0001	NA	NA
	Investicijos į MTEPI 2019	-447 140,50	0,2759	NA	NA
	Investicijos į MTEPI 2019 pašalinus išskirtis	167 410,60	0,0659	NA	NA
	MTEP darbuotojai 2019 02	6,73	0,0001	NA	NA
	MTEP darbuotojai 2019 02 pašalinus išskirtis	5,12	0,0002	NA	NA

Pastaba: Žaliai pažymėti langeliai, kuriuose skirtumas tarp fikslinės ir kontrolinės grupių statistiškai reikšmingas ($p < 0,05$).
Šaltinis: autorių skaičiavimai.

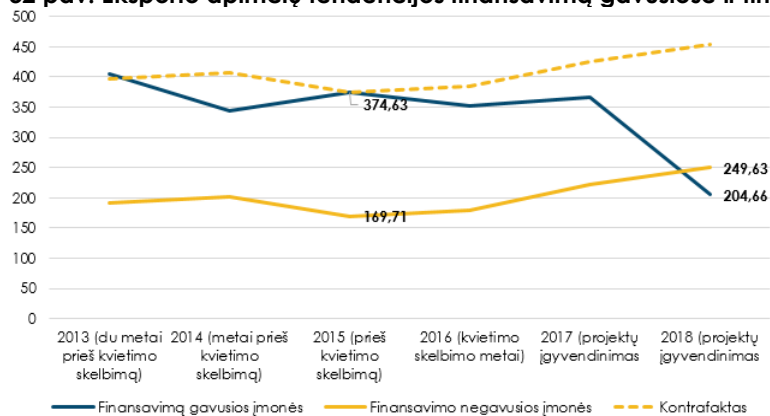
Poveikis įmonių konkurencingumo rodikliams

Visoms analizuotoms imtims visais metodais **negaunama statistiškai reikšmingo poveikio įmonių darbuotojų skaičiui, darbo užmokesčiui ir apyvartai**. Poveikio darbuotojų skaičiui rezultatai prieštaringi skaičiuojant su išskirtimis ir be išskirčių. Tai rodo, kad kontrolinėje grupėje kelios įmonės turėjo gerokai didesnį darbuotojų skaičių, kuris ir augo sparčiau. Tikslinėje grupėje analogiška situacija su apyvarta – kelių įmonių apyvarta buvo gerokai didesnė. Darbo užmokestis buvo šiek tiek didesnis fikslinėje grupėje, tačiau skirtumas nepakankamas, kad būtų statistiškai reikšmingas. Apibendrinant, rezultatai rodo, kad vertinimo laikotarpiu priemonė poveikio darbuotojų skaičiui, darbo užmokesčiui ir apyvartai neturėjo.

Apie eksporto apimtis buvo gauti tik agreguoti duomenis, todėl nebuvo įmanoma nustatyti, ar skirtumas tarp fikslinės ir kontrolinės grupių statistiškai reikšmingas. Interpretuojant skaitines rodiklio reikšmes pastebima, kad tikslines grupės eksportas jau prieš intervenciją buvo didesnis nei kontrolinės grupės. Iki 2017 m. šių grupių eksportas keitėsi tolygiai (žr. 32 pav.). 2018 m. pastebimas kritimas tikslinėje grupėje, tačiau jį galima sieti su tuo, kad 2018 m. duomenys yra preliminarūs ir apima dvejomis fikslinės grupės įmonėmis mažiau nei ankstesniais metais. Gali būti, kad būtent tai ir lėmė rodiklio kritimą. Apibendrinant galima daryti išvadą, kad vertinimo laikotarpiu nestebimas priemonės poveikis eksporto apimtims.

⁶³ Vidurkiai buvo skaičiuojami naudojant mean funkciją, Mann–Whitney U testas buvo atliekamas naudojant wilcox.test funkciją, normalumo testui atlikti buvo naudojamas Šapiro – Vilko testas (shapiro.test funkcija).

32 pav. Eksporto apimčių tendencijos finansavimą gavusiose ir finansavimo negavusiose įmonėse, mln. Eur

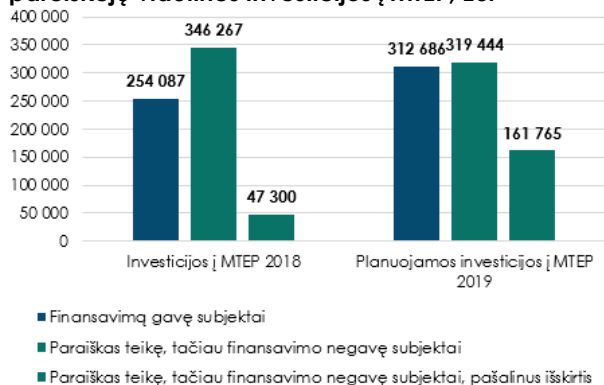

Šaltinis: autorių skaičiavimai, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

Poveikis inovatyvumo rodikliams

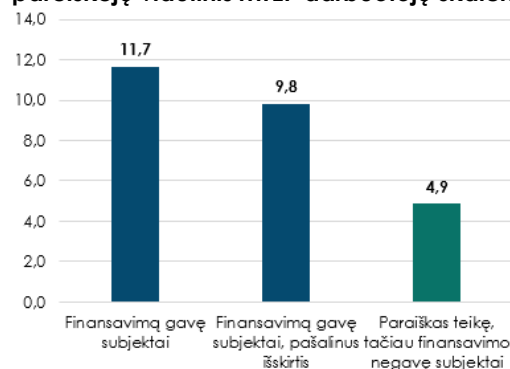
Skirtingoms imtims gauti vienodi skaičiavimo rezultatai apie poveikį investicijoms į MTEPI, tačiau juos galima laikyti prieštarais. Skaičiuojant su išskirtimis ir be išskirčių gaunami priešingi rezultatai: su išskirtimis poveikis neigiamas, be išskirčių poveikis teigiamas. Tai rodo, kad kontrolinėje grupėje viena įmonė nurodė gerokai didesnę apyvartą nei kitos. Skirtumas tarp 2018 m. investicijų į MTEPI tiek su išskirtimis, tiek be jų statistiškai reikšmingas. 2019 m. investicijų į MTEPI skirtumas tampa statistiškai nereikšmingu. Atsižvelgiant į tai, kad analizės imtys nedidelės ir pašalinus vieną išskirtį rezultatai keičiasi iš esmės, galima daryti išvadą, kad nėra pakankamai įrodymų teigti, kad priemonė turėjo poveikį investicijų į MTEPI apimtims.

33 pav. Priemonės „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ pirmojo kvietimo projekto vykdytojų ir pareiškėjų vidutinės investicijos į MTEP, Eur

Šaltinis: Visionary Analytics atlikta apklausa, 2019 m. vasario – kovo mėn.
 Pastabos: N (finansavimą gavę) – 17 (2018 m.), 15 (2019 m.); N (finansavimo negavę) – 21, įskaitant 1 išskirtį (2018 m.), 18, įskaitant vieną išskirtį (2019 m.).

34 pav. Priemonės „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ pirmojo kvietimo projektų vykdytojų ir pareiškėjų vidutinis MTEP darbuotojų skaičius 2018 03

Šaltinis: Visionary Analytics atlikta apklausa, 2019 m. vasario – kovo mėn.
 Pastabos: N (finansavimą gavę) – 26, įskaitant 1 išskirtį; N (finansavimo negavę) – 32.

Analizės rezultatai visoms imtims ir visais atvejais parodė statistiškai reikšmingą teigiamą poveikį MTEP darbuotojų skaičiui. Finansavimą gavusiose įmonėse vidutiniškai dirbo 5-7 MTEP darbuotojais daugiau nei finansavimo negavusiose įmonėse. Galima tikėtis, kad didesnis MTEP darbuotojų skaičius projektų įgyvendinimo metu ilgesniame laikotarpyje pasireikš poveikiu konkurencingumo rodikliams. Siekiant tai patikrinti, reikia pakartotinai atlikti priemonės kontrfaktinį vertinimą praėjus dar bent vieneriems metams.

7 PRIEDAS. INTERVIU RESPONDENTŲ SĄRAŠAS

Ekspertas	Institucija ir pareigos	Interviu data
Aušra Liubinienė	LVPA Verslo plėtros ir inovacijų departamento direktorė	2018 12 12
Dmitrijus Kucevičius	Ūkio ministerijos, inovacijų departamento direktorius	2018 12 18
Sigutė Stankevičiūtė	Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūra, projekto „Naujo tipo (inovatyvių ir ikiprekybinių) viešųjų pirkimų skatinimas“ vadovė	2018 12 19
Artūras Jakubavičius	VšĮ „Lietuvos inovacijų centras“, Inovacijų paramos paslaugų departamento vadovas	2019 04 01
Elena Mickevičienė	VšĮ „Investuok Lietuvoje“, Investicinės aplinkos ir teisės komandos vadovė	2019 04 01
Audrius Tamulevičius	VšĮ „Investuok Lietuvoje“, Investicinės aplinkos ekspertas	2019 04 01
Marius Pareščius	Lietuvos ICT klasterio prezidentas, Lietuvos Klasterių Asociacijos vadovas, Tarptautinio saugumo klasterio vadovas	2019 04 02
Julius Paužolis	Klasterio „LITEK“ direktorius	2019 04 02
Vytaras Tamašauskas	LVPA Mokslo ir inovacijų projektų skyriaus vedėjas	2019 04 05
Alma Jakštienė	LVPA Mokslo ir inovacijų projektų skyriaus vedėjo pavaduotoja	2019 04 05
Jelena Angelis	European future innovation system centre (EFIS), Tyrimų vadovė	2019 04 05
Sander van der Molen	UAB „Civitta“ asocijuotas partneris	2019 04 05
Andrius Adamonis	Lietuvos bankas, projekto „LBChain“ vadovas	2019 04 05
Kęstutis Šetkus	Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūra, direktorius	2019 04 08

8 PRIEDAS. PIRMINIŲ IR ANTRINIŲ ŠALTINIŲ SARAŠAS

Šaltinių grupės	Tyrimai / dokumentai / šaltiniai
Anksčiau Lietuvoje atlikti tyrimai ir studijos, duomenų apžvalgos	• BGI Consulting (2011). Lietuvos efektyvaus dalyvavimo Europos mokslinių tyrimų erdvėje įvertinimas: studija dėl privačiojo sektoriaus investicijų į MTEO Lietuvoje potencialo ir skatinimo priemonių. Vilnius. • BGI Consulting (2014). Europos Sąjungos struktūrinės paramos poveikio smulkiąjam ir vidutiniam verslui vertinimas. Galutinė ataskaita. • BGI Consulting (2018a). Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos priemonių, skirtų populiarinti inovacijas ir teikti inovacijų konsultacijas bei inovacijų paramos paslaugas, pažangos vertinimas. Galutinė ataskaita. • BGI Consulting (2018b). Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 9 prioriteto konkretaus uždavinio „Padidinti dirbančių žmogiškųjų išteklių konkurencingumą, užtikrinant galimybes prisitaikyti prie ūkio poreikių“ įgyvendinimo pažangos vertinimas. Galutinė ataskaita. • Büllinger, H., Reid, A., Lemagnen, M., Wise E. (2017). Fit for the future. Incentivising research and innovation partnerships and attracting innovative investment to Lithuania. Horizon 2020 Policy Support Facility. • CSIL ir Visionary Analytics (2016) CSIL et al. (2016). Support to SMEs – Increasing Research and Innovation in SMEs and SME Development. Ex post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007-2013, focusing on the ERDF and the Cohesion Fund. Lithuania case study: Economic Growth 2007-2013 Operational programme. • Ekonominės konsultacijos ir tyrimai (2018). Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos priemonių, skirtų šalies įmonių ir mokslo institucijų jungimuisi į inovatyvius tinklus skatinti, ir ekoinovacijas skatinančių priemonių įgyvendinimo pažangos vertinimas. • ESTEP (2015). Europos Sąjungos struktūrinės paramos poveikio Lietuvos konkurencingumui vertinimas Galutinė ataskaita. • ESTEP (2016). 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikio užimtumui ir kitiems Lietuvos ūkio makroekonominiams rodikliams vertinimas. Galutinė ataskaita. • ESTEP (2018). Vyriausybės struktūrinių reformų paketo poveikis Lietuvos ūkio makroekonominiams rodikliams. Skaidrių demonstracija. Prieiga internete: http://lr.lt/uploads/main/documents/files/Reform%C5%B3%20poveikio%20Lietuvos%20ekonomikai%20vertinimas_pristatymas_10_03.pdf • ESTEP, Visionary Analytics (2017). Integruota kiekybinio ir kokybinio 2007-2013 Veiksmų programos pasiekimų vertinimo ataskaita (apimanti priedus). • ESTEP, Visionary Analytics (2019). 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos tarpinis vertinimas. Veiksmų programos pažangos vertinimo galutinė ataskaita, 2019 m. kovo 15 d. • Finansų ministerija (2018). Verslo finansavimo 2014–2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis išankstinis vertinimas. • Invest Lithuania (2017). 2017 metų veiklos ataskaita. Prieiga internete: https://investlithuania.com/wp-content/uploads/2018/04/2017-Investuok-Lietuvoje-veiklos-ataskaita.pdf • Kurk Lietuvai (2019). Inovacijos – ekonomikos variklis: finansiniai instrumentai ir jų ekosistemos klestėjimui. Prieiga internete: http://kurklit.lt/wp-content/uploads/2018/09/Prezentacija-LRVK_03-07.pdf • LR Vyriausybė (2018). Inovacijų reforma: Viena iš 6 reformų naujam Lietuvos šimtmečiui. Prieiga internete: http://lr.lt/uploads/main/documents/files/Inovacij%C5%B3%20reforma.pdf • LR Seimo audito komitetas (2018). 2017 m. Rudens sesijos darbų ataskaita (2017 m. rugsėjo 10 d. – 2018 m. sausio 13 d.). • MITA, Pokyčių tyrimų institutas (2017). Lietuvos klasterizacijos studija. Prieiga internete: http://klaster.lt/wp-content/uploads/2017/05/Klasterizacijos-studija-2017.pdf • MOSTA (2017). Mokslo ir verslo bendradarbiavimas MTEP srityje. Mokslo sistemos suinteresuotųjų šalių apklausos rezultatai. Prieinama adresu: https://mosta.lt/images/documents/atasakaitos/Mokslo%20ir%20verslo%20bendradarbiavimo%20MTEP%20srityje%20tyrimo%20rezultat%C5%B3%20ataskaita_MOSTA_2018.pdf • MOSTA (2018). Mokslo ir technologijų parkų 2016-2017 m. veiklos vertinimo ataskaita. Prieinama adresu: https://mosta.lt/images/tyrimai/nauji_pav/MTP-2018.pdf • MOSTA, EIMIN (2018). Sumanios specializacijos krypčių įgyvendinimo pažangos vertinimas. Prieiga internete: https://mosta.lt/images/tyrimai/sumanios-specializacijos-pazangos-vertinimas.pdf • MOSTA, Ūkio ministerija (2017). Sumanios specializacijos pažanga. Pirmoji ataskaita. • MOSTA, Ūkio ministerija (2018). Sumanios specializacijos įgyvendinimo stebėseną. Antroji ataskaita. • MOSTA, Visionary Analytics (2015). Social and Economic Return on Investment in Research and Development. • Paliokaitė A., (2015). <i>Stairway to Excellence Country Report: Lithuania</i>. JRC Science and Policy Report. European Commission. Luxembourg: Publications Office of the European Union. • Paliokaitė A., (2016). Pranešimas „10 mokslo-verslo partnerystės kelių. Kuris tavo?“, pristatytas 2016–11–04 konferencijoje „Išmani Lietuva. Verslo Alchemija“. Schema parengta, remiantis European Commission (2014). Measuring the impact of university–business cooperation. Final Report; Jürgen Janger (2015). Business science links for a new growth path. WIFO, Working Paper no 107. • Pokyčių tyrimų institutas, (2017). Lietuvos klasterizacijos studija. Vilnius. • Stankevičiūtė, S. (2017). <i>Naujo tipo (inovatyviųjų ir ikiprekybinių) viešųjų pirkimų skatinimo metodinės medžiagos</i>. MITA, Vilnius. • PwC (2019). <i>Lietuvos, Baltijos šalių ir pasaulio lyderių ateities perspektyvos</i>. 7-oji metinė Lietuvos įmonių vadovų apklausa. 2019 m., vasaris. Prieiga internete: https://www.pwc.com/lt/en/assets/publications/Baltic%20CEO%20PwC%20Survey.pdf • Valstybės kontrolė (2016). Lietuvos mokslo tarybos vykdomos programos „Šalies mokslo ir studijų sistemos plėtra“ vertinimas. Valstybinio audito ataskaita. • Versli Lietuva, Ūkio ministerija (2016). Lietuvos fikslinės eksporto rinkos: galimybių analizė ir verslo iššūkiai. Projekto ataskaita, 2016.04.13. • Visionary Analytics (2014). Lietuvos aukštųjų technologijų plėtros galimybių studija. Galutinė ataskaita. • Visionary Analytics (2015). Inovatyvus viešasis sektorius – misija įmanoma? Teminio tyrimo ataskaita.

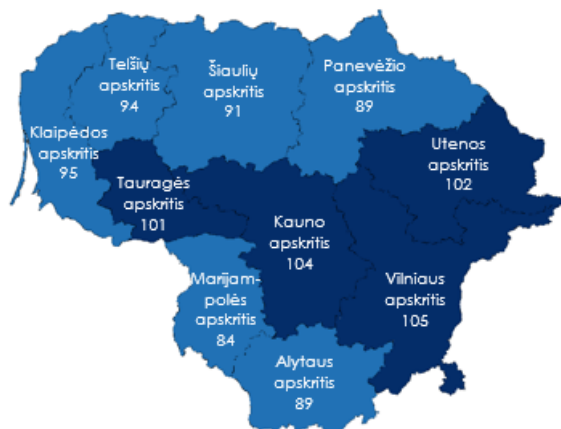
Šaltinių grupės	Tyrimai / dokumentai / šaltiniai
	• Visionary Analytics (2017a). Ūkio ministerijos priemonės „Inočekiai LT“ poveikio verslo išlaidoms moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai vertinimo paslaugos. Galutinė vertinimo ataskaita. • Visionary Analytics (2017b). Veiksmų programos uždavinių, skirtų MTEPI skatinti, įgyvendinimo pažangos vertinimas. Galutinė ataskaita. • Visionary Analytics (2018). Klasterizacijos procesų stebėsenos ir vertinimo metodikos parengimo paslaugos: Metodika. • Visionary Analytics (2019). 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 3 prioriteto „Smulkią ir vidutinį verslo konkurencingumą skatinimas“ poveikio vertinimas. Galutinė ataskaita. • Visionary Analytics, ProBaltic Consulting (2014). Investicijų į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą socio-ekonominės grąžos modelių apžvalgos ataskaita. MOSTA, Vilnius. • VPVI, PPMI (2013). Kontrafaktinio poveikio vertinimo metodų gairės. LR finansų ministerija.
Europos Komisijos užsakymu atlikti ir kiti užsienyje atlikti aktualūs moksliniai tyrimai ir vertinimai	• Bachtler J. et al. (2017). Towards Cohesion Policy 4.0: Structural Transformation and Inclusive Growth. Regional Studies Association. Europe. • Beck, M. et al. (2017). <i>On the effects of research and development: A literature review</i>. DEA. • Bodas Freitas, I. et al. (2015). The additionality effects of R&D tax credits across sectors: A cross-country microeconomic analysis. Working Paper. Centre for Technology, Innovation and Culture, University of Oslo. • Bruno N. et al. (2011). Evaluation of innovation activities: methods and practices. Technopolis Group ataskaita Europos Komisijai. • CISIL et al. (2015). Support to SMEs – Increasing Research and Innovation in SMEs and SME Development. Lithuania. Operational Programme ERDF 2007-2013 Economic Growth. Case study. • CSIL et al. (2016). Support to SMEs – Increasing Research and Innovation in SMEs and SME Development. Ex post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007-2013, focusing on the ERDF and the Cohesion Fund. Final Report. • Cunningham, P., Gök A., Laredo P. (2012). The Impact of Direct Support to R&D and Innovation in Firms Compendium of Evidence on the Effectiveness of Innovation Policy Intervention. • ECB (2017). Convergence and adjustment in the Baltic States. <i>ECB Economic Bulletin</i>, Issue 5. • Edler, J., (2013). <i>Review of Policy Measures to Stimulate Private Demand for Innovation. Concepts and Effects. Compendium of Evidence on the Effectiveness of Innovation Policy Intervention</i>. Manchester Institute of Innovation Research, Manchester Business School, University of Manchester. • EKT (2019). Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos priemonių, skirtų šalies įmonių ir MSI jungimuisi į inovatyvius tinklus skatinti, ir ekoinovacijas skatinančių priemonių įgyvendinimo pažangos vertinimas. Galutinė ataskaita (rengiama publikavimui). • Eurobarometer (2011). Innovation in Public Administration: Analytical Report. Flash Eurobarometer Series No 305. • Eurobarometer (2012). Innovation in the Public Sector: Its Perception in and Impact on Business: Analytical Report. Flash Eurobarometer Series No 343. • Europos Komisija (2013a). Evalved: The resource for the evaluation of Socio-Economic Development. Briuselis. • Europos Komisija (2013b). Regional policy for smart growth of SMEs. • Europos Komisija (2013c). How to use Structural funds for SME & Entrepreneurship Policy. Briuselis. • Europos Komisija (2016). Smart Guide to Cluster Policy. Guidebook Series: How to support SME Policy from Structural Funds. • Europos Komisija (2017). Digital Innovation Hubs: Mainstreaming Digital Innovation Across All Sectors. Roundtable on Digitising European Industry. Prieiga internete: https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/dei_working_group1_report_june2017_0.pdf • Europos Komisija (2018a). Komisijos Komunikatas. Šiuolaikiškas biudžetas Sąjungai, kuri apsaugo, suteikia galių ir gina. 2021–2027 m. daugiamečių finansinė programa. Briuselis, 2018 05 02 COM(2018) 321 final • Europos Komisija (2018b). Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council laying down common provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund Plus, the Cohesion Fund, and the European Maritime and Fisheries Fund and financial rules for those and for the Asylum and Migration Fund, the Internal Security Fund and the Border Management and Visa Instrument. COM(2018) 375 final 2018/0196 (COD) • Europos Komisija (2018c). Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the European Regional Development fund and on the Cohesion Fund. COM(2018) 372, 2018 05 29. • Europos Komisija (2018d). Mission-Oriented Research and Innovation Policy. A RISE Perspective. Luxembourg: Publications Office of the European Union. • Europos Komisija (2019). Komisijos tarnybų darbinis dokumentas. Šalies ataskaita. Lietuva 2019. COM (2019) 150 final. • Georghiou, L. (2002). Impact and additionality and innovation policy. <i>IWT Studies</i>, 40, p. 57–64. • Gertler, P. J. et al. (2011). Impact evaluation in practice. Washington DC: The World Bank. • Gill, J. (1999). The Insignificance of Null Hypothesis Significance Testing. <i>Political Research Quarterly</i>, 52 (3), psl. 647-674, 657-658. • Idea Consult ir Falk, R. (2009). Does Europe change R&D-behaviour? Assessing the behavioural additionality of the Sixth Framework Programme. Final Report. • Jones, C.I., Williams, J.C. (1998). Measuring the social return to R&D. <i>The Quarterly Journal of Economics</i>, 113(4), p. 1119–1135. • Kalle A. Piirainen (ed.) et al. (2018). How can the EU Framework Programme for Research and Innovation increase the economic and societal impact of RDI funding in Finland - Key Results. Prime Minister's Office. • Kalvet, T. (2012). Innovation: a factor explaining e-government success in Estonia. <i>Electronic Government, an International Journal</i>, 9(2), p.142. • Khandker, S.R. et al. (2010). <i>Handbook on Impact Evaluation Quantitative Methods and Practices</i>. Washington DC: The World Bank. • Koch, P. & J. Hauknes. 2005. Innovation in the public sector. Report no D20. Publin project under the EU 5th Framework Programme. Oslo: NIFU STEP.

Šaltinių grupės	Tyrimai / dokumentai / šaltiniai
	• Leeuw, F., Vaessen, J. (2009). <i>Impact Evaluations and Development: Nonie Guidance on Impact Evaluation</i>. Washington DC: The Network of Networks on Impact Evaluation. • León L. R., P. Simmonds and L. Roman (2012). Trends and Challenges in Public Sector Innovation in Europe. European Commission, Thematic Report 2012 under Specific Contract with Technopolis Group for the Integration of INNO Policy TrendChart with ERAWATCH (2011-2012). • Lilischkis, S. (2011). <i>Policies in support of high-growth innovative SMEs, INNO-Grips – Global Review of Innovation Policy Studies</i>. • Mazzucato, M. (2018). <i>Mission-oriented Research and Innovation: A problem-solving approach to fuel innovation-led growth</i>. Luxembourg: Publications Office of the European Union. • Nemet, G.F. (2009). Demand-pull, technology-push, and government-led incentives for non-incremental technical change. <i>Research Policy</i>, 38, pp. 700–709 • OECD (2003). Checklist for Foreign Direct Investment Policies. Paris: OECD Publications. • OECD (2015). <i>The Future of Productivity</i>. Paris: OECD Publishing. • OECD (2016). <i>OECD Reviews of Innovation Policy: Lithuania</i>. OECD, Paris. • OECD (2017). <i>Fostering Innovation in the Public Sector</i>. • Oughton C., Landabaso M. and Morgan K. (2002) The regional innovation paradox: Innovation policy and industrial policy. <i>Journal of Technology Transfer</i> 27, pp.97–110. • Paliokaitė A. (2019). Innovation Policies and Firm Absorptive Capacities: Minding the Gap. <i>Journal of Entrepreneurship and Innovation Management</i> (rengiama publikavimui) • Petrin, T. (2018). A literature review on the impact and effectiveness of government support for R&D and innovation. ISIGrowth Working paper. • Taglioni, D., Winkler, D. (2014). Making Global Value Chains Work for Development. Economic premise; no. 143. World Bank, Washington, DC. • Veugelers, R. (2016). Getting the most from public R&D spending in times of austerity: some insights from simpatc analysis. Bruegel working paper. • Wasserstein, R., Lazar, N. (2016). The ASA's Statement on p-Values: Context, Process, and Purpose. <i>The American Statistician</i>, 70(2), psl.129-133.
ES ir Lietuvos teisės aktai, kiti dokumentai, reglamentuojantys priemonių įgyvendinimą	• Europos Komisija (2010). Komisijos komunikatas. 2020 m. Europa: Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija. • Europos Komisija (2014a). 2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicinių veiksmų programa. Nr.C(2017)741. • Europos Komisija (2014b). Lietuvos Respublikos Partnerystės sutartis. Europos komisijos patvirtinta 2014-06-20 (pakeitimas patvirtintas 2018-04-11 sprendimu Nr. C(2018)2076). • Europos Komisija (2018a). Komisijos komunikatas. Šiuolaikiškas biudžetas Sąjungai, kuri apsaugo, suteikia galių ir gina. 2021–2027 m. daugiamečių finansinė programa, COM(2018) 321 final. • Europos Komisija (2018b). Pasiūlymas, Tarybos reglamentas, kuriuo nustatoma 2021–2027 m. daugiamečių finansinė programa, COM(2018) 322 final. • LR technologijų ir inovacijų įstatymas Nr. XIII – 1414 // TAR 2018-07-13, Nr. 11954. • LR Seimas (2012). Lietuvos pažangos strategija. „Lietuva 2030.“ Nr. 61-3050 Vilnius, 2012 gegužės 31 d. • LR Seimas (2016). Nutarimas dėl Lietuvos mokslo ir inovacijų politikos kaitos gairių patvirtinimo. 2016 m. rugsėjo 27 d. Nr. XII-2654, Vilnius. • LR Seimas (2018). Rezoliucija dėl Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo Lietuvoje. 2018 m. rugsėjo 28 d. Nr. XIII-1514 Vilnius. • LR Ūkio ministerija (2014). Įsakymas dėl 2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 1 prioriteto „Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų skatinimas“ priemonės Nr. 01.2.1-LVPA-V-835 „Iki prekybiniai pirkimai LT“ projektų finansavimo sąlygų aprašo patvirtinimas. 2017 m. balandžio 18 d. Nr. 4-238 Vilnius. • LR Ūkio ministro įsakymas 2017 m. spalio 12 d. Nr. 4-601 dėl 2014 m. vasario 27 d. įsakymo Nr. 4-131 „Dėl Lietuvos klasterių plėtros koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo. • LR Ūkio ministro įsakymas 2017 m. vasario 27 d. Nr. 4-114 dėl 2014 m. gruodžio 19 d. įsakymo Nr. 4-933 „Dėl 2014-2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos prioriteto priemonių įgyvendinimo plano ir nacionalinių stebėsenos rodiklių skaičiavimo aprašo patvirtinimo“ pakeitimo. • LR Vyriausybė (2015). Nutarimas dėl ikiprekybinių pirkimų vykdymo tvarkos aprašo patvirtinimo. 2015 m. liepos 1 d. Nr. 709 Vilnius. • LR Vyriausybė (2018). Inovacijų reformos pristatymo medžiaga. Veiksmų programos 1 prioriteto priemonių finansavimo ir sąlygų aprašai.
SFMS, LSD ir kitų oficialių šaltinių duomenys	• ES struktūrinės paramos kompiuterinės informacinės valdymo ir priežiūros sistema (SFMS); • Lietuvos statistikos departamentas; • Eurostat; • Eurostat (2019a). Research and development personnel, by sectors of performance - Full time equivalent (% of the labour force). • Eurostat (2019b). Research and development expenditure, by sectors of performance % of GDP. • Pasaulio Banko duomenų bazė; • EBPO duomenų bazė; • Duomenų bazė www.esinvesticijos.lt; • Horizon Dashboard (2019). European Commission. Horizon 2020 Framework Programme (H2020). Implementation figures – Horizon 2020 proposals and funded research projects. • KlasterLT www.klaster.lt; • Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūra www.mita.lrv.lt; • Eurostat, Europe 2020 Headline indicators: Scoreboard, https://ec.europa.eu/eurostat/web/europe-2020-indicators/europe-2020-strategy/headline-indicators-scoreboard; • Internetiniai puslapiai duomenų gavybai (pvz., vz.rekvizitai.lt, imones.lt ir pan.).

Šaltinių grupės	Tyrimai / dokumentai / šaltiniai
	• Cluster-analysis.org. (2018). <i>Benchmarking: Bronze Label of the European Cluster Excellence Initiative (ECEI) — ESCA</i>. https://www.cluster-analysis.org/benchmarked-clusters/?country=380a07a9f90744f889859ed00e9aa847 (žiūrėta 2018 11 26)
Žiniasklaida ir ekspertų nuomonės	• Činga E. (2019). „Investuok Lietuvoje“ 2018 m. rezultatai – rekordinis pritrauktų projektų skaičius. <i>Made in Vilnius</i>, 2019 01 15. • Gudavičius S (2018). Mažėjant ES paramai Lietuva kimš rezervinę pagalvę. <i>vz.lt</i>, 2018 06 25. • Herszenhorn D. M., Bayer L. (2018). Commission wants bigger budget for smaller EU. <i>Politico</i>, 2018 05 02. • Simėnas D. (2018), EK Lietuvai per sanglaudos fondus siūlo skirti 6,4 mlrd. Eur – 13% mažiau nei 2014-2020 m. <i>vz.lt</i>, 2018 05 29.

9 PRIEDAS. LIETUVOS REGIONŲ INOVATYVUMO ŽEMĖLAPIO METODIKA

35 pav. Lietuvos regionų verslo inovatyvumo žemėlapis

Šaltinis: Visionary Analytics, 2019.

sudarė net 77 proc. visų įmonių apyvartos. Skirtumai tarp Lietuvos regionų įmonių inovatyvumo yra palyginti nedideli (žr. 35 pav.). Didėsnis nei Lietuvos vidurkio įvertis nustatytas Vilniaus, Kauno, Utenos ir Tauragės apskrityms, tačiau kitos apskritys nuo jų atsilieka ne itin žymiai. Žemiausias įvertis nustatytas Marijampolės apskrityje, kuri 16 proc. atsilieka nuo Lietuvos vidurkio. Prie tokio rezultato galėjo prisidėti tai, kad įmonė laikoma inovatyvia remiantis įmonės inovacinės veiklos statistinių anketų duomenimis – taigi, subjektyvus įmonės atstovų vertinimas gali lemti geresnius rezultatus. Nors Lietuvos statistikos departamentas nepateikia verslo sektoriaus išlaidų MTEP apskričių lygiu, galima palyginti Vilniaus regiono ir Vidurio ir vakarų Lietuvos regiono rezultatus (žr. 19 lentelę). Nors įmonės gana aktyviai vykdo inovacinę veiklą abiejuose regionuose, Vidurio ir vakarų Lietuvoje investicijų į MTEP apimtys daugiau nei dvigubai mažesnės.

Geografinio intensyvumo žemėlapis (žr. 35 pav.) sudarytas remiantis Lietuvos apskričių verslo inovatyvumo indeksu. Šis indeksas sudaro 3 lygiaverčiai rodikliai, apskaičiuoti pagal Lietuvos statistikos departamento 2016 m. duomenis⁶⁴:

- Įmonių, diegusių inovacijas dalis, palyginti su visomis įmonėmis;
- Darbuotojų inovacinėse įmonėse dalis, palyginti su visų įmonių darbuotojais;
- Inovacinių įmonių apyvartos dalis, palyginti su visų įmonių apyvarta.

Indeksui apskaičiuoti naudojami rodiklių įverčiai suteikti kiekvienai apskričiai, priklausomai nuo santykio su bendru Lietuvos rezultatu (t. y., Lietuvos vidurkiui suteikta 100 balų pamatinė vertė). Iš jų išvestas vidurkis ir nustatyta indekso reikšmė kiekvienai apskričiai (žr. 18 lentelę toliau).

Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, Lietuvoje 2016 m. inovacinės įmonės sudarė 46,6 proc. visų įmonių, jose dirbo 68,4 proc. darbuotojų, o jų apyvarta

18 lentelė. Lietuvos apskričių verslo inovatyvumo indeksas

Apskritis	Įmonių, diegusių inovacijas dalis, palyginti su visomis įmonėmis (proc.) (2016)		Darbuotojų inovacinėse įmonėse dalis, palyginti su visų įmonių darbuotojais (proc.) (2016)		Inovacinių įmonių apyvartos dalis, palyginti su visų įmonių apyvarta (proc.) (2016)		Indekso įvertis
	Reikšmė	Įvertis	Reikšmė	Įvertis	Reikšmė	Įvertis	
Lietuvos Respublika	46,6	100	68,4	100	77	100	100
Vilniaus	50	107	66,1	97	78,9	102	105
Alytaus	36,8	79	62,9	92	75,1	98	89
Kauno	48,6	104	68,8	101	83	108	104
Klaipėdos	46,2	99	65,6	96	68,2	89	95
Marijampolės	36	77	58,5	86	68,8	89	84
Panevėžio	43,3	93	67	98	47	61	84
Šiaulių	38,3	82	65,9	96	72,3	94	91
Tauragės	56,3	121	62,4	91	70,8	92	101
Telšių	36,5	78	57,4	84	92,9	121	94
Utenos	50,2	108	70,3	103	72,7	94	102

Šaltinis: Autorių skaičiavimai, remiantis Lietuvos Statistikos departamento duomenimis, 2019.

19 lentelė. MTEP išlaidos ir darbuotojų skaičius verslo sektoriuje

	Sostinės regionas	Vidurio ir vakarų Lietuvos regionas
Verslo sektoriaus darbuotojai, dalyvaujantys MTEP (2017) – asmenys	3 385	2 190
Išlaidos MTEP verslo sektoriuje (2016) – mln. EUR	80 378	34 182
Įmonių, diegusių inovacijas dalis, palyginti su visomis įmonėmis (2016) – proc.	50	44,7
Darbuotojų inovacinėse įmonėse dalis, palyginti su visų įmonių darbuotojais (2016) – proc.	72	66,1
Inovacinių įmonių apyvartos dalis, palyginti su visų įmonių apyvarta (2016) – proc.	78,9	75,6

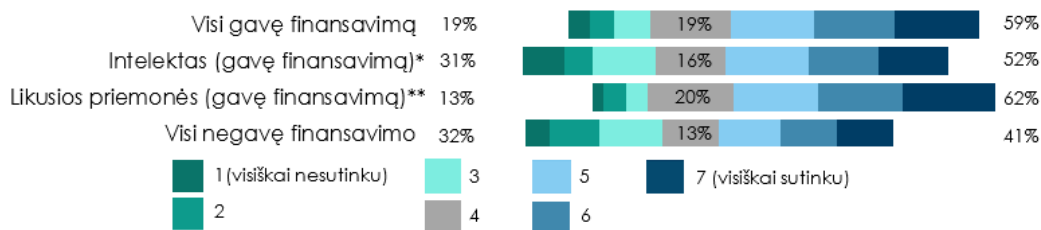
Šaltinis: Lietuvos Statistikos departamentas, 2019.

⁶⁴ Inovacinėmis laikomos įmonės, kurios savo veikloje diegia naujus (reikšmingai patobulintus) produktus, technologinius ar veiklos organizavimo, rinkodaros procesus. Statistikos departamentas į tyrimą įtraukia tik tas įmones, kurios turi 10 ir daugiau darbuotojų. Įmonė laikoma inovatyvia, remiantis įmonės inovacinės veiklos statistinių anketų duomenimis (Įmonės inovacinės veiklos statistinio tyrimo metodika prieinama internete: https://osp.stat.gov.lt/documents/10180/495238/Inovacines_veiklos_metodika.pdf).

10 PRIEDAS. ATASKAITOJE NAUDOJAMI PAVEIKSLĖLIAI

Priemonių įgyvendinimas

36 pav. Verslo investicijų į MTEPI tiesioginio skatinimo priemonių respondentų atsakymai apie paraiškos teikimo procedūrą

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. vasario-kovo mėn.

Pastabos: N – 244. * - „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“. ** - „Inovaciniai čekiai“, „Inočekiai“, „Inostartas“, „Inopatentas“.

37 pav. Verslo investicijų į MTEPI tiesioginio skatinimo priemonių respondentų atsakymai apie projektų atranką ir vertinimą (Pažymėkite, ar sutinkate su žemiau pateiktais teiginiais)

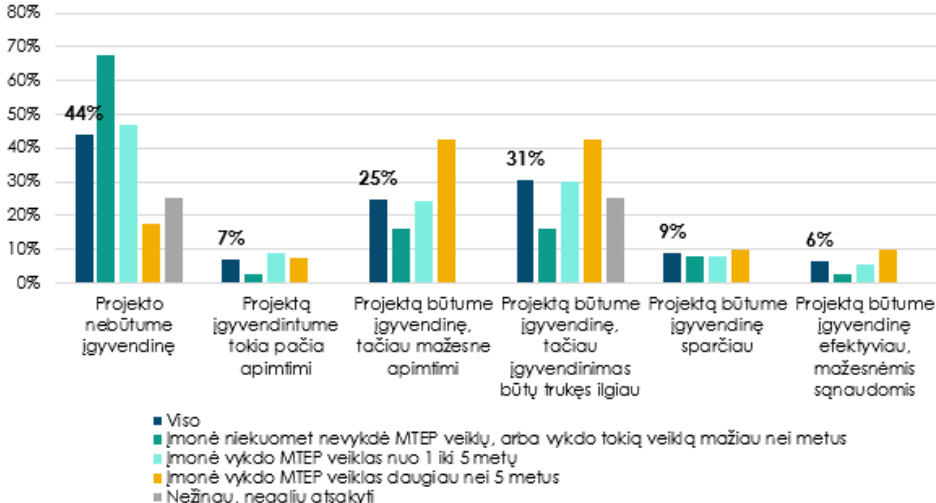

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. vasario-kovo mėn.

Pastabos: N – 244. * - „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“. ** - „Inovaciniai čekiai“, „Inočekiai“, „Inostartas“, „Inopatentas“.

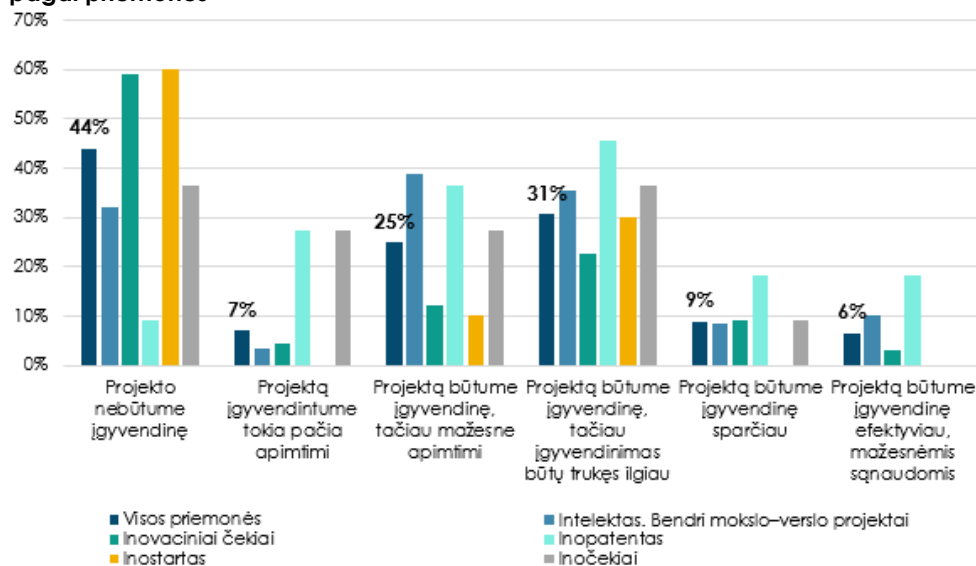
Priemonių rezultatyvumas

38 pav. Finansavimą gavusių subjektų atsakymai apie tai, ar įgyvendintų finansuojamus projektus be ES finansavimo, pagal MTEPI patirtį

Pastabos: N – 157. Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. vasario – kovo mėn.

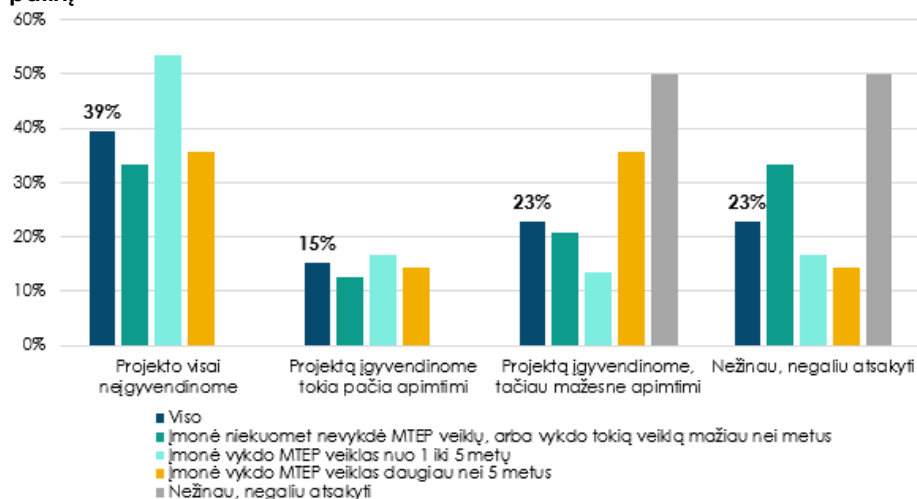
39 pav. Finansavimą gavusių subjektų atsakymai apie tai, ar įgyvendintų finansuojamus projektus be ES finansavimo, pagal priemones

Pastabos: N – 157.

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. vasario – kovo mėn.

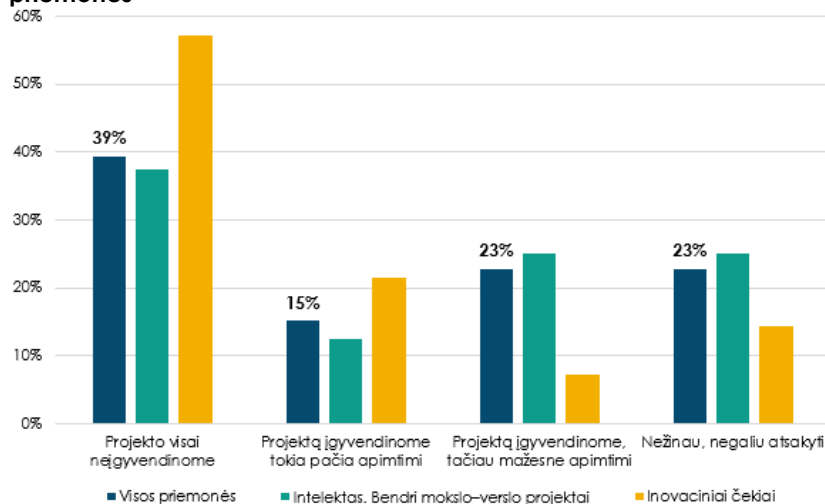
40 pav. Finansavimo negavusių subjektų atsakymai apie tai, ar įgyvendino projektus be ES finansavimo, pagal MTEPI patirtį

Pastabos: N – 66.

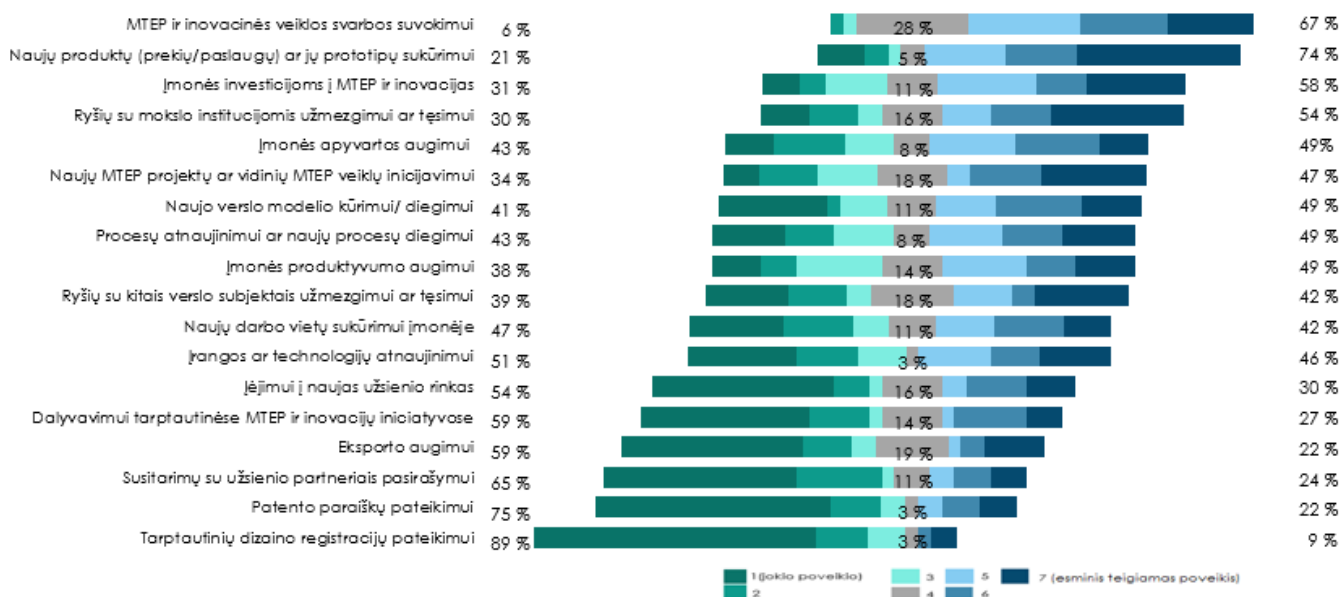
Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. vasario – kovo mėn.

41 pav. Finansavimo negavusių subjektų atsakymai apie tai, ar įgyvendino projektus be ES finansavimo, pagal priemones

Pastabos: N – 66. Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. vasario – kovo mėn.

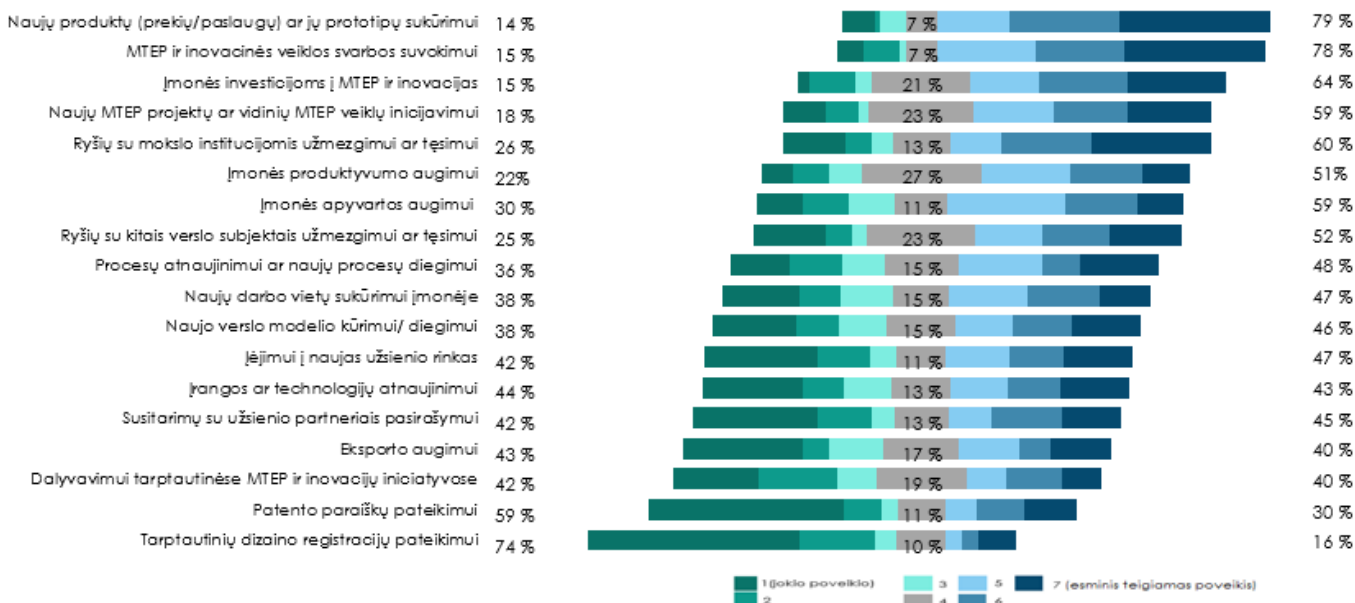
42 pav. Verslo investicijų į MTEPI tiesioginio skatinimo priemonių respondentų, niekuomet nevykdžiusių MTEP arba vykdančių tokią veiklą mažiau nei metu, atsakymai apie priemonių poveikį („Įvertinkite, kokį poveikį, jūsų nuomone, dalyvavimas priemonėje turėjo arba, tikėtina, turės žemiau įvardintiems veiksniams“)

Pastabos: N – 39.

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. vasario – kovo mėn.

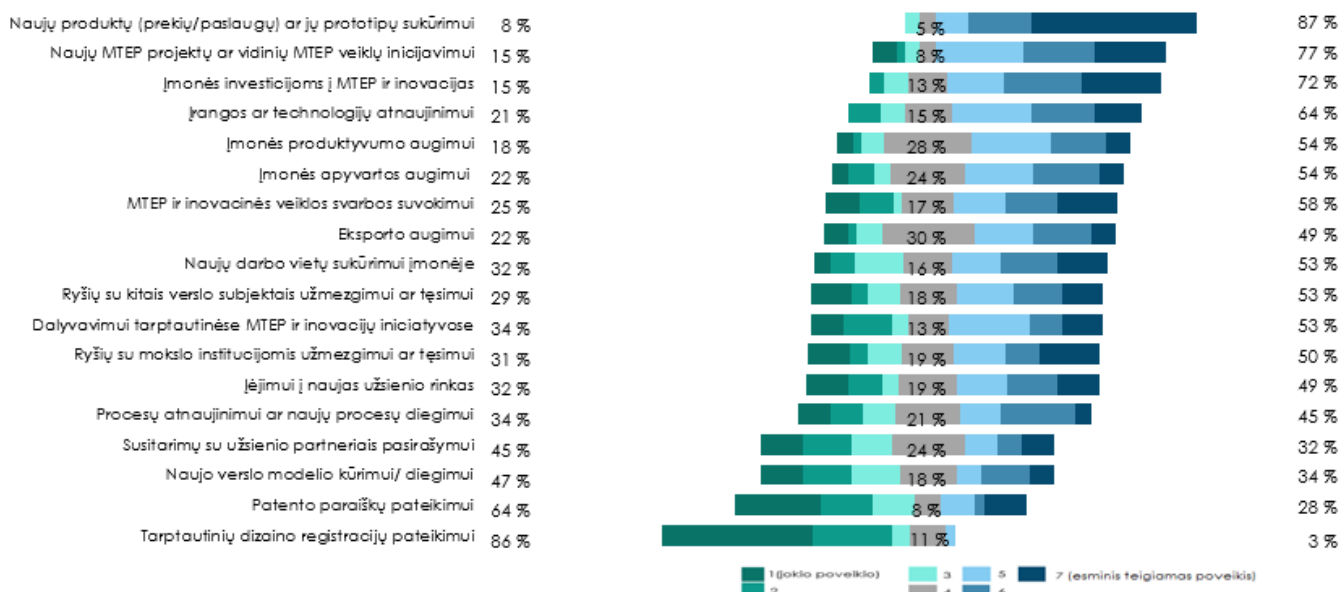
43 pav. Verslo investicijų į MTEPI tiesioginio skatinimo priemonių respondentų, vykdančių MTEP veiklas nuo 1 iki 5 metų, atsakymai apie priemonių poveikį („Įvertinkite, kokį poveikį, jūsų nuomone, dalyvavimas priemonėje turėjo arba, tikėtina, turės žemiau įvardintiems veiksniams“)

Pastabos: N – 93-94.

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. vasario – kovo mėn.

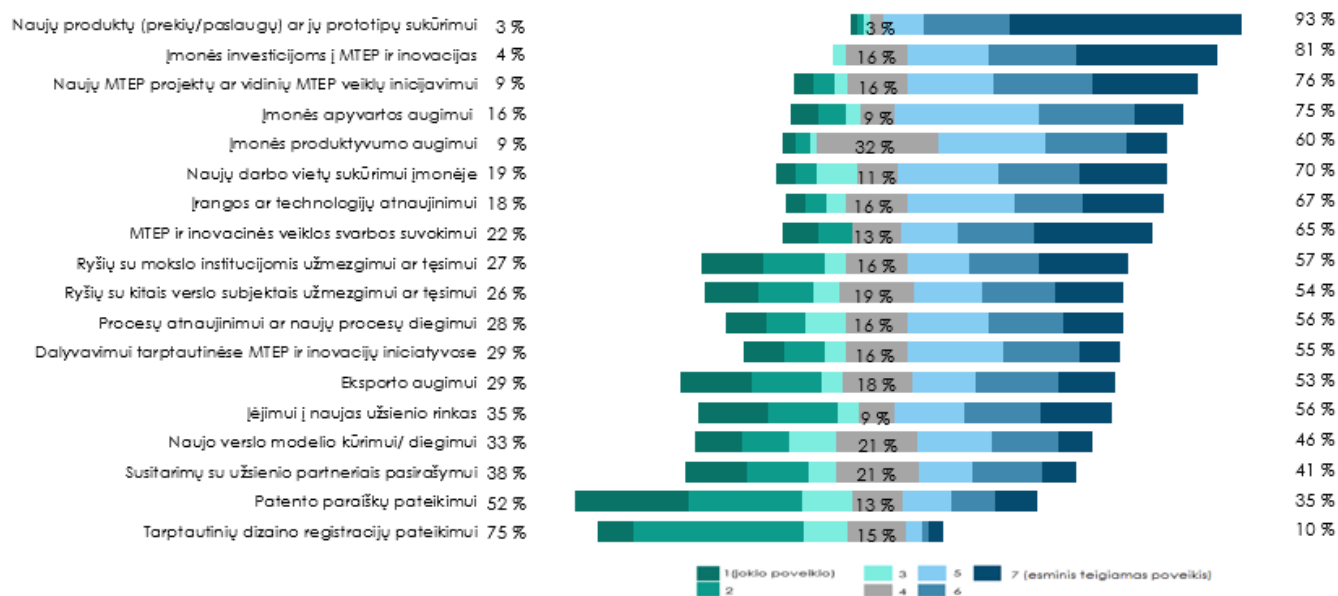
44 pav. Verslo investicijų į MTEPI fiesioginio skatinimo priemonių respondentų, vykdančių MTEP veiklas daugiau nei 5 metus, atsakymai apie priemonių poveikį („Įvertinkite, kokį poveikį, jūsų nuomone, dalyvavimas priemonėje turėjo arba, tikėtina, turės žemiau įvardintiems veiksniams“)

Pastabos: N – 40-41.

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. vasario – kovo mėn.

45 pav. Priemonės „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ respondentų atsakymai apie priemonių poveikį („Įvertinkite, kokį poveikį, jūsų nuomone, dalyvavimas priemonėje turėjo arba, tikėtina, turės žemiau įvardintiems veiksniams“)

Pastabos: N – 58-59.

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. vasario – kovo mėn.

Priemonių tęstinumas

46 pav. Finansavimą gavusių subjektų nuomonė apie tai, ar po projekto ketina savo nuosavomis lėšomis tęsti projekto metu pradėtas MTEP veiklas arba pradėti naujas

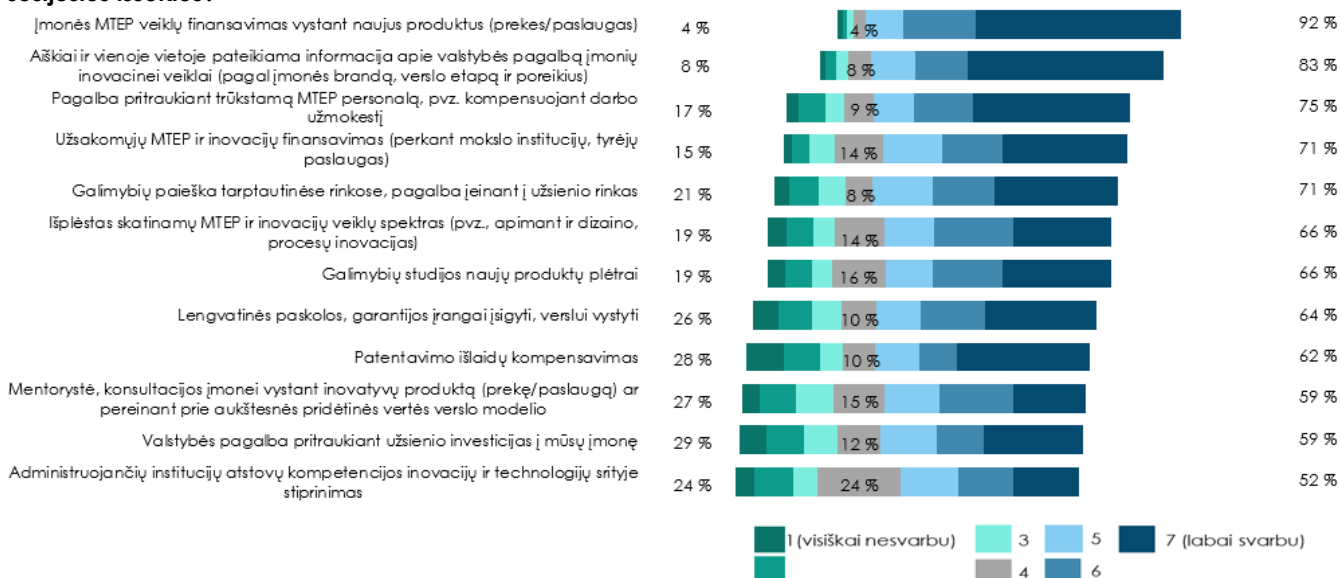

Pastabos: N – 174.

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. vasario – kovo mėn.

Respondentų įvardintos jiems reikalingos priemonės

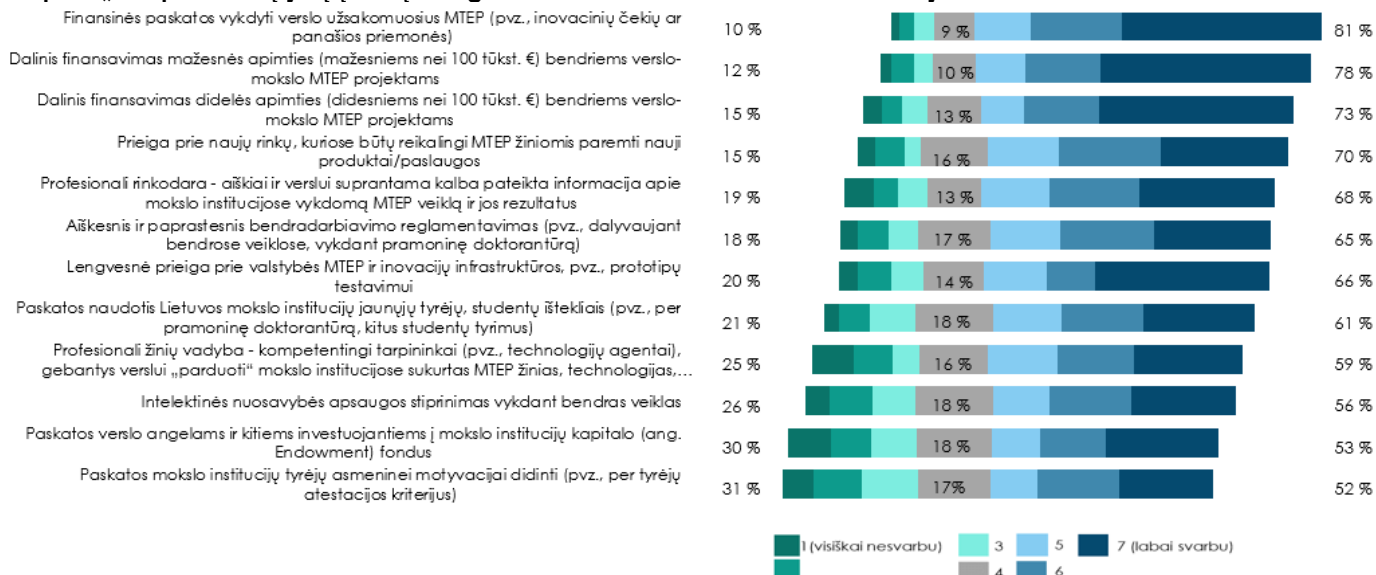
47 pav. „Nurodykite, kokios finansinės skatinimo priemonės ar pagalba labiausiai paskatintų jūsų įmonę daugiau investuoti į MTEP ir inovacijas, spręstų su naujų konkurencingų produktų (prekių/paslaugų) kūrimu ir pateikimu rinkai susijusius iššūkius?“

Pastabos: N – 198.

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. vasario – kovo mėn.

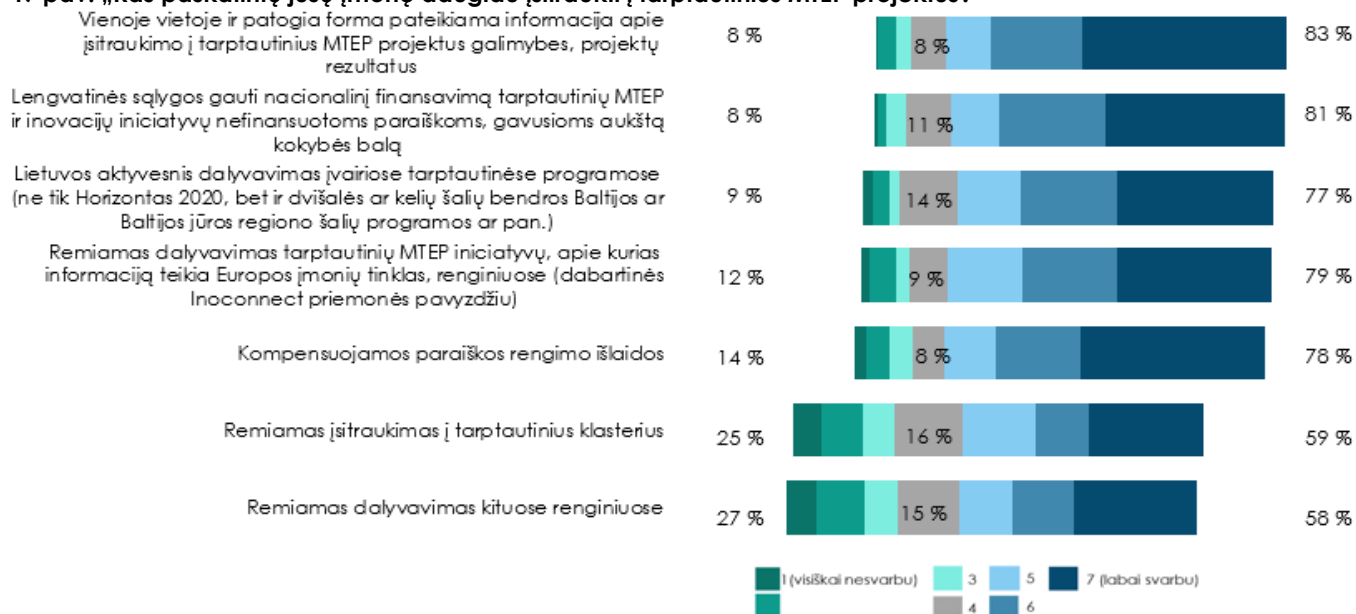
48 pav. „Kas paskatintų jūsų įmonę daugiau bendradarbiauti su mokslo institucijomis?“

Pastabos: N – 206.

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. vasario – kovo mėn.

49 pav. „Kas paskatintų jūsų įmonę daugiau įsitraukti į tarptautinius MTEP projektus?“

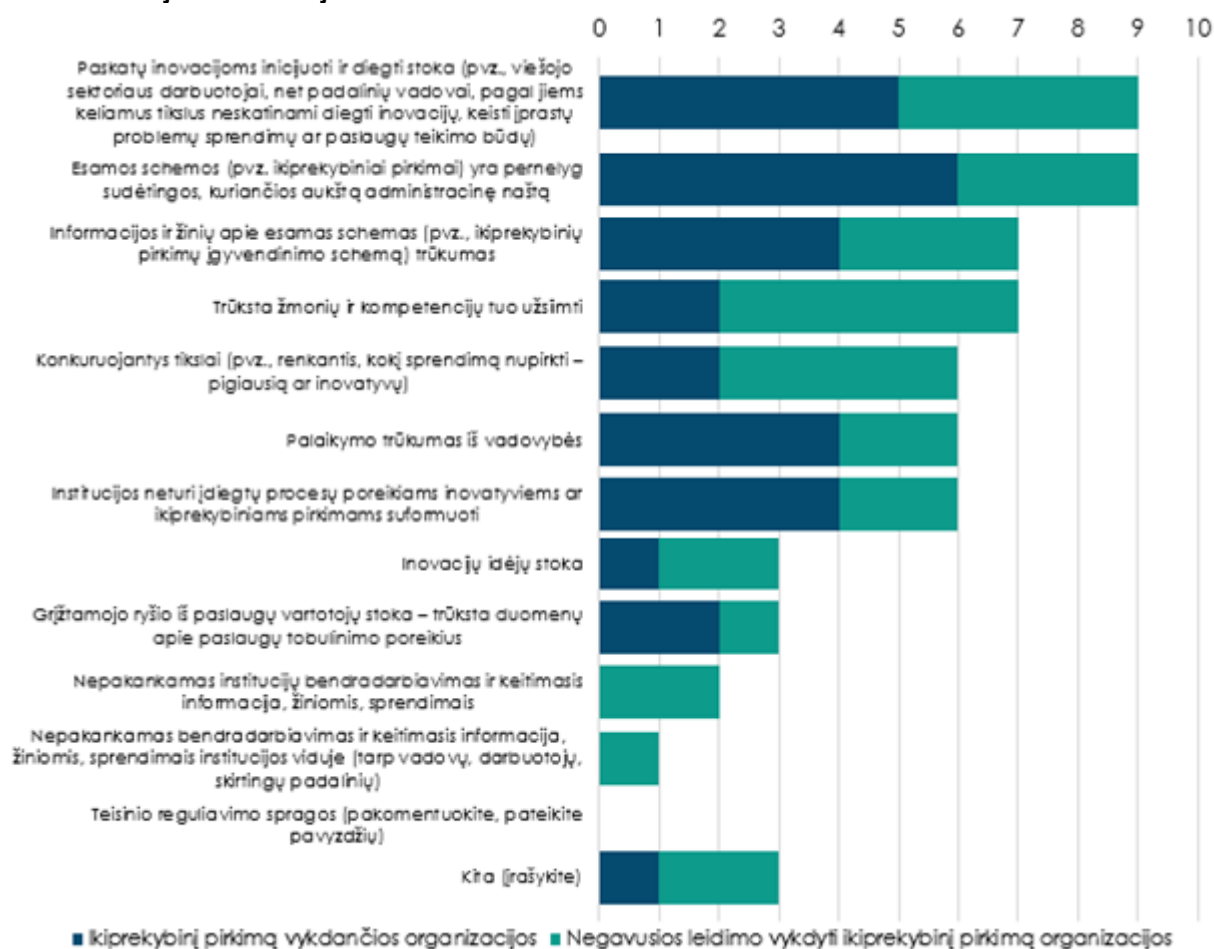

Pastabos: N – 201.

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. vasario – kovo mėn.

Ikiprekybiniai pirkimai LT respondentų įvardinti esminiai trukdžiai

50 pav. Respondentų nuomonė apie esminius trukdžius inovatyvių technologinių ar paslaugų sprendimų diegimui Lietuvos viešajame sektoriuje

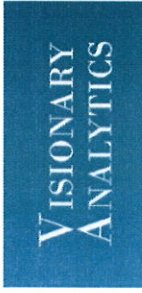
Pastabos: N – 15.

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. vasario – kovo mėn.

11 PRIEDAS. VERTINIMO REZULTATŲ PRISTATYMO RENGINIO DALYVIŲ SĄRAŠAS

Kuriamė
Lietuvos ateitį
2014-2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

DISKUSIJA: „Verslo MTEPI skatinimas 2014-2020: sėkmės ir pamokos ateičiai“

„Congress Avenue“, 2nd Avenue konferencijų salė, Gedimino pr. 12, Vilnius
2019 m. rugpjūčio 8 d., ketvirtadienis

DALYVIŲ SARAŠAS

Nr.	Vardas, pavardė	Institucija	Parašas
1.	Agnė Paliokaitytė	Visionary Analytics	
2.	Agnė Petrauskaitė	Ekonomikos ir inovacijų ministerija	
3.	Agnė Vaitkūnienė	Lietuvos verslo paramos agentūra	
4.	Alma Jakštienė	Lietuvos verslo paramos agentūra	
5.	Arminas Varanauskas	Žinių ekonomikos forumas	
6.	Arūnas Daukša	UAB „ELŠIS PRO“	
7.	Audrius Rutkauskas	Kurk Lietuvai	
8.	Audrius Tamulevičius	Investuok Lietuvoje	
9.	Aurimas Pautienius-Želvyas	Lietuvos verslo paramos agentūra	
10.	Daiva Jankauskaitė	Lietuvos verslo angelų tinklas (LitBAN)	
11.	Dalia Kleizaitytė	AB „Telecentras“	

2018 m. lapkričio 19 d. sutartis tarp Lietuvos Respublikos Ekonomikos ir inovacijų ministerijos ir UAB „Visionary Analytics“ dėl 2014-2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 1 prioriteto „Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų skatinimas“ poveikio vertinimo paslaugų (Nr. 8-194).

12.	Darius Lasionis	LINPRA, Lietuvos inžinerinės pramonės asociacija	
13.	Edita Rudakaitė-Šaukštė	Ekonomikos ir inovacijų ministerija	
14.	Eglė Karčiauskė	Startup Lithuania	
15.	Erika Tauraitė-Kavai	Mokslų, inovacijų ir technologijų agentūra	
16.	Gerda Sakalauskaitė	Investuok Lietuvoje	
17.	Gintarė Boreikytė	Lietuvos verslo konfederacija	
18.	Guoda Stučinskienė	UAB „Kvantiniai šviesos instrumentai“	
19.	Ieva Kalpokaitė	Mokslų, inovacijų ir technologijų agentūra	
20.	Inga Beiliūnienė	INVEGA	
21.	Irma Patapienė	Finansų ministerija	
22.	Jekaterina Rajaka	Ekonomikos ir inovacijų ministerija	
23.	Jonas Antanavičius	Visionary Analytics	
24.	Jonas Artūras Jagelavičius	UAB „Femika“	
25.	Jūratė Jakaitienė	Lietuvos verslo paramos agentūra	
26.	Jūratė Vlaščenkienė	Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	
27.	Justina Žutautaitė	Visionary Analytics	
28.	Karolis Stašys	Fizinių ir technologijos mokslų centras	
29.	Kęstutis Naudžius	Fizikos instituto mokslo ir technologijų parkas	

2018 m. spalio 18 d. sutartis tarp Lietuvos Respublikos Ekonomikos ir inovacijų ministerijos ir UAB „Visionary Analytics“ dėl 2014-2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 3 prioriteto „Smulkaus ir vidutinio verslo konkurencingumo skatinimas“ poveikio vertinimo paslaugų (Nr. 8-146).

30.	Laura Baškytė	Ekonomikos ir inovacijų ministerija	
31.	Lina Giedraitė	Lietuvos verslo paramos agentūra LINPRA	
32.	Linas Eriksonas	Lazerinių ir inžinerinių technologijų klasteris (LITEK)	
33.	Linas Kavaliauskas	Laser LI DIH	
34.	Liutauras Valickas	Ekonomikos ir inovacijų ministerija	
35.	Marius Pareščius	Lietuvos klasterių asociacija / Lithuanian ICT Cluster / International security cluster	
36.	Martina Skripkauskaitė	Saulėtekio slėnio mokslo ir technologijų parkas Švariųjų technologijų klasteris	
37.	Martyna Špokauskaitė	Kauno mokslo ir technologijų parkas	
38.	Monika Poškutė	Research and Technology Organization (RTO) in Lithuania	
39.	Nerija Žurauskienė	Fizinių ir technologijos mokslų centras	
40.	Nikolajus Gavrilinas	UAB „Integrali skaidulinė optika“	
41.	Paulius Kamaitis	Ekonomikos ir inovacijų ministerija	
42.	Raimundas Paškevičius	Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	
43.	Ramunė Šimoliūnaitė	Fotolektros technologijų klasteris / Perspektyvinių technologijų taikomųjų tyrimų institutas	
44.	Rasa Mačiulytė	Ekonomikos ir inovacijų ministerija	
45.	Rimantas Bakas	Lietuvos energetikos institutas	
46.	Rita Armonienė	Ekonomikos ir inovacijų ministerija	
47.	Rita Šniukienė	Ekonomikos ir inovacijų ministerija	

2018 m. spalio 18 d. sutartis tarp Lietuvos Respublikos Ekonomikos ir inovacijų ministerijos ir UAB „Visionary Analytics“ dėl 2014-2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 3 prioriteto „Smulkus ir vidutinio verslo konkurencingumo skatinimas“ poveikio vertinimo paslaugų (Nr. 8-146).

48.	Romualdas Kalytis	Lietuvos inovacijų centras	<i>Kalytis</i>
49.	Simona Daukailaitė-Džibladzė	Finansų ministerija	
50.	Skaistė Budbergytė-Zabielaitė	Lietuvos rizikos ir privataus kapitalo asociacija	
51.	Tomas Krilavičius	Balijios pažangių technologijų institutas	
52.	Tomas Žalandauskas	Balijios pažangių technologijų institutas	
53.	Vidmantas Janulevičius	Lietuvos pramonininkų konfederacija	
54.	Vilma Popovienė	Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	
55.	Vytaras Tamašauskas	Lietuvos verslo paramos agentūra	
56.	<i>Olga Celone</i>	<i>EIM</i>	
57.			
58.			
59.			
60.			
61.			
62.			
63.			
64.			
65.			

2018 m. spalio 18 d. sutartis tarp Lietuvos Respublikos Ekonomikos ir inovacijų ministerijos ir UAB „Visionary Analytics“ dėl 2014-2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 3 prioriteto „Smulkus ir vidutinio verslo konkurencingumo skatinimas“ poveikio vertinimo paslaugų (Nr. 8-146).

66.	Dariusz Ławonin	LINPRA	[Signature]
67.	AUSMA BARTKUNĖ	INVEGA	[Signature]
68.	Albinas Lohy	SHSM	[Signature]
69.	Karolis Babalis	LUPA	[Signature]
70.	RITA ŠNIUKIENĖ	EIM, INOVACIJŲ POL. SK.	[Signature]
71.			
72.			
73.			
74.			
75.			
76.			
77.			
78.			
79.			
80.			
81.			
82.			
83.			

2018 m. spalio 18 d. sutartis tarp Lietuvos Respublikos Ekonomikos ir inovacijų ministerijos ir UAB „Visionary Analytics“ dėl 2014-2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 3 prioriteto „Smulkus ir vidutinio verslo konkurencingumo skatinimas“ poveikio vertinimo paslaugų (Nr. 8-146).